

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**YAŞAM BOYU ÖĞRENME VE YETİŞKİN EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI
YETİŞKİN EĞİTİMİ PROGRAMI**

**SURİYELİ MÜLTECİLERLE BİRLİKTE YAŞAMA
KÜLTÜRÜNÜN GELİŞTİRİLMESİ AMACIYLA
DÜZENLENEN GÖÇ VE SOSYAL UYUM EĞİTİM
PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLÜSTAN KOÇ

**ANKARA
EKİM, 2019**



**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**YAŞAM BOYU ÖĞRENME VE YETİŞKİN EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI
YETİŞKİN EĞİTİMİ PROGRAMI**

**SURİYELİ MÜLTECİLERLE BİRLİKTE YAŞAMA
KÜLTÜRÜNÜN GELİŞTİRİLMESİ AMACIYLA
DÜZENLENEN GÖÇ VE SOSYAL UYUM EĞİTİM
PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLÜSTAN KOÇ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. AHMET YILDIZ

**ANKARA
EKİM, 2019**

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Gülüstan Koç adlı öğrencinin hazırladığı “Suriyeli Mültecilerle Birlikte Yaşama Kültürünün Geliştirilmesi Amacıyla Düzenlenen Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programının Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışma Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı / Yetişkin Eğitimi Programı’nda jüri üyelerince oy birliği / oy çokluğu ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan : Doç. Dr. Ahmet Yıldız



Üye : Prof. Dr. Meral Uysal



Üye : Doç. Dr. Ayhan Ural



ONAY

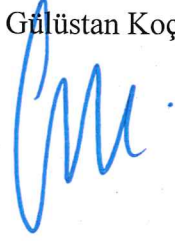
Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından .../.../20... tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulunca .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

.....
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapılara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Gülüstan Koç



ÖZET

SURİYELİ MÜLTECİLERLE BİRLİKTE YAŞAMA KÜLTÜRÜNÜN GELİŞTİRİLMESİ AMACIYLA DÜZENLENEN GÖÇ VE SOSYAL UYUM EĞİTİM PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

KOÇ, Gülüstan

Yüksek Lisans Tezi, Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet YILDIZ

Ekim, 2019, xv + 151 sayfa

Araştırmada bir sivil toplum kuruluşu tarafından geliştirilen birlikte yaşam, göç ve sosyal uyum konulu eğitim programının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışma grubunu Yuva Derneği tarafından geliştirilen ve uygulanan “Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum” başlıklı eğitim programına katılanların oluşturduğu bu araştırmada, eğitim programı incelenmiş; yetişkinlerin programa katılım örüntülerini, programının içerik ve öğretme-öğrenme süreçlerini ve programın katılımcıların yaşamlarında nasıl değişimler yarattığını tespit edebilmek amacıyla eğitim programına katılan yetişkinlerin görüş ve deneyimleri ele alınmıştır.

Nitel bir durum çalışması olan araştırmada, sözü edilen amaca ulaşmak üzere eğitim programına katılan 19 kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, Suriyeli mültecilerle gündelik yaşamlarında teması olan kişiler eğitim programına katılmaktadır. Bu yetişkinlerin, Suriyeli mülteciler ile olumlu teması bulunmaktadır. Öğretmenler, üniversite öğrencileri mesleki gelişimlerine katkı sunacağını düşünerek; göç alanında çalışmaya başlayanlar hem mesleki gelişimleri hem ilgileri nedeniyle programa katılmaktadır. Göç alanına ilişkin bilgi birikimi ve çalışma deneyimine sahip yetişkinler için eğitim programı, deneyim paylaşımını sağlayan ve farklı fikirlerle tanışma imkânı tanıyan bir paylaşım alanıdır. Programın empatiye dayalı olması ve katılımcı temelli olması, yetişkinlerin ilgi ve motivasyonunu artıran en önemli unsurlardır. Empatiye dayalı öğrenme, dönüştürücü bir öğrenme yaratmaktadır. Eğitim programı, Suriyeli mülteciler hakkında önyargıları ve doğru olmayan bilgilere sahip olan katılımcıların önyargılarını ve bilgilerini sorgulamalarını sağlamışken, Suriyeli

mültecilere yönelik önyargısı olmayan katılımcıların farkındalıklarını ve savunuculuklarını güçlendirmiştir. Böylelikle tüm katılımcıların Suriyeli mültecilere yönelik farkındalığını farklı düzeylerde artırmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Birlikte yaşam, göç, sosyal uyum, yetişkin eğitimi.



ABSTRACT

EVALUATION OF THE MIGRATION AND SOCIAL COHESION EDUCATION PROGRAM DEVELOPED TO IMPROVE THE CULTURE OF LIVING TOGETHER WITH SYRIAN REFUGEES

KOÇ, Gülüstan

Dissertation, Department of Lifelong Learning and Adult Education

Thesis Supervizor: Ass. Prof. Ahmet YILDIZ

October, 2019, xv + 151 pages

The study aims at evaluating the education program developed by a non-governmental organization on living together, migration and social cohesion. In this study where the study group was formed by those who participated in the education program titled “Living Together: Migration and Social Cohesion” developed and implemented by Yuva Association; the education program was examined, and the insight and experience of the adults who took part in the education program in order to determine the participation patterns of the adults in the program, the content and teaching-learning processes of the program and who the program created changes in the participants’ lives.

In this research, which is a qualitative case study, 19 people who participated in the education program were interviewed to achieve the mentioned objective. According to the outcomes of the research, people who are in contact with Syrian refugees in their daily lives participate in the education program. These adults’ contact with Syrian refugees was positive. Teachers and university students participate in the program with the idea that it is likely to contribute to their professional developments while those who have recently started to work in the field of migration participate in the program for both professional and personal development purposes. The education program is an area of exchange allowing exchange of experience and introduction to different ideas for adults who have information accumulation and work experience in the field of migration. The fact that the program relies on empathy and participant-based is the most significant elements enhancing the interest and motivation of the adults. Empathy-based learning

creates a transformative learning experience. While the education program allowed the participants who have bias against and inaccurate information about Syrian refugees to question their prejudice and information; it reinforced the awareness and advocacy of the participants with no prejudice against Syrian refugees. The program, therefore; increases the awareness of all the participants regarding Syrian refugees to different extents.

Key Words: Living together, migration, social cohesion, adult education.



ÖNSÖZ

Bilmediğim bir öyküye doğru, yaşamımın en ürkek ama bir o kadar da en cesur adımını attığım bir yolculukla başlamıştı bu çalışmanın öyküsü. 6 yılın ardından, biraz büyümüş, biraz keşfetmiş, çokça keşfetme aşkı ile dolmuş bir Gülistan olarak girdiğim bu patikanın sonuna gelmenin mutluluğunu yaşıyorum.

Bu 6 yılda en çok inandığım şey karşılaşmalar oldu. Bu karşılaşmalar, benim güç aldığım, desteğini hissettiğim, ilhamlandığım kaynaklarım oldu. Onlar, dünyanın her bir köşesinde yüreği iyiliğe ve güzelliğe, eşitliğe ve özgürlüğe açılmış insanlarla yan yana olmamı sağladı. Bu tez zamanla, inandığım ve içimi umutla dolduran bu yan yana olma hâline, birlikte yaşayabileceğimiz bir dünyaya olan umudumun ve çabamın dallanan ve çiçeklenen bir tezahürü oldu.

Teşekkürüm öncelikle sevgili anneme ve babama. Bana her zaman inandıkları, güvendikleri, heyecanıma hep ortak oldukları, beni hep destekledikleri ve güvende tuttukları için. Attığım adımlarımda beni hep destekleyen ve abisinin yol arkadaşlığını tatma sevinci yaşayan bir kız kardeş olmamı sağlayan abime, gülüşü, yaşam enerjisi ve heyecanlıyla içimi hep ferahlatan kız kardeşime yaşamımdaki varlıkları için teşekkürler.

En kıymetli öğrenmelerime ve yüksek lisans yolculuğuma çıkmama vesile olan Eğitim Sen'in emekçilerine ve öğretmenlerine, sorduğu soru ile bu yolculuğa çıkmamı sağlayan ve tez jürimde yer alan sevgili Doç. Dr. Ayhan Ural'a, bilgeliği kalender bir ses ile dinlememi sağlayan sevgili Prof. Dr. Meral Uysal'a, lisans yıllarımdan bugüne ezilenlerin yaşadığı dünyayı tanımamı ve o dünyanın içinde umut dolu dayanışmaların varlığına beni yaklaştıran, merakla sorduğum soruları sakinliği ve içtenliği ile yanıtlayan, bir kadın araştırmacı olarak bana hep ilham olan ilk tez danışmanım Doç. Dr. Fevziye Sayılan'a, girdiğim ürkek yolda beni hep dinleyen, anlayan, sorularıyla hep keşfe çıkma cesareti veren sevgili tez danışmanım Doç. Dr. Ahmet Yıldız'a içi neşe dolu teşekkürümü sunarım. Öğrenciliğim sırasında her birinin inancı, güveni ve desteği benim için çok kıymetli ve yol gösterici oldu.

Çıkmaya teşne olduğum her yolcuğun peşine düşmem gereken bir keşif olduğunu fısıldayan canım İlker'e, bu tezi yersizlik ve yurtsuzluk arasında nasıl yazacağımı bilemediğim bir noktada yolumu aydınlatmama destek olan sevgili Katarzyna ve Filippo'ya, aynı evde büyümediğim bir kız kardeşliği Ankara sokaklarında bulmanın ve

bugüne gelen sıcacık dostluğunda gezinmenin neşesini yaşatan, ince ve narince hep yanı başımda olduğunu hissettiren, yuvasını açarak bu yolculuğu bitirmemi mümkün kılan canım Tuba’ya koca bir teşekkür. Tezimin her satırını okuyan, fikirleri ile yol gösteren, başarabileceğime inancını dillendiren yol arkadaşım canım ablam Gamze’ye, bu tezi yazmamda naif anlatımı, fikirleri, desteği, birden karşıma çıkan arkadaşlığı ile çokça emeği olan Sedef’e, imkânlar ve imkânsızlıklar arasında ince çizgiyi kendimize olan inancımızla çizdiğimiz için inandırdığı için Merve’ye, bir tutam mavi fikirle başlayan sohbetlenmelerimiz vesilesiyle her zaman yol göstericilerimden olan Burcu’ya, bir evden bir dünyaya açılan arkadaşlığıyla bana güç veren Görkem’e, tez yazma arkadaşım olduğu için Aslı’ya çokça teşekkür ederim. Şule’ye, birlikte yürüdüğümüz yolda beni hiç yalnız bırakmadığı, heyecanıma hep sevgi dolu bakışlarını kondurduğu, en güzel karşılaşmalarımdan olduğu için çok teşekkür ederim. Seher’e, beni hep son dakika umutsuzluklarımdan çekip çıkardığı ve geleceğin umutla ve dirençle örülebildiğini gösterdiği için teşekkür ederim. Zeynep’e, yeniden karşılaşmaların bir anlamı olduğuna inandıran sevgisi ve ilgisi için teşekkür ederim. Rezan’a, başımı yaslayabileceğim omuz olduğu, gerçeklerle bezenmese de hayallerimi dinleyip destek olduğu için teşekkür ederim. Jose’ye, renklerle fırçalanmış düşler kurmaya devam etme gücü verdiği için; Ezgi’ye, sabah tazeliği hissi veren sohbetleri ile gayretlenmemi sağladığı için çok teşekkürler. Yelda’ya, yüreğini mutlu eden yerlerde dolaşmanın nasıl da huzur dolu olduğunu görmemi sağladığı için teşekkürler. Sorduğum soruların mutlaka bir yanıt olduğuna inanmamı sağlayan sohbeti için Prof. Dr. Guy Senese’ye sonsuz teşekkürler. Sofia’ya, Lucile’e, Fran’a varlıkları için teşekkürler.

Bir teşekkürüm de YUVA’ya. Güzel yürekli pek çok arkadaşım ile tanıştığım yer olduğu, hatırlayınca içimi mutlulukla dolduran anılar biriktirmeme vesile olduğu için. Araştırmamı mümkün kılan paylaşımı ve şeffaflığı sağladığı için.

Son 4 yılımdaki tüm karşılaşmalarım ile hayatıma girenlere, beni “benlik” hâllerimle kabul ettikleri; benimle paylaştıkları içtenlikleriyle, heyecanlarıyla, umutlarıyla neşelenmemin, gülüşlerimin sebepleri oldukları için teşekkürler.

Son teşekkürüm benimle görüşmeyi kabul eden, yaşamlarından bir parça paylaşanlara. Bana güvendikleri için, beni yeniden yazmaya, okumaya, dinlemeye hevesle doldurdıkları ve bana yepyeni bir patikaya girme kararlığı verdikleri için teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
GÖRSELLER DİZİNİ.....	xiv
KISALTMALAR	xv
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç.....	7
1.3. Önem.....	7
1.4. Tanımlar.....	9
BÖLÜM 2.....	11
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	11
2.1. Suriye Krizi ve Türkiye ile İlişkisi	11
2.1.1. Türkiye'nin Göç Politikası ile İlgili Sözleşme ve Tanımlar	13
2.2. Suriyeli Mültecilerin Türkiye'de Kent Yaşamına Girişi	16
2.2.1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli Mültecilere Yönelik Bakış Açısı ile İlgili Araştırmalar	17
2.2.2. Birlikte Yaşam için İhtiyaçlar ile İlgili Araştırmalar	21
2.3. Yetişkin Eğitimine Katılım ile İlgili Araştırmalara Örnekler	23
BÖLÜM 3.....	30
YÖNTEM	30
3.1. Araştırma Modeli.....	30
3.2. Çalışma Grubu	32
3.2.1. Çalışma Grubunun Seçimi	32
3.2.1.1. Durumun Belirlenmesi Süreci	32
3.2.1.2. Araştırma Katılımcılarının Belirlenmesi Süreci.....	34
3.2.1.3. Araştırma Katılımcılarının Demografik Özellikleri	35
3.3. Veriler ve Toplanması	37
3.3.1. Belge İncelemesi	37
3.3.2. Enformel Görüşme	39
3.3.3. Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler.....	39
3.4. Verilerin Analizi	40
BÖLÜM 4.....	43
BULGULAR VE YORUM	43
4.1. Yuva Derneği ve Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programı.....	43
4.1.1. Yuva Derneği'nin Kuruluş Amacı ve Faaliyetleri	43
4.1.2. Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programı	45
4.1.2.1. Eğitim Programının Amacı	45

4.1.2.2. Eğitim Programının Öğrenme Hedefleri.....	48
4.1.2.3. Eğitim Programının Yaklaşımı.....	49
4.1.2.4. Eğitim Programının Yetişkinlere Ulaşma Kaynakları.....	51
4.1.2.5. Eğitim Programının Yöntemi, Teknikleri ve Araçları.....	52
4.1.2.6. Eğitim Programının İçeriği.....	53
4.1.2.6.1. Birinci Oturum: Tanışma Uygulaması (Filmini Çiz).	55
4.1.2.6.2. İkinci Oturum: Göç Kavramına Yüklene Anlamlar.	56
4.1.2.6.3. Üçüncü Oturum: İleri Doğru Bir Adım At	58
4.1.2.6.4. Dördüncü Oturum: Mültecilere İlişkin Doğru Bilinen Yanlışlar.	60
4.1.2.6.5. Beşinci Oturum: Rahat Hisseder Miydiniz?	61
4.1.2.6.6. Altıncı Oturum: Sosyal Uyum için Neler Yapabiliriz?.	62
4.1.2.7. Eğitim Programının Değerlendirilmesi	63
4.2. Eğitim Programına Katılan Yetişkinlerin Katılım Örüntüleri	64
4.2.1. Katılımcıların Programa Katılmadan Önce Suriyeli Mültecilerle Temasları.....	64
4.2.2. Katılımcıların Eğitim Programından Haberdar Olma Kaynakları	74
4.2.3. Katılımcıların Suriyeli Mültecilere Karşı Olumsuz Görüşleri	78
4.2.4. Katılımcıların Eğitim Programına Katılım Nedenleri.....	84
4.3. Eğitim Programına Katılan Yetişkinlerin Programın İçerik ve Öğretme-Öğrenme Süreçlerine İlişkin Görüş ve Deneyimleri	91
4.3.1. Görüşmelerin Ardından “Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Eğitim Programı”	91
4.3.1.1. “Filmini Çiz” Uygulaması: “Aslında Biz de Biraz Göçmeniz”.	92
4.3.1.2. “Göç Kavramına Yüklene Anlamlar” Oturumu: “Teorik Bilgi Almaktan O Kadar Sıkılmışız ki Uygulama İstiyoruz”	94
4.3.1.3. “İleri Doğru Bir Adım At” Oturumu: “Geride Bıraktığım İnsanları Görünce...”	96
4.3.1.4. “Sosyal Uyum için Neler Yapabiliriz?” Oturumu: “Adres Gösterilebilirdi”	103
4.3.1.5. “Doğru Bilinen Yanlışlar” Oturumu: “Zorunlu Eğitim Verilmeli”... ..	105
4.3.1.6. Katılımcıların Eğitim Programından Beklentileri ve Beklentilerinin Karşılanması.....	105
4.4. Katılımcıların Program Sonrasında Yaşamlarındaki Değişimler	110
BÖLÜM 5.....	117
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	117
5. 1. Sonuçlar	117
5.1.1. Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programına İlişkin Sonuçlar	117
5.1.2. Katılım Örüntülerine İlişkin Sonuçlar.....	118
5.1.3. Eğitim Programının İçerik ve Öğretme-Öğrenme Süreçlerine Dair Görüş ve Deneyimlere İlişkin Sonuçlar	120
5.1.4. Katılımcıların Program Sonrasında Yaşamlarındaki Değişimlere İlişkin Sonuçlar	121
5.2. Öneriler	121

KAYNAKLAR.....	123
EKLER	130
EK 1: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programı Örnek Akışı	131
EK 2: Filmini Çiz Posterini.....	132
EK 3: Doğru Bilinen Yanlışlar Oturumu Ara Sınav Soruları	133
EK 4: Sosyal Uyum İçin Neler Yapabiliriz? Oturumu Ön Testi	134
EK 5: Sosyal Uyum İçin Neler Yapabiliriz? Oturumu Son Testi.....	135
EK 6: Rahat Hisseder Miydiniz? Oturumu Ön Testi.....	139
EK 7: Rahat Hisseder Miydiniz? Oturumu Son Testi.....	140
EK 8: Doğru Bilinen Yanlışlar Oturumu Ön Testi	144
EK 9: Doğru Bilinen Yanlışlar Oturumu Son Testi.....	145
EK 10: Etik Kurul Onayı	149
BENZERLİK BİLDİRİMİ	150
ÖZGEÇMİŞ.....	151



TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1 Eğitim Programı Katılımcılarının Yaşa ve Cinsiyete Göre Dağılımı	34
Tablo 2 Araştırma Katılımcılarının Yaşa Göre Dağılımı	35
Tablo 3 Araştırma Katılımcılarının Cinsiyet, Yaş, Eğitime Katılım Bilgileri ve Mesleklerine Göre Dağılımı	36
Tablo 4 Araştırmanın Alt Amaçlarına Ulaşmak için Seçilen Veri Oluşturma Yöntemleri.....	37
Tablo 5 Araştırmanın 1. Alt Amacı için Toplanan Belgelerin Listesi.....	38



GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel	Sayfa
Görsel 1-2: Filmini Çiz Oturumu Uygulaması Örnekleri.....	55
Görsel 3: Filmini Çiz Oturumu Uygulamasından Örnek	56
Görsel 4: Filmini Çiz Oturumu Uygulamasından Örnek	56
Görsel 5-6-7-8: Göç Kavramına Yüklenen Anlamlar Oturumundan Örnekler	57
Görsel 9-10: Göç Kavramına Yüklenen Anlamlar Oturumundan Örnekler.....	57
Görsel 11-12: Göç Kavramına Yüklenen Anlamlar Oturumundan Örnekler.....	58
Görsel 13: İleri Doğru Bir Adım At Oturumundan Örnek	60
Görsel 14: İleri Doğru Bir Adım At Oturumundan Örnek	60
Görsel 15: Rahat Hisseder Miydiniz? Oturumu Uygulamasından Örnek	61
Görsel 16-17: Sosyal Uyum için Neler Yapabiliriz? Oturumundan Örnekler	63
Görsel 18-19: Sosyal Uyum için Neler Yapabiliriz? Uygulamasından Örnekler	63

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

AISEC: Uluslararası Ticari Bilimler Ekonomi Öğrenciler Birliği

ASAM: Göçmenlerle ve Mültecilerle Dayanışma Derneği

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

GIZ: Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

MEM: Millî Eğitim Müdürlüğü

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

YUVA: Yuva Derneği

UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu başlık altında araştırmanın problemine, amacına önemine ve araştırmada kullanılan tanımlara yer verilmektedir.

1.1. Problem

Yetişkin eğitimi, toplumsal değişmelerde önemli bir rol oynar. Bu bağlamda, Türkiye’de, Suriye krizinin ardından yaşanan kitlesel göç sonrasında Suriyelilerin ülkeye uyum sağlamaları sürecinde yetişkin eğitimi önemli bir alan hâline gelmiştir. Göçün ardından oluşturulan ya da katılımcısı yoğunlaşan yetişkin eğitimi programları, temelde, mültecilerin dil gelişimlerini ve meslek edinme olanaklarını geliştirmek, gündelik yaşamlarını kolaylaştırmak amacıyla uygulanmaktadır. Bu pratiklerde, Suriyeli mültecilerin Türkiye’deki ekonomik, kültürel ve toplumsal yaşama uyumunu sağlamaya odaklanan bir yaklaşımın hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanında göç ile birlikte gelen eğitim ihtiyacının diğer tarafında Türk toplumu bulunmaktadır. Toplumun bir kısmı, Suriyeli mültecilere yönelik kökeni önyargılara, ayrımcılığa ve ırkçılığa dayanan söylemler, tutumlar ve davranışlar sergilemektedir. Öyle ki halkın yarısı Suriyeli mülteciler ile komşu olmak istememektedir (Erdoğan, 2014, s. 32). Özel ya da kamusal, gündelik yaşamın herhangi bir alanında karşılaşılabileceğimiz bu olumsuz söylem, tutum ve davranışlar, iki topluluğun aynı ortamda bulunma hâlinin birlikte yaşama kültürüne dönüşme imkânını güçleştirmektedir. Bu kapsamda yetişkin eğitimi, bir arada yaşamın eşitlik ilkesi ile kurulabilmesine olanak sağlayan işlevler barındırmaktadır. Araştırmanın temel konusunu, bu olanağı yaratmak üzere Türkiye’de Suriyeli mültecilerle birlikte yaşama kültürünün geliştirilmesi amacıyla düzenlenen bir yetişkin eğitim programının değerlendirilmesi oluşturmaktadır.

Günümüzde insanlar, çeşitli sebeplerle farklı ülkelere doğru hareket etmektedir. Göçün nedenleri; insanların sevdikleri ile yaşama, farklı topraklar, iklimler, kültürler

tanıma, yeni deneyimler yaşama istekleri olabilmektedir. İsteğe bağlı olmayan göçler de bulunmaktadır ki bunlar üretimin, tüketimin, denetimin, yönetimin sınırsızlaştığı küreselleşme dönemi (Sayılan, 2001; C. Suarez Orozco C. ve M. Suarez Orozco, 2000; Kaya, 2014) ile birlikte yaşadığımız tahribatlar nedeniyle gerçekleşmektedir. Bu göçler, daha çok bireysel veya aile gibi küçük grup göçleri şeklindedir. Küresel eşitsizliklerin yarattığı göç dalgaları ise kitlesel olmaktadır. İnsan edimleri sonucuyla gerçekleşen ekolojik yıkımlar ve gelişmiş ülkeler tarafından yaratılan savaşlar, çatışmalar nedeniyle yaşanan göçler, zorunlu kitlesel göçlerin en bilinen örnekleridir. Bu kitlesel göçler arasında tüm dünyanın gündeminde olan Suriye krizi göçü önemli bir kırılma noktasıdır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dünyadaki en büyük kitlesel göç olma özelliği taşıyan göç dalgası ile 6 milyona yakın Suriyeli yerinden edilmiştir.

Bu özelliği nedeniyle Suriyeli mültecilerin göçü pek çok alana yeni gündemler getirdiği gibi, yetişkin eğitiminin gündemine de yeni uygulamalar getirmiştir. Nitekim yetişkin eğitimi, küreselleşme ve göç ilişkisi ile dünyada farklı bir dalga kazanmıştır. Yetişkin eğitimi alanında yapılan akademik tartışmalara, uygulamalara bakıldığında, göç ile ortaya çıkan öğrenme ihtiyaçlarının, mültecilerin geldikleri ülkeye “entegrasyonunu sağlama” ihtiyacı olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu değerlendirme ile ülkeye sonradan gelenleri “entegre etmeye” dayalı eğitim yaklaşımı da güçlenmiştir. Örneğin mültecilerin geldikleri ülkelerde karşılaştığı dili öğrenmesi süreci, dil öğreniminin, ekonomik ve toplumsal yaşama katılımlarını kolaylaştıracak bir unsur olarak görülmesi yerine; bu yaşam alanlarına erişimlerini sağlayacak temel ve bu temel ihtiyaç karşılanmazsa ayrıştırıcı unsur olarak görülmesi söz konusu olabilmektedir. Bu gibi yaklaşımlar, yetişkin eğitimi alanında sadece mültecilerin eğitimini odağına alan uygulamaların artmasına neden olmaktadır.

Bu uygulamaların yanı sıra, mülteciler ve yerel halkların bir arada yaşam olanaklarını geliştirme yaklaşımını benimseyen yetişkin eğitimi uygulamaları da oluşmaktadır¹. Buna göre, toplumsal yaşamda birbiri ile karşılaşma alanları sınırlı olan yerel halkın ve mültecilerin bir araya gelebileceği, birbirini tanıyabileceği ve birbirinden öğrenebileceği öğrenme alanları yaratılmalıdır. Böylece insanların bir araya geldiği enformel öğrenme alanları örnekleri çoğalmaktadır. Kültürel çeşitlilik üzerinden ortaklaşma çabası ile

¹Bu konuda yapılmış çalışmalardan biri, Lübnan'da gerçekleştirilmiş olan “Social Cohesion Programming, In a Context of Major Refugee Influx Crisis” başlıklı çalışmadır. Bkz: <https://www.sfcg.org/wp-content/uploads/2016/11/Search-Lebanon-Case-Study-Social-Cohesion-Dialogue-and-Joint-Initiatives-2016.pdf>

oluşturulan bu örnekler, özellikle sivil toplum alanında ortaya çıkmakta; bir araya gelen toplulukların çok kültürlülüğüne odaklanmaktadır (Kuhlen, 2017). Birlikte yemek pişirme², geleneksel gün ve olayları tanıma gibi uygulamaları olan alanlarda, yetişkinlerin çok kültürlülüğüne odaklanan eğitim yaklaşımı beslenmektedir.

Bu enformel öğrenme alanları her ne kadar bir arada yaşam alanlarının gelişmesini sağlayacak imkânlar barındırıyor olsa da geleneksel kimlikler üzerinden insanların ve ilişkilerin kültürel kodlara sıkışmasına neden olma riski taşımaktadır. Diğer yandan kısa bir sürede bir araya gelen insanların birbirleriyle kurdukları olumlu ilişkileri, kişiler özelinde değerlendirme eğilimi gösterdiğini ve kısa süreli olmaları nedeniyle bu ilişki ağlarının bir araya gelemediğinde ortadan kaybolabildiğini de söylemek yanlış olmayacaktır. Örneğin Suriyeli mültecileri huzuru bozan bir topluluk olarak gören ve aynı zamanda bu etkinliklerden birine ya da sadece birkaçına katılan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı biri için, etkinlik sonrasında Suriyeli mülteciler hâlâ huzuru bozan bir topluluk olarak kalabilmekte, fakat birlikte yemek pişirdiği kişi “onlardan” farklı olabilmektedir. Bu çerçevede, enformel öğrenme alanları, insanların bir araya gelmesini sağlaması açısından önemlidir ancak bir arada bir yaşam kültürünün gelişmesi için yeterli olmayabilmektedir. Bunun nedenlerinden birinin, bugün yaşanan kitlesel göçün, İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana yaşanan en büyük kitlesel göç özelliği taşıması olduğu söylenebilir. Göçün özellikle refah seviyesinin düşük olduğu, hâlihazırda yerel halk tarafından kamusal hizmetlere ve emek piyasasına erişimin kısıtlı olduğu bölgeler olan Türkiye, Ürdün, Lübnan, Irak gibi Suriye’ye komşu gelişmekte olan ülkelere yapılıyor olması, bu ülkelerde topluluklar arasında bir çatışma oluşması riskini artırmaktadır.

Bu enformel alanların yeterli olmasını engelleyen nedenlerden bir diğeri de mülteciler ve yerel halklar arasındaki ilişkinin boyutudur. Zira Suriyeli mültecilerin savaşın ilk yıllarında yoğun olarak göç etmeye çalıştığı Avrupa ülkelerinde, sınırına komşu olan Türkiye, Ürdün, Lübnan, Irak gibi ülkelerde, mültecilerin toplumsal değerleri zedelediğine, tek ulus olma yapısını aşındırdığına, halkın geçim kaynaklarını daralttığına ilişkin gerekçelendirmelerle önyargılı, ırkçı ve ayrımcı söylemler, davranışlar oluşmuş ve oluşmaya devam etmektedir. Bauman’ın (2018) belirttiği gibi, kapısı çalınan halklar, mültecileri her zaman “yabancı” olarak görmektedir. Siyasal ve toplumsal yapının

²Bu konuda örnek çalışmalardan birisi “Tabak Kenarının Ötesi” projesidir. Bir yemek tarifi ile başlayan proje, Almanya’nın çeşitli illerinde göçmen ve yerel halk bir araya getirmektedir. Proje kapsamında, yerel halk ve göçmenler arasında aitlik hissi oluşturmak, toplumların birbirine karşı önyargılarını azaltmak için aktiviteler yapılmaktadır. Bkz: <https://ueberdentellerrand.org/>

izdüşümleri olduğunu söyleyebileceğimiz bu söylem ve davranışlar, toplumsal ayrışmayı derinleştirmektedir.

Böylece bir arada yaşama kültürünün gelişmesi ihtiyacı acil bir toplumsal yaşam ihtiyacına da dönüşmektedir. Bir arada yaşam kültürünün gelişmesi, eşitlik, demokrasi ve toplumsal adalet ile doğrudan ilişkilidir. Eşitlik ilkesi, demokratik katılımın ve toplumsal adaletin sağlanmasına, eşitlikçi bir yaklaşımı benimseyen yetişkin eğitimi ile önemli bir katkı sunulabilir. Nitekim çağdaş yetişkin eğitimi köklerini, toplumsal değişmeyi hedefleyen hareketlerden almıştır. Sayılan'ın (2013) da ifade ettiği gibi, kökeninde işçilerin ve eğitim olanaklarından yoksun bırakılan geniş halk kesimlerinin eğitilmesi fikri olan ve zaman içinde okul dışında kalanların eğitime ve bilgiye ulaşmaları için olanaklar sağlayan yetişkin eğitimi; aynı zamanda toplumsal adalet, eşitlik ve özgürlük gibi aydınlanmacı fikirlerin yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu anlamda, yetişkin eğitimi, toplumsal dönüşümü sağlayacak olan yetişkinlerin kendi yaşamları hakkında söz sahibi olma isteğinin oluşmasından bu istek doğrultusunda aktifleşmesine, kamusal alanların ve kurumların kullanımının yaygınlaşmasından bireylerin hak, adalet, eşitlik, özgürlük gibi kavramlara ilişkin öğrenmesinin oluşmasına, demokratik yurttaşlık bilincinin gelişmesinden toplumsal yaşama katılımın artmasına kadar geniş bir bireysel ve toplumsal güçlenme yelpazesinin oluşmasını sağlayan adil ve eşit bir toplum için olanaklar sunmaktadır. Öte yandan, bu özellikler, yetişkin eğitiminin yüklenmesi gereken işlevler olarak belirlenmiştir. Alanın yaygınlaşmasını sağlayan konferanslarda, yetişkin eğitime kültürel, ekonomik, eğitsel, cinsel, ırksal, dinsel ve uluslararası eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasında önemli işlevler yüklenmiş; eşitsizliklerin hızla büyümesine karşın yetişkin eğitiminin sorumluluk alması gerektiği vurgulanmıştır (Uysal ve Yıldız, 2006). Bu sebeple, yetişkin eğitimi, toplumsal ve kültürel eşitsizlikler nedeniyle oluşması güçleşen bir arada yaşama kültürünün, demokratik yaşam biçimlerinin ve toplumsal adaletin oluşmasına katkı sunabilecek bir müdahaledir.

Yukarıda anılan uygulamalar ve değerlendirmeler, sınırlarında 4 milyona yakın Suriyeli mültecinin yaşadığı ve böylece dünyada sınırları içerisinde en çok mülteci barındıran ülke olma özelliği de taşıyan (UNHCR, 2017a) Türkiye'deki yetişkin eğitimi çalışmalarının gelişimine ilişkin ipuçları sunmaktadır. Krizin uzun soluklu olacağı anlaşıldığında, Suriyeli mültecilerin Türkiye'de kendilerine kalıcı bir yaşam kurma ihtiyacı oluşmaya başlamıştır. Nüfusun bir kısmı kamplara yerleştirilirken büyük bir kısmı da Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Adana, Mersin gibi sınıra yakın kentler başta olmak üzere kent merkezlerine yerleşmeye başlamıştır (Kaypak ve Bimay, 2016, s. 92).

Kampların gelen göç dalgasına karşı yetersiz sayıda olması, kamplarda verilen hizmetlerin insan sağlığına ve onuruna yakışır olmaması, göç edenlerin tanıdık veya akrabalarının kent merkezlerinde olması gibi nedenlerle yerleşimin kent merkezlerinde yoğunlaştığı söylenebilir.

Kente yerleşme ile birlikte mültecilerin kamusal haklara, hizmetlere erişim ve hukuksal prosedürleri bilme, geçim kaynağı bulma ve iş piyasasına dâhil olma gibi öğrenme ihtiyaçları oluşmaya başlamıştır. Bu öğrenme ihtiyaçlarının giderilmesi için ise temel Türkçe okuryazarlığı eğitimi önemli bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmıştır. Halk Eğitimi Merkezlerinde verilen eğitimin yanı sıra sivil toplum kuruluşları tarafından verilen eğitimlerin de çoğalmasıyla 2013 yılından bugüne, başta Türkçe okuryazarlığı olmak üzere pek çok yetişkin eğitimi programı geliştirilmiştir. Suriyeli mültecilerin temel eğitim ve öğrenme ihtiyaçlarının karşılanması ve geldikleri yeni ülkede kalıcı bir yaşam kurmalarını kolaylaştırma hedefi ile oluşturulan bu yetişkin eğitimi programlarının, Türkiye'deki yetişkin eğitimi uygulamalarında önemli bir yer edindiğini söylemek mümkündür.

Ev sahibi topluma ve Suriyeli mültecilere birlikte verilen eğitimler ile sosyal uyum çalışmaları adıyla düzenlenen programlar da bulunmaktadır. Bu programlarda iki halkın bir araya gelmesi aracılığıyla bir diyalog zemini kurmalarını sağlamak amaçlanmaktadır. Bu amaçla Türkiye'de de Türkiyeli ve Suriyelilerin bir araya geldiği enformel öğrenme alanları oluşturulmaktadır. Genel olarak yerel halkın ve Suriyeli nüfusunun yoğun yaşadığı yoksul bölgelerde, sivil toplum kuruluşları inisiyatifinde oluşturulan bu alanlarda, iki halkın birbirine inanması ve güvenmesi, özellikle yerel halkın Suriyelilere ilişkin doğru bildiği yanlışları dile getirmesi ve gerçeği Suriyelilerden öğrenme isteği duyması amaçlanmaktadır.

Yetişkin eğitimi alanındaki bu uygulamalar, iki halk arasındaki çatışma riskini gidermemektedir; dolayısıyla yeterli değildir. Çünkü yaşanan kitlesel göç, pek çok ekonomik, toplumsal, siyasal sorunu beraberinde getirmektedir. Ev sahibi toplumun Suriyeli mültecilere yönelik düşünce ve tepkileri³ de bunlar arasındadır. İlgili literatür (Aslan, 2015; İGAM, 2017; Erdoğan, 2014, 2017; Kutlu, 2015; Sönmez ve Adıgüzel, 2017; Süleymanov, 2016; Danış, 2018). Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlar arasında

³Örnek olarak gösterilebilecek haberlere bakınız: <https://tr.euronews.com/2019/01/05/nefret-soylemi-cikmazinda-Suriyeli-siginmacilar>
<https://bianet.org/biamag/print/209851-Suriyeliler-turkiye-vatandaslarindan-iyi-kosullarda-mi>

Suriyeli mültecilere yönelik ırkçı, ayrımcı ve önyargılı duygu, söylem ve davranışlar üretildiğini göstermektedir. Bu durum bize iki halkın bir arada yaşamasını engelleyen, sınırlandıran ve zorlaştıran pek çok etkenin çatışmaya dönüşebileceği bir iklimde yaşadığımızı göstermektedir.

Bu nedenle, ev sahibi toplumun ve Suriyeli mültecilerin bir arada yaşama durumunun, bir sınır içerisinde birlikte yaşamak zorunda olma hâinden bir arada yaşama olanağına dönüştürülmesine ihtiyaç vardır. Bunun için ise bir arada yaşamın tarafı olan yerel halkın geliştirdiği tepkilerin, önyargıların giderilmesi için eğitimlere ihtiyaç duyulmaktadır. Yeni dışlama biçimleri, yeni hiyerarşiler ve yeni ırkçılık biçimlerinin rahatsız edici yüzüyle karşı karşıya kalmışken bu yeni ırkçılık biçimlerine açıkça meydan okuyan eğitim araştırma ve uygulamaları daha önce hiç bu kadar acil ihtiyaç olmamıştır (Morrice ve diğerleri, 2017, s. 133). Eğitimler ve öğrenmeler, yerel halkın bir arada yaşama kültürü taşıyan yönelimlerde bulunmalarına katkı sağlayacaktır. Bu alanda oluşabilecek kalıcı bir eğitim anlayışı, yukarıda belirtilen çatışma ortamı riskini azaltabilir, toplumsal ayrışmayı durdurabilir, ortadan kaldırabilir, bir arada yaşam olanağı yaratabilir.

Türkiye, 2011 yılından bu yana Suriyeli mültecilerle birlikte yaşayan ve önümüzdeki yıllarda da birlikte yaşayacağı açık olan bir ülkedir. Suriye’de savaş bitse dahi Türkiye’de yaşam kurmuş pek çok Suriyeli mülteci, yaşamlarını kurdukları Türkiye topraklarında kalacaktır. 2017 yılında yapılan bir araştırmaya göre, araştırmaya katılan Suriyelilerin %78’i, dönüş koşulları olan savaşın sona ermesi, olağan günlük yaşam koşullarının oluşması hâlinde Suriye’ye geri dönmek istediğini belirtmiştir (İNGEV, 2019, s. 2). Ancak bugün bu durumun farklılaştığını söylemek mümkündür. Dünya tarihinde savaşın süresi arttıkça, insanların yerleştikleri ülkelerde kalıcılığı da artmaktadır (Erdoğan, 2018, s. 17). Benzer durum, Almanya’ya yapılan işçi göçlerinde de görülmektedir. Çocukların okula gitmeleri, yetişkinlerin iş bulup çalışmaları, yaşanan ülkenin resmi dilinin öğrenilmesi ve yaşanan ülkedeki yaşam koşullarının geline ülkeden daha iyi olması hâlinde göç edenlerin dönüş motivasyonları azalabilmektedir (Erdoğan, 2017). Böylece birlikte yaşama kültürünü güçlendirecek eğitim programlarına olan ihtiyacı bu doğrultuda da değerlendirmek gerekmektedir. Zira Türkiye, çok kültürlü bir toplumdur. Farklılıkların anayasal güvenceye alınması ve toplumsal düzeyde kabul edilmesi için demokratik, hakça bir eşitliğin yaratılması gerekmektedir. Yetişkin eğitimi alanında atılacak adımlar, böylesi bir toplumu yaratma yönündeki en temel ihtiyaçlardan biridir. Çünkü böyle bir toplumu yaratmak için öncelikle kişilerin karşısındaki toplulukları tanımaları

gerekmektedir. Eşitlikçi bir eğitim ikliminin yaratılması, böyle bir toplumun yaratılmasına katkı sunacaktır.

Bu varsayımı başlangıç noktası edinen araştırmanın konusunu, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli mültecilere yönelik önyargılarını sorgulamalarını sağlama ve mültecilere yönelik doğru bilgileri yaygınlaştırma hedefi ile oluşturulmuş “Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programı” adlı yetişkin eğitimi programı oluşturmaktadır. Yuva Derneği’nin 2017 yılından beri uygulamakta olduğu eğitim programı, birlikte yaşam için iki taraflı bir uyumun yaratılmasına katkı sunmak üzere eşitlikçi bir yaklaşım ile oluşturduğu eğitim programıdır.

1.2. Amaç

Yukarıdaki tartışmalar ışığında bu tezin genel problemini, birlikte yaşama kültürünün eğitim yoluyla güçlendirilmesi oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Yuva Derneği tarafından geliştirilen “Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum” başlıklı eğitim programının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

- Yuva Derneği’nin kuruluş amacı ve faaliyetleri; Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programının amacı, öğrenme hedefleri, yaklaşımı, yetişkinlere ulaşma kaynakları, yöntemi, teknikleri, araçları, içeriği nedir?
- Programa katılan yetişkinlerin katılım örüntüleri nelerdir?
- Programa katılan yetişkinlerin eğitim programının içerik ve öğretme-öğrenme süreçlerine ilişkin görüş ve deneyimleri nelerdir?
- Programa katılan yetişkinlere göre program sonrasında yaşamlarında nasıl değişimler gerçekleşmiştir?

1.3. Önem

Türkiye’de yetişkin eğitimindeki başat yaklaşım, kamusal sorumluluğa vurgu yapan, eğitim eksikliklerine yönelerek yetişkin eğitiminin tamamlayıcı işlevini öne çıkaran eşitlikçi bir yaklaşım ve uygulama değildir (Yıldız, 2012). Bu kapsamda, küçük ölçekteki deneyimlerin, içinde bulunulan koşullarla değerlendirilmesi, böylece yetişkin eğitimi

1.4. Tanımlar

-Göç: Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir (IOM, 2009, s. 35).

-Bireysel göç: Kişilerin siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel, dini vb. sebeplere dayanarak bireysel ya da aileleriyle birlikte aldıkları göç etme kararına bağlı olarak yapılan göç hareketi (Akıncı vd., 2015, s. 62).

-Kitlesel göç: Belirli bir zamanda çok sayıda kişinin, tabiiyetinde olduğu ülke dışına düzensiz gruplar hâlinde hareket etmesi (Akıncı vd., 2015, s. 62).

-Zorunlu göç: Siyasal baskılar, savaşlar ve doğal afetler gibi etkenler sebebiyle kişiyi göç etmeye zorlayan ve isteği dışında gerçekleşen göç hareketi (Akıncı vd., 2015, s. 62).

-Sosyal uyum: Bir ulus devletin vatandaşlarının ortak bir ahlaki toplum oluşturduklarına dair ortak inancı ve bundan doğan karşılıklı güven (Larsen, 2014, s. 3).

İlgili literatürde genel kabul gören bir sosyal uyum tanımı bulunmamaktadır. Bu nedenle yukarıdaki tanım, araştırma kapsamında incelenen eğitim programında kullanılan ve kast edilen “sosyal uyum” kavramının tanımına dayanmaktadır. Araştırma boyunca, tanım, ilgili kaynaklardan yapılan alıntılarda ve katılımcı ifadelerinde aslına sadık kalınarak kullanılmıştır. Fakat evrensel kabul görmüş bir kavram olmaması nedeniyle araştırmacı tarafından kullanılması tercih edilmemiştir.

-Mülteci: Ezilme, çatışma, saldırı veya toplum huzurunu ciddi şekilde bozan durumlarda, geldikleri ülkelerin dışında bulunan ve bunun sonucu olarak da “uluslararası koruma” talebinde bulunan kişilerdir. Mülteciler, uluslararası hukuk tarafından tanımlanır ve korunur (UNHCR, 2016, s. 2).

Bu çalışmada “mültecilik” kavramıyla kanunda yer alan statü kast edilmemekte olup, kavram yaygın kullanım açısından tercih edilmiştir. Bu sebeple “Suriyeli mülteciler” ifadesi kullanılmaktadır. Araştırmada kimi zaman “Suriyeliler” ifadesi de kullanılmıştır ve buralarda kastedilen Suriyeli mültecilerdir.

-Göçmen: Uluslararası düzeyde genel kabul gören bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Göçmen teriminin “kişisel rahatlık” amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendilerinin veya ailelerinin gelecekte beklediklerini

arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır (IOM, 2009, s. 22).

-Sivil toplum kuruluşu: Resmî kurumlar dışında bağımsız olarak çalışan, politik, sosyal, kültürel, hukuki ve çevresel amaçları doğrultusunda lobi çalışmaları yürüten, üyelerini ve çalışanlarını gönüllülük esasına göre alan, kâr amacı gütmeyen ve gelirlerini, bağışlar ve/ya üyelik ödemeleri ile sağlayan kuruluşlardır (Dinçel, 2019, s. 12).

-Güdü: Kişilerin öğrenme etkinliğine katılma davranışları arkasında yatan nedenler kapsamında araştırmada yer almaktadır.

-Kolaylaştırıcı: Bir öğrenciye veya bir küme öğrenciye kendi öğrenim amaçlarını belirlemelerine ve bu amaçlara ulaşmayı sağlayacak stratejileri seçmelerine yardım etme konusunda usta olan önder (lider) (UNESCO, 1985, s. 45). Bu araştırmada kimi zaman “eğitici” ifadesi kullanılmıştır ve Yuva Derneği’nin kullanımı nedeniyle “eğitmen” ifadesi de kullanılır. Buralarda kastedilen göç ve sosyal uyum eğitimin programını uygulayan eğiticiler, kolaylaştırıcılardır.

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, ilk olarak Suriye krizi ve krizin Türkiye ile ilişkisine, ardından Suriyeli mülteciler ve ev sahibi toplum ilişkisine değinilecektir. Araştırmanın alt amaçlarından birisinin, yetişkinlerin eğitim programına katılım örüntülerinin neler olduğunu araştırması nedeniyle yetişkin eğitime katılım literatürü de bu başlık altına eklenmiştir.

2.1. Suriye Krizi ve Türkiye ile İlişkisi

Zorunlu göç, yaşadıkları toprakları terk etmek zorunda kalanların yola çıkmasıyla başlar. Varılan topraklarda hem onların hem de o topraklarda hâlihazırda yaşayanların hayatlarında zorunlu değişimler oluşur. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dünyanın en büyük göç dalgası olarak adlandırılan Suriye'den diğer topraklara gerçekleşen göç de bu zorunlu değişimleri beraberinde getirmiştir.

Zabıta tarafından tezgâhına el konulan Tunuslu bir gencin 17 Aralık 2010'da kendini yakması ile başlayan ve Arap Baharı olarak adlandırılan sürecin⁴ Suriye'ye yansması, 15 Mart 2011 tarihine tekabül etmektedir (Erdoğan, 2018, s. 1). Yansımanın en büyük etkisi, krizin 40. gününde halkın ülkeyi terki ile görülmeye başlanmıştır. Nitekim 29 Nisan 2011'de, Türkiye sınırında bulunan Hatay Cilvegözü Sınır Kapısı, Suriyelilere açılmış; 252 mültecinin Türkiye'ye geçişi sağlanmıştır (Erdoğan, 2018, s. 5). Halkın ülkeyi kitleler hâlinde terk etmesi, Türkiye'nin de acil durum yönetimini uygulaması sürecini beraberinde getirmiştir. Acil durumun meydana gelmesinden hemen sonra başlayarak durumdan etkilenen toplulukların tüm ihtiyaçlarını zamanında, hızlı ve etkili olarak karşılamayı amaçlayan acil durumu yönetme (AFAD, 2014, s. 20) sürecini, Türkiye, geçiş için sınıra gelen tüm Suriyelilerin ülkeye girişinin kabulü şeklinde ve “açık kapı politikası” uygulaması ile yürütmüştür. Her ne kadar açık kapı politikasının 100 bin mülteci ile sınırlanacağı belirtilse de savaşın göçe zorladığı insan sayısının artmasıyla Türkiye'nin kabul ettiği mülteci sayısı da artmıştır (Erdoğan, 2018, s.7-8). Bugün, 2019 yılı Ekim ayı itibarıyla Türkiye'de, üç milyon 671 binden fazla kayıtlı Suriyeli

⁴Bkz: <https://www.middleeastmonitor.com/20181217-remembering-mohamed-bouazizi-and-the-start-of-the-arab-spring/>

yaşamaktadır (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>). Sayı itibariyle Türkiye, dünyada sınırlarında en fazla mülteci bulunduran ülke konumundadır (Çamur, 2017; Sultanbeyli Belediyesi vd., 2017). Suriyeliler bugün Türkiye nüfusunun %4'ünü oluşturmaktadır.

Kitlesel göçün başlamasının ardından oluşturulan acil kriz yönetimi politikası, kampların kurulması ile desteklenmiştir. Suriye'deki çatışma ortamının bitimiyle mültecilerin Suriye'ye gönderilmesi öngörülerek ilk olarak Hatay'ın Yayladağı ilçesinde ve daha sonra Suriye sınırındaki illerde kamplar kurulmuştur. Ancak 2018 yılı Ağustos ayında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün çadır kentlere gönderdiği talimatla 2011 yılında oluşturulmuş olan kampların bazıları kapatılmaya başlanmıştır (<http://www.hurriyet.com.tr/5-multeci-kampi-kapatilacak-Suriyeliler-sinira-40915006>). 2019 yılı Ekim ayı itibariyle AFAD'ın koordinasyonunda 5 ilde mevcut olan 7 mülteci kampında, 63 bin 204 Suriyeli mülteci yaşamaktadır (http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713).

Türkiye'deki Suriyeli mülteci nüfusunun bu sayılara ulaşmasında, Avrupa ülkeleri ile yapılan anlaşmanın da etkisi olduğunu belirtmekte fayda bulunmaktadır. Avrupa ülkeleri, kapıları mültecilere ve göçmenlere açık olduğu sürece, Suriyeli mültecilerin Avrupa'ya doğru akışının süreceğini öngörmüştür. 2015 yılının ikinci yarısı itibariyle Yunanistan adalarına düzensiz yollardan ulaşan mülteci ve göçmenlerin sayısının artmaya devam etmesi nedeniyle o zamana kadar kapılarını mültecilere ve göçmenlere açan AB üyesi ülkeler, Avrupa'ya girişi engellemenin ve caydırmanın yollarını aramaya başlamışlardır. Bu nedenle Avrupa Birliği üyesi ülkelerin talepleri ile göç kontrolünün sağlanması için Türkiye-AB anlaşmasında geçişi sınırlandıran bir anlaşma imzalanmıştır (Uluslararası Af Örgütü, 2016, s. 4).

Anlaşma maddeleri, güvenli ve düzenli bir şekilde AB'ye erişimi engellemiş; göç etmek isteyenlerin yaşamlarını yitirmesine neden olacak yollara⁵ çıkmalarına neden olmuştur. Üçüncü bir ülkeye geçişin sınırlandırılmasının Suriyelilerin, Türkiye dışında yaşama umutlarının ve imkânlarının azalmasına neden olduğu söylenebilir. Bir yandan

⁵Konuyla ilgili haberlerden birkaçını görmek için bakınız:

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/08/150812_izmir_gocmenler

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/08/150823_Suriyeli_multeci_yunan_adalari

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ayvaliktan-midilliye-her-gun-300-multeci-29583208>

<https://www.posta.com.tr/bodrumda-sahile-vuran-Suriyeli-bebek-cesedi-aglatti-299463>

<http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/Suriyelilerin-kara-yolculugu>

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/avrupaya-ulasmak-isteyen-multeciler-istanbul-otogarinda-bekliyor-30076197>

üçüncü ülkeye geçişin zorlaşmasının diğer yandan Suriye’de süren krizin ve çatışmanın devam etmesinin, birçok mülteci için Türkiye’de yaşamayı kabul etme zorunluluğu oluşturduğunu ve böylece Türkiye’nin içinde yaşamının hedeflendiği ülke hâline geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu süreç, Suriyeli mülteciler açısından Türkiye’de kalıcı bir yaşamı kolaylaştıracak öğrenme ihtiyacının oluşması ve ihtiyacın giderilmesi için tedbirler alınması sürecini de beraberinde getirmiştir. Aynı durumun Türkiye için geçerli olduğunu söylemek de mümkündür. Suriye’deki çatışma ortamının sona ermemesi ve yakın zamanda sona ereceğine dair bir gelişmenin olmaması, Türkiye’nin “geçicilik” temelli göç politikasında değişiklikler yapmasını gerektirmiştir.

2.1.1. Türkiye’nin Göç Politikası ile İlgili Sözleşme ve Tanımlar

Suriyelilerin Türkiye’ye gelişi, o güne kadar kitlesel göçe dair kapsamlı bir politikası olmayan Türkiye’nin mültecilere yasal statü sağlaması sürecini de etkilemiştir. Fakat Türkiye’nin yasal statü sağlama süreci, uluslararası uygulamalara göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle, Türkiye’nin göç politikasına dayanak oluşturan sözleşme ve tanımlara, bu sözleşme ve tanımların Suriyeli mülteciler ile ilişkisine değinmekte fayda bulunmaktadır.

Göç yönetimi üzerine yapılan bir çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti göç tarihinin 1923-1950 arası dönemde Müslüman ve Türk nüfusunun, Cumhuriyet’in ilanından sonra Türkiye’ye gelme hareketlerine dayandığı belirtilmektedir (Öner, 2018, s. 20). Bu göçler yaşanırken çıkarılan 1934 İskân Kanunu’na göre, Türkiye’ye göç etme ve yerleşme hakkı sadece “Türk soyundan gelen ve Türk kültürüne bağlı” tanımlaması yapılmış kişilere veriliyordu (Resmî Gazete, 1934). Böylece göç edenlerin kabulüne etnik köken sınırlaması getirilmiş; Türk olmayanların göç etmesi engellenmeye çalışılmıştır. Bu durumun, Türklük vurgusunun aynı zamanda ulus devletin belli bir etnik kimliğe dayandığı anlayışı ile ilgili olduğu da ifade edilmektedir (Öner, 2018, s. 22).

Türkiye, sığınmacı ve mültecilerin hak ve sorumluluklarını çevreleyen uluslararası sözleşme olarak 1951 yılında Cenevre’de imzalanan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin tarafıdır. Sözleşme, 1951 öncesinde meydana gelen olaylar için geçerli olarak yürürlüğe girmiştir (<http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>). Sözleşme ile taraf devletlere, ülkelerine gelen kişileri geldikleri coğrafyaya göre mülteci olarak kabul etme ve hak tanıma yetkisi verilmiştir.

Türkiye de bu esnekliği “Avrupa Konseyi üyesi ülkelerde” gerçekleşen olaylar nedeni ile Türkiye’ye gelenleri tanımlamak için kullanmıştır.

Türkiye’nin imzasının bulunduğu diğer bir hukuki dayanak, Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair 1967 Protokolüdür. Protokol, Cenevre Sözleşmesi ile getirilen zamansal ve coğrafi sınırlamayı kaldırmıştır. Fakat Türkiye, coğrafi sınırlamayı kaldırmamıştır ve Türkiye, bu sınırlamayı kaldırmadan sözleşmeye taraf ülke olmaya devam etmektedir.

1980 sonrası düzensiz ve kayıt dışı göçlerin arttığı dönemde Türkiye hem göç alan hem göç veren ülke konumuna gelmiştir. 1988 Irak-İran Savaşı, 1990-91 Körfez krizi ve 1991 Saddam baskısı nedenleri ile güneyinden gelen bir göç dalgası ile karşılaşmıştır. Bunun üzerine 1994’te İltica Yönetmeliğini çıkarmıştır. Yönetmeliğe göre, göç ile gelen kişilerin hem BMMYK’ya hem de Türkiye’ye başvurması gerekiyordu ve statü belirleme BMMYK tarafından yapılmaktaydı. Statü belirlenene kadar sığınan kişiye geçici koruma verilirdi (Öner, 2018, s. 25).

Suriye krizi öncesinde göç ile ilgili bir diğer kaynak, İltica ve Göç Ulusal Eylem Planıdır. 2005 yılında kabul edilen bu planda, sığınma, iltica, göç ve yabancılara ilişkin yasal düzenlemelere yer verilmiştir.

2013 yılına gelindiğinde, Suriyeli mültecilerin ülkedeki durumunu bağlayıcı bir yasal düzenleme ile yönetsel ve hukuksal olarak ortaklaştırma ihtiyacı duyulmuş ve bu ihtiyaca yanıt olarak Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkarılmıştır (Erdogan, 2018, s. 50). Böylece yabancıların yasal statüsünü belirleyen bir kanun yürürlüğe konmuştur. Bu kanun, Türkiye’de sığınma uygulamalarını düzenleyen ilk iç hukuk olma özelliği taşımaktadır. Kanun’a bakıldığında kişilere mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma statüsü verilebilmektedir. Bu dört farklı koruma statüsünden biri olan mülteci statüsü, sadece Avrupa ülkelerinin vatandaşı olan kişilere verilmektedir. Kişilerin bu statü altında değerlendirilmeleri için ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunması gerekmektedir. Vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanamamalı ya da korkusu nedeniyle yararlanmak istememelidir. (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2013, s. 27). Görüldüğü üzere, Suriyeli mülteciler, Avrupa ülkelerinin vatandaşları olmadığı için YUKK’a göre mülteci olarak görülmemektedir. Şartlı mülteci ise mülteci statüsü için tanımlanan sebeplerle ülkesinin dışında bulunan kişilere üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar verilen statüdür. Bu kişiler, Avrupa ülkeleri dışında bir ülkede ikameti olan ancak ikamet ülkesinin dışında bulunan ve oraya dönemeyen kişilerdir. İkinci koruma statüsü de mülteci veya şartlı

mülteci olarak nitelendirilemeyen; ancak menşei ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; “a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayrım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle” (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2013, s. 27) şahsına yönelik tehditle karşılaşacak kişilere verilen statüdür. Son olarak geçici koruma statüsünden faydalanan kişiler, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak Türkiye sınırlarına gelen veya Türkiye sınırlarından geçen yabancılara sağlanan statüdür (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2013, s. 41). Bu statü, Suriyeli mülteciler için oluşturulmuştur ve Suriye üzerinden geçiş yapmak isteyen Filistinliler de dâhil olmak üzere mülteciler ve vatansız kişiler için geçerli olarak yürürlüktedir (UNHCR, 2017b, s. 7). Belirtmekte fayda vardır ki, geçici koruma statüsüne sahip kişiler, bireysel olarak uluslararası koruma talebinde bulunamazlar ve Türk vatandaşı olmak için 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununda Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılarda aranan şartlara sahip olması ve/ya bu şartları yerine getirmesi gerekmektedir (Kaya ve Eren, 2014, s. 62).

2013 yılı verilerine göre, YUKK’ta yer alan “Geçici Koruma”nın içeriğinin Bakanlar Kurulu⁶ tarafından bir yönetmelik ile belirleneceği ifade edilmiştir (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2013). Bu durumun, tanımı yapılmış olsa da geçici koruma altındaki kişilerin Türkiye’deki statüsüne ilişkin belirsizliğin oluşmasına neden olduğu söylenebilir. Bu nedenle, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91. maddesine dayalı olarak Geçici Koruma Yönetmeliği hazırlanmıştır. Yönetmelik, geçici koruma altındaki kişilerin, Türkiye’deki statüsüne ilişkin belirsizliği gidermek üzere düzenlenmiştir. 22 Ekim 2014’te Bakanlar Kurulu tarafından imzalanarak yürürlüğe girmiştir (Hayata Destek Derneği, 2016, s. 10). Yönetmeliğin 6. maddesine göre, “geri gönderme yasağı” bulunmaktadır:

Bu yönetmelik kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez (Resmî Gazete, 2014).

⁶İlgili yönetmelikte, “2/7/2018 tarihli 703 sayılı KHK’nin 71. maddesiyle, bu maddede yer alan ‘Bakanlar Kurulu’ ibaresi ‘Cumhurbaşkanı’ şeklinde değiştirilmiştir” bilgisi yer almaktadır.

Yukarıda belirtilen bu güvence, tüm yabancıları kapsıyor olsa da evrensel bir tanımı olmayan geçici koruma statüsü, geçiciliğin süresinin belirsiz olmasını sağlayan bir statüdür. Dolayısıyla geçici koruma süresinin bitimi hükümetin kararına bırakılmıştır. Hükümetin geçici koruma statüsünün bitimine karar vermesi ise doğrudan “geri gönderme yasağı”nı ortadan kaldırma potansiyeline sahiptir. Bu durumun, geçici koruma statüsüne sahip olan kişilerin çatışma ortamı ortadan kalkınca sınır ötesine, yani “kendi” topraklarına dönmelerinin beklendiği anlamına geldiği söylenebilir. Geçici koruma statüsünün bir riski de geçici koruma kapsamındaki kişilerin ülkelerinin sınırlarına geri dönme koşulları oluşmazsa ya da geri döneceklerse korumanın sona erebileceğidir. Böylece geçici koruma statüsünün sona ermesi hâlinde kişiler o güne kadar sınırlı da olsa erişebildikleri yasal oturma, sağlık ve eğitim-öğretim hizmetlerine erişim, sosyal destek ve sınırlı çalışma haklarına da artık erişemeyeceklerdir (Semerci ve Erdoğan, 2018).

Bu riskler ile bağlantılı olarak, İstanbul Valiliği’nin 22 Temmuz 2019 tarihinde “Düzensiz Göçle Mücadele” başlığıyla yaptığı basın açıklamasına dikkat çekmekte fayda vardır. Açıklama ile İstanbul’da kaydı olmayan tüm Suriyeli mültecilerin şehirden ayrılması gerekmektedir. Valilik, şehirden ayrılımların gerçekleşmesi için Suriyeli mültecilere 20 Ağustos 2019’a kadar süre vermiştir. Daha sonra bu süre, 30 Ekim’e kadar uzatılmıştır⁷. Bu süre zarfında medyaya yansıyan uygulamalar⁸ “geri gönderme yasağı”nın ihlal edildiğini düşündürmektedir.

2.2. Suriyeli Mültecilerin Türkiye’de Kent Yaşamına Girişi

Suriyeli mültecilerin yaşadığı 5 ülkedeki kamplarda yapılan bir çalışmada, kampların standardı ile mültecilerin memnuniyetleri arasında doğrudan bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir (ORSAM, 2014). Türkiye’deki kamplarda yaşayan Suriyeli mülteciler için de bu durum geçerli olmuştur. Kamplara yerleştirilen Suriyelilerin bir kısmı sınıra yakın kentlere yerleşmeyi tercih etmiştir. Suriyeli mültecilerin kamp dışında kalmayı çok daha

⁷Bkz: <https://www.dw.com/tr/istanbuldaki-suriyelilere-tan%C4%B1nan-s%C3%BCre-30-ekime-uzat%C4%B1d%C4%B1/a-50106329>

⁸ Deutsche Welle “Düzensiz Göçün İşlek Durağı Türkiye” adlı haberinde konuya değinmiştir. Bkz: <https://www.dw.com/tr/d%C3%BCzensiz-g%C3%B6%C3%A7%C3%BCn-i%C5%9Flek-dura%C4%9F%C4%B1-t%C3%BCrkiye/a-49789529>

Benzer şekilde, T24 adlı haber sitesinde “Suriyeliler Sınır Dışı mı Ediliyor?” başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Bkz: <https://t24.com.tr/haber/Suriyeliler-sinir-disi-mi-ediliyor-bekar-evlerini-is-yerlerini-dernekleri-aramislar-yolda-asayis-cevirmeleri-siklasmis.831763>

fazla tercih etmelerinde, kamplardaki “izolasyon” hissinin ve uyulması gerekli kuralların mültecilerde rahatsızlık yaratmasının etkisi bulunabilir (Erdoğan, 2018, s. 15). Öyle ki mülteciler, kampların kapasiteleri, yaşam koşulları ve kamplarda yaşamının geleceği belirsizleştirmesi gibi nedenlerle kendi imkânları ile sınıra yakın kentlere yerleşmeye başlamışlardır:

Kuşku yok ki kamplarda birkaç haftalık ya da aylık barınmanın ardından ortaya çıkan sosyal, psikolojik ve ekonomik sorunlar da kampların tercih edilmemesinde önemli rol oynamaktadır. Özellikle kamp dışındakilerin yasal olmasa da çalışma imkânına sahip olmaları, kamp dışında olmayı daha cazip hâle getirmektedir (Erdoğan, 2018, s. 15).

Öte yandan, kamp alanlarının yetersizliği, “uydu kent” yerleştirme politikasıyla desteklenmiştir. Buna göre, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, uluslararası koruma başvurusu inceleme aşamasında olan Suriyeli mültecileri, yerleştirmenin uygun olduğu bir kentte serbest ikamete yönlendirmektedir. Mültecilerin hareketi üzerindeki engellerin kalkması ve Türkiye’de kalıcı olma hâlinin belirginleşmesi ile birlikte ise Suriyeli mültecilerin batıya doğru kent merkezlerine de göç ettiğini söylemek mümkündür. Bugün Suriyeli mültecilerin %92’si kentlerde yaşamaktadır (Erdoğan, 2017, s. 13). İstanbul, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis, Mersin gibi kentler, bu kentlerin başında gelmektedir. Örneğin, resmi kayıtlara göre 15 milyondan fazla Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının yaşadığı İstanbul’da, 549 binden fazla Suriyeli mülteci yaşamaktadır (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>).

Suriyeli mültecilerin, kent yaşamına dâhil olma süreci, araştırmanın problem bölümünde de belirtildiği gibi, iki topluluğun bir arada yaşamaya başlaması sürecidir. Fakat bir arada yaşama, içerisinde gerilimleri barındırmış; ekonomik, siyasal, politik pek çok nedenin birleşimi ile yerel halkta, Suriyeli mültecilere karşı önyargılar, ayrımcı duygu, düşünce ve davranışlar oluşturmuştur. İlgili literatür, bu olumsuz duygu, düşünce ve davranışların nedenlerini ve kapsamını göstermektedir. Aşağıda bu literatüre yer verilmiştir.

2.2.1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli Mültecilere Yönelik Bakış Açısı ile İlgili Araştırmalar

Yerel halk için Suriyeli mültecilerle toplumsal uyumun mevcut sınırı, imkân ve olanaklarını tanımlamak ve değerlendirmek üzere yapılan araştırmaların çoğunluğu,

zorunlu göç ile yoksul bölgelere gelen mülteciler ve bölgede yaşayan halk arasında ekonomik rekabetin ortaya çıktığını göstermektedir.

Özellikle yoksul bölgelerde yaşayan halk, kira fiyatlarındaki artıştan yüksek oranda mültecileri sorumlu tutmaktadır. Örnek olarak Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı dördüncü şehir olan Gaziantep’te yaşayan yerel halkın Suriyelilere yönelik algısı üzerine yapılan araştırmanın sonuçları gösterilebilir (Sönmez ve Adıgüzel, 2017). Araştırmaya göre, mültecilerin sorun olarak algılanmasının sebeplerinin başında kira fiyatlarındaki artış gelmektedir. Katılımcılara göre, mülteciler işsizliğe de neden olmaktadır.

Sultanbeyli’de yaşayan yerel halkın Suriyelilere bakışı üzerine yapılan araştırmanın sonuçları da bu araştırmayı destekler niteliktedir (Süleymanov, 2016). Araştırmada, yerel halkın, Suriyelilerin Türkiye’de iş sahibi olmalarına ya da düşük ücretle çalıştırılmalarına ilişkin görüşleri sorulmuştur. Verilen yanıtlarda, Suriyelilerin düşük ücretle çalıştırılmasının engellenmesi gerektiği; fakat iş sahibi olmalarının da engellenmesi gerektiği görüşü ağır basmıştır. Bu görüşün gerekçesi olarak ise Suriyelilerin işsizliğe neden olması gösterilmiştir: “Dünyanın her yerinde toplu göçlerde yerel halkı huzursuz eden ve hatta yabancı düşmanlığına iten hususların başında ‘iş kaybetme’ ya da ‘gelir azalması’ gelmektedir” (Erdoğan, 2014, s. 19). Araştırmaya göre yerel halk, Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye ekonomik yük oldukları algısını taşımaktadır. Araştırma katılımcıları Suriyelilerin işlerini ellerinden aldıklarını düşünmekte, Suriyeli mültecilere çalışma izni verilmemesi gerektiğini savunmakta; Suriyeli mülteciler ile arasına mesafe koymakta; onlara vatandaşlık verilmesini istememekte; Suriyelilerin huzuru ve düzeni bozacağına dair endişe duymaktadır. Öte yandan, Suriyeliler her ne kadar aynı dine sahip ve kardeş olunan topluluk olarak görülse de aynı zamanda kültürel özellik bakımından farklılığına vurgu yapılan bir topluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

İstanbul ilçelerindeki belediye yetkilileri ile yapılan bir araştırmada ise Suriyeli mültecilerin yerel halkta yarattığı başlıca sorunların güvenlik kaygıları, kira artışları ve uyumsuzluk olduğu belirtilmektedir (Erdoğan, 2017, s. 111).

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Suriyeli mültecilerin bir gün ülkelerine dönmeleri gerektiğine de inanmaktadır. Nitekim İstanbul’un Anadolu yakası sınırları içerisinde en çok mülteci barındıran ilçesi olan Sultanbeyli’de yürütülen bir araştırmaya (Sultanbeyli Belediyesi, Mülteciler Derneği, Welt Hunger Hilfe ve Aksoy Araştırma, 2017, s.82) katılanların %78.5’i savaş bittikten sonra mültecilerin ülkelerine geri dönmesi gerektiği görüşündedir. Bu sonuca göre, Sultanbeyli halkının Suriyeli mültecileri “şartlı” olarak çevrelerine kabul ettikleri veya “misafir” olarak gördükleri söylenebilir. Tıpkı diğer

araştırmaların bulgularında yer aldığı gibi (Süleymanov, 2016; Sönmez ve Adıgüzel 2017; Erdoğan, 2014; Aslan, 2015) halkın Suriyelilerin çalışma yaşamına katılımı konusunda çekinceli görüşleri bulunmaktadır.

Suriyelilerin bir gün ülkelerine dönmesi gerektiğine inanan Türkiyelilerin yanı sıra, onları şu anda yaşadıkları kentlerde istemeyenler de mevcuttur. Kilis'te yürütülen bir çalışmada, araştırmaya katılanların %62'si, kendilerine komşu olan Suriyeli mültecileri çok sorun oluşturdukları gerekçesiyle kentte istememektedir (Cengiz, 2015).

Suriyeli mültecilerin Türkiye'de bulunmalarının kalıcılığa dönüşmesinin, yerel halktaki gönüllü ev sahipliğinin zorunlu ev sahipliğine dönüşmesine neden olduğuna ilişkin bulgular da bulunmaktadır literatürde. Adana'da yapılan bir araştırmaya göre, araştırma katılımcılarının %47.6'sı Suriyeli mültecilerin Türkiye'de vatandaş olmasını istememekte; %44.1'i ise koşullar oluştuğunda Türkiye'den çıkarılmaları gerektiğini düşünmektedir (Aslan, 2015, s. 19). Suriyeli mültecilerin, fakir ve eğitimsiz olanlarının Adana'da kaldığını, bu yüzden de Türkiye'ye çok büyük ekonomik yük olduklarını, hükümetin yerel halktan alıp Suriyelilere verdiğini, Suriyeliler yüzünden yerel halkın işlerini kaybettiğini, bu nedenle yaşam standartlarında bir azalma, kötüleşme gerçekleşeceğini, Suriyelilerle birlikte fuhuş, hırsızlık, gasp ve kamu malına zarar gibi olayların daha da arttığını, hastanelerde, devlet dairelerinde kendilerinden çok Suriyelilere özen gösterildiğini, bu yüzden halkın sağlık hizmetlerinden daha az yararlanır olduğunu düşünmektedirler (Aslan, 2015, s. 22). Bunun yanında, katılımcılar Suriyelileri cahil ve çok pis olarak da nitelemektedir.

Bir diğer çalışmada, Türkiye'de işsizlik arttıkça kayıt dışında çalışmak zorunda kalan Suriyeli mültecilerin yerel halk tarafından tehdit olarak görüldüğüne dikkat çekilmiştir (Kutlu, 2015, s. 10). Suriyeli mültecilerin yoğun olarak bulundukları şehirlerde gündeme gelen konut ihtiyacının artmasının ve çocuklara yaptırılan evliliklerin halkın tepkisini çeken diğer konular olduğu belirtilmiştir. Ayrıca araştırmada, Suriyeli mültecilerin yoğun ikamet ettiği şehirlerde altyapı ve personel gibi ihtiyaçlarda herhangi bir ek destek verilmeden mevcut kadro ve yapı ile daha fazla nüfusa hizmet talep edilmesinin de hem yerel halkta hem de çalışanlarda Suriyeli mültecilere yönelik negatif duygu ve düşüncelere neden olduğu belirtilmiştir.

İlgili literatürde, Türkiye genelinde kendiliğinden kabule karşılık yerel düzeylerde gerginliklerin ortaya çıktığına da dikkat çekilmiştir (İGAM, 2017). Bu dikkatin çekildiği çalışmaya göre, büyük kentlerde Suriyeli mültecilerin dilencilik yapması, trafik lambalarında cam temizlemesi, karton ve teneke kutu gibi atıkları toplaması, yerel halkın

Suriyeli mültecileri kabullenme eğilimlerinin azalmasına neden olmaktadır. Bunu destekleyen bir diğer durum da kimi kesimlerde hâlihazırda var olan önyargının, Suriyeli mültecilerin kültürel sembollerinin artması, dükkân ve lokantalarda Arapça tabelaların yaygın olarak kullanılması ile artmış olmasıdır. Çalışmada, mesleki eğitim ve beceri kazandırma kursları gibi her iki toplumda da en dezavantajlı kesimlere hizmet vermek üzere tasarlanmış olan eğitimlerin mevcut ekonomik rekabet ve kültürel uyumsuzlukları, toplumsal uyumsuzluğu artırabileceği de belirtilmiştir (İGAM, 2017, s. 63).

Suriyeli mültecilerin bir kısmının ana dili olan Arapçanın ya da Suriyeli mülteciler ile özdeşleştirilen kültürel kodların gündelik yaşamdaki görünürlüğünün, yerel halka rahatsızlık verdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durumun nedeninin yerel halkta “Suriyelilerin gelişiyse mekâna atfettikleri sembolik anlamın ve sahiplik hissinin aşınmasına dayalı endişeler”in oluşması ile ilgili olduğunu söylemek mümkündür. İzmir’de yürütülen bir araştırma bu durumu, Türkiyelilerin Suriyeli karşıtlığının belirli anlam ve sembollerle yüklü “temsili mekânın” ve kendi yerel özgüllükleriyle sahiplenilen “bir yer olarak mekânın” kaybı endişesi ile bütünleşerek ifade edilmesi olarak görmektedir (Saraçoğlu ve Belanger, 2018, s. 48). Araştırmanın sonuçları şöyle değerlendirilmiştir:

Türkiye’de Suriyeli mülteci karşıtı tutum ve tepkileri salt hızlı bir göçmen akınına yönelik zenofobik bir reaksiyon olarak değerlendirmek ya da bu tepkileri sadece kökleri derinlere uzanan bir Arap düşmanlığına ya da ‘yabancı düşmanlığına’ indirgemek bu karşıtlığın özgül ideolojik ve siyasal zeminlerini gözden kaçırmaya yol açabilir. (...) Bu açıdan Suriyeli mültecilere yönelik benimsenen tutum ve tepkiler söz konusu ideolojik projeye girilen ilişkinin niteliğiyle ilişkili olarak farklı biçimler alabilmektedir. Suriyeli mültecilerin kent yaşamı içerisindeki somut etkileri ‘Suriye ve mülteci meselesine’ siyasal iktidar tarafından yansıtılmış olan İslamcı-milliyetçi proje karşısında benimsenen tavırla dolayım olarak anlamlandırılmakta ve böylelikle de basit bir ‘göçmen karşıtlığını’ aşan bir siyasal tavra dönüşebilmektedir (Saraçoğlu ve Belanger, 2018, s. 67-68).

Dolayısıyla “mekân kaybı kaygısı” Suriyeli mültecilerin kentlerdeki yerleşim ve yaşam alanlarının genişlemesi ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının nüfusun mekânda kapladığı alanının daralması sonucunda ortaya çıkan fiziksel/coğrafi bir alan mücadelesi değildir (Saraçoğlu ve Belanger, 2018, s. 50). “Mekân kaybı kaygısı”, yerel halkta gözlemlenen bir kaygıdır. Bu ilişki bulgular bölümünde değerlendirilecektir.

Bu ilişkiye, sınır kenti olan Antakya’da (Hatay kent merkezi) yürütülen etnografik araştırmada (Can, 2017) da değinilmiştir. Araştırma ile kent merkezinde yaşayan Arap Alevilerinin Suriyeli mültecilere yönelik tepkisinin sadece “göçmen karşıtlığı” olmadığı

(Can, 2017, s. 181); Türkiye'deki siyasal süreçleri ilgilendiren siyasallaşmış bir etno-dinsel gerilim olarak görülmesi gerektiği belirtilmektedir (Can, 2017, s. 187).

Ev sahibi toplumun Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz duygu, düşünce ve kaygılarının olumsuz davranışlara dönüşümüne ilişkin ayrıntıya çalışma kapsamında değinilmemiştir; fakat Türkiye'de Suriyeli mültecilere yönelik olarak ırkçı, yabancı düşmanı söylem ve eylemlerin yaşandığını ve yaşanmaya devam ettiğini belirtmekte fayda görülmektedir⁹.

2.2.2. Birlikte Yaşam için İhtiyaçlar ile İlgili Araştırmalar

Bir önceki başlıkta ele alınan araştırmalar göstermektedir ki, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli mültecilere bakış açısı, Suriyeli mülteciler ve yerel halk arasında gerçek ve kalıcı bir barış ikliminin oluşması açısından risk oluşturmaktadır. Olumsuz duygu, düşünce ve kaygıların bu iklimin oluşmasını geciktirecek davranışlara dönüşmesini engellemek, insanların yan yana yaşamalarını kolaylaştıran toplumsal bir gerçekliğin inşa edilmesi ile mümkündür. Siyasal, hukuki ve ekonomik alanda düzenlemelere ihtiyaç duyan bu inşa, iki toplumu kalıcı olarak bir araya getirebilecek bir geleceğin oluşturulmasına katkı sunabilir.

Bununla paralel olarak, Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki yaşam deneyimleri üzerine yapılan çalışmalarda, iki halkın bir araya gelmesini sağlamak için önerilerde bulunmaktadır. Yapılan bir araştırmada, Suriyelilerin Türkiye'de kalacağından hareketle, birlikte yaşam politikalarının oluşturulmaya başlanması gerektiği belirtilmiştir. Bu ihtiyaç şöyle açıklanmıştır:

Stratejilerin geliştirilmesinde bilgi temelli bir yaklaşımla dinamik süreç yönetiminin öncelikli olarak dikkate alınması; konu uzmanlarının, akademisyenlerin, sivil toplumun, uluslararası kurum ve kuruluşların bilgi ve önerilerinden yararlanılması son derece önemlidir. 'Kalıcılık' ile ilgili stratejilerin insan ve hak merkezli olması ve aynı zamanda Türk toplumunun bu konuda desteğinin alınması hayati önem taşımaktadır (Erdoğan, 2014, s. 8).

Bir başka çalışmada da Türk toplumunun bütün kaygılarına, endişelerine, şikâyetlerine ve itirazlarına rağmen toplumsal kabul düzeyinin oldukça yüksek olduğu

⁹Örnek olarak ilgili haberlere bakınız:

<http://www.tunagazete.com/Suriyelilerin-dukkanlari-taslandi/>

<https://www.birartibir.org/goc-ve-multecilik/227-vallahi-billahi-Suriyeli-degiliz>

<https://t24.com.tr/foto-haber/esenyurt-ta-kavga-4-kisi-yaralandi-Suriyelilerin-is-yerleri-taslandi,7046>

<http://www.diken.com.tr/sanliurfadaki-komsu-kavgasi-Suriyelilerin-isyerlerine-saldiriya-donustu/>

belirtilmiştir (Erdoğan ve Ünver, 2015). Ancak bu durumun ne kadar sürdürülebilir olduğu tartışmalıdır. Örneğin araştırmada, yerel halkın kabul düzeyinin, kamu hizmetlerinden yararlanmada sorunlarla karşılaşarsa, hayat pahalılığı artarsa, güvenlik algısının ötesinde ciddi olaylar yaşarsa çok hızlı bir şekilde reddetmeye ve saldırılara dönüşebileceği belirtilmiştir.

Birlikte yaşam için ihtiyaçlara ilişkin diğer bir sonuca, yukarıda belirtildiği üzere, 39 ilçe belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi yetkililerinin görüşünün alınarak yapıldığı araştırmada varılmıştır (Erdoğan, 2017). İlçe belediyeleri yetkililerinin büyük çoğunluğu uyum çalışmalarının önemine değinmiş; başta dil olmak üzere sosyal uyuma ve kültürel eğitime olan ihtiyacı belirtmiştir. Araştırma ile yetkililer, uyumun tek yönlü bir süreç olmadığını, Türk toplumunun da buna hazırlanması ve çaba göstermesi gerektiğini dile getirmiştir (Erdoğan, 2017, s. 93). Çalışmanın önerileri arasında, yerel yönetimlerin yerel halk ve mülteciler arasında ciddi köprüler kurulmasına imkân vermesi gerektiği, mülteciler konusundaki çalışmalara hem yerel düzeyde mültecilerin hem de yerel halkın hazırlanmasında belediyelere özel rol düştüğü belirtilmiştir (2017, s. 128). Bu araştırmalarla birlikte yaşam politikaları, Türkiye’de uygulanması gereken politikalar olarak tariflenmektedir.

Bir başka çalışmada, kültür alışverişi ve sosyal kaynaşma fırsatları olarak mültecilerin ev sahibi toplum mensupları ile bir araya gelmelerini sağlayacak alanlar/platformlar oluşturulabileceğine; mülteciler ile ilgili algıya olumlu katkı sağlayabilecek iletişim kampanyaları yapılabileceğine dikkat çekilmiştir (Hayata Destek Derneği, 2016, s. 36). Benzer bir sonuca, başka bir çalışmada da varılmıştır: Türkiye vatandaşlarının yabancılara önyargılı bakış açılarını azaltmak için birlikte yaşam kültürünün gelişimini sağlamaya çalışmak gerektiğine dikkat çekilmiştir (Akıncı ve diğerleri, 2015, s. 79).

İlgili literatürde, birlikte yaşamı inşa etmek için gittikçe çeşitlenen kentlerde kapsayıcı ve hak temelli politikalar üretiminin önemine değinildiği de görülmektedir (TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi Kent Mültecileri Çalışma Grubu, 2017). Çalışmaya göre, kamusal alanların toplumsal ilişkilerdeki iyileştirici rolü gözetilerek ihtiyaçlar doğrultusunda farklılıkları kapsayan mekânlar yaratılmalıdır.

Yukarıda değinilen Aslan’ın (2015) yaptığı araştırmada da yerel yönetimlerin sivil toplum kuruluşlarının desteği ile toplumsal uyum konularında çalışma yapması; yerel halkın farklı kesimlerine yönelik olarak mülteciler hakkında bilgilendirme,

bilinçlendirme, farkındalık ve duyarlılık geliştirme gibi çalışmalar yapması, iki toplumu yakınlaştıracak etkinliklere ağırlık vermesi önerilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ve Suriyelilerin ilişkisi üzerine Kırşehir’de yapılan bir çalışmada¹⁰ din kardeşliğinin, etnik kardeşliğin toplumsal kaynaşmayı sağlayan unsurlar olmadığı ortaya konmuştur. Çünkü araştırma grubundaki kadınlar, birlikte Kuran okumuş, dua etmiş ve kısa vadeli ortaklaşmalara dâhil olmuş olsalar da kadınlar arasında bu pratik ve ortaklaşmaların kısa sürede kaybolduğu gözlemlenmiştir. Araştırmaya göre, toplumsal kaynaşma geleneksel kimlikler üzerinden sağlanabilir bir husus değildir; ortaklaşma çabaları yerine farklılıklara rağmen bir ortam yaşam inşa etmeye çalışılması, ortak değerlerin üretilmesi gerekmektedir.

2.3. Yetişkin Eğitime Katılım ile İlgili Araştırmalara Örnekler

Yukarıdaki araştırmalar, ev sahibi toplum ve Suriyeliler arasında bir arada yaşam kültürünün inşa edilebilmesi için iki topluluğun da birlikte yaşama dair farkındalığının gelişmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Araştırmanın problem bölümünde Suriyelilere yönelik olarak Türkiye’de ve ev sahibi toplumla yaşama ilişkin pek çok eğitim programının olduğu belirtilmiştir. Araştırmanın konusu olmaması nedeniyle bu başlık altında, Suriyelilerin bu programlara katılımı ile ilgili literatüre değinilmeyecektir. Fakat araştırmanın ilerleyen bölümlerinde görüleceği gibi, göç ve sosyal uyum konulu, ülkeye sonradan gelen mültecilere ilişkin doğru bilinen yanlışların sorgulanması, onlara yönelik olumsuz bakış açılarının giderilmesi amacıyla düzenlenen araştırmanın konusu olan yetişkin eğitimi programına yerel halkın katılımı temelde gönüllülük esasına dayanmaktadır. İnsanların insanlara karşı önyargılarını gidermeyi amaçlayan bir programa katılıma gönüllü olmaları, yetişkin eğitimi açısından araştırılması gereken bir katılım örüntüsüne işaret etmektedir. Ev sahibi yerel halk ile örneklenen bu katılım örüntüsünün anlaşılmasının, mültecilerin veya göçmenlerin bulunduğu ülkelerde yerel halkın bu gibi eğitim programlarına katılım örüntüsünün anlaşılmasına da katkı sunacağına inanılmaktadır.

¹⁰Hasret Saygı’nın saha çalışması 2016 yılında başlamış, bir buçuk yıl sürmüştür. Henüz tamamlanmadığı için Saygı’nın çalışması tez arşivlerinde bulunamamıştır. Fakat konu bağlamındaki güncelliği, bulguları ve sonuçları nedeniyle Saygı’nın çalışması, literatür taramasına dâhil edilmiştir. İlgili haberler için bakınız: <https://marksist.org/icerik/Haber/12664/Suriyeli-kadin-kimligi-nasil-insa-ediliyor?fbclid=IwAR0W4nxBzCrn9suZuM2RTmJWWwhC7xaPmbT2Jhp5zWDQgqktPRENoS2ignM> <https://www.guncelkadin.com.tr/2019/05/16/toplumsal-cinsiyet-perspektifinden-turkiyede-goc-arastirmalari-konferansi-gerceklestirildi/>

Bu sebeple yetişkin eğitime katılım ile ilgili literatürün incelenmesi ve araştırma kapsamında bu literatüre yer verilmesi oldukça önemli görülmektedir. Aşağıda yer verilen araştırmalar, yetişkinlerin eğitim programlarına katılımı ile ilgili yapılan araştırmalara örneklerdir.

Yetişkinlerin eğitime katılımı, yetişkin eğitime gereksinim duyulan nedenlerle ilişkilidir. Duman (2016), Okçabol (1996) ve Knowles (1980), yetişkin eğitimi gerektiren nedenleri bireysel, kurumsal ve toplumsal nedenler olarak ele almıştır (Ünlühisarcıklı, 2013, s. 91). Bireysel gereksinimler, bilgi yenileme, öğrenme, olgunlaşma ve değişen gelişim ödevlerini yerine getirme gereksinimleri olabilmektedir. Kurumsal nedenler, kurumların kendi gereksinimleri ve amaçları doğrultusunda yetişkin eğitime ihtiyaç duyduğu durumlarda çalışanlarının hizmet-içi eğitim gereksinimlerini karşılamak üzere uygulanan yetişkin eğitimi programlarını ortaya çıkaran nedenlerdir. Toplumsal nedenler ise toplumda nasıl bir yetişkine ve toplumsal gelişime gereksinim duyulduğu sorusuna yanıt bulma isteğine dayanmaktadır. Nedenler farklılaşsa da neticede yetişkin eğitime katılım hem toplumların tarihsel geçmişine hem de içinde bulundukları sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel ve teknolojik değişimlere bağlı olarak farklılık gösterir (Ünlühisarcıklı, 2013, s. 93). Yetişkin eğitimci Rıfat Okçabol, bu değişimlerin yetişkin eğitime olan ihtiyacı şöyle etkilediğini belirtmiştir:

[Ekonomik, sosyal, teknolojik, siyasal ve kültürel değişimler kastedilerek] Yaşanan bu hızlı değişimlere bireylerin uyum sağlamaları, yaşamlarının olumsuz etkilenmemesi ve olası toplumsal sorunlarla karşılaşmamaları için yetişkin eğitime gereksinim vardır. Bireylerin kendilerini sürekli yenilemeleri, daha hoşgörölü ve demokratik olmaları, çevre ve insan sağlığına duyarlı olmaları gereksinimi vardır (Ünlühisarcıklı, 2013, s. 94).

Yetişkinlerin yukarıda belirtilen nedenler ile oluşturulan eğitim programlarına katılımlarını ise onların ihtiyaçları, ilgileri ve motivasyonları sağlar. Onları bir eğitim programına katılmaya götüren süreç, benlik kavramının gelişimi ile ilişkilidir. Knowles (Knowles, 1983'ten Çev. Ayhan, 2013, s. 129), kişi olgunlaştıkça benlik kavramının, bağımlı bir kişilik olmaktan kendini yöneten bir insan olmaya doğru yol aldığını, zamanla çoğalan bir yaşantı birikimi kazandığını ve bunun öğrenme için artan bir kaynak olduğunu, kişinin öğrenmeye hazır oluşunun giderek daha çok toplumsal rolleri ile ilgili gelişme ödevlerine yöneldiğini ve zaman kavramının, bilgiyi uygulamada ivedilik yönünde değiştiğini, buna bağlı olarak öğrenme yöneliminin konu-merkezli olmaktan sorun-merkezli olma yönünde değiştiğini belirtmiştir. Ona göre, yetişkinlerin öğrenmeye başlamadan önce, öğrenmek üzere oldukları şeye neden ihtiyaç duyduklarını bilmeleri

gerekir. Bununla birlikte, yetişkin eğitimi programlarına katılım çoğunlukla gönüllülüğe dayanmaktadır. Gönüllü katılımın olmadığı durumlar da vardır. Kurumsal nedenlerle oluşturulan yetişkin eğitimi programlarına zorunlu katılım gösterilmesi buna örnektir.

Tekin, yaptığı çalışmayla (1988) yetişkinlerin eğitim programlarına katılımı ile ilgili araştırmaların, katılanların demografik yapısının belirlenmesi, katılma nedenlerinin belirlenmesi, programlardan ayrılma nedenlerinin belirlenmesi amacıyla yapıldığını ortaya koymuştur. Yetişkin eğitimi alanında katılım nedenlerini ortaya koyma amacıyla yapılan araştırmalar ise yetişkinlerin hangi öğrenme ihtiyaçları, motivasyonları ve ilgileri ile yetişkin eğitiminin bir parçası olduklarını anlamak üzere yapılagelmektedir. Araştırmaların önemini Boshier şöyle açıklamıştır:

Öğrencinin doğası ve katılma nedenleri herhangi bir yetişkin eğitimi araştırması için önemli bir başlangıç noktasıdır. Yetişkin öğrencinin katılma nedenlerinin anlaşılması, katılmayı açıklayan kuram ve modellerin geliştirilmesini kolaylaştırır; eğitimden ayrılma ile ilgili araştırmalara ışık tutar; yetişkinlerin öğrenme yaşantılarının niteliğini ve niceliğini yükseltir (Boshier, 1971; Akt. Tekin, 1989, s. 549).

Görüldüğü üzere, katılım nedenlerini araştırmak, yetişkin eğitiminin pek çok konusuna temas etmektedir. Yetişkinlerin neden eğitim programlarına katıldıklarını araştıran ilk isim Houle'dür. Houle, yetişkin eğitime katılanları güdüleyen dinamikleri anlamak üzere yetişkin eğitimi programlarına katılan 22 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmelerin sonucunda yetişkinlerin üç tür güdüsel yönelimleri olduğunu ortaya koyan Yetişkin Öğrenenlerin Tipolojisini çıkarmıştır. Houle'ün tipolojisine göre, yetişkinler amaç yönelimli, etkinlik yönelimli ve öğrenme yönelimli öğrenenler olarak programlara katılır. Amaç yönelimli yetişkinler, öğrenmeye ihtiyaç ya da ilgi duyan veya mesleki bir zorunluluk sonucunda bu gereksinimlerini karşılamak üzere öğrenmek isteyen kişilerdir. Etkinlik yönelimli öğrenenler, etkinlikte oluşacak öğrenme ortamını kendileri için anlamlandırır ve öğrenme etkinliğine bu nedenle katılır. Onlar için önemli olan programın içeriğinden çok, program sayesinde kuracakları sosyal ilişkilerdir. Öğrenme yönelimli öğrenenler ise öğrenme istekleriyle programa katılırlar, eğitim programının içeriğine dikkat ederler, özellikle seçerler. Bu yetişkinler, yaşamları boyunca öğrenme alanlarında bulunmayı tercih edebilecek kişilerdir (Tekin, 1988; Şahin, 2017; Duman, 2004).

Houle'ün araştırmasını 1964 yılında Sheffield test etmiş, beş faktörden oluşan Sürekli Öğrenme İndeksi belirlemiştir (Tekin, 1988, s. 46). Sheffield, indeks başlıklarını öğrenme yönelimli, istek-etkinlik yönelimli, bireysel amaç yönelimli, toplumla ilgili

amaç yönelimli ve ihtiyaç-etkinlik yönelimli olarak belirlemiştir. Başlıklar incelendiğinde, Sheffield'in Sürekli Öğrenme İndeksinin Houle'un tipoloji kavramları ile örtüştüğü görülmüştür (Tekin, 1989, s. 552).

Houle'un tipolojisi, ilgili literatürde, araştırmaların çoğalmasını sağlamıştır. Tipolojiye dayanarak araştırma yürüten yetişkin eğitimcilerden Boshier (1977; Akt. Chao, 2009), araştırması sonucunda altı faktör analizi ile yetişkinlerin öğrenmeye katılımında rol oynayan etkenleri sınıflandırmıştır:

- Toplumsal ilişkiler: Arkadaşlık kurmak ve diğerleriyle tanışmak
- Dış kaynaklı beklentiler: Otorite sahibi birinin isteklerine uymak
- Sosyal refah: Başkalarına ve/ya topluma hizmet etme duygusu
- Mesleki gelişim: İş geliştirme veya profesyonel gelişim
- Kaçış/uyarılma: Can sıkıntısını hafifletmek ve/ya ev veya iş rutininden kurtulmak
- Bilişsel ilgiler: Öğrenme zevki için öğrenmek (Chao, 2009, s. 910).

Houle'un tipolojisine çeşitli eleştiriler de gelmiştir (Tekin, 1988, s. 53; Şahin, 2017, s. 34). Eleştirilere örnek olarak Darkenwald'ın (1977) yaptığı araştırma gösterilebilir. Darkenwald, araştırması sonucunda yetişkinlerin artık sadece üç tip nedenle yetişkin eğitimi programlarına katılmadığının göz önünde tutulması gerektiğini belirtmiştir. Ona göre yetişkinlerin eğitime katılım nedenleri çoklu olabilir.

Yetişkin eğitiminde güdüler üzerine çalışan araştırmacıları etkileyen bir diğer kuramcı Kurt Lewin'dir (Tekin, 1989, s. 552). Lewin, beklenti ve değerlik kavramlarını üretmiş; Rubenson ise onun ürettiği bu kavramlardan esinlenerek yetişkin eğitiminde katılma davranışına uyarlamıştır. Rubenson'a göre, bireyler yetişkin eğitime katılmayı belirli ihtiyaçları doyuracak bir araç olarak görmezlerse ya da eğitimin bu ihtiyaçları karşılayabilecek araç olduğuna inanmazlarsa büyük olasılıkla programa katılmayacaklardır (Tekin, 1989, s. 553).

Yetişkinlerin ihtiyaçlarının giderilmesi konusu, Maslow'un "ihtiyaçlar hiyerarşisi"ne dayanan araştırmaların (Boshier, 1977; Chiang ve Wang, 1993) yürütülmesini de sağlamıştır. Maslow'a göre insanların en temel ihtiyaçları fizyolojiktir. Fizyolojik ihtiyaçların karşılanması kişilerin, "güvenlik", "sevilme ve bir gruba ait olma", "saygınlık", "kendini gerçekleştirme" ihtiyaçlarını karşılama imkânlarını çoğaltır. Dolayısıyla Maslow'a göre fizyolojik ihtiyaçlardan sosyal ihtiyaçlara doğru bir ihtiyaçlar hiyerarşisi vardır. Tekin'in de araştırmasında dikkat çektiği üzere (1989, s. 553) yetişkin eğitimi, eğitime katılım ile ihtiyaçlar hiyerarşisi ilişkisi dikkate alındığında ve katılımcı kitlesinin ihtiyaçlarına yanıt verebildiğinde başarılı olabilir.

Yukarıda temel anlayışı yansıtılmaya çalışılan katılım ve katılım nedenlerine ilişkin araştırmalar, pek çok ülkede olduğu gibi, Türkiye’de de yetişkin eğitimcilerin dikkatini çeken araştırma alanı olmuştur. Yapılan araştırmalar kapsamında genelde örgün ve yaygın eğitime katılan yetişkinlerin katılma güdülerine, nedenlerine ve örüntülerine odaklanıldığı söylenebilir.

Türkiye’de yetişkinlerin eğitime katılımı ile ilgili ilk araştırma Tuğrul (1982) tarafından yapılmıştır. Ankara’daki merkez ilçelerde Halk Eğitimi Merkezlerinde el becerisi ve teknik beceri kazandıran kurslara katılanların demografik özelliklerinin ve beklentilerinin anlaşılması için yapılan araştırmada, kadın katılımcıların boş zamanlarını değerlendirmek, erkek katılımcıların ise mesleki gelişimini sağlamak ve iş bulmak için kurslara katıldığı ortaya konmuştur.

Ağın (1985) ise Ankara’daki Örgün Meslek Eğitimi Merkezinde gerçekleştirdiği araştırma ile yetişkinlerin temelde işlerinde ilerlemek için lise eğitimine katıldığını ortaya koymuştur.

Ankara’daki bir akşam ortaokulu ve iki akşam lisesine devam eden yetişkinlerin kişisel ve sosyo-ekonomik özelliklerini, okuldan ayrılma ve tekrar okula devam etme nedenlerini inceleyen Tekin’in (1988) araştırması da örgün eğitime katılıma odaklanan diğer bir araştırmadır. Katılanların çoğunluğunun devlet dairesi memurlarından oluştuğunun ortaya konduğu araştırma ile yetişkinlerin eğitime katılım nedenlerinin birden fazla olduğuna değinilmektedir. Yetişkinlerin, genel kültürlerini artırmak, eğitimlerine devam etmek, mesleki gelişimlerini kolaylaştırmak, ev veya iş yaşamından uzaklaşmak gibi nedenlerle bu eğitim programlarına katıldıkları saptanmıştır.

Ayhan (1990) ise çalışmasında, yetişkinlerin kursa katılma nedenlerinin cinsiyete, yaşa, medeni duruma ve öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Erkek kursiyerlerde ekonomik amaçlar ya da güdülerle ilgili katılma nedenlerinin daha yüksek olduğunu; 19 yaş ve altındaki bireylerin kurslara katılımında “boş zamanları değerlendirme”, “yeni arkadaşlar edinme” ve “toplumsallaşma” isteklerinin ise ilk sıraları aldığını ortaya koymuştur.

Yetişkin eğitime katılım alanında çalışma yürüten diğer bir isim olan Duman (2004, 2007, 2016), çalışması ile yetişkinlerin güdüsel yönelimlerini saptamak üzere geliştirdiği anketi uygulamıştır (Duman, 2007, s. 151). Yetişkin Öğrenenler Tipolojisine dayandırılan anket ile programlara katılan yetişkinlerin çoğunluğunun amaç yönelimli olduğunu tespit etmiştir. Duman, bu alandaki bir diğer çalışmasında (2004), Sosyal

Bilimler Enstitüsü bölümü öğrencilerinin çoğunlukla öğrenme yönelimli iken Fen Bilimleri Enstitüsüne bağlı öğrencilerin ise amaç yönelimli öğrenen olduğunu bulmuştur.

Houle'ün tipolojisi ile yapılan diğer bir çalışmaya örnek, Muğla'da Halk Eğitimi Merkezi kurslarına katılan yetişkin öğrenenlerin güdüsel yönelimlerinin incelendiği çalışmadır (Tezcan, 2012). Araştırmada, katılımcıların çoğunluğunun öğrenme yönelimli olduğu saptanmıştır. Bunu, amaç ve etkinlik yönelimli öğrenenler takip etmiştir. Öğrenme yönelimli kişiler, gün içerisinde öğrenmeye diğerlerinden daha fazla zaman harcayanlardır. Amaç ve öğrenme yönelimli öğrenenlerin öğrenme kaynağı internettir. Ayrıca amaç yönelimli yetişkin öğrenenler sertifika almak ve mesleki nedenlerle; etkinlik yönelimli yetişkin öğrenenler yeni insanlarla tanışmak ve rutinden kaçmak için; öğrenme yönelimli yetişkin öğrenenler sadece öğrenmek için kursa katılmışlardır (Tezcan, 2012, s. 218-238).

Komşu (2014) ise Türkiye'de kent sorunları ve yetişkin eğitimi ilişkisini Mersin Karaduvar Mahallesi örneği ile incelediği araştırmasında, yetişkinlerin öğrenmeye katılımında rol oynayan etkenleri, Boshier'in altı faktörlü analizine göre incelemiş ve bu faktörlerin çoğunun Karaduvar Mahallesi için geçerli olduğunu saptamıştır. Komşu'nun bulgularına göre, yetişkin öğrenenler bireysel öğrenme ve beceri gelişimi ile sosyalleşme amaçlarıyla yaygın eğitime katılım göstermiştir.

Boshier'in Eğitime Katılım Ölçeği ile yapılan diğer bir araştırma Ata (2016)'ya aittir. Başkent Halk Eğitimi Merkezinde düzenlenen mesleki kurslara katılan yetişkinlerin eğitime katılmalarındaki güdüsel yönelimlerin Boshier'in Eğitime Katılma Ölçeği ile tespit edilmesinin amaçlandığı çalışmada, kurslara katılanların demografik özelliklerinin güdüsel yönelimlerini farklılaştırdığı ortaya konmuştur. Yetişkinlerin en etkili güdüsel yönelimlerini belirleyen etken olan öğrenme ilgileridir. Meslek kurslarına katılanların genel güdüsünün mesleki gelişim sağlamak ve iş bulmak temelinde şekillendiğini düşündüğümüzde bu sonuç dikkat çekicidir.

Karaman'da Merkez İlçe Halk Eğitimi Merkezi kurslarına katılan yetişkinlerin güdüsel yönelimlerinin belirlenmesinin amaçlandığı çalışmada da (Kıral, 2016) Boshier'in Eğitime Katılım Ölçeği kullanılmıştır. Bu çalışmada, Ata'nın (2016) dikkat çektiği gibi, yetişkinlerin sosyo-demografik özelliklerinin kursa katılım güdülerini farklılaştırdığına dikkat çekilmiştir. Yetişkinlerin katıldıkları kurslara göre de güdülerinin değiştiğinin saptandığı çalışmada, katılımın en çok bilişsel ilgi nedeniyle gerçekleştiği sonucuna varılmıştır. Örneğin iletişim geliştirme yönelimiyle güdülenen yetişkin

öğrenenlerin çoğunlukla yabancı dil kurslarına, sosyal ilişki kurmak isteyenlerin el işleri ve müzik enstrümanları ile ilgili kurslara katıldığı ortaya konmuştur.

Yaygın eğitime katılım örüntülerini anlamak amacıyla yapılan bir diğer araştırma Kıratlı (2017) tarafından gerçekleştirilmiştir. Keçiören’de Kuran kursuna katılan kadınların kursa katılım örüntülerinin incelendiği çalışmada, kadınların hane içindeki ataerkil üretim ağından ve baskıdan kurtulmak, evden uzaklaşmak, sosyalleşmek için kurslara katıldığı tespit edilmiştir.

Şahin (2017) ise açıköğretim lisesi öğrenci ve mezunlarının katılım örüntülerini değerlendirdiği çalışmada, katılımcıların ekonomik nedenleri, karşılaştıkları ayrımcılığı, eğitim sistemi ile ilgili nedenleri ve kişisel nedenleri göstererek eğitimlerine açık lisede devam ettiklerini tespit etmiştir.

Yukarıda yer verilen yetişkin eğitime katılım güdülerinin, nedenlerinin ve örüntülerinin değerlendirildiği araştırma örnekleri göstermektedir ki, yetişkinlerin eğitim programlarına katılımları, programların örgün ve yaygın eğitim alanlarında uygulanıyor olmasına bağlı olarak değişebilmektedir. Yani sıra, kişilerin kurslara katılım örüntüleri toplumsal, sosyal, ekonomik yapı; bireysel ihtiyaç, ilgi ve motivasyonları çerçevesinde farklılaşmaktadır.

Bu tezin bulgular bölümünde görülebileceği gibi, Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programına katılan yetişkinlerin eğitim programına katılım örüntüleri, yukarıda belirtilen çerçeve ile benzerdir. Ancak yukarıdaki çalışmalarda, ilgili literatürde, göç ve sosyal uyum konulu yerel halkın eğitim programına katılmalarına neden olan ihtiyaçlarının, ilgi ve motivasyonlarının neler olduğuna dair bulgular bulunmamaktadır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde, çalışmada kullanılan araştırma modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizinde kullanılan yöntem ve teknikler ele alınmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Yuva Derneği tarafından geliştirilen göç ve sosyal uyum konulu eğitim programının değerlendirilmesini amaçlayan bu çalışmanın araştırma deseni nitel durum (vaka) çalışmasıdır. Nitel durum çalışması deseni, Merriam'ın (2009, s. 42) da belirttiği gibi, özellikle durumu kavrama, keşfetme ve yorumlama ihtiyacı duyulduğunda tercih edilmektedir. Tek bir durumdan öğrenilebileceklerin araştırıldığı çalışmalarda sıklıkla kullanılmaktadır. Bu araştırma kapsamında incelenen eğitim programı, Suriye krizinin ardından Türkiye'de ilk kez yerel halktan yetişkinlere yönelik olarak onların önyargılarını gidermeyi hedefleyerek oluşturulan ve uygulanan bir yetişkin eğitimi programıdır. Böylece tek bir durumdan öğrenilebileceklerle odaklanılmaktadır.

Nitel durum çalışması, nesnesinin yani durumun sınırlandırılarak derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesidir (Merriam, 2009, s. 40). Araştırmacı, tanımlanmış, belirlenmiş, sınırları olan bir konu ile incelemesini yapar. Araştırmacının bu özelliklere sahip bir olguyu, programı, kişiyi, kurumu gerçek hayattaki bağlamıyla incelemesine olanak tanır. Ayrıca durum çalışmaları, eğitim, sosyal hizmetler, yöneticilik, sağlık gibi uygulamalı alanlarda ve güncel olgularda çok tercih edilen bir desendir. Uygulamalı bir alanın süreçleri, problemleri ve programları incelenerek anlaşılabilir ve bu da uygulamayı etkileyebilir, hatta geliştirebilir. Nitel durum çalışmaları, uygulamanın derinlemesine değerlendirmesinin yapılarak güncel olan olgunun ve uygulamanın geliştirilmesine olanak tanır. Nitel durum çalışmalarının sınırlanan konunun derinlemesine bir betimlemesini vermesi, araştırmacının konuyu ve bağamlarını bütüncül değerlendirmesine ve çalışmanın detaylı araştırmalara rehber olmasına imkân sağlamaktadır. Eğitim alanına ilişkin olarak durum çalışmalarının genel bir yaklaşım olduğunu savunan Merriam'a göre (2009, s. 50) durum çalışmaları, eğitimdeki yenilikler,

değerlendirme programları ve bilgilendirme politikaları üzerinde çalışırken özellikle faydalıdır.

Nitel durum çalışmaları, çalışmanın amacına uygun olarak çeşitli türlere ayrılmıştır. Çalışma kapsamında değerlendirilen ilk tür ayrımı Yin'e (2003) aittir. Yin, durum çalışmasını keşfedici, betimleyici ve açıklayıcı olarak belirlemiştir. Ona göre, nitel durum çalışmalarının sürdürülmesini sağlayan sorular “neden” ve “nasıl” sorularıdır. Bu sorular, araştırmayı keşfetmeye dayalı bir çalışma sürecine götürür. Ortaya konulan olguyu ve deneyimleri genelleme amacı veya kaygısı taşımadan çalışmanın sürdürülmesi olanaklıdır. Yin, nitel durum çalışmaları ile sorulan “neden” ve “nasıl” sorularının yalnızca frekanslar veya görülme sıklığı yerine, zaman içinde izlenmesi gereken operasyonel bağlantılarla ilgilendiğine dikkat çekmiştir (Yin, 2003, s. 6).

Stake (1995; Akt. Merriam, 2009) ise nitel durum çalışmalarını araştırmacının ilgisine dayalı olarak üçe ayırmıştır: İçsel, araçsal ve bütünsel. Sınıflandırmaya göre,

İçsel vaka çalışması, araştırmacı, belirli bir konuyla özel olarak ilgiliyse gerçekleşir. ‘Amaç, soyut bir yapıyı ya da genel bir olguyu anlamak değildir’ ve teori oluşturmak da hedeflenmemektedir. Daha çok ‘çalışma belirli bir çocuğa, kliniğe, konferansa ya da müfredata yönelik içsel bir ilgi olduğu için yapılmaktadır’ (s. 445). Oysaki araçsal bir vaka çalışması ‘bir konu hakkında fikir sağlamak ya da bir genellemeyi yeniden ele almak için yapılır. Vakanın kendisi ikincil öneme sahiptir, destekleyici bir rolü vardır ve başka bir şeyi anlamamızı kolaylaştırır’ (s. 437). Son olarak da bütünsel ya da çoklu vaka çalışmasında birden fazla vaka ‘bir olguyu, evreni ya da genel vakayı araştırmak için’ incelenir (s. 445). (Stake, 1995; Akt. Merriam, 2009, s. 48).

Bu çalışmanın araştırma deseni türü, Yin ve Stake tarafından tanımlanan nitel durum türleri ile tanımlanabilir. Çalışma, Stake’in sınıflandırmasına göre içsel durum çalışması, Yin’in dikkat çektiği “neden” ve “nasıl” sorularına göre keşfedici bir nitel durum çalışmasıdır. Nitekim bu araştırma, araştırmacının deneyim kaynaklarına ve içsel ilgisine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Araştırmacının ilgisi, göç alanına ilişkin deneyimi ve Türkiye’nin çeşitli illerinde yaşayan yerel halkın, mültecilere yönelik olumsuz fikirleriyle ve tutumlarıyla karşılaşma sıklığının artmasına dayanmaktadır. Bu deneyim kaynaklarının yanı sıra, araştırmacı, Yuva Derneği’nde çalışmaktadır. Bu sebeple, araştırmacının araştırma alanı ve konusuna aşinalığının bulunması ise eğitim programını derinlemesine anlama ve yorumlama imkânı sunacağını göz önünde bulundurmasını sağlamıştır.

Araştırmacının tez konusuna karar verme sürecinde, Umberto Eco’nun 1977 yılında öncelikle İtalyan üniversitelerinde okuyan ve tez yazmak isteyen öğrencilere yönelik olarak yazdığı, ancak sonra “herkesin işine biraz da olsa yaradığını gördüğü” (Eco, 2019,

s. 19) kitabında belirttiği kuralları göz önünde bulundurması etkili olmuştur. Eco'ya göre, öğrencilerin araştırma konusunu seçerken dikkat etmesi gereken kurallar şöyledir:

Konu mezun adayının ilgilerine yanıt vermelidir.

- 1) Verdiği sınavların türü, okumaları, siyasi, kültürel ve dinsel dünyasıyla bağlantılı olmalıdır;
- 2) Başvurulacak kaynaklar elde edilebilir olmalıdır, yani adayın elinin altında olmalıdır;
- 3) Başvurulacak kaynaklar başa çıkılabilecek düzeyde olmalıdır, yani adayın kültürel düzeyine uygun olmalıdır;
- 4) Araştırmanın yöntemsel çerçevesi adayın deneyiminin kaldırabileceği düzeyde olmalıdır (Eco, 2019, s. 38).

Araştırmacı, tüm bu etkenleri göz önünde bulundurmuş ve “kendi kapasitesine uygun bir tez” (Eco, 2019, s. 38) yazabileceğine inanarak aşağıda belirtilen çalışma grubunda karar kılmış ve çalışmasına başlamıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Yuva Derneği tarafından geliştirilen ve uygulanan “Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum” başlıklı eğitim programının İstanbul’da Aralık 2017-Ocak 2019 tarihleri arasında gerçekleşen uygulamalarına katılmış 19 kişi oluşturmaktadır. Çalışmada, aşağıda açıklandığı üzere nitel durum çalışmalarındaki iki seviyeli çalışma grubu belirleme aşamaları tamamlanmıştır.

3.2.1. Çalışma Grubunun Seçimi

Durum çalışmalarında, çalışma grubunun seçiminde iki seviye bulunabilir: Durumun belirlenmesi ve durumda yer alan kişilerden, belgelerden ve etkinliklerden oluşan çalışma grubunun belirlenmesi. Çalışma grubu, aşağıdaki izlek takip edilerek seçilmiştir.

3.2.1.1. Durumun Belirlenmesi Süreci. Durum belirleme süreci, araştırmacının yüksek lisans tezini Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programı üzerine yapmak istediğini Yuva Derneği Program Direktörü ile paylaşması ile başlamıştır. Paylaşım sırasında öncelikle proje kapsamında oluşturulmuş dokümanlara ulaşma talebi dile getirilmiş; ardından program katılımcıları ile eğiticiler ve proje yürütücüleri ile gerektiğinde görüşmeler yapılabiliyor yapılamayacağı sorulmuştur. Tez fikrinin desteklendiği bu görüşmenin ardından Program Direktörü, 30 Nisan 2018 tarihinde projenin yazılı ve görsel tüm kaynaklarını araştırmacı ile paylaşmıştır. Araştırma

amacının özelleştirilmesinin ve katılımcılarının belirlenme sürecinin bu paylaşımın ardından başladığını söylemek mümkündür. Proje kapsamında uygulanan eğitim programları ikiye ayrılarak incelemiştir: Eğitimci Eğitimi Programı ve YUVA tarafından yaygınlaştırma eğitimi olarak tanımlanan, bu araştırmanın konusu olan yerel halka yönelik eğitim programı. Eğitimci eğitimi ve yaygınlaştırma eğitimi dokümanlarının, proje kapsamında hazırlanan sosyal etki analizinin ve eğitimci ile yapılan odak grup görüşmesi ses kayıtlarının incelenmesinin ardından araştırmacı, araştırmaya konu olacak eğitim programını, ev sahibi topluma yönelik olarak hazırlanan Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum yaygınlaştırma eğitim programı olarak belirlemiştir. Çünkü bu program, araştırmacının problem bölümünde ihtiyaç olarak tanımladığı kapsamda öğrenme hedefleri bulunan eğitim programıdır, dolayısıyla araştırma problemine yanıt üretme imkânı barındırmaktaydı.

Kaynak taramasının yanı sıra, Yuva Derneği Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programı Sorumlusu ile enformel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 2018'in Mayıs ayında başlayan bu görüşmelerde deneyimler dinlenmiş, eğitim programının hazırlanma ve uygulama süreci üzerine konuşulmuştur. Tüm bu görüşmeler ve fikir alışverişleri düşünüldüğünde araştırmacıya yol gösteren önemli kaynaklardan birisinin Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programı Sorumlusu olduğunu söylemek mümkündür.

Bu sırada araştırmacı, saha hazırlık sürecine, eğitim programının uygulanma dönemi, programa katılan toplam katılımcı sayısı ve profilini inceleyerek başlamıştır. İncelemelere göre, Aralık 2017-Ocak 2019 tarihleri arasında 20 yaygınlaştırma eğitimi gerçekleştirilmiştir. Eğitimler başta İstanbul ili olmak üzere, İzmir, Ankara, Hatay illerinde uygulanmıştır. Programa bu tarihler arasında 330 kişi katılmıştır. Bu 330 yetişkin, eğitim programının öğretmenler grubunda, öğrenci grubunda, Avcılar Belediyesi çalışanları grubunda ve karma gruplarda eğitim programına katılmıştır. Kişilerin cinsiyete ve yaşa göre dağılımının sunulduğu Tablo 1'de görüldüğü gibi programa katılan yetişkinlerin %68'i kadın, %32'si erkektir. Katılımcılardan biri kendisini "Diğer" grubunda tanımlamıştır.

Tablo 1

Eğitim Programı Katılımcılarının Yaşa ve Cinsiyete Göre Dağılımı

YAŞ	ERKEK	DİĞER	KADIN	GENEL TOPLAM
18-20			3	3
21-25	21		62	83
26-31	47		99	146
32-37	23	1	43	67
38-43	12		12	24
44-59	1			1
50+			6	6
Genel Toplam	104	1	225	330

Saha hazırlık süreci devam ederken, 21-25 Şubat 2019 tarihlerinde üçüncü Göç ve Sosyal Uyum Eğitimci Eğitimi gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı, eğitimci eğitiminde ve yaygınlaştırma eğitiminde benzer şekilde uygulanan eğitim yöntemlerini daha iyi anlamak üzere eğitimin 24-25 Şubat'ta gerçekleştirilen oturumlarına gözlemci olarak katılmıştır. Katılma nedeni, programın aday eğitimcileriyle paylaşılmış ve tüm katılımcılardan araştırmacının iki günlük uygulamaya katılabileceğine ilişkin sözlü onay alınmıştır. Eğitimci eğitime katılımın, yaygınlaştırma eğitim programının, eğitimci profilinin, oluşturulan öğrenme ortamının anlaşılmasında önemli bir rolü olmuştur.

3.2.1.2. Araştırma Katılımcılarının Belirlenmesi Süreci. Araştırmacı, yüz yüze derinlemesine görüşme yapabileceği katılımcılara ulaşabileceği mesafeyi göz önünde bulundurarak, görüşme yapacağı kişileri İstanbul ilinde yaşayan katılımcılar olarak sınırlandırmıştır. Mart 2019'da İstanbul'da eğitime katılan katılımcılarla görüşme planlaması yapmak üzere katılımcıların iletişim bilgilerini talep etmiştir. Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programı Sorumlusu, ilk aramalar için araştırmacıya yardımcı olabileceğini dile getirmiştir. Böylece 2 Nisan 2019'da araştırmacı ile program sorumlusu bir araya gelmiş; katılımcıların isimlerinin, yaşlarının, eğitime katıldığı mekânın, eğitime katılım tarihlerinin ve telefon numaralarının yer aldığı veri tabanı üzerinden telefon aramaları yapmıştır. Katılımcılar aranırken cinsiyet dağılımının dengeli olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca eğitimlere katılanların eşit temsiline sağlanması amacıyla, eğitimin uygulandığı her bir öğrenme alanından en az iki kişiye ulaşılmasına özen gösterilmiştir. Bu durumun, katılımcıların katılım gösterdiği uygulamada, eğitimcinin, öğrenme mekânının, katılımcı

profilinin eğitim programını değerlendirmelerine etkisini dengeleyeceği göz önünde bulundurulmuştur.

Araştırmacı, 2 Nisan 2019 tarihinde başladığı görüşme aramalarına, 18 Nisan 2019 tarihine kadar devam etmiştir.

3.2.1.3. Araştırma Katılımcılarının Demografik Özellikleri. Araştırma kapsamında, Aralık 2017–Ocak 2019 tarihleri arasında düzenlenen Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programının İstanbul’daki uygulamalarından herhangi birine katılmış toplam 19 kişi ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Katılımcıların 9’u kadın, 10’u erkektir. Dolayısıyla araştırma katılımcılarının cinsiyet dağılımı dengelidir.

Araştırma katılımcılarının biri 55 yaşında, diğerleri ise 20-40 yaş aralığındadır. Tablo 2’de de görülebileceği üzere, araştırmaya katılanların neredeyse tümünün 20-40 yaş aralığında olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 2

Araştırma Katılımcılarının Yaşa Göre Dağılımı

YAŞ	SAYI
20-25	7
26-31	7
32-37	4
38-43	-
44-49	-
50-55	1
Toplam	19

Katılımcıların bir kısmı öğrenci gruplarına uygulanan eğitim programına katılırken, bir kısmı öğretmenlere uygulanan eğitim programlarına katılmıştır. 2’si Avcılar Belediyesi çalışanlarına uygulanan programın katılımcısı olurken bir kısmı karma gruplara uygulanan eğitimlerin katılımcısıdır. Araştırma kapsamında görüşülen öğrenciler arasında psikoloji, sosyal hizmetler ve uluslararası ilişkiler bölümlerinde okuyan dolayısıyla sosyal bilimler alanından lisans ve doktora öğrencileri bulunmaktadır. Eğitim programına katılan katılımcılar, öğrencilerden sonra en çok sivil toplum kuruluşu çalışanlarından ve sosyal hizmetler uzmanlarından oluşmaktadır. Fakat görüşülen katılımcılar arasında sosyal hizmet çalışanı bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan kişilerin kimlikleri gizli tutulmuştur. Bu sebeple, bulgular sunulurken isimleri yerine G1, G2 gibi kodlar kullanılmış; cinsiyetlerine, yaşlarına ve

mesleklerine ilişkin bilgiler belirtilmiştir. Bu bilgilere ek olarak katılımcıların eğitim programına katılım tarihlerine ilişkin bilgi aşağıdaki Tablo 3’te görülebilir.

Tablo 3

Araştırma Katılımcılarının Cinsiyet, Yaş, Eğitime Katıldığı Tarih ve Mesleklerine Göre Dağılımı

KATILIMCI	CİNSİYET	YAŞ	EĞİTİME KATILDIĞI TARİH	MESLEKLERİ
G1	K	28	7.12.2018	Öğretmen
G2	K	55	7.12.2018	Öğretmen
G3	K	32	7.12.2018	Öğretmen
G4	E	37	19.01.2019	İletişim koordinatörü
G5	K	20	17.11.2018	Öğretmen
G6	E	22	6.01.2018	Lisans öğrencisi
G7	E	28	28.01.2018	Tekstil işçisi
G8	K	23	30.12.2017	Lisans öğrencisi
G9	K	21	6.01.2018	Lisans öğrencisi
G10	E	20	6.01.2018	Lisans öğrencisi
G11	E	35	26.01.2018	Memur
G12	K	32	26.01.2018	Mimar
G13	E	30	14.01.2018	Proje koordinatörü
G14	E	29	14.07.2018	Doktora öğrencisi
G15	E	22	23.12.2017	Lisans öğrencisi
G16	E	23	30.12.2017	Lisans öğrencisi
G17	E	30	15.12.2018	Avukat
G18	K	29	13.01.2018	Öğretmen
G19	K	26	19.01.2019	Öğretmen

Tablo 3’te ayrıntıları ile sunulan katılımcılar hakkında yer alan bilgileri katılımcıların göç alanında çalışmalarına göre açıklamakta fayda vardır. Katılımcılar arasındaki 4 sivil toplum çalışanı da göç alanında faaliyetleri olan derneklerde çalışmaktadır. Yanı sıra, Bayrampaşa İlçe MEM’de görevli olan G1 göç ile ilgili projelerden sorumludur. Bir doktora öğrencisi ise çalışmasını göç alanında yapmaktadır. Dolayısıyla 19 araştırma katılımcısından 6’sı, gündelik hayatını sarmalayan iş ve eğitim yaşamında doğrudan göç ile ilişkisi olan kişilerdir. Eğitim programı ile ulaşılan bu 6 kişinin hâlihazırda göçe ve Suriyeli mültecilere ilişkin farkındalığının olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca belirtmekte fayda görülmektedir ki, katılımcıların neredeyse tamamının çeşitli sivil toplum örgütleri çalışmalarına katılma, bu çalışmaları organize etme gibi gönüllülük deneyimi bulunmaktadır.

3.3. Veriler ve Toplanması

Bu araştırmanın alt amaçlarına ulaşabilmek için seçilen veri oluşturma yöntemi belge incelemesi, enformel görüşme ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniğidir.

Araştırmacı, eğitim programını değerlendirmeyi amaçladığı bu çalışmada, önce programı incelemiş, ardından eğitim programını katılımcılarının programa yönelik görüşleri, deneyimleri ve deneyimlerinden çıkardıkları anlamları bağlamında değerlendirmeyi tercih etmiştir. Bu bulguyu elde etmeyi sağlayacak verileri Tablo 4'te sunulan veri oluşturma yöntemleriyle toplamıştır.

Tablo 4

Araştırmanın Alt Amaçlarına Ulaşmak için Seçilen Veri Oluşturma Yöntemleri

ARAŞTIRMANIN ALT AMAÇLARI	VERİ OLUŞTURMA YÖNTEMLERİ
1. Yuva Derneği'nin kuruluş amacı ve faaliyetleri; Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programının amacı, öğrenme hedefleri, yaklaşımı, yetişkinlere ulaşma kaynakları, yöntemi, teknikleri, araçları, içeriği nedir?	• Belge inceleme • Enformel görüşme
2. Programa katılan yetişkinlerin katılım örüntüleri nelerdir?	• Yarı yapılandırılmış görüşme
3. Programa katılan yetişkinlerin eğitim programının içerik ve öğretme-öğrenme süreçlerine ilişkin görüş ve deneyimleri nelerdir?	• Yarı yapılandırılmış görüşme
4. Programa katılan yetişkinlere göre program sonrasında yaşamlarında nasıl değişimler gerçekleşmiştir?	• Yarı yapılandırılmış görüşme

3.3.1. Belge İncelemesi

Belge inceleme, araştırmalarda tek başına kullanılabilir bir veri toplama kaynağı olduğu gibi, araştırmacının diğer nitel veri toplama araçları ile topladığı verileri destekleyen veya araştırmacıya dikkat etmesi gereken farklı bir noktayı gösteren kaynaklar olabilir. Araştırmada, bu sebeple belge incelemesi veri toplama araçlarından biri olarak belirlenmiştir.

Belge inceleme yöntemi, araştırmanın 1. alt amaç sorusunu yanıtlamak üzere kullanılmıştır. Bu kapsamda incelenen belgeler Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5

Araştırmanın 1. Alt Amacı için Toplanan Belgelerin Listesi

ARAŞTIRMANIN 1. ALT AMACI	İNCELENEN BELGELER
Yuva Derneği'nin kuruluş amacı ve faaliyetleri; Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programının amacı, öğrenme hedefleri, yaklaşımı, yetişkinlere ulaşma kaynakları, yöntemi, teknikleri, araçları, içeriği nedir?	• Yuva Derneği Web sitesi • Yuva Derneği 2016 Faaliyet Raporu • Yuva Derneği 2017 Faaliyet Raporu • Yuva Derneği İç Raporları • Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Projesi Eğitim El Kitabı • Living Together: Migration and Social Cohesion Education Impact Evaluation Report (Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Sosyal Etki Değerlendirme Raporu) • Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programında Kullanılan Görseller • Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programı Uygulamalarında Çekilen Fotoğraflar • Sosyal Uyum için Neler Yapabiliriz? Oturumu Ön Testi • Sosyal Uyum için Neler Yapabiliriz? Oturumu Son Testi • Rahat Hisseder Miydiniz? Oturumu Ön Testi • Rahat Hisseder Miydiniz? Oturumu Son Testi • Doğru Bilinen Yanlışlar Oturumu Ön Testi • Doğru Bilinen Yanlışlar Oturumu Son Testi

Araştırmanın 1. alt amaç sorusu bağlamında Tablo 5'te bulunan belgelerin incelenmesine, durumun belirlenmesi sürecinin ardından karar verilmiştir. Bu nedenle belgesi incelenen kaynaklar, öncelikle Program Direktörünün araştırmacı ile paylaştığı kaynaklardır. Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programının amacı, öğrenme hedefleri, yaklaşımı, yetişkinlere ulaşma kaynakları, yöntemi, teknikleri, araçları ve içeriği, programın yazılı kaynakları ve raporlarında açıklanmıştır. İncelenen belgeler, eğiticilere yönelik olarak hazırlanmış Eğitim El Kitabı, eğitimin değerlendirilmesinin yapıldığı Sosyal Etki Raporu ve projenin finansal desteğini sağlayan kurum ve kuruluşlara sunulan dönemsel raporlardır. Bunlar arasında programda kullanılan görseller ve uygulama sırasında çekilen fotoğraflar, programda kullanılan ön ve son testler de bulunmaktadır.

Bu belgelerin incelenmesinin ardından Yuva Derneği'nin kuruluş amacı ve faaliyetlerinin anlaşılması için Yuva Derneği'nin erişilebilir veri kaynakları incelenmiştir. Bunlar, Derneğin web sitesi ve faaliyet raporları olmuştur.

3.3.2. Enformel Görüşme

Araştırmanın 1. alt amaç sorusu, eğitim programının yetişkinlere ulaşma kaynaklarını ve programın ulaşmayı hedeflediği kesimi de kapsamaktadır. Belge incelemesi yapılırken katılımcılara ulaşmak üzere yapılan organizasyonun ve katılımcıların seçimi sürecinin derinlemesine anlaşılmasına ihtiyaç oluşmuştur. Bu, araştırma sırasında, araştırma odağının yönlendirmesiyle ortaya çıkan sorulara örnek olarak değerlendirilebilir. Bu ihtiyacı, Eğitim Programı Sorumlusu ile yapılan enformel görüşmeler gidermiştir.

3.3.3. Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler

Her bir bireyin yaşam deneyimi anlamlıdır. Başlangıç noktasının bu ilgi ile kurulduğu görüşmelere, katılımcıların yaşamlarına dair paylaşmak istedikleri özelliklerinin ve gündelik yaşam pratiklerinin neler olduğu sorularak başlanmıştır. Tanışma sorusunun ardından Suriyeli mültecilerle ilk karşılaşma deneyimlerinin nasıl olduğu sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar bu soru ile ilk temaslarından görüşme gününe dek göçe, Suriyeli mültecilere ilişkin deneyimlerini ve görüşlerini anlatmışlardır. Daha sonra katılımcılara önceden hazırlanmış görüşme çerçevesi ile belirlenen sorular yöneltilmiştir. Yin'e göre (2011), yarı yapılandırılmış görüşmelerde görüşme sürecinde, bir liste takip edilerek sorular sorulmaz. Bununla paralel olarak, araştırmacı, görüşme esnasında içinde bulunduğu şartlara göre hareket etmiş, konuşma sırasında ek sorular sormuştur. Böylece katılımcıların kendilerini özgürce ifade edebileceği bir görüşme ortamı sağlanmıştır. Yanı sıra, bu ek sorular, nitelikli verilerin toplanması açısından da kritik olmuştur. Buna ek olarak, katılımcıları eğitim programına başvurmaya yöneltten nedenleri anlamak üzere programa neden katılmaya karar verdikleri ve programın içeriği, yöntemi, yaklaşımı, katılımcıları gibi unsurlarından hangilerinin katılımcıların programdan beklentisini şekillendirdiğini anlamak üzere beklentileri sorulmuştur.

4 Nisan ile 21 Nisan 2019 tarihleri arasında, 19 kişiyle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırmacı, yaptığı telefon görüşmelerinde katılımcıların İstanbul'un Asya veya Avrupa yakalarında ikametine veya iş yerlerine göre, katılımcılara görüşme günleri

önermiş, bugünlerde onların istediği semte gelebileceğini belirtmiştir. Böylece görüşmeler, Bayrampaşa, Bağcılar, Kadıköy, Levent, Avcılar, Esenyurt, Karaköy semtlerinde; 5'i katılımcıların çalıştığı kamu kurum ve kuruluşlarında, 1'i katılımcının gönüllüsü olduğu ve eğitimin uygulandığı dernekte ve 13'ü katılımcıların evine, işine ya da okuluna yakın hem katılımcıya hem araştırmacıya uygun olarak ortak kararlar belirlenen kafelerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin, katılımcının çalıştığı kurumda gerçekleştiği durumlarda, araştırmacı görüşmeyi katılımcı ile yalnız yapmayı denemiştir. Fakat katılımcıların paylaşımlı odalarda çalışması ve kurumlarda görüşme için kullanılabilecek bağımsız bir alanın olmaması nedeniyle görüşme yapılan mekânda başka kişiler de bulunmuştur. Paylaşımlı alanda gerçekleştirilen görüşmelerden birinin, katılımcının kendini ifade etme biçimini olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmiştir.

Görüşmeler, katılımcıların iletişimlerine bağlı olarak 1 saat ile 2 saat arasında değişmiştir. Görüşmeler öncesinde katılımcıların ses kaydına izninin olup olmadığı sorulmuştur. Tüm katılımcılar görüşmelerin ses kaydı ile kayıt altına alınmasına izin vermişlerdir.

Araştırmacı, tüm görüşmelerin hemen sonrasında, görüşme yapılan kişinin konuşmasına, davranışlarına, farklı görüş ve deneyimlerine, bu görüş ve deneyimlerin diğer katılımcıların görüş ve deneyimleri ile benzerliklerine ilişkin notlar almıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmanın veri setlerini, incelenen belgeler, yazıya dökülen görüşmeler ve alan notları oluşturmaktadır. Merriam'ın aktardığı gibi, bütün nitel veri analizleri, verinin tamamını kapsayan genel konular, modeller ya da kalıplar geliştirmek amacıyla tümevarımcı ve karşılaştırmalıdır (Merriam, 2009, s. 261). Çalışmada, tümevarımcı ve karşılaştırmalı bir analiz stratejisi belirlenmiş; nitel veri analiz tekniklerinden betimsel analiz türü kullanılmıştır.

Betimsel analizi türü, çalışma durumunun anlaşılmasını ve o durum ile ilgili anlamlı bilgi bütünleri oluşturmayı sağlar. İletişimin olduğu araştırmalarda herhangi bir şekilde kullanılabilir, iletişim ile ortaya çıkan içeriğe odaklanır. Bu anlamda esnektir, araştırmacıya nesnel ve bütünlüklü bir değerlendirme yapma imkânı sağlar.

Çalışmada, betimsel analiz süreci, araştırma konusu kapsamında önceden oluşturulmuş yazılı ve görsel kaynakların, araştırma kapsamında incelenmesi ve yorumlanması ile başlamıştır. Belge incelemesi yoluyla elde edilen verilerin tamamı

betimsel analiz türü ile analiz edilmiştir. Burada belgeler, yetişkin eğitimi literatürü göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir.

Betimsel analiz süreci, araştırmacının enformel ve yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında kendine yazdığı notlar ile devam etmiştir. Glesne (2015, s. 262), “Ne kadar olgunlaşmamış olurlarsa olsunlar ortaya çıktığı andan itibaren düşüncelerinizi yazarak analiz sürecine başlamış olursunuz. Not yazmak, aynı zamanda yeni düşünceler ve bakış açıları kazanmak için zihninizi özgürleştirir” demiştir. Araştırmacı, yaptığı görüşmelerin hemen ardından notlar almış, not alma imkânının olmadığı durumlarda telefonuna ses kayıtları yapmış ve daha sonra bu kayıtları yazılı notlar hâline getirmiştir. Araştırmacının kendisine aldığı bu hatırlatıcı notlar, Glesne’nin belirttiği zihin özgürleştirme sürecinin egzersizleri olmuştur. Ayrıca veri analizinin, nitel veri toplama sırasında yapılması, araştırmacının verileri düzenlemesini ve araştırma sorularıyla bağlantılı verileri analiz etmesini sağlamıştır.

Yapılan görüşmelerin analizine başlamadan önce, yarı yapılandırılmış görüşme kayıtlarının dökümü yapılmıştır. Görüşmelerden 13’ü araştırmacı tarafından, 6’sı ise yardım aldığı kişilerce yazıya dökülmüştür. Görüşme verileri, aslına sadık kalacak şekilde çözülmüş; çözümlemelerde araştırma katılımcısının sessiz kaldığı, elindeki nesneyi gösterdiği, bedeni ile ifade ettiği durumlara yer verilmiştir. Her görüşme kaydı belgesinin başında, görüşme tarihi, görüşme süresi, görüşülen kişinin adı soyadı, ses kaydı numarası, eğitime katılım tarihi ve eğitimin gerçekleştiği mekân bilgilerine yer verilerek görüşme künyesi oluşturulmuştur. Tüm görüşme çözümlemeleri, belirlenen araştırma soruları kapsamında katılımcı için önceden hazırlanarak sorulan ve görüşme sırasında sorulan ek sorulara verilen yanıtlar doğrultusunda tekrar okunmuştur. Araştırma sorularına verilen yanıtları daha belirgin görebilmek ve kodlayabilmek için araştırma soruları ve yanıtlarından tablolar oluşturulmuştur. Her bir katılımcının, belirlenen araştırma sorusuna yanıt verdiği konuşma çözümleri tabloya yerleştirilmiştir. Bu sırada belgeler ile araştırma katılımcıları ile yapılan görüşme analizleri arasında anlamlı bütünlük kurulmuştur. Katılımcıların tanışma bölümünde paylaştıkları bireysel hikâyelerle araştırmanın alt amaçları arasında bağlantılar kurulmaya çalışılmıştır, anlamlı bağlantılara ilgili bulguda yer verilmiştir. Katılımcıların Suriyeli mültecilerle temaslarını anlattığı bölümler, katılım örüntülerinin analiz edilmesinde kullanılmasının yanı sıra, eğitim programı ile yaşamlarındaki değişimlerde bağlantıların kurularak analiz edilmesini de sağlamıştır. Bununla birlikte, en sık tekrarlanan yanıtlar betimsel analiz türü ile tespit edilmiş; bunların araştırmacının kendisine hatırlatıcı notlarıyla karşılaştırılmaları yapılmıştır.

Benzer bulgular arası karşılaştırmalar yapılarak her bir görüşmede tekrarlanan ortak görüş ve deneyimler tespit edilmiştir. Böylece kodlar oluşturulmuş, kodlara göre katılımcıların yanıtları değerlendirilmiştir. Katılımcıların öğrenmeleri ilgili literatür ile desteklenerek anlamlı bütünlük kurulmaya çalışılmıştır.

Araştırmacının veri topladığı süreçte dikkatini çeken bir nokta, verilerin analizi sürecini bu nokta kapsamında genişletme ihtiyacını ortaya koymuştur. Araştırmanın konusunu oluşturan eğitim programının, güncel bir sorun çerçevesinde oluşturulması ve bu yönde bir ihtiyacı karşılamaya dönük çabaya sahip olması gibi özellikleri, katılımcılara yöneltilen soruların sınırlandırmasını gerektiriyordu. Bu nedenle katılımcıların konu ile ilgili güncel meselelere ilişkin görüşlerinin sorulmaması tercih edildi. Görüşme soruları her ne kadar bu kapsamdaki soruları içermese de kimi katılımcılar, Suriyeli mültecilere, Türkiye ve dünya güncel siyasetine ilişkin görüşlerini paylaşmıştır. Kimi paylaşımlar Suriyeli mültecilere karşı olumsuz bakış açısına, önyargılı, ayrımcı duygu ve düşüncelere sahip bir katılımcı profili oluşturmuştur. Bu nedenle bu ifadelerde bulunan katılımcıların profilleri, Suriyeli mültecilere karşı olma etkenlerini ortaya koyarak bulgular bölümünde değerlendirilmiştir.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, öncelikle Yuva Derneği ve eğitim programı ele alınacaktır. İkinci olarak eğitime katılan yetişkinlerin katılım örüntülerine yer verilecek, daha sonra eğitim programının içerik ve öğretme-öğrenme süreçlerine ilişkin görüş ve deneyimleri analiz edilecektir. Son olarak yetişkinlerin programa katılımlarının ardından yaşamlarındaki değişimlere odaklanılacaktır. Bu bağlamda elde edilen bulgular aşağıda sunulmaktadır.

4.1. Yuva Derneği ve Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programı

Bu bölümde, ilk olarak Yuva Derneği'nin kuruluş amacı ve faaliyetlerine, ardından derneğin uyguladığı Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programına yer verilmiştir.

4.1.1. Yuva Derneği'nin Kuruluş Amacı ve Faaliyetleri

Yuva Derneği, 2010 yılında kurulmuştur. Derneğin web sitesinde “dünyayı değiştirmek, onu daha iyi, daha adil ve daha sürdürülebilir bir yer yapmak ve tüm canlılar için bir yuva olarak kalmasını sağlamak gayesi ve tutkusuyla” (<https://www.yuva.org.tr/biz-kimiz/>) kurulduğu belirtilmektedir.

Dernek, 2019 yılı itibariyle İstanbul Koşuyolu'ndaki genel merkezinde, İstanbul-Ümraniye'de, İstanbul-Avcılar'da, Hatay'da ve Mersin'de faaliyetlerini sürdürmektedir. Derneğin misyonu ise mikro, orta ve makro düzeye ayrılmıştır ve şu şekilde tanıtılmaktadır:

Mikro düzeyde

Yetişkin öğrenmesi yoluyla sürdürülebilir yaşam tarzlarının yaygınlaşması, yoksulluğun azaltılması ve demokratikleşme amaçlı faaliyetler yürütür ve katılımcı eğitim yöntemlerini destekler. Yoksulluğun azaltılmasındaki odağı en az gelişmiş bölgeler ve dezavantajlı gruplardır.

Orta düzeyde

- YUVA; ekoloji, insan hakları ve yurttaşlık eğitimlerini ve kültürler arası öğrenmeyi güçlendirmek için çalışır.

- YUVA; Türkiye’de yaygın yetişkin öğrenimi etkinliklerine katılımın artırılması amacıyla yetişkin öğrenimi kurumlarının kapasitelerinin geliştirilmesi için çalışır. Bu kurumların, hedef kitlelerinin ihtiyaçlarına cevap verebilmeleri ve yerel düzeyde canlı eğitim merkezleri olabilmeleri için yetişkin öğrenimi kurumlarını güçlendirir.
- Yetişkin öğrenimi alanında yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası işbirliklerine önyak olarak iyi örnekleri destekler.

Makro düzeyde

Öğrenenler, eğitmenler ve yaygın eğitim hizmetleri sunan kurumlar için destekleyici bir ortamın oluşabilmesi yolunda uygun politikaların oluşturulmasında karar alıcılara ve diğer kurumlara danışmanlık yapar.

YUVA, insanların ve tüm canlıların birbirine bağımlılığının farkında olan, çeşitliliğe değer veren, barışçıl ve içerici, yaşadığı yer ve toplumda aktif olarak hem insanlar hem de tüm canlılar arası eşitlik, adalet ve dayanışmayı savunan bir yaşam biçimini karar alıcıların ve uygulayıcıların gündemine taşıyabilmek için halka açık tartışmalar ve etkinlikler düzenler (<https://www.yuva.org.tr/misyonumuz/>).

Derneğin program yapısı, kurumsal ihtiyaçlara bağlı olarak değişmekle birlikte, araştırma konusu olan eğitim programının uygulanmaya başladığı 2017 yılında, çalışmalarını “Dünya Vatandaşlığı Programı” ve “İnsani Gelişim Programı” adlı iki program kapsamında yürüttüğü anlaşılmaktadır (Yuva Derneği, 2017, s. 14-57). Programlardan ilki olan Dünya Vatandaşlığı Programı ile “insanları çevrelerinde ve dünyada olup biten şeylere, müştereklerine karşı sorumlu hissetmeye ve harekete geçmeye” teşvik ettiğini belirtmektedir (Yuva Derneği, 2016, s. 35). Bu program kapsamında, gençler ve yetişkinler için eğitim projeleri uygulanmakta, savunuculuk faaliyetleri yapılmaktadır. Ekolojik okuryazarlık eğitmen eğitimi verilmekte, bu eğitime katılan gönüllü eğiticiler aracılığıyla çevre farkındalığını yaygınlaştırma amacıyla ekolojik okuryazarlık eğitimi verilmektedir.

Bu çalışmalar, 2011 yılından 2013 yılına dek Derneğin temel faaliyet alanlarını oluşturmaktadır. Suriye krizinin ardından ise Dernek, göç alanı ile bağlantılı çalışmalara başlamıştır. 2013 yılında, Hatay ilinin Kırıkhan ilçesinde Türkiye’nin ilk toplum merkezini açarak burada yerel halka ve Suriyeli mültecilere yönelik eğitim programları uygulamaya başlaması, bu sürecin ilk adımı olmuştur. İnsani Gelişim Programı altında oluşturulan ve geliştirilen bu faaliyetler ile Dernek, “ihtiyaç sahibi bireylerin kendi kendilerine yetecek şekilde onurlu bir yaşam sürmelerini sağlamayı” (Yuva Derneği, 2017, s. 15.) hedeflediğini ifade etmektedir. İnsani Gelişim Programı faaliyetleri, eğitim, geçim kaynakları ve koruma departmanlarının yürüttüğü projeler ile uygulanmıştır: Dil eğitimleri, mesleki eğitimler, kapasite geliştirme eğitimleri çocuklar ve gençler için eğitim programları, kariyer danışmanlığı, emek karşılığı nakit destek ve koruma

alışmaları gibi faaliyetler bu projeler aracılığıyla yürütülmüştür (Yuva Derneği, 2017, s. 16-49).

“Birlikte Yaşam: G ve Sosyal Uyum” başlıklı g farkındalığı projesi ise Derneğin çalışmalarına 2017 yılında dâhil olmuştur. YUVA, projeye duyduğu ihtiyaı şöyle tanımlamaktadır:

Farklı araştırmalar Türkiye toplumunun Suriyeli mültecileri kabulü ile ilgili olumlu sonuçları paylaşmakla birlikte zaman zaman ırkçılığa ve yabancı düşmanlığına varan söylemlerin varlığı da dikkat çekici ve uzun vadede barış ortamının kalıcılığı adına risklidir. Birlikte Yaşam: G ve Sosyal Uyum Projesi bu noktadan hareketle Türkiye toplumunu etkileyen bu söylemlerin oluşmasına ve yaygınlaşmasına sebep olan önyargıları, kaygıları ve olumsuz davranışlara dönüşmesi muhtemel düşünceleri birlikte konuşmaya dönük eğitimler düzenlemek üzerine gerçekleşmiş bir eğitim projesidir. Bu söylemler ciddi boyutta bir bilgi kirliliğinden beslenmektedir ve projenin ana amaçlarından biri de bu dezenformasyona karşı doğru bilgilerin yayılma ağını genişletmektir (Yuva Derneği, 2018a, s. 2).

Bu ifadeler, proje ile araştırmanın problem bölümünde belirtilmiş olan, ev sahibi toplumda oluşan olumsuz bakış açılarını azaltmak, ortadan kaldırmak üzere bir yetişkin eğitimi programına olan ihtiyaı giderme iddiasında olduğunu göstermektedir. Bu farkındalığı oluşturmak üzere tıpkı evre farkındalığını geliştirme eğitimlerinde olduğu gibi, iki eğitim programı oluşturulmuştur: “Birlikte Yaşam: G ve Sosyal Uyum Eğitmen Eğitimi” ve “Birlikte Yaşam: G ve Sosyal Uyum Yaygınlaştırma Eğitimi”. Bu eğitim programları, proje ekibi ve bağımsız eğiticilerin çalışmaları sonucunda oluşturulmuştur. Yaygınlaştırma eğitimi, ev sahibi topluma yönelik olarak uygulanan eğitim programı iken, eğitmen eğitimi, bu yaygınlaştırma eğitimlerini verecek gönüllü eğitici adaylarına verilen eğitim programıdır. Dolayısıyla yaygınlaştırma eğitimi olarak adlandırılan ve bu çalışmaya konu olan eğitim programı, eğitmen eğitimine katılan kişiler tarafından uygulanmıştır.

4.1.2. Birlikte Yaşam: G ve Sosyal Uyum Eğitim Programı

Yukarıda Yuva Derneği tarafından “yaygınlaştırma eğitimi” olarak ifade edilen ve bu araştırmanın konusu olan eğitim programının anlatılacağı bu alt başlıkta, programın değerlendirilmesi için aşağıda başlıklar hâlinde sunulan program bileşenleri incelenmiştir.

4.1.2.1. Eğitim Programının Amacı. Yazılı kaynaklarda yer alan amaç tanımlarından birinde programın amacı şöyle açıklanmıştır: “Yaygınlaştırma eğitimleri

için hedefimiz hak temelli bir tartışma ile doğru bilinen yanlışların sorgulanması, katılımcıların mültecilerin yaşam koşullarını anlamak üzerine araştırma yapacağı bir merakla ayrılmalardır” (Yuva Derneği, 2018a, s. 2-3). Bir diğerinde ise şöyledir: “Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitimleri toplum olarak bir arada yaşama ve toplum olma becerisinin bir göstergesi olan ‘sosyal uyum’ hakkında farkındalık seviyesini artırmayı amaçlamaktadır.” (Yuva Derneği, 2018a, s. 6).

Eğitim programının Sosyal Etki Raporunda (Emiroğlu, 2018, s. 2) ise programın amacı “konunun, insani boyutuyla ilgili temel bilgiler ışığında, insanların ortak bir yerde buluşmalarına olanak veren perspektifler geliştirebilmek” şeklinde tanımlanmıştır. Aynı raporun diğer bir bölümünde, “Ayrımcı dile bağlı olan mültecilere yönelik önyargıları ortadan kaldırmak” (Emiroğlu, 2018, s. 10) tanımı yapılmıştır.

Bu tanımlamalardan anlaşılmaktadır ki, programın amacı, belgelerin üretilme amacına ve içeriğine bağlı olarak farklı cümlelerle ifade edilmiştir. Ancak bu tanımlar, programın genel ve özel amacına dair fikir verebilmektedir. Genel amaçlar, programın en nihayetinde katkı sunmak istediği alanı tanımlandığı; özel amaçlar ise bu genel amaca hangi alt amaç ile ulaşılabilirliğinin açıklandığı amaçlardır. Bu kapsamda, tanımlarda ifade edilen “Toplum olarak bir arada yaşama”, “toplum olma becerisi”, “mültecilere yönelik önyargıların ortadan kaldırılması” programın genel amaçlarını; “katılımcıların sosyal uyum hakkında farkındalık seviyesini artırma”, “doğru bilinen yanlışları ortadan kaldırma”, “perspektifler geliştirme”, “merakla ayrılmayı sağlama” şeklinde sınırlandırılabilir amaçlar ise programın özel amaçlarını ifade etmektedir. Özel amaçlar, programı somutlaştıran ve uygulanabilirliğini ortaya koyan amaçlar olarak da ifade edilebilir.

Bu noktada, eğitim programı planlama ve programın amacının belirlenmesinin önemine dikkat çekmekte fayda bulunmaktadır. Meral Uysal (2013, s. 206-207), program planlamayı 6 görevden oluşan bir süreç olarak ele almaktadır:

- Programın temel gerekçesinin oluşturulması
- Eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi
- Eğitim amaçlarının geliştirilmesi
- Öğrenme yaşantılarının tasarlanması
- Değerlendirme planlarının oluşturulması
- Yönetsel durumların kararlaştırılması

Bu 6 adımdan ilki olan programın temel amacının oluşturulması, amaca ulaşmak için kullanılacak yöntemlerin ve araçların birbirleri ile tutarlı belirlenmesini ve birbirlerine tutarlı tasarlanmasını sağlar. Yetişkin eğitim programlarının geliştirilmesindeki genel amacın, yetişkinlerin ilgileri kapsamında kişisel gelişimlerini sağlamak; bireylerin hissettiği toplumsal ilişki kurma ihtiyaçlarını karşılamak; toplumun ya da örgütlerin yetişkinlerin bilgi, beceri, davranış ve anlayışına duyduğu ihtiyacı karşılamak olduğunu söylemek mümkündür. Eğitim programlarının oluşmasını sağlayan bu ihtiyaçlar, türlere ayrılmaktadır. Kişinin kendi bilinç düzeyiyle karar verdiği ihtiyaçlar “hissedilmiş ihtiyaçlar”, kişinin değil dışarıdan birinin kişiye yüklediği ihtiyaçlar “yüklenmiş ihtiyaçlar”, toplum düzeyinde ortaya konan ihtiyaçlar ise “sosyal ihtiyaçlar” olarak tanımlanmaktadır (Uysal, 2013, s. 209). Programın oluşma nedeni, ihtiyacın var olmasıdır. Dolayısıyla ihtiyaç belirlemenin kapsamlı yapılması, eğitim programının ihtiyacı karşılama durumunu yükseltir. İhtiyaçların türü fark etmeksizin, eğitim programı planlama sürecinde, yetişkinlerin öğrenme düzeylerinin farklılığı ve yetişkinlerin eğitim programlarına gönüllü olarak katıldığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Sosyal ihtiyaçlar ile oluşturulan eğitim programlarına, yetişkin okuryazarlığı, ekolojik okuryazarlık, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi eğitim programları örnek olarak gösterilebilir. Sosyal ihtiyaca dayalı olarak oluşturulan bu ve benzeri eğitim programlarında ortak nokta, eğitim programı ile toplumsal gelişimin hedeflenmesidir. Toplumsal gelişim uzun vadede gerçekleşebilir. Bu kapsamda oluşturulan bir yetişkin eğitimi programı, amaçlarını uzun vadeli amaçlar olarak belirlemek durumundadır. Fakat eğitim programı ile belirlenen amaçların tümüne ulaşamayabilir. Zira, bir program bütünlüğü içerisinde uzun vadeli amaçların bütünüyle gerçekleşmesi beklenmese de amaçların gerçekleşmesine katkıda bulunacağı varsayılabilir (Uysal, 2013).

Sosyal ihtiyaç temelinde oluşturulan yetişkin eğitimi programları, toplumsal dönüşümü sağlayacak olan yetişkinlerin kendi yaşamları hakkında söz sahibi olma isteklerinin oluşmasından bu istek doğrultusunda aktifleşmelerine, kamusal alanların ve kurumların kullanımının yaygınlaşmasından, bireylerin hak, adalet, eşitlik, özgürlük gibi kavramlara ilişkin öğrenmesinin oluşmasına, demokratik yurttaşlık bilincinin gelişmesinden toplumsal yaşama katılımın artmasına kadar geniş bir bireysel ve toplumsal güçlenme yelpazesinin oluşmasını sağlayan adil bir öğrenme toplumu için olanaklar sunar.

Yukarıdaki tanımlar incelendiğinde, Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programının toplumsal ihtiyacı karşılamak üzere, dolayısıyla toplumsal bir gelişimi

amaçlayarak oluşturulduğunu söylemek mümkündür. Amacın içeriğine göre, program, uzun vadeli toplumsal bir gelişimin sağlanmasına katkı sunmayı hedeflemektedir.

4.1.2.2. Eğitim Programının Öğrenme Hedefleri. Yaygınlaştırma eğitimi için belirlenen öğrenme hedefleri incelendiğinde, hedeflerin katılımcıların bilgi, beceri ve tutumlarına ilişkin öğrenme yaşantılarının oluşturulması amacı ile geliştirildiği görülmektedir. Bilgi başlığında, “göç kavramına atfedilen anlamları konuşmak”, “göç ve iltica nedir bilgisine sahip olmak”, “göçmen, sığınmacı, mülteci kavramlarını bilmek”, “mülteciliğin uluslararası hukuktaki yeri hakkında bilgi sahibi olmak”, “Suriyelilerin Türkiye’deki yasal statüsü hakkında bilgi sahibi olmak”, “Mültecilerin insan hakları ve kamu çalışanlarının insan hakları koruma sorumlulukları hakkında bilgi sahibi olmak”, “İnsan hakları bağlamında ayrımcılık ve ilgili kavramları (önyargı, kalıp yargı vb.) tartışabilmek” gibi hedefler belirlenmiştir. Beceri temelli öğrenme hedeflerinde ise “Farklı görüşleri dinleyebilmek, kendi haklarını ve diğer insanların haklarını savunabilmek”, “Geçerli bilgiye ulaşmak, kanıtları eleştirel bir gözle değerlendirmek, önyargı ve yanlılıkların farkında olmak, manipülasyon biçimlerinin farkında olmak”, “Birlikte yaşamı mümkün kılmak için inisiyatif almak” cümleleri yer almıştır. Öğrenme hedeflerinden sonuncusu olarak belirlenen tutum başlığının hedefleri ise “İnsan onuruna saygı duymak; sosyal, kültürel, dilsel ve dinsel farklılıklara bakmaksızın tüm insanlara değer vermek”, “Mültecilerin yaşadıkları süreci anlama çabası göstermek”, “Diğer insanlarla dayanışma içine girmek ve insan hakları tehdit altında olan kişilere destek vermede kararlı olmak”, “Adalet duygusuna sahip olmak, özgürlük, eşitlik ve çeşitliliğe saygı idealleri için çalışma isteği duymak” şeklinde belirlenmiştir (Yuva Derneği, 2018b, s. 3).

Öğrenme hedefleri belirlerken hedeflerin somut olmasına, akılcı ve program dâhilinde uygulanabilir olmasına özen gösterilmelidir. Genel ve özel gerekçeye ulaşmak uzun vadeli sonuçlar gerektirebilir; fakat öğrenme hedefleri, eğitimin ardından bireyin kazandığı öğrenme yaşantıları olarak belirlenmelidir. Bunun yanı sıra, programa katılacak yetişkinlere gerekli bilgi, beceri ve anlayış kazandırmak üzere yapılan eğitim programlarının öğrenme hedefleri oluşturulurken, programa katılacak gruplardaki bireylerin ilgi ve ihtiyaçlarının çeşitli olabileceği, konuya ilişkin bilgi, beceri, algı ve öğrenme düzeylerinin birbirinden farklılaşabileceği, beklentilerinin farklı olabileceği ve farklı deneyimlere sahip bireyler ile çalışılacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

Öğrenme hedefleri, belli bir öğrenme etkinliğine katılan bireylerin öğrenme etkinliği sonrasında kazanması beklenen bilgi, beceri ve tutumları tanımlar. “Katılımcılar neleri yapabilir?”, “Katılımcılar neleri bilebilir?”, “Katılımcılar neleri hissedebilir?” gibi sorulara yanıtlar verir. Öğrenme hedefleri 4 temel kategoriye ayrılabilir:

1. Bilginin elde edilmesi (tanımak, listelemek, betimlemek, ifade etmek, açıklamak vb.),
2. Düşünce becerilerinin geliştirilmesi (karşılaştırmak, değerlendirmek, çözümlemek vb.),
3. Psiko-motor becerilerin geliştirilmesi (göstermek, çizmek, onarmak, kurmak vb.),
4. Değer, tutum ve duygularda değişim (benimsemek, savunmak, onaylamak, işbirliği yapmak, kabul etmek vb.) (Caffarella, 1994, s. 184-185).

Caffarella’nın (1994) öğrenme hedeflerini kategorileştirdiği başlıklar ile değerlendirildiklerinde, hedeflerin, bilginin elde edilmesi, düşünce becerilerinin gelişmesi, değer, tutum ve duygularda değişim kategorilerine uygun içeriklerle hazırlandığı söylenebilir.

4.1.2.3. Eğitim Programının Yaklaşımı. Eğitim programlarının amacına ulaşmasını sağlayan en önemli kaynak, programların yaklaşımıdır. Bu çerçevede, eğitim programının yaklaşımı incelendiğinde, “katılımcıların birbirlerinden öğrenmesini destekleyen ve ihtiyaçlarına göre şekillendirilebilir yaygın eğitim yaklaşımı ile tasarlanmış ve gerçekleştirilmiştir” (Yuva Derneği, 2018a, s. 6) açıklaması ile karşılaşılmaktadır.

Yuva Derneği, bu yaklaşımı açıklamak üzere eğitim programlarının tasarım ve özellikleri itibarıyla, örgün eğitim, sargın eğitim ve yaygın eğitim olarak üç türe ayırmaktadır (Yuva Derneği, 2018a, 10). Türlerden ilki olan örgün eğitim, belirli bir okul veya öğretim kurumu içerisinde uygulanan, belirli bir müfredatı olan, öğretmenin öğrenme sürecinin kontrolünü sağlayan kişi rolünde olduğu, katılımı zorunlu olan eğitim türüdür. Sargın eğitim, gündelik hayat içerisindeki pratiklerle öğrenilen bir eğitim türüdür. Kişi öğrenmenin ne zaman, nasıl gerçekleştiğini bilemeyebilir ya da kazara öğrenmiş olabilir. Yaygın eğitim, örgün eğitim kurumlarında veya herhangi bir mekânda uygulanabilir. Öğrenme hedefleri belirlenmiştir; fakat esnek ve değiştirilebilirdir. Eğitimi uygulayan kişi kolaylaştırıcı rolündedir. Öğrenenlerin gönüllü katılımına dayalı bir eğitim türüdür. Örgün ve yaygın eğitim türleri, öğrenmenin gerçekleştirilmek istendiği eğitim programları oluşturma sürecinde yaklaşım hâline gelmektedir. Eğitimi uygulayan ve eğitime katılan kişilerin programın uygulama sürecindeki rolüne, öğrenmeyi gerçekleştirmek için kullanılan yöntemlere, programın esnekliğine göre örgün ve yaygın

eğitim yaklaşımları eğitim programlarının temel yaklaşımını oluşturur. Bu çerçevede Derneğin yaygın eğitimin özelliklerini aşağıdaki gibi belirttiği görülmektedir:

Yaygın eğitim okulun dışındadır.

Eğitmenler/kolaylaştırıcılar ve katılımcılar tarafından üzerinde anlaşmaya varılan bir öğrenme vardır. Birbirimizden öğreniriz.

Katılımcılar aktiftir; sorunları çözerler, elleriyle çalışırlar ve yaratıcı düşünürler.

Katılımcılara bu alanı açmak, onları bu konuda teşvik etmek belki de en önemli eğitmenlik becerisidir.

Öğrenme; pratik, esnek ve katılımcıların ihtiyaçlarına dayanır. Katılımcının ne söylediğine kulak verir.

Yaygın eğitimin amacı, yalıtılmış/izole edilmiş bilgileri öğretmek yerine, bireyin ya da toplumun yaşamını iyileştirmektir.

Yaygın eğitim, sorgulamayı ve düşünmeyi teşvik ederken, güveni ve saygıyı da vurgular.

Yaygın eğitim, insanların gerçek hayattaki problemler için yaratıcı ve yeni çözümler geliştirmelerine yardımcı olur.

Yaygın eğitim, öğreten ve öğrenen arasında eşitlik ortamında yürütülür. Özne-özne ilişkisi kurulur. Bir taraftan da herkes aslında bir öğrenendir.

Yaygın eğitim, insanlara götürülen değil, insanlardan gelendir (Yuva Derneği, 2018a, s. 12).

Belirtildiği gibi, katılımcıların merkezde olduğu yaygın eğitim yaklaşımında öğrenmeyi sağlayan gruptur. Böylece katılımcı merkezliliğin yaygın eğitim yaklaşımının temelini oluşturduğu belirtilmektedir:

Yaygın eğitimin en önemli özelliği “katılımcı merkezli” olmasıdır. Katılımcıların birbirlerinden de öğrenebilecekleri bir ortam yaratmak bu noktada oldukça önemlidir. Katılımcı merkezli olmasından dolayı, eğitimi ve oturumları olabildiğince farklı öğrenme tarzına hitap edecek şekilde kurgulamak gerekir. Şüphesiz ki katılımcıların deneyimleri birbirinden farklıdır. Bunun yanında katılımcıların öğrenme tarzları da birbirinden farklı olabilir (Yuva Derneği, 2018a, s. 6).

Yaygın eğitimin benzer bir tanımında ise eğitimin amaçları olan örgütlü bir süreç olduğu, katılımcı ve öğrenen kişiyi merkeze aldığı, yaşam becerilerinin öğretmek ve aktif yurttaşlığa hazırlamakla ilgili olduğu, kolektif bir yaklaşım ile hem birey hem grup öğrenmesine dayandığı, bütüncül ve sürece yönelik olduğu, deneyim ve eylemi temele aldığı, katılımcıların ihtiyaçlarından yola çıktığı belirtilmiştir (Brander vd., 2008, s. 22).

Programın katılımcı merkezliliği nasıl sağladığı sorusu sorulduğunda ise deneyimsel öğrenme kuramına dayanan “deneyimsel öğrenme döngüsü” (Yuva Derneği, 2018a, s.7) ile karşılaşılmaktadır. Döngünün anlaşılması için deneyimsel öğrenmenin açıklanmasına ihtiyaç vardır: Deneyimsel öğrenme, öğrenenin gerek genel hayat deneyiminden gerek belirli etkinliklerden elde ettiği öğrenmedir, bu gibi öğrenmeler eğitim sırasında veya eğitimin sonrasında meydana gelir (UNESCO, 1985, s. 32). Deneyimsel öğrenme kuramı,

öğrenmede deneyimi temele alan Dewey'in, öğrenme sürecinde bireysel deneyimlerin önemine dikkat çeken Lewin'in, bireylerin bilgiyi kazanmada etkin rolünün olduğunu ve gelişmenin temelinde katılımın, çevre etkileşiminin, deneyimlerin olduğunu dile getiren Piaget'nin çalışmalarına dayanmaktadır (Deneyimsel Eğitim Merkezi, 2017, s. 15). Bu eğitimcilerin çalışmalarına dayanarak David Kolb, deneyimsel öğrenme kuramını oluşturmuş ve deneyimsel öğrenme döngüsünü geliştirmiştir. Ona göre döngü ile öğrenenlerde kalıcı ve etkili bir öğrenme yaratmak için onlara somut deneyimler yaşatılmalı, deneyimleri üzerine görüşlerini açıkça dile getirebileceği ve diğer katılımcıların deneyimlerini gözlemleyebileceği, birlikte sonuçlara varabileceği yansıtıcı gözlem yapma imkânı verilmeli; duygulardan çok düşüncelere odaklanabileceği, kavramların anlamlarında derinleşebileceği soyut kavramsallaştırma ve en son olarak uygulama ile öğrenebileceği aktif deneyim tarzları yaratılmalıdır. Öğrenme, böylece hem oluşan hem de dönüşen bir süreç olacaktır (Deneyimsel Eğitim Merkezi, 2017, s. 17).

Kurama göre somut deneyimler kavramlara dönüştürülmekte, bu kavramlar da yeni deneyimlerin kazanılmasında kullanılmaktadır (Gencel, 2007, s. 123). Başka bir deyişle, deneyimsel öğrenme döngüsü, katılımcıların belirlenen öğrenme hedefleri doğrultusunda bir deneyim yaşayabilecekleri, bu deneyimin üzerine düşünebilecekleri, üzerine düşündükleri konuları gerçek hayatla ilişkilendirip genelleyebilecekleri ve konuyla ilgili çözüme yönelik fikirlerini ortaya koyabilecekleri aşamalardır (Yuva Derneği, 2018a, s. 7). Böylece öğrenme, en iyi şekilde bir süreç olarak tasarlanır, sonuçlar odak noktası değildir. Bilgi aşamaları ile bölümlere ayrılmıştır, kazanım ile sonuçlanmaz; daha ziyade, bilgi değiştirilmesi ve yeniden oluşturulması öğrenmeyi sağlar.

Yukarıda özellikleri açıklanan deneyimsel öğrenme döngüsü, yeni deneyimlerin oluşumuna zemin hazırlaması ve katılımcı odaklılığı itibarıyla yaygın eğitim programlarının temel öğrenme stratejilerinden biridir. Türkiye'deki sivil toplum örgütlerinin, yaygın eğitim alanında çalışan eğitimcilerin sıkça kullandığı bir döngüdür. Bu bağlamda, eğitim programının yetişkin eğitimi programlarında yaygın olarak kullanılan bir yaklaşımı benimsediğini söylemek mümkündür.

4.1.2.4. Eğitim Programının Yetişkinlere Ulaşma Kaynakları. Eğitim Programı Sorumlusu ile yapılan görüşmelerde program sorumlusunun dile getirdiği üzere, Yuva Derneği eğitim programına katılacak kişileri iki biçimde belirlemektedir: Birincisinde, üniversite, belediye, millî eğitim müdürlükleri gibi kuruluşlar ile bağlantılar kurmakta; bu kurumlar içerisinde çalışan ve okuyan katılımcılara yönelik çağrılar

yapılmasını sağlamaktadır. İkincisinde ise Yuva Derneği sosyal medya hesaplarından duyurular yapmakta ve sivil toplum kuruluşları ile ilişkili haber paylaşım ağları üzerinden duyurular yapılmasını sağlamaktadır.

Programa katılmak isteyen veya kurumları tarafından görevlendirilen yetişkinler, öncelikle internet üzerinden başvuru formunu doldurmaktadır. Başvuru formları proje ekipleri tarafından değerlendirilmekte, ardından programa katılacak katılımcılar belirlenmektedir. Telefon aramaları ile katılımcılara başvuru sonuçları açıklanmakta; görüşmeler sırasında programın amacı, içeriği, yöntemi, eğitim tarihi ve eğitimin gerçekleşeceği mekân hakkında detaylı bilgiler verilmektedir. Eğiticiler, eğitim programına katılacak katılımcıların profillerini göz önünde bulundurarak hangi oturumları uygulayacaklarına karar vermektedir. Daha önce belirtildiği gibi, eğitim programının uygulamasını Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitimci Eğitimine katılan ve program sonucunda eğitim programının gönüllü eğiticileri uygulamaktadır. Uygulamayı genelde 2 eğitici gerçekleştirmektedir.

4.1.2.5. Eğitim Programının Yöntemi, Teknikleri ve Araçları. Eğitim programı, grup temelli olup, bilgi aktarma ve uygulama yaptırma yöntemlerinin ve etkileşime dayalı tekniğin kullanıldığı bir eğitim programıdır.

Yetişkin eğitiminde kullanılan yöntem, belirlenen yaklaşıma dayalı bir konunun, sistematik sunumu için yapılan genel bir plandır. Teknikler bir yöntemle tutarlı olan ve öğrenme ortamında yürütülen çalışmadır. Araçlar ise öğrenenlerin ihtiyaçları, öğretilecek konunun soyut veya somut olma durumu, öğretmenin yetkinliği çerçevesinde seçilen malzemelerdir:

Yetişkin eğitiminde kullanılan yöntemler, öğrenme ve öğretim etkinliğinin birey ve grup temelli oluşuna; bilgi aktarma, beceri kazandırma ve uygulama (pratik) yaptırma durumlarına göre farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Yetişkin eğitiminde kullanılan tekniklerin analizi ve stratejileri genel olarak: Öğretmen odaklı, etkileşimli ve bağımsız tekniklerdir. Etkileşimli teknikler içinde en sık rastlananlar, rehberli tartışma, drama, grup çalışması, işbirlikçi öğrenme olarak gösterilmektedir (Bilir, 2013, s. 232).

Yönteme, tekniklere ve araçlara ilişkin bilgiler, eğitim programı içeriği bölümünde sunulmaktadır.

4.1.2.6. Eğitim Programının İçeriği. Eğitim programı, tüm yetişkinlerin katılımına açık olmasının yanı sıra, doğrudan ya da dolaylı olarak mültecilerle teması olan yetişkinlere ulaşmayı hedeflemektedir.

Yapılan enformel görüşmelerde, Eğitim Programı Sorumlusu, doğrudan teması olan kişilerin, Suriyeli mülteci bireylerle birebir iletişim kuran, örneğin ortak yaşam alanı (mahalle, komşuluk) ve/veya rızık paylaşan, ya da hizmet sunan yetişkinler olduğunu dile getirmiştir. Dolaylı teması olan kişiler ise çeşitli yayın organları veya tanıdıklar aracılığıyla Suriyeli mülteciler hakkında duyumu olan yetişkinleri ifade etmektedir. Bu kapsamda, her bir program uygulaması için ulaşılması hedeflenen yetişkin grubu belirlenebilmektedir. Kamu çalışanları, sivil toplum kuruluşları çalışanları, üniversite öğrencileri gibi belirli gruplara yönelik uygulamalar olduğu gibi programın karma gruplarla uygulanması da söz konusudur. Her bir grupla ilgili olarak eğitim sürecine ilişkin esnek düzenlemeler yapılabilmektedir. Örneğin, katılımcı grubun STK ve kamu çalışanları olduğu durumlarda, mülteciler ile ilgili yasal ve sosyal süreçlere ilişkin bilgilendirmeye, hizmet sağlayıcılar olarak karşılaştıkları güçlükleri ve deneyimleri paylaşmaya, hizmet sağlama kapasitelerini artırmaya odaklanarak uyarlama yapılabilmektedir.

Programın bir günlük veya bir buçuk günlük süreçte verilmesi hedeflenerek oturumlar oluşturulmuştur. Oluşturulan oturum başlıkları aşağıdaki gibidir:

- Tanışma ve Göç Hikâyelerimiz
- Göç Kavramına Yüklenen Anlamlar
- İleri Doğru Bir Adım At
- Mültecilere İlişkin Doğru Bilinen Yanlışlar
- Rahat Hisseder Miydiniz?
- Sosyal Uyum için Neler Yapabiliriz?

Bir günlük eğitim programında, “Tanışma ve Göç Hikâyelerimiz”, “Göç Kavramına Yüklenen Anlamlar”, “İleri Doğru Bir Adım At” ve “Sosyal Uyum için Neler Yapabiliriz?” oturumları uygulanmıştır. Bir buçuk günlük eğitim programlarında ise “Mültecilere İlişkin Doğru Bilinen Yanlışlar” ve “Rahat Hisseder Miydiniz?” oturumlarından biri seçilerek uygulamanın yapılması planlanmıştır. Fakat eğitim programı genelde bir günde gerçekleştirilmiştir ve “Rahat Hisseder Miydiniz?” modülü sadece bir kez uygulanmıştır. Eğitimi programının örnek bir akışı EK 1’de verilmiştir.

Programda her bir oturumun öğrenme hedefleri ayrıca belirlenmiştir. Buna göre, “Göç Kavramına Yüklenen Anlamlar”ın öğrenme hedefleri: “Göç kavramına ilişkin tanımları bilme ve yüklenen anlamları fark etme; göç kavramına katılımcıların kendi yüklediği anlamları keşfetme; göç alanındaki temel kavramları ve hukuksal mevzuatı bilme” (Yuva Derneği, 2018a: s. 38) şeklinde tanımlanmıştır. “İleri Doğru Bir Adım At” oturumunun öğrenme hedefleri ise “Mültecilerin yaşam deneyimleri ve içinde bulundukları koşullar üzerine düşünme; yaşadıkları süreci anlama çabası gösterme, mülteciler dâhil olmak üzere toplumdaki bireyler arasındaki eşitsizlikler üzerine düşünme” (Yuva Derneği, 2018a, s. 42) olarak ifade edilmektedir. “Mültecilere İlişkin Doğru Bilinen Yanlışlar” oturumunun öğrenme hedefleri de aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- Mültecilere ilişkin doğru diye bilinen bazı yanlışlar bulunduğunu fark etme,
- Mültecilerin faydalandığı hizmetler ve sosyal yardımların temel insan haklarını hayata geçirmeye yönelik düzenlemeler olduğunu fark etme,
- Toplumda mültecilere ilişkin yaygın olarak paylaşılan olumsuz argümanlar ve bu argümanların yayılma nedenleri üzerine düşünme (Yuva Derneği, 2018a, s. 47).

Oturumların öğrenme hedefleri incelenmeye devam edildiğinde “Rahat Hisseder Miydiniz?” oturumunun öğrenme hedefinin, “Sosyal uyumun anlamı ve gündelik yaşam içinde nasıl gerçekleştiği üzerine düşünme” (YUVA, 2018a, s. 51) olduğu görülmektedir. “Sosyal Uyum için Neler Yapabiliriz?” oturumunun öğrenme hedefi ise “Sosyal uyumun tanımını düşünme ve yerel toplum ve mülteciler açısından eşitlikçi kapsamını fark etme, sosyal uyum konusunda proje geliştirme”dir (Yuva Derneği, 2018a, s. 56).

Yetişkin eğitimi programının içeriği, eğitim programını amacı, öğrenme hedefleri, katılımcı olacak grubun hazır olması ve programın uygulanacağı zaman sınırı göz önünde bulundurularak oluşturulur. Kowalski (1988, s. 141), program kapsamının belirlenmesinde üç temel ölçütün dikkate alınması gerektiğini söyler. Bunlar, uygunluk, öğretilebilirlik ve esnekliktir. “Uygunluk”, içeriğin yetişkinlerin yaşamına uyarlanabilir, aktarılabilir olması; “öğretilebilirlik” içeriğin öğrenme materyallerinin ders, atölye ya da diğer örgütlü öğrenme yaşantılarına uygun olması; “esneklik” ise yetişkinlerin yetenek, ihtiyaç, deneyim ve ilgilerinin değişken olması nedeniyle içeriğin öğrenenlere uyarlanmasına izin verilmesidir.

Eğitim programının amacı, katılımcıların mülteciler hakkında bildiklerini sorgulamalarını, göç ve sosyal uyuma dair farkındalık geliştirmelerini sağlamaktır. 5 oturum için belirlenen öğrenme hedeflerinde yer alan “fark etme, üzerine düşünme, keşfetme, çaba gösterme” ifadeleri, katılımcıların sorgulamalarını ve konuya ilişkin farkındalık geliştirmeleri sağlamanın hedeflendiği öğrenme adımları olduğunu

göstermektedir. Yukarıda belirtilen öğrenme hedefleriyle oluşturulmuş oturumların uygulama süreci aşağıda yer aldığı gibidir.

4.1.2.6.1. Birinci Oturum: Tanışma Uygulaması (Filmini Çiz). Bu oturumda, her katılımcının kendi göç hikâyesini anlatması için sunum tekniği seçilmiştir. Oturuma göre, her bir katılımcı kendi göç hikâyesinin filmini çekerek diğer katılımcılara sunacağı bir deneyimleme sürecini yaşamaktadır. Oturumda kullanılan araç ise EK 2’de görüleceği üzere film şeridi çıktısıdır.

Katılımcılara, “Hâlen doğduğu yerde yaşayan ve oradan hiç ayrılmamış olan var mı?”, “Geçici olarak farklı bir şehirde yaşamış olanlar kimler? (Eğitim, iş ya da başka bir sebeple...)”, “Ailesi şehir değiştiren kimse var mı?” soruları yöneltilerek oturum başlatılmaktadır. Verilen yanıtların ardından katılımcıların bir film çekecekleri, bu filmin hem yapımcısı hem de yönetmeni olacakları söylenir. Ardından katılımcılar ile yukarıdaki film şeridi çıktısı paylaşılır. Katılımcılardan şeritte gördükleri dört kareye yaşadıkları yerden ayrılıp başka bir yere gittikleri durumları çizmeleri istenir. En soldaki karede doğdukları şehir, en sağdaki karede şu anda yaşadıkları şehir olmalıdır. Hayatında en az iki kere yer değiştirmemiş olanlar, ailelerinin yer değiştirme deneyimlerini de filme ekleyebilmektedir. Ayrıca eğer katılımcıların herhangi bir sebeple yer değiştirme deneyimi bulunmuyorsa, yakından tanıdıkları birinin hikâyesini de filme taşıyabilmektedirler. Filmini Çiz oturumu uygulama sırasındaki örnekler, Görsel 1 ve Görsel 2’de görülebilmektedir:



Görsel 1-2: Filmini Çiz Oturumu Uygulaması Örnekleri

Uygulama bittikten sonra filmler, öğrenme alanındaki duvarlara asılır (Yuva Derneği, 2018a, s. 37). Film çekimlerinin tamamlanmasının ardından, katılımcılar, çektikleri filmleri birbirleriyle paylaşmak üzere gala gecesine giderler ve filmlerinin ilk gösterimlerini birbirlerine yaparlar. Gecede, katılımcılar filmlerin tanıtımını ikili gruplar hâlinde yapmaktadır. Gala gecesine ilişkin örnek görseller, 3 ve 4 numaralı görsellerdir.



Görsel 3: Filmini Çiz Oturumu Uygulamasından Örnek



Görsel 4: Filmini Çiz Oturumu Uygulamasından Örnek

4.1.2.6.2. İkinci Oturum: Göç Kavramına Yüklenen Anlamlar. Bu oturumda grup çalışması, sunum, bireysel çalışma teknikleri birlikte kullanılmaktadır. Oturumda

kullanılan araçlar; poster kağıtları, renkli kalem, göç görselleri, sözlük tanımları, hukuksal mevzuat sunumu, projeksiyon ve bilgisayardır.

Göçü çağrıştıracak varsayılan resimler öğrenme ortamında duvarlara asılır veya uygun bulunan yerlere yerleştirilir. Kullanılan fotoğraflardan bazıları aşağıda, 5, 6, 7 ve 8 numaralı görsellerde; uygulamaya dair fotoğraflar ise 9 ve 10 numaralı görsellerde de görülebilmektedir:



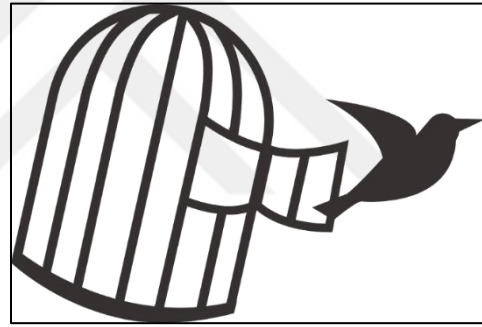
Görsel 5



Görsel 6

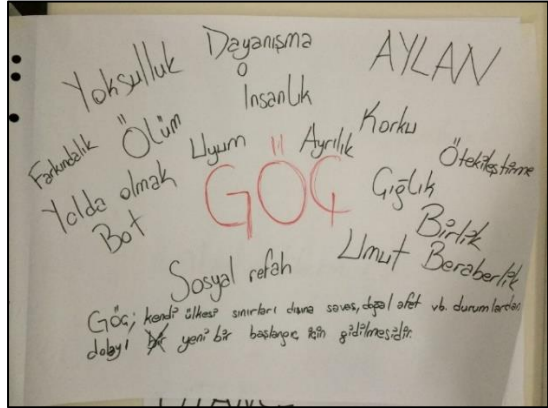


Görsel 7



Görsel 8

Görsel 5-6-7-8: Göç Kavramına Yüklenen Anlamlar Oturumundan Örnekler



Görsel 9-10: Göç Kavramına Yüklenen Anlamlar Oturumundan Örnekler

Oturum açılışında, katılımcılardan göçün kendileri için ifade eden anlamını paylaşmaları istenir. Bu sırada, öğrenme alanına yerleştirilen fotoğraflardan da faydalanabilecekleri söylenir. Beyin fırtınası tekniğinin kullanıldığı bu aşamada, katılımcılardan gelen yanıtlar, eğiticiler tarafından postere yazılır.



Görsel 11-12: Göç Kavramına Yüklenen Anlamlar Oturumundan Örnekler

Paylaşımlar tamamlandıktan sonra, katılımcıların gruplar hâlinde göç kavramı için sözlük tanımları oluşturacakları söylenir. 4 sözlük tanımı vardır, buna göre katılımcılar 4 gruba ayrılır. Her bir gruba bir sözlük verilir, o sözlükte göçün tanımının ne olduğunu grup ile tartışarak posterlere yazmaları istenir. Türk Dil Kurumu, Ekşi Sözlük, Nüfusbilim Sözlüğü ve Uluslararası Göç Terimleri Sözlüğü, gruplara verilen sözlüklerdir. Grup çalışmaları bittikten sonra, her grup oluşturduğu tanımı, tüm katılımcılarla paylaşmak üzere sunum yapar. Sunumların ardından sözlüklerde göç tanımının ne olduğu tüm grup ile paylaşılır, grubun oluşturduğu tanım ile sözlükte yer alan tanımın ortak ve farklı yönleri üzerine konuşulur. Görsel 11 ve 12'deki uygulama örneği fotoğraflarından da anlaşılabilceği gibi, grupların sunumları bittikten sonra çözümleme ve kapanış oturumuna geçilir. Göç kavramı tanımının toplumsal ve tarihsel olarak farklılık gösterdiğini, bulunulan coğrafya ve bakış açısına göre farklı yönleri öne çıkardığı (Yuva Derneği, 2018a, s. 41) belirtilir. Oturumun son aşamasını, göç ve göç mevzuatıyla, temel kavramları ve belgeleri ile ilgili hukuksal mevzuat sunumunun yapılması oluşturmaktadır.

4.1.2.6.3. Üçüncü Oturum: İleri Doğru Bir Adım At. İkinci oturumun ardından rol oynama tekniğinin uygulandığı “İleri Doğru Bir Adım At” oturumu uygulanmaktadır. Oturum araçları bilgisayar, müzik sistemi ve rol kartlarıdır. Oturum, 25-30 adım atılabilen

bir alanda uygulanır. Eğitici, müziği çalar ve rol kartlarını katılımcılara dağıtır. Katılımcılar, kartları kimseye göstermez. Kendilerinden ellerindeki kartlarda yazan kişiler olarak rollerine girmeleri istenir. Katılımcılara dağıtılan rollerden bazıları şöyledir: “İşsiz ve eşi yanında bulunmayan Suriye’den gelmiş beş çocuklu bir annesin.”, “Tekerlekli sandalyeyle hareket edebilen engelli genç bir adamsın.”, “5 çocuklu eğitim alamamış ve boşanmış bir annesin.”, “Postanede çalışan bir memursun.”, “Suriye’den gelen, Suriye’deyken Şam Üniversitesi’nin Türk dili ve edebiyatı bölümünde okumuş olan genç bir kadınsın.”, “Urfalı bir kebabçının oğlusun.” (Yuva Derneği, 2018a, s. 45).

Katılımcıların birkaç rol ile örneklenen kendilerine gelen rollerine girme süreçlerini pekiştirmek amacıyla yönerge verilmeye devam edilir. Şu sorular ile katılımcıların rollerine girmeleri sağlanmaya çalışılır: “Çocukluğunuz nasıldı?”, “Yaşadığınız ev nasıldı?”, “Ne tür oyunlar oynardınız?”, “Anne-babanız ne iş yapardı?”, “Günlük yaşantınız nasıl?”, “Sosyalleşme ortamlarınız nereler?”, “Nerede yaşıyorsunuz?”, “Aylık ne kadar kazanıyorsunuz?”, “Boş vakitlerinizde neler yapıyorsunuz?”, “Sizi heyecanlandıran şeyler nelerdir?”, “Sizi korkutan şeyler nelerdir?” (Yuva Derneği, 2018a, s. 43).

Bu soruların ardından katılımcılara durum ve olaylardan oluşan bir liste okunur. Listede yer alan durumlara yanıtı “Evet” olan katılımcıların bir adım ileri atmaları istenmektedir. Okunan durum kendisine uymayan katılımcılar ise oldukları yerde kalmaktadırlar. Katılımcılara okunan durumlar aşağıdaki gibidir:

- Şu anda ciddi bir maddi sıkıntın yok.
- Telefon hattı ve televizyonu bulunan bir evin var.
- İçinde yaşadığın toplumda, dil, din ve kültürüne saygı gösterildiğini hissediyorsun.
- Toplumsal ve politik olaylarla ilgili fikirlerinin dikkate alındığını, görüşlerinin dinlendiğini hissediyorsun.
- İçinde bulunduğun toplumda insanlar sana saygı duyuyorlar.
- Polis tarafından durdurulma korkun yok.
- İhtiyacın olduğunda tavsiye ve yardım için kime başvuracağını biliyorsun.
- Kökeninden ya da milliyetinden dolayı ayrımcılığa uğradığını hiç hissetmedin.
- İhtiyacın olduğunda ihtiyacın olan sağlık yardımını alabiliyorsun.
- Yılda bir kez tatile çıkabiliyorsun.
- Arkadaşlarını evine akşam yemeği için davet edebiliyorsun.
- Gelecek için olumlu düşünceler içindesin.
- Kendi tercih ettiğin dalda eğitim aldın ya da alabileceksin.
- Tacize uğramaktan korkmuyorsun.
- Genel ve yerel seçimlerde oy kullanabiliyorsun.
- Dini bayramlarını özgürce kutlayabiliyorsun.
- İstersen yurtdışına çıkabiliyorsun.
- Aileni istediğin zaman görebiliyorsun.
- Ayda bir kez sinema veya tiyatroya gidebiliyorsun.

- Çocuklarının geleceğinden endişeli değilsin.
- İhtiyacın olduğunda yeni giysiler alabiliyorsun.
- İstedüğün biriyle evlenebiliyorsun.
- İnternette faydalanabiliyorsun.
- İstedüğün evi kiralayabiliyorsun.
- İhtiyacın olduğunda iş bulabiliyorsun.
- İşyerinde çalışma koşulların ve sosyal hakların yeterli düzeyde (Yuva Derneği, 2018a, s. 46).



Görsel 13: İleri Doğru Bir Adım At Oturumundan Örnek



Görsel 14: İleri Doğru Bir Adım At Oturumundan Örnek

Aktivitenin sonunda atılan ve atılmayan adımlar üzerine konuşulan çözümleme aşamasına geçilir. Katılımcılara neler olduğu, ileri doğru adım atarken ya da oldukları yerde dururken nasıl hissettikleri sorulur, öndekilerin ve arkadakilerin toplumda kimler olabileceği sorulur. Soru-cevap tekniği ile tartışma tüm katılımcıların katkılarıyla sürer ve eğitici kolaylaştırıcılığında kapanış aşamasıyla tamamlanır. Eğitici, oynanan rollerin gerçek hayatla ilişkisini sorarak çözümleme ve kapanış aşamasını tamamlamaktadır. Oturum uygulamalarına ilişkin örnekler Görsel 13 ve 14'te mevcuttur.

4.1.2.6.4. Dördüncü Oturum: Mültecilere İlişkin Doğru Bilinen Yanlışlar. Bu oturumda katılımcılara oturum materyali olan “ara sınav soruları” dağıtılmakta ve bu soruları yanıtlamaları istenmektedir. Bir test yapılacağı söylenir. Sınavın, etkinliğin bir parçası olduğu dile getirilir. Tüm katılımcılar bireysel olarak çalışmakta ve soruları yanıtlamaktadır. Bireysel çalışma tamamlandıktan sonra her sorunun yanıtı katılımcılarla birlikte değerlendirilir. Sınav sorularındaki doğru yanıtlar açıklanır. Ardından, yanlış bilgilerin neden oluştuğu, nasıl yayıldığı ve bu yanlış bilgileri düzeltmek için neler yapılabileceği üzerine konuşulmaktadır. Bu oturumda dağıtılan “ara sınav soruları” EK 3'te sunulmuştur.

4.1.2.6.5. Beşinci Oturum: Rahat Hisseder Miydiniz?. Bu oturumda, soru-cevap ve grup çalışması yöntemleri kullanılmaktadır. Oturumda kullanılan araçlar, renkli yapışabilir kâğıtlar, poster kâğıdı ve tahta kalemleridir. Oturumda, katılımcılara öncelikle “Yaşadığımız ülkede bizi mutlu ve güvende hissettiren şeyler nelerdir?” ve “İnsanların başka bir ülkeye göç etmeyi düşünmesine yol açan ne tür nedenler olabilir?” soruları yöneltilmektedir. Katılımcıların yanıtları bir poster kâğıdına yazılmakta, belirtilen nedenlerle kişi ve gruplara ilişkin örnekler vermeleri istenmektedir. Katılımcılardan 5 grup oluşturulmakta ve her gruba bir mülteci rolü verilmektedir. Gruplara verilen roller, 5 mültecinin kim olduğuna, Türkiye’ye gelmeden önce ve geldikten sonra ne yaptığına ve yaşamına dair bilgiler içermektedir. Mülteci rollerinden bir örnek şöyledir:

İstanbul Çapa’da yaşıyorsun. 35 yaşındasın. Rakka’dan geliyorsun. Ailenle İstanbul’a altı (6) ay önce geldin. Daha önce 2 ay kadar Urfa’da kaldınız. İki yıldır kanser hastasısun. Suriye’de bir ameliyat geçirmiştin. Şimdi tekrar ameliyat olman gerekiyor. Sağlık durumun kötüleşiyor. Ortaokul mezunusun. Suriye’deyken terzilik yapıyordun. Burada ise Iraklı bir tanıdığına ait küçük bir bakkal dükkânı işletiyorsun. Müşterilerin çoğunlukla mülteciler. Arkadaşın işletme karşılığında bakkal dükkânı içinde yaşamanıza izin verdi. Dükkân köşe başında, eski bir apartmanın girişinde. On metre karelik dükkânın lavabo ve tuvaletin bulunduğu bölümünü perdeyle ayırdınız ve ailenle orada yaşıyorsunuz. Uyumak için bir çekyatınız var. Bazen kirayı ödeyemiyorsun. Üç kızın ve eşinle kalıyorsunuz. Kızların 4, 6 ve 9 yaşlarında. Okula gitmiyorlar. En büyük kızın Rakka’da iki yıl okula gitmişti ama Türkiye’de henüz hiç okula gitmediler. 6 ve 9 yaşındaki kızların bazen yakında bir toplum merkezinde Türkçe derslerine katılıyor (Yuva Derneği, 2018a, s. 54).



Görsel 15: Rahat Hisseder Miydiniz? Oturumu Uygulamasından Örnek

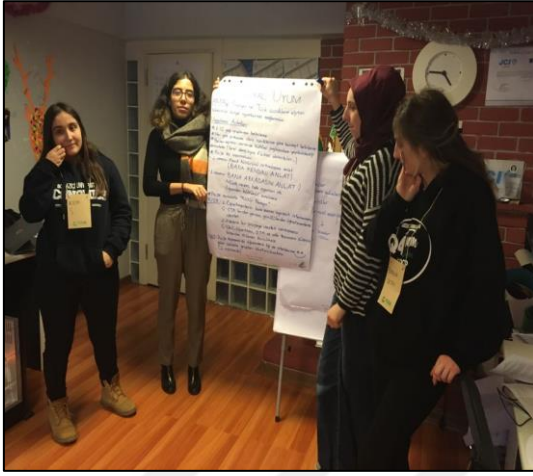
Her bir grubun yukarıda örneği verildiği gibi, kendilerine verilen 5 mülteci rolüne girmeleri istenmektedir. Eğitici, soruları yöneltir ve her grup için verilen mülteci bireyin içinde bulunduğu durumlarda nasıl hissedeceğini düşünmeleri istenir. Yanıtlar, “evet”, “hayır” ve “emin değilim” şeklinde verilmektedir. Bu üç yanıt için üç farklı renkte yapıştırılabilir kâğıtlar kullanılmaktadır. Gruplar, yanıtları için belirlenen renkleri, poster kâğıdında sorunun yanına yapıştırmaktadır. Gruplara yöneltilen sorulardan birkaçı şöyledir: “Komşularınız size selam vermese de selam vermek konusunda rahat hisseder miydiniz?”, “Komşunuzun kapısını çalma konusunda rahat hisseder miydiniz?”, “Nereden geldiğinize dair bir soruyu cevaplarken rahat hisseder miydiniz?”, “İşe başvurma konusunda rahat hisseder miydiniz?”, “Kamusal alanda kendi dilinizi konuşma konusunda rahat hisseder miydiniz?”, “Yerel dili öğrenebileceğiniz konusunda rahat hisseder miydiniz?” (Yuva Derneği, 2018a, s. 53).

Yanıtlar toplandıktan sonra yanıtların renkleri değerlendirilmekte, rahat hissetme-hissetmeme durumlarının nedenleri ve hangi koşullarda mültecilerin rahat hissedeceği üzerine konuşulmaktadır. Rahat hissetme hâlinin sosyal uyum için gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Oturumun çözümleme ve kapanış bölümünde de soru-cevap yöntemi ile yanıtlara ilişkin “Sizce mültecilerin gündelik yaşamı ile ilgili bu tablodaki renklendirmeler gerçeği yansıtıyor mu? Neden?”, “Mültecilerin kendilerini daha rahat ya da rahatsız hissedeceğini düşündüğümüz durumlar hangileriydi?” (Yuva Derneği, 2018a, s. 53) soruları ile oturum hatırlatması yapılmaktadır. Oturum kapanışında sorulan “Sizce bunun için atılması gereken öncelikli adımlar nelerdir?”, “Sizce bu konuda bizler neler yapabiliriz?” gibi sorular yardımıyla mültecilerin kendilerini Türkiye’de rahat hissetmeleri için atılabilecek adımlar üzerine görüş paylaşımında bulunmaktadır.

4.1.2.6.6. Altıncı Oturum: Sosyal Uyum için Neler Yapabiliriz?. Eğitim programında bulunan “Sosyal Uyum için Neler Yapabiliriz?” başlıklı son oturumda, anlatım yöntemi ve grup çalışması yöntemleri kullanılmaktadır. Eğitici, sosyal uyum kriterleri üzerine sunum yapmakta; ardından katılımcılar, sosyal uyum üzerine fikirler geliştirmek için gruplara ayrılmaktadır. Grup çalışmalarının ardından her grubun fikri grubun belirlediği temsilciler aracılığıyla tüm katılımcılara sunulur. Oturumda poster kâğıtları ve tahta kalemleri gibi araçlar kullanılır.



Görsel 16-17: Sosyal Uyum için Neler Yapabiliriz? Oturumundan Örnekler



Görsel 18-19: Sosyal Uyum için Neler Yapabiliriz? Uygulamasından Örnekler

4.1.2.7. Eğitim Programının Değerlendirilmesi. İncelenen eğitim programının değerlendirmesi, projenin ilk uygulama dönemi olan Aralık 2017-Ocak 2018 arasında yapılan sosyal etki analizine dayanmaktadır. Bir sosyal etki uzmanı tarafından tasarlanan ve yürütülen araştırmada, ölçme-değerlendirme sürecinin bir parçası olarak katılımcılarına yönelik testler geliştirilmiştir. Bu kapsamda, “Rahat Hisseder Miydiniz?”, “Sosyal Uyum için Neler Yapabiliriz?” ve “Mültecilere İlişkin Doğru Bilinen Yanlışlar” oturumları için üç test formu hazırlanmıştır. Ön test-son test yönteminin kullanıldığı ölçme-değerlendirme formu, programa başlamadan önce ve programı tamamladıktan sonra doldurulmuştur. Araştırmanın Ekler bölümünde EK 4, EK 5, EK 6, EK 7, EK 8 ve EK 9’da sunulan testlerden alınan sonuçlar, oturumların ortak öğrenme hedefleri ile değerlendirilmiştir (Emiroğlu, 2018).

4.2. Eğitim Programına Katılan Yetişkinlerin Katılım Örüntüleri

Yetişkinlerin, eğitim programına katılım örüntülerini bulmak, öğrenme deneyimlerini anlamaya katkı sunar. Bu nedenle, bu bölümde araştırmanın çalışma grubunda yer alan katılımcıların programa katılmadan önce Suriyeli mültecilerle temasları, eğitim programından haberdar olma süreçleri ve katılım nedenlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.2.1. Katılımcıların Programa Katılmadan Önce Suriyeli Mültecilerle Temasları

Hatırlanacağı üzere Derneğin öncelikle ulaşmak istediği yetişkinler, Suriyeli mültecilere ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına hizmet sunan kamu kurum ve kuruluşlarında ve STK'larda çalışanlardır. Bu yolla Suriyeli mülteciler hakkında yayılan aslı olmayan bilgilerin yerine doğru ve insan hakları temelli bir yaklaşımdan beslenen bilginin yayılması hedeflenmektedir. Yine yöntem bölümünde belirtildiği gibi, eğitim programı katılımcıları hem bu hedeflenen gruplardan hem karma gruplardan hem de öğrenci gruplarından oluşmuştur. Tüm katılımcılar, Suriyeli mültecilerle doğrudan teması olan kişiler olsa da bu temasın nasıl olduğu çalışmanın sorularından birisini oluşturmuştur. Katılımcılara Suriyeli mültecilerle ilk temasları sorularak Suriyeli mültecilerle ilişki örüntüsü ve Suriyeli mültecilerle birlikte yaşama yönelik bakış açıları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Soruya verilen yanıtlar değerlendirildiğinde katılımcıların çoğunluğunun Suriyeli mültecilerle temas hikâyelerinin de doğrudan temas ile başladığı görülmektedir. Öyle ki, 19 katılımcıdan 11'inin Suriyeli mülteciler ile ilk teması doğrudan olmuştur. Dile getirdikleri deneyimlere göre, Suriyeli mülteciler, katılımcıların öğretmenlik yaptıkları sınıflarda ya da okudukları lisede veya üniversitede öğrenci; çalıştıkları işyerlerinde işçi; mahallelerinde komşu; sokaklarında mendil satan ya da gönüllülük çalışmalarında temas ettikleri çocuklar olarak yaşamlarına girmiştir. Örneğin tekstil işçisi olan G7, Bağcılar'da çalıştığı atölyeye işçi olarak gelen Suriyeli mültecilerle ilk temasını şöyle anlatmıştır:

Suriyelilerle temasım 2012 yılının sonlarına doğru oldu. 2011'de savaş başlamıştı zaten, savaş başlayınca hemen ülkeye göç olmadı. 2012'nin sonlarında göçler olmaya başladı. Benim o zaman çalıştığım bir tekstil atölyesi vardı. Atölyeye üç-dört kişi falan geldiler. Mesela ben savaştan kaçıp geldiklerini düşündüğüm için o insanlara baktığım zaman gerçekten üzülerək bakıyordum. (...) Bir halı saha maçında, gittiğimiz bir bakkalda, bir lokantada... Şu anda hayatımızın her yerinde varlar. (G7)

G7'nin Suriyeli mültecilerle çalışma yaşamında başlayan teması, o ve işyerinde çalışan Suriyeli mülteciler arasındaki temasın gündelik yaşamının içerisinde başladığını göstermektedir. Yani hem o Suriyeli mülteci işçilerin gündelik yaşamının bir parçasıdır hem de onlar G7'nin. Bu temasın 2012 yılında olduğunun dile getirilmesi önemlidir. Çünkü Suriyeli mülteciler, özellikle bu yıldan itibaren G7 gibi pek çok tekstil işçisinin gündelik yaşamının bir parçası hâline gelen kesimdir. Çünkü Türkiye'ye geldiklerinde öncelikle ülkenin güney illerinde, 2012 ve sonrasında ise İstanbul'a yoğun göçleriyle yerli emek gücü yerine tercih edilen emek gücünün sahibi olmuşlardır. Bu tercihin daha çok mevsimlik işçilik, tarım, inşaat ve tekstil gibi emek yoğun endüstri sektörlerinde yoğunlaştığı görülmektedir (Sönmez, 2019). Farklı geçim kaynağı bulma imkânlarının çok kısıtlı olması da Suriyeli mültecilerin bu çalışma koşullarını kabul etmek; herhangi yasal bir statü sahibi olmadan, kayıtsız ucuz işgücü ile genişleyen enformel ekonominin parçası olmak zorunda kalmalarına neden olmuştur ve olmaya devam etmektedir.

Suriyeli mültecilerle temas deneyimi gündelik hayatının içinde başlayan diğer bir katılımcı, görüşme yapıldığı sırada üniversitede psikoloji bölümünde öğrenci olan G6'dır. G6, ilk temasını şöyle anlatmıştır:

[Suriyelilerle] İlk temasım Bursa'da oldu. Bizim ev aile apartmanı. Ama geçici süreliğine babamın amcaları taşınmıştı. Onların yerine kiracı olarak Suriyeliler geldi. H.¹¹ abi ve ailesi geldi. Ona internet lazımdı, ben de kendi internetimi paylaşmışım onunla. Sonra o gelmeye başladı benim evime. Ben o zamanlar lise 2'ye gidiyordum sanırım tam hatırlamıyorum. Bilgisayarına oyunlar yüklemişti. Oyun oynuyorduk bilgisayarda. Suriyelilerle hem ilk temasım hem de en yakın temasım böyle olmuştu. (...) Hâlen görüşürüz onunla. Çok sık olmasa da görüşürüz. Evine gittim bayramda. Oturduk, muhabbet ettik. (G6)

Görüldüğü gibi, G6 ve ailesinin H. ve ailesiyle kurduğu paylaşıma dayalı komşuluk ilişkisi deneyimi, H. ve ailesi taşınmış olsa da ilişkilerini sürdürmelerini sağlamaktadır. Görüşme sırasında fark edilmiştir ki, G6'nın gündelik hayatının bir parçası hâline gelen bu komşuluk ilişkisi, ailesinin göç deneyimi ve yaşadığı mahallenin kültürü ile ilişkilidir: G6'nın ailesi Diyarbakır'dan Bursa'ya göç etmiş Zaza bir ailedir. Mahalle, G6'nın ifadeleriyle "hep aynı topraklardan, Diyarbakır'dan" gelen insanların, "yani genelde Zazaların yaşadığı", "biraz da Kürt nüfusu"nun olduğu, birbirlerini tanıyan, G6'nın ifadesiyle "birbirlerini dengeleyebilen" ve "aynı huya sahip olan" insanların yaşadığı bir bölgedir. 2-3 Suriyeli esnafın da olduğu mahallenin bu kültürü, G6'ya göre komşuluk

¹¹Katılımcıların konuşmalarında yer alan özel isimlere, görüşme sırasında bahsedilen kişilerin isimlerinin gerçek baş harfleri değiştirilerek ve sadece baş harfi belirtilerek yer verilmiştir. Bundan sonraki ifadelerde bu şekilde yer vermeye devam edilmektedir.

ilişkilerinin oluşmasını sağlıyor. Bunu “Böyle değerlere sahip insanların içine H. abi gibi belli değerlere sahip insanlar gelince de sorun olmuyor.” sözleriyle ifade ediyor. Ona göre kendi mahallesinde var olan kültür, her yerde geçerli değil. Nitekim görüşme sırasında, mahallelerine çok yakın bir diğer mahallede çıkan söylentilerin, mahalleliyi Suriyeli mültecilerin dükkânlarını taşıyacak duruma getirdiğini anlatarak bu durumu örneklemiştir.¹²

G6’nın komşuluk ilişkileri ile başlayan Suriyeli mültecilerle teması arkadaşlık ilişkileri ile devam etmektedir:

[H. ile temasını kastederek] Onun dışında da hayat içinde sürekli temasımız oluyor. Okulda da çok fazla Suriyeli var. Onlarla muhabbetimiz var. Türkçe biliyorlar az çok. Bilmeyenlerle de İngilizce konuşmaya çalışıyoruz. Bunun dışında Psikoloji Öğrencileri Meslek Yasası Platformu var -PÖMYAP-, onun yazın Fethiye’de kampı olmuştu. Orada bir Suriyeli arkadaşla tanıştım. Annesi Türk, babası Suriyeli. Yıllarca Türkiye’ye gelip gitmişler. Tabii bu olaylardan sonra daha kalıcı yerleştiler sanırım. Hacettepe’de, o da psikoloji okuyor. (G6)

G6’nın bu deneyimi, öğrencilerin gündelik hayatının bileşeni olan üniversite çevresinin Suriyeli mülteci öğrencilerle temas alanı olduğunu göstermektedir. Katılımcının arkadaşlık ilişkilerini kurmasına vesile olan üniversite ortamı, psikoloji öğrencisi olan G8 için ise Suriyeli mülteciler ile ilk temasını sağlayan alandır. G8’in üniversiteye başladığı yıl kaldığı yurttaki oda arkadaşlarından biri Suriyeli bir kadındır. G8’in ilk temasına ilişkin anlatımı, bu temasın olumsuz bir deneyime dönüştüğünü de hissettirmektedir:

Oda arkadaşım Suriyeliydi geçen yıl. Gerçekten çok büyük sorunlar yaşadık. 3 kişi yaşıyorduk. Ev gibi düşünün. O tek kişi kalıyor ben iki kişi kalıyorum. Hepimiz aynı mutfak, banyoyu paylaşıyorduk. Girişler aynı yerden, iki odaya ayrılıyor. Başka bir şey yok zaten. Önceleri konuşuyorduk baya iyi davranmaya çalışıyoruz. Normal Suriyeli bir kişinin dışında bir görünüme sahipti. Sarışın, modern bir Suriyeliydi. İngilizce sohbet ediyorduk bazen akşamları. (...) İlk Suriyelilerle yakın temasım orada başladı benim. (G8)

Araştırmacının, deneyimini anlatmak isterse dinleyebileceğini söylemesinin ardından G8, Suriyeli oda arkadaşının tavır ve davranışlarının kendisi ve diğer oda arkadaşı için kaygı verici olmaya başladığını, bir süre sonra kaygılarına neden olan davranışların kendilerine bir zarar getirebileceğine yönelik korku duymalarına neden olan

¹²2018 yılında, Bursa’nın Osmangazi ilçesinde yaklaşık 500 kişilik bir grup “Bursa’da Suriyeli istemiyoruz” sloganları ile bir yürüyüş yapmış, Suriyeli mültecilerin işyerlerini taşlamıştı. Ayrıntılı bilgi için bakınız: <http://www.bursadabugun.com/haber/bursa-da-Suriyeliler-ile-mahalleli-arasinda-kavga-cikti-1008705.html>

bir hâl aldığını ve Suriyeli mülteci kadınla oda arkadaşlıklarını sonlandırmak istediklerini dile getirmiştir. Bunun üzerine Suriyeli yurt arkadaşının doktor olan dayısının “Biz misafiriz, siz gideceksiniz” diyerek kendilerini tehdit ettiğini anlatmıştır. G8’in “dertleşme” isteği ile anlattığı bu deneyim, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik farkındalığı yüksek olan araştırmacının G8’in derdine ortak olma isteği duymasını sağladı. Araştırmacının dinlediği hikâye, patriyarkal toplum içinde güç bulan erkek bireyin kadınlara yönelttiği toplumsal şiddetin bir tezahürüydü. Bireyin etnik kökeni fark etmeksizin gerçekleşen bu eylem, patriyarkal toplumlarda görülen kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin şiddete dönüşmüş hâliydi. G8’in anlatımının sonunda “Suriyelilere bakışımız alt üst oldu” demesi ise çarpıcıdır. Bu söylem, katılımcının şiddeti yöneltten bireyin davranışının toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile değil; etnik kökeni ile ilişkilendirilerek şiddetin kaynağını bireyin etnik kökeni olarak gördüğünü göstermektedir. Öfkesini de etnik köken farklılığına yönelttiği gözlemlenen G8’in bu değerlendirmesi nedeniyle onun toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ve kadınlara yönelen şiddetin yapısına ilişkin farkındalığının yaşadığı deneyimi değerlendirmede yetersiz kaldığını söylemek mümkündür. Görüşmede anlaşılmıştır ki, G8’in bu deneyimi eğitimden önce başlamıştır, dayı tarafından tehdit edilmesi ise eğitim programına katılımının ardından. Katılımcıların yaşamlarındaki değişiklikler bölümünde ayrıntılı ele alınacağı üzere eğitim programının yaşamındaki etkisini engelleyen sonuçları vardır.

Suriyeli mültecilerle kurulan ilk temasa dönecek olursak, G8’in ilk karşılaşma ortamında olduğu gibi, Suriyeli mülteciler ile ilk teması eğitim ortamlarında olan başka katılımcılar da bulunmaktadır. 2015 yılında lise öğrencisi, görüşme yapıldığı sırada ise üniversite öğrencisi olan G15 deneyimini şöyle anlatmıştır:

[Suriyeli mültecilerle ilk temasını kastederek] Lisede başladı. Bizim lisemize Suriye’den gelen bir öğrenci atandı. Türkçesi çok kötüydü. İsmi G.’ydi. Biraz ilginç. Sanırım İran asıllı ama Suriye’de yaşıyordu, dil konusunda iletişime geçemediğimiz için biraz zorlanıyorduk açıkçası. Biraz İngilizce bildiği için iletişime geçebiliyorduk. İlk onla başladı, sadece tanışmıştık. (G15)

G15’in Suriyeli mültecilerle karşılaşma deneyimine benzer şekilde, 2015 yılında öğretmenlik yapan G1 de eğitim ortamında, sınıfına gelen Suriyeli bir çocuk ile ilk temasını kuruyor. G19 da ilk temasının okul ortamında olduğunu “2016’da Millî Eğitim’in bir projesi vardı, o proje ile geçici eğitim merkezlerinde Suriyeli çocuklara ders veriyordum.” sözleriyle ifade etmiştir. Bayrampaşa’da bir okulun müdür yardımcısı olan G2’nin de sınıfına gelen mülteci çocuklar aracılığıyla Suriyeli mültecilerle ilk teması gerçekleşmiştir:

2016 yılında öğretmenlik yaparken sınıfımda üç tane Suriyeli öğrencim vardı. 1. sınıf almıştım. Suriyelilerle ilk tanışmam bu şekilde oldu. Sınıflara üçer tane Suriyeli öğrenci verdiler. Çok zekilerdi. Ayırtırmıyorum yanlış anlamayın. Türkçeyi bilen öğrencim okuma yazmayı öğrenemedi. Savaştan çıkıp buraya gelen Suriyeli öğrencilerim psikolojileri kötü olmasına rağmen hem Türkçeyi öğrendiler hem de okuma yazmayı öğrendiler. (G2)

Yukarıdaki örnekler, öğrenci ve öğretmenlerin Suriyeli mültecilerle ilk temasının 2015-2016 yıllarında gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Bu durum okullarda çalışan veya öğrenci olan kişilerin deneyimlerinde yaygın olarak görülen bir örüntüdür. Nitekim bu yıllar, Suriyeli mültecilerin eğitime erişiminin ve katılımının güçlendirilme adımlarının atıldığı yıllardır. 2014 yılında, Millî Eğitim Bakanlığı, Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri başlıklı bir genelge (MEB, 2014) yayımlamıştır. Genelgede, öncelikle kamplarda, daha sonra şehirlerde Suriyeli mülteci çocuklar için kurulan Geçici Eğitim Merkezleri Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde tanımlanmıştır. Genelgede belirtilen diğer bir husus, Suriyeli mülteci çocukların Türkiye Cumhuriyeti devlet okullarına da kayıt olma hakkının olduğudur:

Kitlesel akın ile ülkemize gelen yabancılardan eğitim-öğretim çağında olanlar ile talep eden yetişkinlerin geçici eğitim merkezleri veya Bakanlığımıza bağlı her tür ve derecedeki eğitim kurumuna (yükseköğretim kurumları hariç olmak üzere) kayıtlarının yapılabilmesi için ilgili kurumca ‘yabancı tanıtma belgesi’ verilmiş olması şartı aranacak ve il komisyonlarınca öğrenci yerleştirme ve nakil komisyonları aracılığı ile uygun görülen Bakanlığımıza bağlı eğitim kurumlarına veya geçici eğitim merkezlerine kayıtları yapılacaktır (MEB, 2014).

Genelge ile resmi okullara kaydı yapılan Suriyeli mülteci çocuk sayısı 2014-2015 eğitim-öğretim yılında 40 bin iken, 2015-2016 yılı eğitim-öğretim yılında 62 bin 357’dir (MEB, 2017). Bu artış nedeniyle sınıflara düşen Suriyeli öğrenci sayısı da artmıştır. Dolayısıyla öğrencilerin ve öğretmenlerin Suriyeli mültecilerle doğrudan temasının arttığı yıllar da bu yıllar olmuştur.

Suriyeli mülteciler ile doğrudan teması olan bazı katılımcılar ise yukarıda belirttiği gibi, sokakta karşılaştıkları mülteci çocukların temas ettikleri ilk Suriyeliler olduğunu belirtmiştir. Özel bir anaokulunda öğretmen olan G5 deneyimini şöyle anlatmıştır:

İlk temasım şöyle: Ben işe başlamadan önce yaşadığım yerde Esenyurt’ta çok fazla [Suriyeli mülteci] var biliyorsunuz. İlk başta çocukları görünce farklı oluyor. (...) Dışarıda gördüklerimi de seviyorum. Çok sevdiğim bir tane var mesela sürekli beni sever koşar peşimden. (G5)

Benzer bir şekilde Avcılar Belediyesi'nde mimar olarak çalışan G12 de Suriyeli mülteciler ile ilk temasının sokakta karşılaştığı çocuklar aracılığıyla gerçekleştiğini söylemiştir:

Bahçelievler tarafında oturuyorduk o zaman, oraya gelmeye başladılar, ilk orda gördüm. İlk tabii biz çok üzüldük. İlk temasım orda C. diye bir çocukla ve F. diye bir kızla olmuştu mesela. Hep meydanda görüyorduk onları, geldikçe gittikçe karınlarını doyurmaya çalışıyorduk. 'Ne yapıyorsunuz, nerede yaşıyorsunuz?' diye konuşuyorduk. Onlar zaten Türkmenlerdi, Türkçeyi çok iyi konuşuyorlardı. (G12)

Anlatımında görüldüğü üzere, G12'in deneyimi, işe gidip gelirken sokakta gördüğü çocuklarla iletişimine dayalıdır. Kurulan iletişimin sokakta ve işe gidip gelme pratiği arasında gerçekleşmiş olması, sokağın yapılandırılmamış bir karşılaşma alanı olarak Suriyeli mültecilerle kurulan temastaki yeri üzerine düşündürmektedir. Sokaktaki iletişim kişiler birbirini gördükçe sürekli olsa da karşılaşma olmadığında temaslarının kopabileceğini gösterir. G12'in anlatısı, dilin, onun hep meydanda gördüğü çocuklarla iletişim kurmasını sağlayan önemli bir etken olduğunu da göstermektedir. Ayrıca dil unsuru, yapılan görüşmeler sırasında fark edilen ortak özelliklerden biridir: Çoğu katılımcı Suriyeli mülteciler ile iletişim diline vurgu yapmıştır. Örneğin Suriyeli mülteci bir yurt arkadaşı olan G8, yukarıda aktarılan anlatımında, "İngilizce sohbet ediyorduk bazen akşamları" ifadesi ile ortak dilin iletişimlerdeki önemine değinmiştir. Bayrampaşa İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü'nde çalışan G1 de gündelik yaşamının bir parçası olan Suriyeli mültecilerle kurduğu iletişimde dilin önemini şöyle ifade etmiştir:

... Birden fazla Suriyeli kişiyle ortak çalışmalar yaptık ve hatta özel hayatımızda görüştüğümüz de oldu. Komşularımız var. Türkçe de bildikleri için bilgi aktarımı, bilgi paylaşımı yapabiliyoruz. Savaşta neler yaşadılar, Türkiye'ye geliş süreçleri ne kadar kolay-ne kadar zor, gerçekten isteyerek mi geldiler, mecbur mu kaldılar, burada ne gibi zorluklar yaşadılar, yaşıyorlar gibi, sadece bir çocukla değil; yetişkin ağızından da yaşantılara şahit olduk tabii ki. (G1)

Benzer şekilde, G6 da H. ile kurduğu ilişkiyi anlatırken iletişim diline vurgu yapmıştır: "H. abiyle arkadaş gibiydik. İngilizce konuşmaya çalışıyorduk ama benim de o zaman İngilizcem lise seviyesindeydi, çok iyi değildi. Az çok anlaşıyorduk. Türkçeyi çok çabuk öğrendi, beni çok şaşırtmıştı. Çok uğraştı Türkçeyi öğrenebilmek için."

G6'nın yukarıda alıntılanan anlatısında geçen "Okulda da çok fazla Suriyeli var. Onlarla muhabbetimiz var. Türkçe biliyorlar az çok. Bilmeyenlerle de İngilizce konuşmaya çalışıyoruz." şeklinde söyledikleri ile bu anlatısı birlikte analiz edildiğinde, ortak bir dilin, ev sahibi toplum ile Suriyeli mülteciler arasında iletişimi güçlendirici bir unsur olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda, G6'nın H. ile başlayan temasını güçlendiren

unsurlardan birinin önce evrensel olarak kabul edilen İngilizce dili, H.'nin Türkçe öğrenmesi ile de Türkçe dili olduğunu söylemek mümkündür. Ortak dilin olmamasının yerel halk ve Suriyeli mülteciler arasındaki iletişimi sınırlandırabileceğine yönelik bir örnek ise yukarıdaki deneyimde görülebilmektedir. Yukarıda, lisesine gelen bir Suriyeli mülteci ile temasının olduğunu dile getiren G15'in bu temasının sadece tanışmaya dayalı bir deneyim olarak kalması bu durumu açıklamaktadır.

Suriyeli mülteciler ile ilk temasını 2015 yılında sınıfına gelen 3 Suriyeli çocuk ile kurduğunu ifade eden G2'nin ifadelerini hatırlayacak olursak, öğrencileri zekidir çünkü “savaştan gelmelerine”, “psikolojilerinin kötü olmasına” rağmen “hem Türkçeyi hem de okuma yazmayı” öğrenmişlerdir. Bu başarı da öğretmenleriyle kurdukları iletişimi güçlendirmiştir. G2'nin öğrencileriyle iletişimini güçlendiren dil unsuru, pek çok öğretmen için geçerlidir: Sınıflarına gelen Suriyeli çocukların Türkçe konuşmaları ve konuşulanları anlamaları, öğretmenlerin bu çocuklar ile kurduğu teması güçlendiriyor. Aksi durumda, öğretmenlerin öğrencileriyle yaygın olarak deneyimlediği “iletişim kuramama” sorunu oluşuyor. Sınıflarında mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları sorunların ve çözüm önerilerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bir araştırmanın sonuçları (Erdem, 2017) da bu savı desteklemektedir. Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde, mülteci öğrenciler Türkçe bilmediği, öğretmenler de Arapça bilmediği için öğrenci ve öğretmen arasında iletişim sorunu doğduğu belirtilmiştir.

Yukarıda yer verilen anlatımlar ve örnekler, katılımcıların Suriyeli mülteciler ile ortak bir dil konuşabiliyor olmalarının onlarla kurdukları doğrudan teması geliştirmelerini sağlayan önemli bir unsur olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla dilin bazen Suriyeli mülteciler ile temasın kurulmasını ve bazen bu temasın devamını sağlayan ortaklaştırıcı bir unsur olduğu açıktır. Diğer bir deyişle, G12'in, G6'nın, G8'in ve G2'nin anlatıları değerlendirildiğinde, ortak dilin iki toplumun temasını güçlendirdiği ortadadır.

Diğer bir yandan, konuşulan farklı diller de iletişimi güçlendirici bir işleve sahip olabilir. Bu, dil kullanımının işlevinin değiştirilmesiyle, farklı dilleri keşfetmenin aracı olarak kullanılmasıyla olabilir. Görüşmeler sırasında bu işlev değişikliğini yaratan katılımcıların olduğu gözlemlenmiştir. Onların deneyimi, ilginçtir ki, yaygın eğitim alanları olan sivil toplum kuruluşları aracılığıyla gerçekleştirdikleri gönüllülük faaliyetleri sırasında ortaya çıkmıştır. İletişim kurdukları grup ise çocuklardan oluşmaktadır. Özel bir okulda öğretmen olarak çalışan ve uygun zamanlarında Tarlabası Toplum Merkezi'nde gönüllülük yapan G18, konuya ilişkin deneyimini şöyle aktarmaktadır:

[Suriyeli mültecilerle ilk temasının nerede olduğunu kastederek] Tarlabası'ndaki çocuklarla oldu. Orada okuma yazmaya hazırlık grubu vardı. (...) Temasım işte okuma yazmaya hazırlık grubuyla oldu ilk başta. Çocuklara nasıl Türkçe konuşabileceklerini, sınıfa gittiklerinde nasıl zorlanmayacakları şekilde okuyabileceklerini, yazabileceklerini öğretiyorduk. Kendilerini ifade edebilecekleri alanları çoğaltmak için böyle bir atölye yapılıyordu. (...) Nasıl şeyler öğreniyorum? Mesela ben ona bir şey öğretiyorum ya, o çocuk da bana bir şey öğretme ihtiyacı duyuyor. Suriyeli ya da Kürt çocuklarla çalışırken bunu fark etmiştim. 'Hocam sen bilmiyor musun Kürtçe?' falan diyorlar, 'Hayır, bilmiyorum, lütfen bana öğretir misin?' dediğimde o öğrenme-öğretme isteği o kadar canlı oluyor ki onda, ben de böyle hayranlıkla izliyorum. Bir şey öğrettim diye mutlu oluyor mesela çocuk, o mutluluğu paylaşmak benim için çok kıymetli. (G18)

G18'in kendisine sorduğu soru, "Nasıl şeyler öğreniyorum?", kritik bir sorudur. Öyle ki, bu sorunun farklı dilleri çocuklar ile kurduğu iletişimi güçlendirici bir araca dönüştürmesini sağladığı söylenebilir. Onun bu deneyimi, farklı dillerin ortaklaştırıcı işlevi olabilen, birbirinden öğrenmeyi mümkün kılan birer araca dönüştürülebileceğini göstermektedir. G18'in böyle bir yaklaşımı benimsemesinde olası nedenler görüşme sırasında ortaya çıkıyordu. Görüşme süresince dile getirdiği eğitim alanına ilişkin görüşleri ve değerlendirmeleri, eğitimi öğretmenlerin öğrettiği ve öğrencinin dinlediği bir süreç olarak tanımlamamasına, onun eğitim alanlarında eşitlikçi bir ilişki kurduğuna yönelik bir izlenim veriyordu: Tarlabası Toplum Merkezi'ndeki atölyelerde yaptığı kolaylaştırıcılığı, sadece çocuklara "öğreten" olarak değil; onlardan "öğrenen" olarak yapılandırması, okullarda katılımcılığın nasıl kurulabileceği yönünde kendini geliştirme çalışmaları, bu çabayla kurulmuş alternatif bir eğitim ve öğretmen ağının bir parçası olması da bu izlemine destekliyordu. Anlaşılmıştır ki, tüm bunlar, çocuklara Türkçe öğretirken onların da anadillerini öğrenmeye ilgili ve motive olmasında, onun öğrenme-öğretme sürecini eşitlikçi bir zeminde kurmasında payı olan deneyimlerdi.

Dili bariyer olarak görmeden Suriyeli mültecilerle ilk temasını kuran diğer bir katılımcı da G16'dır. O, AISEC adlı uluslararası bir öğrenci topluluğunda gönüllülük yapmaktadır ve mülteci çocuklara İngilizce öğretmek üzere bir projeye katılmıştır:

Suriyeli göçmenlerle ilk tanışıklığım AISEC'de projelere göçmen çocukları dâhil etmeye karar vermemizle oldu. Benim için çok değişikti. 'Suriyeli çocuklar kimdir' diye hiç düşünmemiştim öncesinde ya da neye benzerler diye hiç düşünmemiştim. Tanıştığım da hepsi normal çocuklardı: Esmeri de vardı, beyazı da vardı, renkli gözlüsü de vardı, kızıl saçlısı da vardı. Çocuklardı yani. Zaten onlar da hemen geldiler sarıldılar. Direkt anlaştık, hiç öyle etnik bariyer falan girmedi araya. (G16)

Yukarıda da belirtildiği gibi, G18 ve G16'nın gönüllülük faaliyetlerinde karşılaştıkları çocuklar da tıpkı G18 ve G16 gibi sivil toplum alanlarında oluşturulan

faaliyetlere katılmaktadır. Bu gibi alanlarda, genellikle müfredat kullanılmamakta, katılımcılık temelinde öğrenme alanlarının kurulmasına özen gösterilmektedir. Bu da çocukların bu alanlara gönüllü katılımlarını desteklemektedir. Çocukların ve gönüllülerin bir araya geldikleri zaman dilimleri bellidir; alanlar, yapılandırılmış öğrenme alanlarıdır. Bunlar göz önünde tutularak belirli zaman ve mekân bağlamında Türkiyelilerin Suriyelilerle temasının değişebilme ya da dönüşebilme potansiyeli üzerine düşünülmelidir.

Dilin kurulan teması kolaylaştırması gibi, farklı unsurlar da iki topluluk arasındaki teması kolaylaştırmaktadır. Bu unsurlar, tıpkı dil gibi, temas edilen kişilerin birbirlerini tanıma süreçlerini ve ilişkilerini güçlendirebilmektedir. Bu unsurlara örnek olarak görüşme sırasında ortaya çıkan din, yaşam tarzı, ilgilerin benzerlikleri gösterilebilir. Örneğin ilk başlarda H. ile ortak bir dil tutturamasa da G6, H. ile temasını süreklileştirmiştir. Çünkü G6, bilgisayarda oyun oynamaya yönelik ilgisini H. ile paylaşabilmektedir. Onların birbirleriyle ve aileleriyle iletişimi güçlendiren diğer bir unsur ise ortak dine inanmalarıdır. Dini pratiklerini yerine getirme sıklıkları benzerdir, dolayısıyla bu alanlarda da karşılaşmaktadırlar:

... [H.'nin] Taşındıkları evi öğrendim. Gittim, babasının elini öptüm. Babası bizim camiye geliyordu genellikle. Görüyorduk, selamlaşıyorduk. (...) [H. ve H.'nin ailesini kastederek] İyi kötü aynı din çerçevesinde insanlarız. Onlar da aynı dini görüşteler. Uç bir görüşte değillerdi. Suriye'de Aleviler de var ama buraya gelenler genelde Sünni ekolden insanlar olduğu için iyi insanlardı hakikaten. (G6)

Suriyeli mülteciler ile ilk teması doğrudan olan katılımcıların yanı sıra bu teması dolaylı yaşayan katılımcılar da bulunmaktadır. Katılımcıların anlatılarından hareketle, dolaylı temas, Suriye ve Suriyelilerle ilgili haberleri medyadan takip ederek, Suriyeli mültecileri sokakta görerek gerçekleşmiştir. Ancak bu katılımcılar da Suriyeli mültecilerin çalıştıkları kurumlara öğrenci veya işçi olarak gelmeleri ya da kendilerinin göç alanında çalışmaları gibi sebeplerle bir süre sonra Suriyeli mültecilerle doğrudan temas içerisinde olmuştur. Örneğin bir lisede öğretmen olan G3'ün ilk teması medya organları aracılığıyla:

[Suriyelilerle temasım] Basın [yoluyla oldu]. Basında bunları çok duyduk, ettik, biliyorsun. İlk Başakşehir'de Sular Vadisi'nin orda, adres vardı ellerinde, bir şey sormaya çalışıyor iki kişi, ben Türk olduklarını düşünerek bize benziyorlar, hepimiz insanız. Çocuğuyla beraber. Hastaneyi soruyor, Başakşehir Devlet Hastanesi. Burada dedim de adamın bir cümlesiyle beni anlamadığını anladım. Çocuk düzeltmeye çalıştı. İlk onlarla orda karşılaştım. Ve ondan sonra da sınıfta. K. adında kız. (G3)

Görüşme yapıldığı sırada Yuva Derneği'nde iletişim koordinatörü olarak çalışan G4'ün de Suriyeli mültecilerle ilk teması G3'üne benzerdir:

[Suriyelileri] haberlerden takip ediyordum. Birebir temasım olmadı benim; ama basından takip ettim konuları. Göç ve farkındalık eğitiminde de bu konuyla ilgili daha detaylı şeyler aldım. Özellikle YUVA'da çalışmaya başladıktan sonra bazen bizim saha alanlarını ziyaret ettiğimde, Uçan Kütüphane olsun, Ümraniye Çocuk ve Gençlik Merkezi olsun, oralaradaki birebir temaslarda ufak da olsa deneyimlerim oldu. Ama ağırlıklı olarak Suriyeli konusunu medyadan takip ettim, genelde ana akım medya değil ama. Farklı yerlerden de takip etmeye çalıştım. (G4)

G4'ün haberleri farklı yerlerden takip etme tercihinde ana akım medyanın önyargılı ve ayırıştırıcı dilinin etkisi vardır. Ona göre, ana akım medyada doğru ve gerçek haberlere ulaşmak güçtür.

Katılımcılardan biri ise yerel halktan duydukları aracılığıyla Suriyelilerle ilk temasının gerçekleştiğini dile getirmiştir. Avcılar Belediyesi'nde memur olarak çalışan G11'in anlatımı şöyledir: "Suriyelilerle çok fazla temasım olmadı. İlla ki dışarda görüp konuştuğum oldu. Sadece gözlemlerim oldu. İnsanların onlara bakış açılarını duyabildim. Nasıl baktıkları, onlara karşı nasıl önyargıda bulundukları ile ilgili bilgi sahibiydim."

Bu anlatılar, Suriyeli mültecilerin, İstanbul kent ölçeğinde birçok kişinin yaşamına değdiğini göstermektedir. Katılımcıların dile getirdiği karşılaşma deneyimleri, Suriyeli mültecilerle doğrudan temas etme ortamlarını açıklamaktadır. İş çevreleri, yaşam alanları, gönüllülük faaliyetleri bu teması sağlayan ortamlardır. Katılımcılar da gündelik yaşamında Suriyeli mültecilerle karşılaşan kişilerdir. Bu çerçevede, Suriyelilerle karşılaşma alanları ortak olan bir profile de sahiptirler. Ek olarak, katılımcıların Suriyeli mültecilerle doğrudan karşılaşma alanlarının okul, üniversite gibi formel eğitim alanları; sokak, mahalle, işyeri gibi enformel alanlar; gönüllülük gibi çalışmaların yapıldığı yaygın eğitim alanları; komşuluk ve ev paylaşımının yapıldığı özel alanlar olduğu da ortadadır. Sokak gibi enformel alanlarda temasın doğrudan olsa da kısıtlı kalabileceği; kamusal bir hizmet olan eğitime erişimin mültecileri kapsayacak biçimde genişletilmesinin ve mültecilerin ucuz emek piyasasına katılımının iki toplumun gündelik yaşamda temas alanını da geliştirebildiği görülmektedir.

Yanısıra, Suriyeli mültecilerle kurulan ilk temasın niteliği temasın sürdürülmesini de etkilemektedir. Olumlu karşılaşmalar ve ilişkiler, Suriyeli mülteciler ile temasın sürdürülmesini sağlamıştır. Yakın temaslar arttıkça birbirini derinden tanıma deneyimleri de oluşmuştur. Bu süreçte dil, din, yaşam tarzı benzerliği gibi unsurların teması güçlendiren unsurlar olduğu görülmektedir.

4.2.2. Katılımcıların Eğitim Programından Haberdar Olma Kaynakları

Eğitim programı katılımcıları, internet üzerinden başvuru formu doldurarak başvurusunu yapmış, yapılan değerlendirmenin ardından programa seçilmiştir. Programı nereden duydukları sorulduğunda, genel olarak iş çevresi, yakın sosyal çevre, sosyal ağ siteleri ve grupları gibi kaynaklardan duydukları yanıtını vermişlerdir. İş çevresi dolayısıyla programdan haberdar olan katılımcı sayısı; sosyal ağ siteleri ve grupları, yakın sosyal çevre yoluyla eğitim programından haberdar olan katılımcı sayısından fazladır.

Yetişkinler, genelde, fotoğrafçılık, dil eğitimi, seramik, dikiş-nakış, dans gibi eğitim programlarına kendi çabaları doğrultusunda katılmaktadır. Bu gibi programlara katılmak isteyen yetişkinlerin ihtiyaçlarını tespit etmeleri, internette arama, çevrelerine sormadanışma gibi araştırmalarla uygun programları bulmaları, katılım için ihtiyaç duydukları bilgiyi almaları ve dilerlerse başvurularını gerçekleştirmeleri mümkündür. Dolayısıyla tipik bir özyönelimli öğrenme ihtiyacı sonucunda katılım gerçekleşir. Ancak araştırma kapsamında ele alınan eğitim programına katılım dinamiği farklıdır. Program yeni bir eğitim programıdır ve bir sivil toplum kuruluşu tarafından uygulanmaktadır. Bu iki neden, kişilerin eğitim programına ulaşımında farklı dinamiklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kimi katılımcılar, kendilerine tanıtımının yapılmasının ardından programdan haberdar olmuşlardır. Örneğin Bayrampaşa’da bir okulda müdür yardımcısı olarak çalışan katılımcının eğitim programından haberdar olma kaynağı şöyledir:

A. Hanım var [Bayrampaşa] İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü’nde projelerden sorumlu. Onunla AB projelerinde tanıştık. Hiç göçle alakalı AB projesi yapılmadığını, ele alsak çok iyi şeyler ortaya çıkacağını söylerken ben de dedim ki ‘Hocam bizde de Suriye ağırlıklı çok var. Otagara yakın olduğumuz için otogardan inen burasını vatani olarak belirliyor. Buraya yerleşiyor.’ O da ‘Bizim burada bir etkinliğimiz olacak, muhakkak seni müdüründen isteyeceğim’ dedi. Benim tanışma sürecim bu şekilde oldu. Yoksa bir haber sitesinden veya sosyal medyadan görmedim. Bizzat ilçedeki projelerden sorumlu A. Hanım sayesinde haberim oldu. (G3)

Benzer şekilde, Bayrampaşa İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü’nde çalışan G1 de “Eğitimi A. hocam sayesinde duyduk. Yuva Derneği’nin böyle bir çalışması olduğunu, ilçemizde de bir etkinlik gerçekleştirebileceğini dile getirdi.” diyerek programı A. aracılığıyla duyduğunu belirtmiştir. Yine Bayrampaşa’daki bir lisede öğretmen olan G2’nin de eğitimden haberdar olma kaynağı A.’dır: “A. Hanım benim bu konularda hassas olduğumu biliyor. Buraya telefonla mı ulaştılar, birisi mi beni yazdı, ya da ilçede böyle bir şey yapılacak, ‘Sizi buraya dâhil ediyorum’ mu dedi birisi. Bilmiyorum, ama hassas olduğumu bildikleri için.”

Bu anlatımlar göstermektedir ki, katılımcılar, bir kişinin eğitim programını duyurma çabası ile programdan haberdar olmuşlardır. Bu kişinin çabası, Yuva Derneği'nin Bayrampaşa İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü ile kurduğu ilişkiye dayanmaktadır. Birinci alt amaç bulgusunda da belirtildiği gibi, katılımcıları programdan haberdar etme süreçleri, program duyurusunun sosyal ağ sitelerinde paylaşımı ve YUVA'nın ilçe millî eğitim müdürlükleri, belediyeler, çeşitli dernekler gibi kurumlarla iletişime geçmesi aracılığıyla gerçekleşmiştir. Örneğin, yukarıdaki örnekte, YUVA, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ile arasındaki protokol vesilesi ile Bayrampaşa İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü'ne ulaşmıştır. Benzer şekilde, Avcılar Belediyesi ile Derneğin kendisi iletişim kurmuştur. Zira Belediye, Avcılar bölgesinde yürüttüğü çalışmalar kapsamında YUVA'nın yerel ortaklarından biridir. Belediye çalışanı G11'in haberdar olma kaynağına ilişkin anlatısı Belediyenin çalışanlarına programı yaygınlaştırma çalışmasını nasıl yaptığını açıklamaktadır:

Memurların Digikent sistemi var. Genel konferanslarla ilgili olarak, eğitimlerle ilgili olarak her bölümden bir memur arkadaşımız sistem üzerinden görevlendiriliyor. Benim de eşimin yabancı uyruklu olmasından dolayı beni görevlendirmişlerdi eğitime katılmam için. Müdüre bir yazı geliyor, bir memurun görevlendirilmesi için. Müdürüm de beni seçti. (G11)

Görüldüğü üzere, Avcılar Belediyesi eğitim programına katılımı kurumsal görevlendirme ile sağlamıştır. Müdür'ün G11'i seçmesi, Belediyenin göç ve sosyal uyum ile ilişkisini dikkate alarak çalışanları seçtiğini göstermektedir. Bu ilişki, çalışanların eğitimlere katılım sıklıklarına bakılarak da kurulabilmektedir. Örneğin G12, daha önce farklı eğitimlere katılmasının programdan haberdar edilmesi ile ilişkisini şöyle dile getirmiştir: “Daha önce de başka eğitimlere katılmışım. Sosyal yardım müdürlüğümüzde. Onlar tekrardan bana ‘Katılır mısın?’ diye sordular ben de ‘Katılırım’ dedim, öyle gittim. Tesadüfi aslında.”

G12 her ne kadar tesadüfi olarak tanımlasa da yetişkinlerin gözlemlenen ilgi ve motivasyonlarının kurumlar tarafından yapılan görevlendirmelerde göz önünde tutulması yaygın bir örüntüdür. Bayrampaşa İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü ve Avcılar Belediyesi çalışanlarının anlatıları bunu örneklemektedir. Genellikle programlar tüm kurum çalışanlarına uygulanma hedefi taşımadığı için de kamu kurum ve kuruluşları, konu ile ilgisi olan, katılım motivasyonu olabilecek ya da G12'in anlatısındakine benzer şekilde eğitim programlarına aktif katılım gösteren, öğrenme talebinde bulunan çalışanlarını görevlendirmeyi tercih ederler.

Kamu kurum ve kuruluşlarında yaygın olarak görülen bu durum, farklı kurumlarda farklı şekilde uygulanabilmektedir. Örneğin Esenyurt'taki özel bir anaokulunda öğretmen olan G5'e eğitim programından nasıl haberdar olduğu sorulduğunda, okulun tüm çalışanlarının yönetim tarafından teşvik edilerek programa katıldığı anlaşılmıştır. G5'in anlatımına göre kurum çalışanlarının eğitim programına katılacak kişi sayısı ile de doğru orantılı olduğu anlaşılmaktadır.

Göç alanında faaliyetler yürüten STK'larda çalışmaları nedeniyle eğitim programından haberdar olan katılımcılar da bulunmaktadır. Örneğin, görüşme yapıldığı sırada YUVA çalışanı G4 doğrudan YUVA aracılığıyla programdan haberdar olmuştur. Benzer şekilde başka bir STK'da çalışan G17 de "Galiba B. Derneği'nin gruplarında böyle bir şey var isterseniz başvurun gibi bir şey yazmışlardı. Arada sırada birbirimize haber veriyoruz böyle şeyleri." diyerek çalıştığı STK aracılığıyla programı öğrendiğini dile getirmiştir.

G17'nin programdan haberdar olmasını sağlayan çevre STK çevresidir; fakat haberdar olma aracı, dernek çalışanlarının dâhil olduğu bir sosyal medya grubudur. Yukarıda belirtildiği gibi, bu araç, haberdar olma kaynağı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların ikincil olarak haber alma kaynağı Facebook, Twitter gibi sosyal ağ siteleridir. Sivil toplum alanında çalışanların tamamı sosyal ağ siteleri aracılığıyla, diğer bazı katılımcılar ise Facebook ve Twitter'da takip ettikleri ağlar aracılığıyla eğitim programından haberdar olmuşlardır. Örneğin, bir STK çalışanı olan G13'ün programdan haberdar olma kaynağı, sivil toplum alanında haber ve bilgi paylaşımı yapan bir ağıdır: "Daha önce YUVA'nın çalışmalarına zaten dâhil oluyordum. Bu eğitimi duyduğum Sivil Alan'ın twitter hesabı ile oldu. Oradan sürekli takip ediyorum. Birçok eğitim programı, proje vs. oluyor. YUVA'nın bu sosyal uyum eğitimini de oradan duydum." Benzer şekilde, B. Derneği'nde Türkçe eğitmeni olarak çalışan G19 da sosyal ağ siteleri aracılığıyla programdan haberdar olmuştur: "İnternette. Çünkü bu alanda çalışmamız yeterli değil; bütün dernekleri takip etmeye başladım, Yuva Derneği, ASAM vs. takip ediyordum. Ücretli-ücretsiz fark etmeden eğitimleri takip edip uygun zamanda gideceğim dedim. Çünkü yetmiyor."

G19'un dile getirdiği bu motivasyon, görüşme sırasında anlatımındaki coşkudan da gözlemleniyordu. Eğitime katıldığı sırada, iki aydır STK çalışanı olmasının bu motivasyonu besleyen temel kaynaklardan olduğu söylenebilir. G19'un katılımındaki motivasyon, kendisi de STK'da çalışan araştırmacı için tanıdık. Bu motivasyon örüntüsü hem kendi deneyiminde vardır hem de STK alanında ilk kez çalışmaya başlayan

kişilere yönelik gözleminde vardır. Dolayısıyla alandaki bilgi ve birikimden faydalanmak için eğitim programlarının takip edilmesi davranışının araştırma konusu olan eğitim programına katılımda da söz konusu olduğu açıkça görülmektedir.

Sosyal ağ kanallarıyla programdan haberdar olan diğer bir katılımcı grup, lisans öğrencileridir. Öğrencilerin tamamı, okul/topluluk mail grupları yolu ile eğitimden haberdar olduklarını paylaşmışlardır.

Bu anlatılar, sivil toplum alanında oluşturulan ve yeni uygulanan bir eğitim programının katılımcılara ulaşma yollarını örneklemektedir. Sivil toplum kuruluşunun kendisi programın yaygınlaşmasını, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler ile geliştirdiği kurumsal ilişkileri aracılığıyla bu kurumların programı çalışanlarına doğru yaygınlaştırmasını sağlayabilmektedir. Bu kapsamda, programı çalışanlarının katılımına açan kurumların da programı yaygınlaştırdığı görülmektedir. Kamu kurumlarının çalışanlarını haberdar etme süreçleri değerlendirildiğinde, kurum çalışanlarının göç ve sosyal uyuma ilişkin ilgilerinin veya eğitim programlarına katılıma yönelik motivasyonlarının olduğunun bilinmesinin eğitim programından haberdar etme süreçlerinde etkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Diğer bir yandan, özel bir anaokulunda programın tüm çalışanların katılıma teşvik edilmesi, kapasiteleri ve kurumsal ilgiye bağlı olarak kurumların çalışanlarını haberdar etme süreçlerinin çeşitlenebileceğini göstermektedir.

Öte yandan, Yuva Derneği'nin sivil toplum alanındaki sosyal ağ siteleri aracılığıyla yaptığı duyuruyu yaygınlaştırma çalışmaları ile sivil toplum çalışanlarına ve STK'lar ile gönüllülük gibi ilişkisi olan kişilere ulaşıldığı anlaşılmaktadır. Üniversite öğrencilerine ulaşma kaynağının ise öğrencilerin oluşturduğu haberleşme kanalları olan sosyal ağ grupları olduğu görülmektedir. Buradan STK çalışanlarının sivil toplum alanına ilişkin haber kaynaklarını takip etmelerinin, programdan haberdar olmalarını etkileyen dinamik olduğu ortaya çıkarken, üniversite öğrencilerinin sosyal ağ gruplarını takip etmelerinin programdan haberdar olmalarını sağladığı görülmektedir. Bu durum, öğrenci gruplarına veya belirli bir alan çalışanlarına ulaşmak için grup içerisindeki kişilerle iletişimin, gruba yönelik oluşturulan veya grupların takip ettiği sosyal ağların önemli bir yaygınlaştırma aracı olduğunu göstermektedir.

4.2.3. Katılımcıların Suriyeli Mültecilere Karşı Olumsuz Görüşleri

Katılımcıların programa katılmadan önce Suriyelilerle temaslarını değerlendiren başlığın altında belirtildiği gibi, Suriyeli mültecilerle temasları sorularak birlikte yaşama yönelik bakış açıları da anlaşılmaya çalışılmıştır. Yöntem bölümünde belirtildiği üzere, katılımcıların bir kısmı görüşme sırasında, Suriyeli mültecilere ilişkin görüşlerini paylaşarak araştırmacının anlama çabasını kolaylaştırmıştır. Bu paylaşımlardan kimi katılımcıların Suriyeli mültecilere karşı olumsuz görüşlerinin (önyargılarının, Suriyeli karşıtı duygu ve düşüncelerinin) olduğunu göstermiştir.

Bunu gösteren ifadelerden biri, lisede öğretmen olan G2'nin görüşme sırasında Suriyeli mülteciler için “Tavşan gibi ürüyorlar” demesi oldu. Bu ifadeyi, Suriyeli mültecilerin seçilerek ülkeye alınması gerektiğine ilişkin görüşü takip etti. G2, “Almanya’nın mülteci kabulü politikasında olduğu gibi” sözleriyle de görüşünü desteklemek istiyordu. Öte yandan G2’ye göre, Suriyelilerin oluşan ihtiyaca, mesleklerine göre çeşitli illere; çocukların ve gençlerin “iyi eğitim görebilecekleri” kamplara yerleştirilmeleri gerekiyordu. Almanya’yı örnek gösterirken ve yerleştirmelerin nasıl olması gerektiğini detaylandırırken adeta araştırmacının, dile getirdiği bu görüşlerini kabul etmesini sağlamak istiyordu. Yanı sıra, dile getirdiği ayrımcı ifadelerin hemen sonrasında araştırmacıya yönelttiği “Sence de öyle değil mi?”, “Yalan mı? Doğru.”, “Hepimizin aklına gelmiyor mu?” gibi sorularıyla görüşlerine onay alma ihtiyacını duyduğunu gösteriyordu. Gittiği semtlerde Suriyeli mültecilerin “yediklerini içtiklerini yerlerde” gördüğünü anlatıyor, “Diyorum ki bunlar burada yatıyor, göbeklerini kaşıyorlar, bizim askerlerimiz, gençlerimiz onlar için savaşıyor. Yalan mı, doğru.” diyordu. Ardından “Suriyeliler toplumumuzu en az yirmi yıl geriye götürecekler” şeklindeki “öngörüsünü” paylaşmasının, söylemlerinin toplumsal iyiliği koruma çerçevesinde dile getirdiğini belirtme isteğinin göstergesi olduğunu söylemek de mümkün. G2’nin bu ifadelerindeki ortak nokta, bu ifadelerin toplumsal karşılığı olan söylemlerden oluşmasıdır. Örneğin Suriyeli mültecilerin kamplara gönderilmesi gerektiğine ilişkin görüşü Türkiye toplumunda yaygın görülmektedir. Zira Murat Erdoğan’ın 2014 yılında yaptığı çalışma, yerel halk nüfusunun %73’ünün Suriyelilerin yalnızca kamplarda yaşamalarına izin verilmesi gerektiğini düşündüğüne işaret ediyordu. Yine bu araştırmada G2’nin Suriyelilerin Türkiye toplumunu geri götüreceğine ilişkin görüşlerine benzer şekilde, toplumun %76’sının Suriyelilerin ülkede uzun süreli varlığının topluma ciddi zararlar vereceğine inandığı ortaya konmuştu (2014, s. 20-34).

Türkler, G2'nin ifadesine benzer şekilde, "Suriyeliler burada eğleniyor, bizim askerlerimiz onların yerine orada ölüyor"¹³ söylemini de sıkça dile getirmektedir.

G2'nin Suriyeli mültecilere karşıt anlatımları, "... Sular Vadisi'ne gidiyorum ve orada ben kendimi, yurtdışına da çıktım, tamam ben yurtdışındayım zannediyorum, kendi ülkemde neredeyim diyorum, ya ben neredeyim?" sözleri ile dile getirdiği Suriyeli mültecilerin mekânı değiştirdiğine dair görüşleri ile devam etmektedir.

Benzer şekilde, G8 de İstanbul'un bazı semtlerinde artık Türkçe tabela göremediğinden yakınmıştır görüşme sırasında: "Bir anda bakınca Türkiye'yi tanıyamıyor"dur artık. "Bazen bakıyorum ülke benim değilmiş gibi de hissediyorum." sözleriyle aitlik hissinin aşındığını da belirtmiştir. Adalar'da yaşayan üniversite öğrencisi G10 da Suriyeli mültecilerin sokak isimlerinde değişiklik yaptığını ve böylece mekânı da değiştirdiklerini vurgulamaktadır. Ona göre Suriyeli mülteciler yaşadıkları bölgeyi değiştirmek yerine orada var olan yaşama uyum sağlamalıdır:

Onlar burada azınlık ama azınlık gibi değil. Esenler'den bir örnek: Sokak isimlerini değiştiriyorlar, kendi bölgelerinde çeteleşme yapıyorlar mesela. Orası kekosuz bir yer değil demiyorum; ama hani onlar bu davranışı yapacaklarına o topluma uyum sağlayabilirlerdi. Sokak isimlerini değiştirme olsun kendi mekânlarının ismini Arapça yazma olsun o kısımlarını diyorum hani. Yine Türkçe yaz, hani orada yaşayan insan belki ondan rahatsız olabilir. Mesela 'Etrafta görmek istemiyorum' diyebilir. Onların da bu haklarını kötüye kullanmak olmaz, hani zaten onların bölgesindesin. (G10)

Esenler, İstanbul'da yaşayan Suriyeli mültecilerin yaşadığı ilçeler dağılımında en fazla Suriyeli mülteci nüfusu barındıran 8. ilçedir. Adalar ise Şile'den sonra en az mültecinin yaşadığı ilçe konumundadır (Erdoğan, 2017, s. 36-37). Bir yandan ilçeler arasındaki bu dağılımın bilinmesi diğer yandan görüşme sırasında G10'un gündelik yaşamında Suriyeli mültecilerle temasının olmadığının anlaşılması ve yukarıda alıntılanan anlatısı nedeniyle değişen sokak isimlerinin G10'un semtinde olmadığı anlaşılmıştır. Adalar'daki sokak isimleri değiştirilseydi ne hissedeceği sorulduğunda şunları dile getirmiştir:

[Suriyeli mültecileri kastederek] Onlarla bir anlaşma [sokak isimlerinin değiştirilmesi için] yaparsın, devlet nezdinde. O zaman dersin hani izinleri var; bir kere yaparsın işte tutup da her sokağı değiştirmek olmaz. [Sokak isimlerinin

¹³Bakınız: <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/21805/Suriyeliler>

Benzer haber içerikleri için bakınız: <https://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/mehmedimiz-Suriyede-sehit-oluyor-Suriyeliler-turk-kizlariyla-geziyor-1653857/>

<http://m.marmarayelhaber.com/Celal-DENiz/50497--Suriyeliler-egleniyorken-Askerimiz-oluyor-oy-le-mi>

<https://www.haberler.com/Suriyeliler-valiligin-verdigi-kararla-ilgili-ne-12276030-haberi/>

değiştirilmesinden] Ben rahatsız olur muyum? Şahsen ben olmam ben yine de alıştım. Ay Yıldız Caddesi'nde yaşıyorum. Oraya bir “Şam” demem mesela, “Kudüs” demem Ay Yıldız Caddesi derim. O öyle diyebilir ama eğer aşırı zorlamaya gelirse o zaman tabii ben de rahatsız olurum yani. (G10)

Anlatımından, G10'un gündelik yaşamında bir değişiklik yaratmadığı sürece yaşam alanında gerçekleşecek bir değişime olumsuz bir görüş barındırmadığı anlaşılmaktadır. Fakat katılımcının bu ılımlı görüşünü değerlendirirken, yukarıda alıntılanan anlatımındaki “Hani zaten onların bölgesindesin” söyleminin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Nitekim görüşmeler sırasında bazı katılımcıların önyargılı, ayrımcı, ırkçı olarak görülmemek üzere konuşmalarına dikkat ettiği gözlemlenmiştir, G10'un ifadeleri de bunun bir örneği olabilir.

Üniversite öğrencisi G8 de G2 ve G10 gibi benzer kaygıları taşımakta olduğunu ablasının yaşadığı bir olay üzerinden anlatmıştır:

Milliyetçi havamdan pek çıkamadım sanırım. Vatanını kaptırmak istemeyen amcalar gibi düşünüyorum biraz. (...) Mesela geçen gün ablamın sitesinde şöyle bir durumdalar en son; asansöre binmişler ablam ve Suriyeli kadın var herhâlde. ‘Eksi 2’ye basar mısınız?’ demiş ablama. Ama Arapça söylediği için ablam anlamamış. Anlamadım gibi bakmış ablam. O da bir yere bas olduğunu anlamamış, hareket etmemiş. Kendi gideceği yere basmış, devam etmiş ve kadın durmuş şöyle yapmış [eli ile göstererek] Arapça bir şekilde 1-2-3-4 öğretmeye çalışmış. Mantıklı olarak çok hoş bir şey gibi görünüyor. Ama çok irrite etti beni. Ben böyle bir durumda asansör içinde böyle olmak istemezdim. Neden ki yani? Tamam, bir dil öğrenmek çok güzel bir şey ama kendisi 1-2-3-4’ü öğrense ne olur ki? Burası Türkiye. Türk toplumundasın. (G8)

G2, G10 ve G8’in dile getirdikleri mekâna yönelik değişime ilişkin görüşlerini, Saraçoğlu ve Belanger’in belirttiği gibi “mekân kaybının kaygısı” (2018, s. 49) olarak değerlendirmek mümkündür. Araştırmacılar, İzmir’de yürüttükleri çalışma ile halkın Suriyeli mültecilerin gelmesiyle kent, mahalle ve iş yeri mekânlarının “bozulmaya” yüz tuttuğuna ya da bozulma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığına yönelik görüşlerini ortaya koymuştur. Yaptıkları görüşmeleri şöyle değerlendirmektedirler:

‘Mekân kaybının kaygısı’ Suriye’den gelen mültecilerin kentlerdeki yerleşim ve yaşam alanlarının genişlemesi, bunun yanında da Türkiyeli nüfusun mekânda kapladığı alanının daralması sonucunda ortaya çıkan bir ‘fiziksel/coğrafi mekân kaybına’ yönelik bir alan mücadelesine denk düşmemektedir. Bahsedilen durum daha çok Suriyelilerin gelişiyse mekâna atfedilen sembolik anlamın ve sahiplik hissinin aşınmasına dayalı endişeler ile alakalıdır (Saraçoğlu ve Belanger, 2018, s. 50).

Yapılan bu değerlendirme, katılımcıların duygu ve görüşlerini de açıklayıcı niteliktedir. G2 ve G10'un yukarıda anlattıkları değişimlere ilişkin görüşlerinin, G8'in anlatısının, katılımcıların kent, mahalle veya ülkenin kaybına yönelik olarak duydukları kaygının ifadeleri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Suriyeli mülteciler ev sahibi topluma ait mekânları “bozma” tehlikesi barındıran bireyler olmalarının yanı sıra, Suriye’ye dönmesi gereken kişilerdir de. Örneğin, yukarıda Suriyelilerin kent ve mahalle mekânlarındaki görünürlüğüne ilişkin görüşlerine yer verilen G10, şartlar oluştuğu durumda Suriyeli mültecilerin ülkelerine geri dönmeleri gerektiğini şöyle paylaşmıştır:

... ‘Dönmeliler’den kastım hani eğer onların köyleri temizlenmişse ve hayatlarını sürdürmelerinde bir sıkıntı yoksa. Hani atıyorum olaylar devam ediyorsa kalsınlar ama senin köyün terkedilmişse -mesela hani burada Maraş’ta bir köy vardı terkedilmiş- in cin geçmeyen bir yerdeyse dönebilirsin yani. Eğer öyle değilse tabii ki kalsın sonuçta hani geçici koruma altında, ‘geçici’ adı üstünde. (...) Yani insan insandan farklıdır. Onlar da o kültürden geliyor ama tabii ki. Hani Suriyelileri de bölebiliriz. Bazısı ‘ülkemizden kaçtık bize burada imkânlar var biz burda takılalım’ [diyor]. Ama görüyoruz, ülkesine bağlı olanlar gitti. Bazıları istediği gibi gidebiliyor bir kısıtlama yok ama kalanlar da gitmiyor. (G10)

Katılımcılardan tekstil işçisi olan G7 ise Suriyeli mültecilerin ülkelerinin toprakları için savaşmaları gerektiğini düşünmektedir. Bu görüşünü, “Niye savaşmadılar demiyorum. Her insanda o cesaret olmayabilir ama bu kadar rahatlık iyi bir şey değil yani. Toparlanın gidin ülkenize, toprağınıza sahip çıkın” sözleriyle ifade etmiştir. Görüşme sırasında belirttiği üzere, kendisi aynı durumda olsa toprakları için savaşırdı. Bu nedenle Suriyeli mültecilerin de aynı “cesareti” gösterip savaşmalarını yeğlerdi. Görüşme sırasında dile getirdiği politik görüşleri, siyasal ve toplumsal sorunlara ilişkin değerlendirmeleri, bu görüşlerinde Kürt kökenli ve politik olmasının etkisi olduğunu göstermiştir. Suriyeli mültecilere Türkiyelilere verilen hak ve imkânlardan daha fazlasının verildiğine ilişkin düşüncesini ise şöyle ifade etmiştir:

Bana sorarsan, dersin ki ülkenin içine bu kadar çok girmeleri gerekiyor muydu? Evet, gelsinler benim bir odamı da paylaşabilirim, bir katımı da paylaşabilirim ama kendi ülkemdeki insanların bu denli yokluk çektiği sürece... Belki bu söylemim hoş olmayacak ama Suriyelilerin biraz daha böyle sefasını yaşayarak benim halkımın üzerinden sefasını yaşayarak devam etmesi açıkçası çok tasvip ettiğim bir şey değil. Hani bu onları ülkemizden kovalım gönderelim anlamında değil hani benim olduğum haklara onlar da sahip olsun ama benim üstüme çıkmasınlar yahut benim bulunduğum hak eşitlik ne varsa o şekilde devam edelim istiyorum. (G7)

G7, Suriyeli mültecilere ilişkin görüşlerini dile getirirken dikkatli bir dil kullanmaya özen gösteriyordu. Kendi göç sürecini anlatarak ya da “Biz onları kendimizden görüyoruz. Şunu düşünüyoruz; yarın aynı şey bizim başımıza gelebilir” gibi ifadelerle empatik bir dil kullanmaya çalışıyordu. Bu empatik dilin özellikle Suriyeli mültecilere tanınan haklar, edilen yardımlar bağlamında hakları tanıyan, yardımları yapan kişi ve/ya kurumlara karşı sitemler ifade edildikten hemen sonra kullandığı gözlemleniyordu.

Üniversite öğrencisi G8’in “İleri Doğru Bir Adım At” oturumuna ilişkin görüşlerini paylaşıırken dile getirdikleri de bu dikkatli dile örnek olarak gösterilebilir:

[Suriyeli mültecileri kastederek] Onların bizim gibi haklara sahip olmadığının farkına varıyorsun. Güzel tabii ama eve gittikten sonra diyorsun ki ‘Onların daha fazla hakkı var’. Bir yandan da saçma şekilde düşünmeye başlıyorsun. Bu eğitimlerin bence sık sık bütün insanlara verilmesi gerekiyor ama bir kere vermekle olmuyor eğitim. Çünkü eve gidince tekrar bir düşünüyorsun. ‘Ya diyorsun, böyleydi ama diyorsun. Sonra onlara bu ara yardımlar artınca diyorsun ki Türk halkına bu kadar yardım etmiyorlar, niye bunlara bu kadar yardım ediyorlar’ durumuna geçiyorsun. (G8)

G8’in eğitim programına ilişkin ifadeleri, ileriki alt amaç başlıklarında değerlendirilecektir. Ancak kullanılan bu empatik dilin, diğer katılımcıların Suriyeli mültecilerin hastaneye yeşil kartlarıyla girdiklerine, sıra beklemeden muayene olduklarına, üniversite giriş sınavlarına girmeden üniversiteye yerleştiklerine ilişkin düşüncelerini paylaşıırken de hâkim olduğunu belirtmekte fayda görülmektedir. Tıpkı G10’un ifadeleri değerlendirilirken belirtildiği gibi, bu ifadeleri dile getirerek G7 ve G8’in önyargılı, ayrımcı, ırkçı olarak görülmemek için araştırmacıya bakış açılarını ayrıntılı sunma çabasında olduğu söylenebilir. Ayrıca bu ifadelerin Suriyeli mültecilere yönelik uygulamaların kararını veren siyasal aktörlere ilişkin eleştirilerinden kaynaklandığını da söylemek mümkündür. Nitekim yer yer, siyasal aktörlere yönelik eleştirilerini de paylaşmışlardır.

Görüşmeler sırasında ev sahibi toplumu kastederek “biz”, Suriyeli mültecileri kastederek “onlar” gibi aitlik tanımlarını içeren ifadelerle karşılaşmıştır. Dilin bu yöndeki kurulumunu Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz bakış açısı olarak nitelemek güç olsa da bu dil kurulumun ayrıştırıcı bir özelliği olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin Esenyurt’ta özel bir anaokulunda öğretmenlik yapan 20 yaşındaki G5’in annesinin evine gittiği Suriyeli mülteci kadınlar vardır, görüşme öncesinde araştırmacının da tanıştığı Suriyeli bir iş arkadaşı vardır; G5, ev sahibi toplumdan çocuklarla çalıştığı

kadar Suriyeli mülteci çocuklarla da çalışmaktadır. Suriyelileri de Türkler kadar çok sevdiğini şu sözlerle ifade etmesi ise düşündürücüdür:

[Suriyeli mülteci çocukları kastederek] Bizimle şey oldular, sanki Türk oldular. Hiçbir zaman onları Suriyeli, Araplar olarak görmedim. Hiçbir zaman onları dışlamak gibi bir şeyimiz olmadı. Onlar da bizim gibi oldu ve onların Türkçe konuştuklarını görmek de bizi çok mutlu ediyor. Çok mutlu oluyoruz. (G5)

Bu anlatının yanı sıra G5 Suriyeli çocuklardan “Suriyeli çocuklar” olarak; Türkiyeli çocuklardan ise “bizimkiler” olarak bahsetmiştir görüşmede. Benzer şekilde, Bayrampaşa’da bir okulda müdür yardımcısı olan G3 de Suriyeli mülteciler için “Artık içimizdeler. Suriyeli diye bir şey yok. Çoğu Türk vatandaşı oldu. Artık bizden biri onlar.” demektedir.

Ne G5’in ne de G3’ün ifadeleri, kişilere yönelik olumsuz bir görüş barındırmaktadır. Her ikisi de bu ifadeleri dile getirirken gülümsemiştir, “onların da bizim gibi olması”nın katılımcılara verdiği gurur ve sevinç gözlemlenebilmiştir. Ancak araştırmacı, bu söylemlerin yaklaşım olarak olumsuz bir bakış açısının gelişmesini sağlayabilecek ifadeler olduğunu düşünmektedir. Öyle ki bu gibi ifadeler, mültecilerin topluma katılımına ilişkin kavramlardan biri olan asimilasyon ile topluma katılım talebi oluşturabilir. Çünkü Adıgüzel’in belirttiği gibi (2016, s. 185) asimilasyon, içinde doğup büyüdüğü toplumun dışında yaşayan göçmen bireyin veya etnik topluluğun, egemen toplum ile geliştirdiği ilişkiler sonucunda, tamamen baskın olan topluma benzemesi, kültürel birikimlerinin eriyip gitmesi ve özgün kültürel kimliğini kaybetmesi olarak tanımlanabilir.

Tüm bu anlatılardan görüldüğü üzere, bazı katılımcılar, Suriyeli mültecilere karşıt olan veya olabilecek görüşler, duygu ve düşünceler barındırmaktadır. Eğitim programına katılan yetişkinler arasında Suriyeli mültecilere karşıt görüş ve duygu barındıranların olduğunu; ancak onların görüş ve duygularının eğitim programına olan ilgilerini ve katılım isteklerini engelleyecek düzeyde olmadığını söylemek mümkündür.

Diğer bir yandan, ilgili literatür bölümünde, ev sahibi toplumun Suriyeli mültecileri istememesinin yaygın nedenleri arasında Suriyeli mültecilerin işleri aldığına, kira fiyatlarını yükselttiğine dair ekonomik nedenlerin önemli bir yer tuttuğunu hatırlamakta fayda vardır. Araştırmaya katılan katılımcıların ise dile getirdiği olumsuz bakış açısında ekonomi temelli bir bulgu bulunmamıştır. Katılımcıların ifadeleri daha çok Saraçoğlu ve Belanger’in ifade ettiği gibi, “mekân kaybının kaygısı”nı ifade eder düzeydedir. Buna dayanarak katılımcıların ekonomi temelli yoksulluğunun, ilgili literatürdeki

katılımcılardan farklı olduğunu söylemek de mümkün olabilir. Bu durum, kişilerin maddi imkânlarının yeterliliği ya da yetersizliğinin Suriyeli mültecilere karşı olumsuz yargılarını belirlediğini düşündürmektedir.

4.2.4. Katılımcıların Eğitim Programına Katılım Nedenleri

Çalışmanın birinci alt amacına ait bulgularda belirtildiği gibi, eğitim programı toplumsal bir gereksinim ile oluşturulmuştur. Bununla beraber, programın oluşmasını ve uygulanmasını sağlayan gereksinim, eğitime katılan yetişkinlerin katılım nedenlerini oluşturmayabilir. Diğer bir deyişle, yetişkin eğitimi programının uygulanması için ortaya çıkan ihtiyaçlar, programa katılan yetişkinlerin katılımlarını sağlayan ihtiyaçlar ve nedenlerden farklılaşabilir. Örneğin, Bayrampaşa İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü'nde projelerden sorumlu olan öğretmen G1'in programa katılım nedeni şöyledir:

Biz öğretmen olduğumuz için, alacağımız tüm eğitimleri hep öğrenci bazında düşünüyoruz. Kişisel gelişimden ziyade veya kişisel, sosyal ilişkilerden ziyade hep bunu sınıf ortamına nasıl aktarabilirim, bunu okul ortamına nasıl aktarabilirim [düşünüyoruz]. (...) Gönüllü olarak istedik katılmayı, sonuçta mevcutta böyle bir problem var, biz bir yerden mutlaka bu problemlere dâhil olacağız, önümüze çıkacak, yaşayacağız ve o anda bocalamak yerine öncesinde benzer bir çalışmayı yapalım dedik. Bir bilgi sahibi olalım, yelpazemizi geliştirelim, neler yapabiliriz noktasında düşünelim istedik. Bilmediğimiz tanımlar, bilmediğimiz terimler var. Onları yerinde mi kullanıyoruz veya duyduğumuzda yerinde mi tepki veriyoruz? Algı düzeyimiz ne bu ifadelerle ilgili? (G1)

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılabileceği üzere, G1'in programa katılımının motivasyonu, göç ve sosyal uyuma ilişkin bilgisini değerlendirme, yeni bilgiler edinme ve gelecekte karşısına çıkabilecek durumlara hazırlıklı olma isteklerinde karşımıza çıkmaktadır. Onda bu motivasyonu yaratan unsur ise kendisinin de ifade ettiği gibi, mesleği olan öğretmenliğin “aktarma” sorumluluğudur. G1 hâlihazırda Suriyeli komşuları olan, Suriyeli mülteci çocuklar ve ailelerle yoğun bir doğrudan temas geçmiş olduğu bir öğretmendir. Yani Suriyeli mültecilerle gündelik yaşam alanlarındaki teması yoğundur. Bu temasının, Suriyeli mülteciler hakkında doğruları aktarma konusundaki motivasyonunu da etkilediği söylenebilir. Öyle ki, G1'e eğitim programına katılırken aklına gelen bir anısının olup olmadığı sorulduğunda paylaştığı deneyimi bu bağlamı güçlendirmektedir:

Öğretmenlik yaptığım okulda göçle gelmiş bir 5. sınıf öğrencimiz vardı ve inanılmaz derecede problemliydi. Sınıfın düzenini bozuyor, okulda bile ilgi çekmek, ‘ben buradayım’ demek için çeşitli planlar yapıyor, işte arkadaşlarına vurup kaçmak, onlara bağırarak falan. Dille ilgili de sıkıntıları vardı, tam anlamıyla Türkçe

bilmedikleri için. Sonrasında biraz çat pat konuşabiliyordu. Biz bunu aldık rehberlik odasına, rehber öğretmen, ben de sınıf öğretmeni olduğum için beraberiz, ‘Bunu neden yapıyorsun, bak burada hepimiz birlikte yaşıyoruz, birlikte okula geliyoruz, bunu yapman hiç hoş değil’ diye konuştuğumuzda, en sonunda çocuk artık öyle bir kıvama gelmişti ki yüzümüze bakıp ‘Benim odam nerede, benim çocuk odam nerede, oyuncaklarım nerede? Yok.’ dedi. ‘Hiçbiri yok’ dedi. ‘Verebilir misiniz?’ dedi. Yani hepimiz kaldık tabi, ne diyebiliriz ki? ‘Benim iç dünyamda yaşadığım hiçbir şeyden haberiniz yok, gelip burada sadece anlık problemi çözmeye çalışıyorsunuz’un çocukça versiyonuydu aslında. Evet, çocuğun içinde bir öfke var ve bu öfkeyi nasıl dışarı vuracağına kendi karar veriyor. Şiddetle, hakaretle ortamı bozarak, sınıfın mevcut durumunu bozarak, bunu dışavurum olarak değerlendiriyor.

Dolayısıyla biz de burada çok ciddi bir çalışma yapılması gerekiyor demiştik. Okulumuzda öğretmenlerimizle birlikte bir çalışma yapmaya çalıştık. Çocukları, özellikle Suriyeli öğrencileri kişisel anlamda veya psikolojik boyutta nasıl rahatlatabiliriz dedik. (G1)

G1’in bu çarpıcı deneyimi, onun alana ilişkin daha derin bilgiler edinme ihtiyacını ortaya çıkardığı gibi, öğrendiği bilgiler ile çeşitli faaliyetlerde bulunmasını da sağlamıştır. Örneğin yaşadığı bu olay sonrasında, Suriyeli çocuklar ile birebir çalışmış, yerel düzeyde Suriyeli çocukların okullaşmasını desteklemiş, oyun temelli Türkçe öğretimi üzerine çalışmış, Türkiyeli çocuklarla Suriyeli çocukları bir araya getiren alanlar oluşturmuştur. G1’in görüşme yapıldığı sırada Bayrampaşa İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü’nde sorumlu olduğu projelerin çoğu da Suriyeli mülteci çocukların okullaşmalarını destekleme, Türkiyeli ve Suriyeli çocukların sosyal uyumu üzerinedir.

Öğrenebileceklerini “aktarma” motivasyonu ile programa katılım gösteren diğer bir katılımcı, Bayrampaşa’da bir okulda müdür yardımcısı olan G3’tür:

[Eğitime] Seve seve katıldım. Çünkü gerçekten bizim okulda ağırlıkla Suriyeli var. Bazen nasıl davranacağını bilemeyebiliyorsun. Anlattığım çirkin bir olay vardı. Aynısını ben yaşadığım zaman o çocuğa nasıl davranırım? Bu tür zorlanan çocuklara nasıl yaklaşılabilir? Ya da öğretmenlerden zorlananlar var. En azından onlara yol göstersem diye düşünüyordum. Ben şu an müdür yardımcısıyım. Derslere girmiyorum. Bazı öğretmen arkadaşlarım Suriyelilerden dolayı sıkıntılar yaşadığını anlatıyor. Ben bu eğitimden aldığım birkaç örneği onlara versem, belki bir kişinin hayatını değiştirsem benim için kâr diye düşündüm. Böyle bir faydası oldu bana. Ben bir kişiyim. Eğitime gittim ama aldığım eğitimle 1400 kişiye geri döndüm. (G3)

Dikkat çekicidir ki, tıpkı G1 gibi G3 de “Eğitime katıldığınızda aklınıza gelen bir olay var mıydı?” sorusuna bir yanıtı olan katılımcılardandır. Yukarıda “Anlattığım çirkin olay” olarak tanımladığı olumsuz deneyimi şöyledir:

Bir okulda şuna denk gelmiştim ve çok üzüldüm; bir Suriyeli öğrenci yaramazlık yapmıştı, müdür yardımcısı almış onu bağıra çağıra konuşuyor, bir başka arkadaşına vurmaması gerektiği hakkında uyarıyor, -birbirine vurma olayları çok artmıştı, ilk başlarda bir miktar saldırganlık vardı Suriyeli çocuklarda- en sonunda ‘Seni memleketine geri gönderirim’ dedi o müdür yardımcısı. Çocuk o anda sadece çok

ağladı. Bu tanık olduğum üzücü bir olaydı. Kocaman bir müdür yardımcısının çocuğa bunu söylemesini, tehdit etmesini çok çirkin bulmuştum. Zaten zor süreçlerden geçmişler. Belki o çocuk annesini veya babasını kaybetti. Tekrar bir travma yaşayabilir. Bu çocuğun ne yaşadığını bilmiyorsun. Bu travma başka türlü de dönebilir. Bu beş yıllık süre içerisinde hafızamıza kazınan çirkin bir olaydı. (G3)

Bu anlatım değerlendirildiğinde, G3'ün bu deneyiminin, onun ileride eğitim programına katılma isteğini de sağlayan öğrenme motivasyonunu oluşturduğu düşünülmektedir.

G3 ve diğer öğretmenler gibi, programdan öğreneceklerini mesleki yaşamlarında kullanabileceklerini düşünen ve böylece programa katılan diğer katılımcılar ise üniversite öğrencileridir. Öğrenciler, çoğunlukla kendilerini mesleğe hazırlayan bilgi ve becerileri kazanabilecekleri araçlar olarak değerlendiriyor eğitim programlarını. Öğretmenlerden farklı olarak, bireysel ihtiyaçlarını da gözetiyorlar. Bu da eğitim programına katılımlarında kişisel motivasyonlarının etkisini göstermektedir. Programa katıldığı dönemde psikoloji öğrencisi olan G8'in anlatımı mesleki ve bireysel ihtiyaçlarının kesişmesini örneklemektedir:

Psikoloji okuyordum o zaman. Daha duyarlı oluyorsun. Geliştirir bu beni, daha ilgilendiğim, karşılaştığım bir konu diyorsunuz. Ben size böyle böyle bir seminer var desem siz büyük ihtimalle dersiniz ki 'hadi gidelim'. Mühendislikle alakalı olsa ilginizi çekmeyebilir. O zaman psikoloji öğrencisi olduğum için daha fazla ilgimi çekiyordu. Ama şu anda da ilgimi çekiyor; çünkü ders meselesi olmayı aştı. Bu artık bizim birlikte yaşayabileceğimiz toplumun içinde bir olay hâline geldi. O yüzden önemli baya. (G8)

Görüldüğü üzere G8, eğitim programının konusunu, sosyal bilimlerde okuyan bir öğrencinin her durumda ilgisini çekebileceğini fakat mühendislik okuyan birisi için belki de mesleki gelişime katkı sunacağı düşünülmeyerek tercih edilmesi güç bir konu olarak değerlendiriyor. Dikkat çekici olan, G8'in görüşme gerçekleştirildiği sırada, endüstri mühendisliği okuyan bir öğrenci olmasıdır. Dolayısıyla G8, programa katılmaya karar verirken temelde mesleki ve bireysel duyarlılık göstermiştir; fakat görüşme yapıldığı sırada meseleyi toplumsal duyarlılık zemininde değerlendirmektedir. Bu değerlendirmesinde, eski yurt arkadaşı ve onun dayısı ile yaşadığı olumsuz deneyiminin etkisi olabilir.

Programın mesleki gelişimine katkı sunacağını düşünen diğer bir öğrenci G9'dur. Yine psikoloji öğrencisi olan G9, bir arayışa yanıt bulmak üzere programa katıldığını şöyle anlatmıştır:

... ['Eğitime neden katılmak istedin?' sorusuna yanıt olarak] Çünkü doğruyu arıyorsun. Olması gerekeni arıyordum. Önyargıyla değil de mantığımla ilerlemeliyim. Sonuçta psikoloji öğrencisiyim. Bir şeyler beni rahatsız ediyordu. Yarın öbür gün çok farklı kitlelerle karşılaşacağım. Çok farklı kitlelere belki eğitim vereceğim. Belki mültecilerle çalışacağım. Her türlü şey olabilir. O yüzden kafamda herhangi bir şeye karşı önyargım olsun istemiyorum. Önyargılarımı yıkmak için de farklı eğitimlere önem veriyorum. Kalıp yargılarımı yıkmak için. (G9)

G9'un anlatımında dile getirdiği önyargılarını kırma isteği önemli bir bulgudur. Bu neden, öğrencilerde yaygın olarak görülen bir örüntüdür. Görüşmeler sırasında da araştırmacının dikkatini çekmiştir ki, katılımcılar arasında önyargısı olduğunu farklı biçimlerde dile getiren tek grup, öğrenci grubudur. Uluslararası ilişkiler bölümünde öğrenci olan G15 de kendi ifadesiyle "birazcık bakış açısını genişletmeye" çalıştığı bir dönemde, önyargısının farkındalığı ile eğitime katılmak istediğini şu sözlerle ifade etmiştir:

Daha önce Çorbada Tuzun Olsun Derneği için biraz para topladım. Çorba dağıttım. Öyle bir şey gibi mi olacak dedim arkadaşşıma, eğitim, dedi. Kim yapıyor dedim, Yuva Derneği dedi, yardımdan çok birazcık daha yerel bilinçlendirme amacı var dedi. İyi dedim, biraz bilinç herkesin işine yarar dedim. Biraz o eksik galiba Türkiye'de, bilinç eksikliği. Herkes her şeyi biliyormuş gibi davranıyor. (G15)

G15'in anlatımı, onun aynı zamanda programın bilincini yükseltmesi beklentisini taşıdığını da göstermektedir. G15'in dile getirdiği neden, bir diğer üniversite öğrencisi olan G10'un anlatımı ile benzerlik göstermektedir. G10'un anlatımından programa katılımında Suriyeli mültecilere yönelik önyargısının etkisi olduğu şu ifadelerinden anlaşılmaktadır:

O zaman Türkiye'ye daha yeni yeni yerleşiyorlardı. Tabelalar daha sık sık artıyordu. O zaman daha duyarsız düşünüyordum tabii. Diyordum ki 'Ya ne oluyor?' Türkiye'de değilmişsin gibi sinir bozucu bir hâle geliyordu artık. Ondan sonra dedim ki böyle olmaz. Bu kadar sinirlenemezsin. Ne yapacaksın bu kadar sinirlenip? Sonra baktım böyle bir seminer var, dedim ki 'En azından birazcık empati kurarım belki.' Yoksa bu şekilde gitmeyecek belli ki. Sonra da geldim. (G10)

Kişilerin farklı bakış açılarıyla olayları, durumları değerlendirebilme becerisine sahip olmasını sağlayan empati kurma ihtiyacını dile getirmesi, G10'un kendisi için gördüğü bilinçlenme ihtiyacıdır.

Üniversite öğrencilerinin eğitime katılım nedenlerini etkileyen faktörlerden biri, üniversitelerde aldıkları eğitimin mesleki becerilerini geliştirmeleri ve iş bulmaları için yeterli olmadığını düşünmeleridir. Görüşmelerde, üniversite öğrencisi katılımcıların pek çok diğer üniversite öğrencisi gibi, çeşitli kursları, eğitimleri, sertifikalı etkinlikleri takip ettiği anlaşılmıştır. Katılımcılar, üniversite mail grupları gibi gruplarda gördükleri bu

eğitim programlarından, seminerlerden, panellerden, atölyelerden dikkatlerini çekenlere, bireysel ilgi alanları ile kesişenlere, beceri gelişimlerine katkı sunacağına inandıklarına, gelecekleri için faydalı olabileceğini düşündüklerine başvurmakta, bu programlara katılım göstermektedirler. Nitekim G9 ve G6 ile kararlaştırılan görüşme gününün, üniversitedeki psikoloji günlerine katılmak istemeleri nedeniyle ertelemeleri bu durumu örneklemektedir. Bu çerçevede, “Her projeye değil ama bana bir şey katacak projelere başvuruyorum” diyen G9’un anlatımı dikkat çekicidir:

Bizim okulumuz çok aktif. Psikoloji alanında çok güzel etkinlikler yapıyorlar. Yaklaşık her hafta farklı bir konuşmacı geliyor [okula]. Onlara katılmaya çalışıyorum. Duyduğum bir şey hayatımı şekillendirir, bana bir şey katar, yol gösterir buna önem veriyorum. Katılmaya gayret ediyorum. Bundan sonraki süreçte böyle olmamız gerekiyor. Önceden üniversite bittikten sonra iş bulmak daha kolaydı psikoloji alanında. Ama şu an herkes psikoloji okuyor ve bize ‘Sizin diğer psikoloji okuyan kişiden bir farkınız olmalı’ diyorlar. Deneyim kazanmamız gerekiyor. Bu deneyimler de en güzel gönüllülük faaliyetleriyle olabilir. Bizim okulda herkes böyle. (G9)

G9, anlatısındaki “olması gerektiği” öğrenci olmaya gayret etmektedir. Görüşme sırasında paylaştığı üzere üniversitenin laboratuvarındaki çalışmalara katılmıştır; üniversitenin Sultanbeyli’deki Mülteciler Derneği ile yürüttüğü travma projesine katılmıştır. Görüşme yapıldığı sırada ise psikoloji bölümünün gelişim laboratuvarına katılmaktaydı. Yuva Derneği’nde çalışan olan araştırmacı ile görüşmüşken YUVA’nın merkezlerinde gönüllü olma isteğini de dile getirmiştir. G9 ile aynı üniversitede psikoloji öğrencisi olan G6 da G9 gibi “olabildiğince” etkinliklere katılmaya çalışılmaktadır. O da psikoloji öğrencisi olarak iş bulmanın zorluğuna ilişkin olarak G9 ile benzer görüşleri paylaşmaktadır:

[Eğitim programını kastederek] Böyle bir şey gördüğümde vaktim de uygunsa merak etmişimdir: Nasıl bir çalışma oluyor? Neler yapılıyor? Neler öğrenebilirim? Bir de okuldaki eğitim bana pek yeterli gelmiyor psikoloji anlamında. Üniversite eğitimleri çok yetersiz yani. Seminerlerin de çok yetersiz olduğunu düşünmeye başladım bu aralar. Çok fazla seminer düzenleniyor, psikoloji günleri yapılıyor, gidiyorsun çok da faydası olmuyor. Bizim alanımız biraz karışık zaten. (...) [Eğitim programlarına] Olabildiğince katılmaya çalışıyorum. Bizim okuldan mezun olunca psikolog olmuyorsun çünkü. Psikoloji öyle bir alan ki sadece bilimsel olarak kitaplardan ezberleyerek yapabileceğin bir şey değil. Biraz doğu kültüründe ‘irfan’ kelimesiyle karşılık bulan bir şey aslında. Anlayışı geliştiren şey bu tarz ezberler değil, biraz hayatı yaşamak, birazcık daha derinlemesine düşünerek insanların kalplerine girebilme becerisi bence. Bu hayatı olabildiğince yaşamak olur, seminerler olur, insanları tanımak olur, paylaşmak olur, anlayışı bunlar geliştiriyor. Bu anlayışı oturtuktan sonra Sigmund Freud’un psikanalizini bilmesen de karşıdaki kişiye ayna olabiliyorsun. (G6)

Özel bir okulda öğretmen olan ve eğitim alanında çeşitli gönüllülük çalışmalarına katılan G18'in programa katılım nedeni ise farklıdır. G18'in iş ve sosyal çevresinde Suriyeli mültecilere yönelik önyargılı düşünce ve tutumları olan pek çok insan vardır. Katılım motivasyonunu bu kişiler belirlemiştir:

Sosyal medya ve etrafımda beraber çalıştığım, yüz yüze baktığım insanlar. O sırada çalıştığım yerde, patronum, yakınımıdaki psikolog arkadaşım, arkadaşlarım arasında 'Geldiler, hep bunlar yüzünden, onlar sınavsız giriyorlarmış, onlara devlet şöyle yardım yapıyormuş.' [diyorlar]. Ama ben sokakta bir sürü insan görüyorum. 'Geliyorlar, burada bir sürü doğuruyorlar', 'Rahatlar, bir de savaştan gelmişler, niye doğuruyorlar?' Bunlar böyle duyduğumda içimi kaynatan ama aynı zamanda ne diyeceğim, öyle değil bu nasıl diyeceğim? Bir sürü şey de okudum bunun üzerine. Daha fazla öğreneyim gibi bir istekle katıldım. (G18)

Bu ifadeler, G18'in eğitime katılım motivasyonunu insanlara doğru yanıtlar vermesini kolaylaştırmanın ve onları bilinçlendirmenin bir yolu olarak gördüğünü göstermektedir. Aynı zamanda insan haklarının korunup uygulanması, farkındalığın, duyarlılığın artması için çevresindeki insanların duygu, düşünce ve bilincini değiştirme noktasında kendini sorumlu gördüğü söylenebilir. Bunların aktif yurttaş davranışı olduğu; G18'in aktif bir yurttaş olarak deneyimlerinin ve bilincinin eğitime katılım motivasyonunu belirlediği açıktır.

Farklı deneyimler, fikirler duymak, deneyimlemek ve ilham almak üzere eğitime katılanlar da olmuştur. Katılma nedenlerinde bu ilişkiyi kurduğu anlaşılan katılımcıların tamamı, göç alanında 3-4 yıllık deneyimi olanlardır. Örneğin saha avukatı olarak bir STK'da ve 3 yılı aşkın süredir göç alanında çalışan G17, programa katılma gerekçesini şöyle açıklamaktadır:

... Kendi alanımda katıldığım birçok eğitimi beğenmiyorum. Ama sosyal uyum mesela benim alanım değil. Ben hukuki kısmıyla daha çok ilgileniyorum. Alanda çalıştıkça sosyal boyutuyla çok fikri oluyor insanın. Yüksek lisans da yaptım, yüksek lisansta sadece hukuk dersleri de yoktu. Belli bir fikrim var. Ama daha çok bu alanda çalışan profesyonel insanların ne diyeceklerini de biraz merak ettiğim için, demin de dediğim gibi bu eğitimleri şey fırsatı da olarak görüyorum, bir tanışma buraya illa ki alanda çalışan ya da alanla ilgili insan geliyor zaten. Onların da fikrini dinlemek, tecrübe paylaşımı. (G17)

Benzer şekilde bir yönelimle eğitime katıldığını ifade eden diğer bir katılımcı G14'tür. 2015 yılından bu yana doktora çalışmasını göç alanında yapan katılımcının ifadeleri şöyledir:

Göç var, sosyal uyum var, 'Neden olmasın?' dedim. 'Bu alanda çalışıyoruz, gideyim göreyim' dedim. Ama yeterlilik dönemindeydim. Yeterliliğe çalışıyordum o dönem ve kavramsallığa bugünden daha yetkin olduğum bir süreçti bence. Çok şey vardı kafamda. Ama kavramsal bir şey katayım diye değil; daha ziyade insanlar ne

düşünüyor? Sosyal uyum çok tartışmalı bir kavram çünkü. Ne olarak tanımlıyorlar, onu duymak, görmek istedim. Ana motivasyonum buydu. (G14)

Başka bir STK'da sosyal uyum aktivitelerini koordine eden G13 ise 3 yıldır göç alanında çalışmaktadır. G13, programa başvurusunun kabul edildiğini bildiren telefon görüşmesinde, “Siz deneyimlisiniz, basit gelebilir” diyen Eğitim Programları Sorumlusu ile paylaştığı başvurma gerekçesini araştırmacıya da şöyle anlatmıştır:

... Şunu dedim: ‘Benim için problem değil ben de zaten oradaki farklı bakış açılarından faydalanmak, onlarla o bakış açılarını görmek, onun bir parçası olmak için başvurdum. Zaten [eğitim programının basit olabileceğini kastederek] bunu bilerek başvurdum’ dedim. O açıdan aradım buldum ve değerlendirdim. Eğitimcileri, uygulanan eğitim araçlarını, yaygın öğrenme aktivitelerini, bunların hepsini gözlemleyip kendi çalışmamıza da bir şeyler katmayı düşündüm. (G13)

Görüldüğü üzere G13’ün katılım motivasyonunu oluşturan etkenler hem farklı bakış açılarını görmek hem de çalışmalarına ilham almak istemesidir.

Ulaşılan deneyimler, katılım süreçlerinde etkili olan bağlamın, katılımcıların genelde öğrenme gereksinimlerini gidermek; göçe, mültecilere, mültecilerle çalışmaya ve yaşamaya dair becerilerini geliştirmek olduğunu göstermektedir. Katılımcıların konu ve program üzerindeki değerlendirmelerine dikkat edildiğinde içinde bulundukları gruplara göre katılma nedenleri arasında benzerlikler görülmektedir. Öğretmenlerin genel katılım nedeninin, göç ve mültecilik kapsamında karşılaşılabilecekleri güçlüklerle karşı kendilerini güçlendirmek ve öğrendiklerini yaygınlaştırmak olduğu görülmektedir. Kimi üniversite öğrencilerinin hâlihazırda aktif öğrenenler olarak gerek bireysel gerek mesleki gelişim ihtiyacı nedeniyle eğitim programına katıldığı görülmektedir. Onlar, eğitim programını gelecekteki mesleklerine hazırlanmalarını sağlayacak bir araç olarak görmüştür. Diğer bir yandan eğitim programına katılarak Suriyeli mültecilere yönelik önyargılarını kırmak istemektedirler. Dolayısıyla hem öğretmenler için hem de öğrenciler için mesleki gelişimlerini sağlama ihtiyacı ve ilgileri nedeniyle eğitime katıldıklarını söylemek mümkündür. Ancak öğrencilerde farklı olarak görülen önyargılarını kırma isteği de önemli bir katılım dinamiğidir. 2-5 ay arası gibi kısa denilebilecek bir süredir göç alanında çalışan STK çalışanları, alana ilişkin bilgi edinme ihtiyacı ile programa katılım göstermiştir. Onların katılımı, mesleki gelişim ve ilgilerinin kesiştiği bir noktada durmaktadır. Öte yandan, 2-3 yıl gibi uzun bir süredir göç alanında çalıştığı söylenebilecek bireyler ise program ile yaratılan öğrenme ortamını, fikir paylaşım alanı ve çalışmalarına ilham katabilecek bir alan olarak görmektedir. Bu da uzun süredir STK çalışanı olan bireylerin katılımlarını belirleyen en önemli etkenlerden birinin toplumsal

ilişki kurmak olduğunu ortaya koymaktadır. Aktif yurttaşlık çalışmaları yoğun olan bir katılımcının, alana ilişkin savunuculuk becerilerini geliştirme hedefiyle programa katılmış olması, aktif yurttaşlık deneyiminin Suriyeli mültecilerin yaşam koşullarına ilişkin savunuculuğun geliştirilmesini sağlayacak unsurlardan biri olabileceğine dair örnektir.

Önyargıların kırılması, bilinçlenme, empati kurma ihtiyacı gibi nedenlerle katılım davranışı gösterenlerin sadece üniversite öğrencileri olması ise bu bölümün dikkat çekici bir bulgusudur.

4.3. Eğitim Programına Katılan Yetişkinlerin Programın İçerik ve Öğretme-Öğrenme Süreçlerine İlişkin Görüş ve Deneyimleri

Katılımcıların neredeyse tamamı, görüşmelere eğitim programında kendilerini etkileyen ya da programın akıllarında kalan bölümlerini anlatarak başlamak istemiştir. Bu anlatma isteklerinin görüşme ilerledikçe ve araştırmacı tarafından sorulan sorularla desteklendikçe eğitim programına ilişkin deneyimlere ve görüşlere ilişkin anlatıma dönüştüğü gözlemlenmiştir. Toplanan veriler, oturumların uygulanma sırasına göre eğitsel ve yöntemsel yaklaşım içi içe analiz edilerek aşağıda sunulmaktadır.

4.3.1. Görüşmelerin Ardından “Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Eğitim Programı”

Görüşmeler sırasında G1, “Bize yöneltilen tüm etkinlikler empati üzerinden ilerliyordu” demişti. Bu söylem, diğer katılımcıların anlatımlarında da yer ediniyordu. Örneğin G6’ya göre program, sosyal bir anlayış geliştirmeyi hedefliyordu; katılımcıların kendilerini Suriyeli mültecilerin “yerine koyabilme becerisi”ni kazandırmayı amaçlıyordu. Hatırlanan veya heyecanla anlatılmak istenen uygulamaların neredeyse tamamında grubun ya da kişinin kendisinin nasıl empati kurduğu anlatılıyordu. “Filmini Çiz” uygulaması ile kendilerinin de birer göçmen olduklarını fark etmeleri, “Göç Hikâyelerimiz” oturumu ile diğer canlıların ve aslında herkesin göç ettiğini görmeleri, eğitim alanına yerleştirilen fotoğraflar aracılığıyla göç eden insanların yaşadığı acıya ortak olmaları, “İleri Doğru Bir Adım At” oturumu ile geride bırakılan kişilerin yerine kendilerini koymaları anlatılarının başlangıç noktasını oluşturuyordu. Bu anlatılarda varılan noktada neredeyse tüm katılımcılar tarafından dile getirilen kelime “empati” oluyordu.

Öte yandan bu oturumlar, programın uygulanmasının üzerinden geçen zaman fark etmeksizin (bazı uygulamaların üzerinden 1 yıl, bazılarının üzerinden 4 ay geçmişti) bazen biraz önce yaşanmışçasına adım adım anlatılıyor, bazen de oturumlar sırasında gerçekleşen ve eleştirel düşüncelerini, duygudaşlık kurmalarını sağlayan tek tek olaylar olarak paylaşıyordu. Bu anlatılar, oturumların katılımcıların öğrenme sürecinde aktif olduğu, öğreten-öğrenen hiyerarşisinin olmadığı ve diğer yetişkinlerle çeşitli biçimlerde (dinleyerek, deneyim ve görüş paylaşarak, birlikte değerlendirme yaparak) iletişimde oldukları oturumların dönüşümsel öğrenme sürecine girmelerini sağladığını da gösteriyordu. Öyle ki aktif katılımın daha sınırlı olduğu anlaşılan “Göç Kavramına Yüklenen Anlamlar” ve “Sosyal Uyum için Neler Yapabiliriz?” oturumlarına ilişkin deneyimlerden az bahsediliyordu. “Şöyle olsaydı” cümleleri ile aktif katılımı mümkün kılacak yöntemler öneriliyordu.

Katılımcıların oturumlar sırasındaki deneyimleri ve oturumlara ilişkin görüşleri, bu gözlem ve değerlendirmeler dikkate alınarak analiz edilmiştir.

4.3.1.1. “Filmini Çiz” Uygulaması: “Aslında Biz de Biraz Göçmeniz”. Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programının incelendiği bulgular bölümünde belirtildiği üzere, program, “Filmini Çiz” adlı tanışma uygulamasıyla başlamaktadır. Görüşmeler göstermektedir ki uygulama, katılımcıların kendi göç hikâyeleriyle tanışmalarını sağlamıştır. Örneğin Bayrampaşa’da bir okulda müdür yardımcısı olan G3, uygulamanın kendi göç sürecini ilk kez düşünmesini sağladığını “Bu beni ilk defa düşündürttü. Kendimi hayatın normal akışına bırakmışım. Süreci hiç göç olarak görmemişim.” sözleriyle dile getirmiştir. Ona göre eğitimdeki insanların çoğu, böyle bir uygulama olmasaydı göç deneyimlerini birbiriyle paylaşmazdı.

Daha önce göç süreci olarak düşünmediği kendi göç etme deneyimini uygulama sırasında keşfeden diğer bir katılımcı, görüşme yapıldığı sırada Yuva Derneği çalışanı olan G4’tür. Onun, bir yandan bu deneyimini paylaştığı, diğer bir yandan isteğe bağlı göç ve zorunlu göç arasındaki ayrımı ortaya koyduğu anlatısı şöyledir:

Herkes resim çiziyordu, kendi göç hikâyesini anlatıyordu. Benim de şöyle komik bir göç hikâyem var: 15 yaşımdan beri ailemle her sene Heybeliada’ya gidip geliyorum. Ben de İstanbul merkezden Ada’ya gidişimin göç hikâyesini çizmiştim. Daha ufak bir göç hikâyesiydi. Ama şunu düşünüyorum, ‘İnsanlar niye orada kalmadı, ölmedi, savaştı?’ gibi şeyler söyleniyor. Niye ölsün, kalsın? Yaşamak herkesin en doğal hakkı. Tabii ki böyle uygun yerlere gelmek isteyecekler yani. Bu en doğal hakları. (G4)

G4'ün Suriyeli mültecilerin yaşadıkları zorluklara dikkat çekmesine benzer şekilde, göçün zorluklarla dolu bir süreç olduğunu belirten başka katılımcılar da bulunmaktadır. Uygulama ile Suriyeli mültecilerin göç deneyimleri üzerine düşünen üniversite öğrencisi ve Suriyeli mültecilerle ilk teması bir komşusu ile olan G6, onlardan biridir:

Göç hikâyemi anlatırken resim çizmiştim. Ailemin hayatı da göçle başlıyor. Hepimiz bu dünyada göç ediyoruz aslında. Olaylara bu şekilde bakılabilir. Ben göç etmedim; ama ailem göç etmiş, Diyarbakır'dan Bursa'ya. Onlar da bazı zorluklar yaşamış. Ben de Bursa'dan İstanbul'a göç ettim sonuçta eğitim için. Bu da çeşitli sorunlar yaratıyor. Bir de bunu Suriyeliler açısından görmeye çalıştım. Yaptıkları şey çok büyük özgüven istiyor. Biz şimdi bile tek başımıza kalkıp Urfa'ya gidelim desek çoğu kişi 'ne alaka' der. Ben geçen sene çantamı topladım, Ankara'ya, Ankara'dan Diyarbakır'a, Urfa'ya, Batman'a gezdim. Birisine anlattığım zaman şaşıyorlar. Çünkü çok alakasız bir şey. Şehir içerisinde bile tek başına bir yere gidince insanlar şaşıyor. İnsanlar bundan korkuyorlar. Yurtdışına maddi imkânımız olsa bile dil bilmediğimiz için gidemiyoruz. Korkuyoruz. Ama Suriyeliler çıktılar, geldiler. Burada bir hayat kurdular. Büyük bir zorluk aslında insanın yaşamadan anlayamayacağı bir zorluk. (...) Bu tarz şeyler düşünmüştüm. (G6)

Uygulama, katılımcıların mülteci ve göçmen statülerine dair farklılıklar üzerine düşüncelerini de sağlamaktadır. Örneğin sosyal uyum alanında proje koordinatörü olarak çalışan G13, bir yandan göç etmiş bir birey olması nedeniyle Suriyeli mülteciler gibi göçmen olduğunu düşünmekte; diğer bir yandan mülteci olmak ile göçmen olmak arasındaki farktan bahsetmektedir:

Hepimiz kendi hikâyemizi, kendi çevremizi çizmiştik. O güzel bir şeydi daha çok içselleştirme oldu. Birey olarak baktığımızda hepimizin bir göç hikâyesi var zaten. Ben Ankara'dan İzmir'e göç ettim, İzmir'den İstanbul'a göç ettim. Aslında hepimize çok yakın şeyler, bunu tekrar orda biraz daha fark ettim. Sabah oturumuydu o. Aslında biz de biraz göçmeniz. Mülteci değiliz; o ayrı bir mesele ama göçmen olmamız bile mültecileri daha iyi anlamamızı sağlıyor. O hikâyeye tekrar bakma anlamında bana tekrar bir şeyler hatırlatan bir yanı oldu. (G13)

Tanışma etkinliği aynı zamanda katılımcıların birbirlerini tanımasını ve kendilerini rahat hissedebilecekleri bir öğrenme alanına dâhil olmasını sağlamıştır. Öğretmen grubunda olan G3, katılımcıların program başlarken motivasyonlarının düşük olduğunu "Biz sadece uygulamada olduğumuz için bunu yaptık." sözleri ile dile getirmiştir. Ancak katılımcı olan herkesin kendi göç filminin sergilendiği galanın ardından, "herkes rahatladı ve mutluydu" diyerek öğretmenlerin motivasyonlarında gözlemlediği artışı paylaşmıştır. G7'ye göre de kolaylaştırıcıların uygulama ve tanışma sırasında gösterdiği yaklaşım olmasaydı katılımcılar uzunca bir süre sadece birbirlerine bakacaklardı ve birbirlerine ısınamayacaklardı.

Bu anlatımlar göstermektedir ki, tanışma uygulaması, katılımcıların kendi yaşam deneyimleri üzerinden göç ile ilişkilerini fark etmelerini sağlamıştır. İsteğe bağlı, zorunlu göç gibi kavramlar üzerine de katılımcıların düşünmesine olanak vermesi ile uygulamanın, katılımcıları programın ilerleyen oturumlarına hazırladığını söylemek mümkündür. Deneyime ve aktif katılıma odaklanan yöntemin, yetişkinlerin öğrenme sürecinin öznesi olduklarını hissetmelerini, ilgi ve motivasyonlarının artmasını sağlayan ve öğrenmelerini güçlendirici bir yöntem olduğu görülmektedir.

4.3.1.2. “Göç Kavramına Yüklenen Anlamlar” Oturumu: “Teorik Bilgi Almaktan O Kadar Sıkılmışız ki Uygulama İstiyoruz”. Katılımcılar, “Göç Kavramına Yüklenen Anlamlar” oturumuna ilişkin anlatılarında genellikle betimsel bir dil kullanmıştır. Fotoğraf, video gibi görsel materyallerin kullanımına ilişkin tanımlamanın yapıldığı bu dili kullanan katılımcılardan birinin dikkatini bot üzerinde mültecilerin olduğu bir fotoğraf, bir diğerininkini hayvanların göçlerini tasvirleyen fotoğraflar çekmiştir. İçeriğe ilişkin görüşlerini paylaşan katılımcılar da olmuştur. Oturumların anlatıldığı bölümde görüleceği üzere, oturum, “göç” kavramının katılımcılarda çağrıştırdıklarının neler olduğunun sorulmasıyla başlamış ve kendilerine verilen düşünme süreçlerinde etraflarındaki fotoğraflardan yararlanabilecekleri belirtilmiştir. G13, bu yöntemin göç kavramına ilişkin bilgi sahibi olmayan katılımcıların konuyla ilişkileneceklerini sağladığını düşünmektedir. İfadeleri şöyledir:

Göç deyince aklımıza neler geliyor diye sorulmuştu. Bu iyi bir yöntem; çünkü göç hakkında ya da ülkedeki sorunlar hakkında çok fazla bilgi sahibi olmayan, konuya uzak insanlar için göçle ilgili bir zihin yoklamaydı. Güzeldi. Konuya giriş oluyor, ısıtıyor insanlar. (G13)

G13’ün dile getirdikleri dikkat çekicidir; çünkü oturumun amacında katılımcıların göç kavramına ilişkin çağrışımlarını paylaşması hedeflenmektedir. Dolayısıyla tüm katılımcıların bilgisine ulaşmak hedeflenir. Belirtmekte fayda vardır ki G13, bir STK’da göç alanında çalışmaktadır, ayrıca yüksek lisansını da bu alanda yapmıştır. Dolayısıyla hâlihazırda göç kavramına ilişkin bilgi ve deneyimi yüksektir. Bu farkındalığının oturuma ilişkin olarak paylaştığı görüşlerini şekillendirdiği düşünülmektedir.

Oturumun sonunda yer alan ve geleneksel eğitim yöntemlerinden biri olan anlatım yöntemi ile uygulanan “hukuksal mevzuat sunumu”na ilişkin ise çeşitli görüşler dile getirilmiştir. Örneğin sunumdaki bilgiler katılımcılardan G11’in programa katılım beklentisini karşılamıştır:

İstatistiklerle ortaya koydular, anlattılar, gösterdiler. Çok aydınlatıcı oldu bizim için. Çok başarılı bir eğitimdi. Ben her ne kadar dünya vatandaşlığına, evrensel değerlere inanan bir insan olsam da demek ki toplumdaki bu algı, medyadaki yanlış yönlendirme bizi de olumsuz etkilemiş. Ben bunu fark ettim. Bir anda gerçekleri görmek, yabancılarla, göçmenlerle ilgili farklı bir bakış açısı kazanmama neden oldu. (G11)

Benzer şekilde, katılımcılardan üçü, Cenevre Sözleşmesi'ni, göçmen ve mülteci kavramlarını tanıtan bir etkinliğe katılmış olmaktan memnun olduklarını ifade etmiştir. Katılımcıların kavramsal öğrenmelerine örnek olarak G12'nin konuşması sırasında, "Suriyeli 'göçmenler' değilmiş, 'mülteci' demek gerekiyormuş, öğrendik" demesi gösterilebilir.

Ancak katılımcıların çoğu bu oturuma ilişkin olumsuz deneyimler paylaşmıştır. Örneğin üniversite öğrencisi G9, sunumda verilen bilgilerin gerekli olduğunu düşünse de oturuma ilişkin deneyimi, "teorik bilgi almaktan sıkılma" çerçevesindedir:

Slayt kısımlarında azcık sıkılmıştık. Çünkü hep duyuyoruz. Kulağımız hep aşına. Nedir, ne değildir, ne yapsak, ne yapmasak... Ama onları da öğrenmek zorundaydık. Nasıl ilerleyeceğimizi bilmiyorduk çünkü. Belki biraz daha kısa tutulabilirdi. Slayt kısmı kısa tutulup bizi daha aktif kılacak daha fazla proje yer alabilirdi belki. Çünkü o gün projeler, uygulamalar gerçekten inanılmazdı. Atölye çalışması gibiydi. Onlara yer verilebilir belki. Artık teorik bilgi almaktan o kadar sıkılmışız ki uygulama istiyoruz. (G9)

G9'un görüşüne benzer şekilde diğer bir üniversite öğrencisi olan G8 için de sunum yapılması önemlidir, zira kendisi oturumu yapacak olsa sunuma mutlaka yer verecektir; fakat eklemektedir: "20'li yaşlarda insanlar sunum gibi etkinliklerden sıkılıyor ama kısaca bir verirdim." Avcılar Belediyesi'nde çalışan G12 de "Ya aslında biz genelde sunumlardan sıkılan insanlarız. Çok böyle sunumu abartmadan daha çok uygulamalı. Çünkü biz gerçekten uygulamadan anlayan insanlarız." diyerek oturumda kullanılan yönteme dikkat çekmiştir. Üniversite öğrencisi G6 da slaytların sıkıcı olduğunu dile getirmiştir. Görüşme yapıldığı sırada YUVA'da çalışan G4 ise sunum yöntemini çok gerekli görmediğini belirtmiştir. İnsanların empati kurmasını sağlayacak araç olarak "mülteci", "göçmen" gibi kavramların tanımlarını anlatmanın etkili bir yöntem olmadığını düşünmektedir ve aşağıdaki gerekçelerle programa birkaç simülasyon¹⁴ eklenmesi gerektiği görüşündedir:

Mülteci nedir, ne değildir, o bilgiler önden de verilebilir. İsteyen okusun; ama birebir bir göç ve bir şeyler yapmaksa, bütün eğitim baştan sona bu oyunlarla zenginleştirilebilir. O zaman insanlar empati kuruyor ve bence insanda daha kalıcı

¹⁴Simülasyon: Bir konunun gerçeğe uygun olarak kurgulanıp uygulandığı bir eğitim tekniğidir. Yaygın eğitim alanında farkındalık yaratılmak istenen eğitim programlarında sıkça kullanılmaktadır.

bir etki bırakıyor. (...) Oyunun sonunda ben empati kurabiliyorum. Göç nedir, mülteci nedir, bunlar bana empati kurdurmuyor. Ben kendimi orada oyun içinde mülteci gibi görünce ve onların sorunlarını yaşayınca empati kurabiliyorum. (G4)

Doktorasını göç alanında yapan G14 de yöntemin değiştirilmesi gerektiğini düşünenlerdendir, oturum farklı öğretim teknikleri ile uygulanmalıdır:

Neden o kelimelerin kullanıldığı üzerine konuşulabilir. Kafalarda örnekler var; ama neye tekabül ettiğini bilmiyordu insanlar. Orada çok monoton, sunum şeklinde gitmişti. Standart bir ders havasında, örgün eğitim yapılmıştı. Onu biraz daha böyle yaygın eğitim temelli, hareketlerle, farklı energizer'lar¹⁵ konularak yapılabilir. (G14)

Bilir, anlatım yönteminin başarısını, anlatımı ilginç ve etkili hâle getirmeye bağlar (2013, s. 234). Anlatımı daha etkili hâle getirmek için yapılanlara rağmen yetişkinlerin sözlü anlatıma ve dinlemeye karşı fazla istekli olmadığını da dile getirir. Bu nedenle sözlü anlatımın, diğer yöntemler ve eğitim araçları ile birlikte kullanılmasının yararlı olacağını da belirtir. Yukarıdaki verilere bakıldığında, oturumda farklı yöntemler ve eğitim araçları kullanılmış olsa da katılımcıların çoğunluğunun “hukuksal mevzuat sunumu” ile yapılan kapanış çalışmasına işaret ettiği görülmektedir. Dolayısıyla Bilir’in ifade ettiği gibi, kullanılan farklı yöntem ve araçlara rağmen katılımcılar sözlü anlatıma karşı fazla istekli değildirler. Öte yandan, oturumda “sıkıldıklarını” ifade etseler dahi, sıkılma nedenleri dinlendiğinde oturumda kullanılan slaytın ya da sunumun ilgi ve motivasyonlarını düşürdüğü; ancak katılımcıların aktarılan bilgileri gerekli ve önemli gördüğü ortadadır. Bu bulgular, anlatım yönteminin öğrenme sürecini olumsuz yönde etkileyen özellikleri ile örtüşmektedir. Oturumda, anlatım yönteminin sakıncaları olarak görülen “öğrenenlerin edilgenliği, uzun ve sık yinelemelerle öğretimin sıkıcı hâle gelmesi, ilgi ve gereksinimleri karşılama zorluğu” (Bilir, 2013, s. 234) durumlarının oluştuğunu söylemek mümkündür.

4.3.1.3. “İleri Doğru Bir Adım At” Oturumu: “Geride Bıraktığım İnsanları Görünce...”. Görüşmeler boyunca katılımcıların anlatıları, empatinin Suriyeli mültecilerin yaşam koşullarını anlamalarında önemli bir etken olduğuna işaret ediyordu. Empatinin başlıca dile getirilme kanalı ise rol oynama tekniği ile uygulanan “İleri Doğru Bir Adım At” oturumuydu. Örneğin Bayrampaşa’da bir lisede öğretmen olan G2, oturum ile Suriyeli mültecilerin temel haklar kapsamında ve toplum nezdinde dezavantajlı durumda olduklarına ilişkin farkındalığının oluştuğunu şu sözlerle dile getirmiştir:

¹⁵Energizer: Hareketlendirici

[Beni en çok etkileyen] Empati yaparak, onlardan [Suriyelileri kastederek] birisinin rolünü alarak yaptığımız oyun. Onda kendimizi çok yalnız hissettik. Biz adımlarımızı attık, birkaç adım, bu toplumda hiçbir şeyden yararlanmayan arkadaşlarımız geride kaldılar. Onlar [Suriyelileri kastederek]; işte onlar. Hiçbir şeyden yararlanmıyorlar, oraya gidemiyor, dil bilmiyorlar, toplumda dışlanıyorlar, para kazanamıyor ve arkada kaldı. Ben ilerlemeye devam ettim. O da arkada kaldı. Daha çok üzüldük. (G2)

Görüşme başında anlatısında Suriyeli mültecilere yönelik ayrımcı söylemler dile getiren G2'nin bu söyledikleri dikkat çekicidir. Zira G2, Suriyeli mültecilerin sıra beklemeden muayene olduklarını, pek çok Türkiye Cumhuriyeti yurttaşından daha fazla hakka sahip olduklarını sıkça dile getirmiştir. Ancak eğitim programını değerlendirirken yukarıda görüldüğü gibi empatik bir dil kullanmıştır. Araştırmacının gözlemine göre, bu dil içtence kurulmuştur. Bu durum, oturumun ardından G2'nin kişisel görüşleri ve önyargıları üzerine eleştirel düşündüğünü, Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları güçlükler karşısında yaşadığı duyguları tanımaya çalıştığını düşündürmektedir.

G2 gibi, ileri doğru adım atan diğer katılımcıların da attıkları adımlar, toplumun dezavantajlı kesimleri üzerine düşünmelerini sağlamıştır. Örneğin özel bir anaokulunda öğretmen olan G5, önde olmanın kendisine hissettirdiklerini şöyle ifade etmiştir:

... Beni en çok etkileyen şeydi o [İleri Doğru Bir Adım At oturumunu kastederek] oyun. Ben biraz önde gittim, döndüğümde baktığımda çok insan gerideydi. Ben çok etkilenmişim o durumdan. Yani geride bıraktığım insanları görünce... Dedim ki hayat da böyle aslında, kimi çok şanslı olabiliyorken kimi çok şanssız olabiliyor. (...) Arkama dönüp baktığımda insanların benden geride olduğunu fark ettim. Bir an onların yerine koydum kendimi. (G5)

Katılımcıların adımlarını atarken kendilerini yerine koydukları kişiler, rol kartlarında kimlikleri yazılan, tanımadıkları yüz karakterleri değildir sadece. Örneğin bir STK'da Türkçe öğretmeni olarak çalışan G19'a Suriye'den gelen, Şam Üniversitesi'nin Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde okumuş genç bir kadın rolü gelmiştir. Bu rol, onun uygulama sırasında kendi öğrencisini düşünerek hareket etmesine neden olmuştur:

Benim bir öğrencim var, 42 yaşında, Edebiyat bölümü mezunu bir öğretmen, başka bir ülkede çalışmıyor, diploması falan yok. Aynı benim gibi öğretmen. Kadın o kadar çalışkan ki anlatamam. (...) 4 tane çocuğu olmasına rağmen, 4 tane çocuğun sorumluluğu çok fazla ya, buna rağmen kadın, çok başarılı ama para kazanamıyordu, yaptıklarından, hayatını sürdüremiyordu. Yürürken, adım atarken benim aklıma o kadın geldi ve çok etkilendim, dedim ki gerçekten bak ben öğretmenlik yapıyorum, buraya geldim, belki başka bir şey için İzmir'e gideceğim. Yine öğretmenlik yapabileceğim. Ama o yapamıyor, çok uğraşıyor, kurslara gidiyor; ama çok uğraşmasına rağmen yapamıyor. Empati duygusunu geliştirdi bende sosyal uyum eğitimi. (G19)

G19'un söyledikleri incelendiğinde, seçtiği rolün öğrenmesini olumlu etkilediği görülebilmektedir. Ancak bu durum her katılımcı için geçerli olmamıştır. Örneğin G2'nin rolü, ona eğitim programından çok kısa bir süre önce kaybettiği erkek kardeşini hatırlatmıştır. G2, "O an kitlendim." sözleriyle rolün kendisinde yarattığı etkiyi dile getirmiştir. Görüşmede, kısa bir süre içerisinde kendisini toparladığını ve oturuma katılmaya devam ettiğini söylemiştir. Bu iki örnek, rol kartları uygulamasının kimi riskleri barındırabileceğini göstermektedir. Katılımcılar, oturum sırasında veya sonrasında içinden çıkamayacakları bir duygu hissedebilirler. Her ne kadar bu iki örnekte ihtiyaç olmadığı hissedilse de eğiticinin rolü burada önemlidir. Eğiticilerin bu gibi risklerle veya krizlerle karşılaştığında bunları aşabilecek yetkinliklere ve deneyime sahip olması gerekmektedir.

Rollere geri dönecek olursak, rollerin sadece Suriyeli mültecilere yönelik değil; toplumun dezavantajlı diğer kesimlerine yönelik bir farkındalığın oluşmasını sağladığı da söylenebilir. Kimi katılımcılar, kendi rollerinden veya gözlemledikleri rollerden o denli etkilenmiştir ki eğitimden sonraki yaşamlarında bu rollere sahip kişilere veya onların haklarına daha duyarlı hâle gelmişlerdir. Örneğin çocuklu bir kadının uygulama sonunda en arkada olduğunu gözlemleyen üniversite öğrencisi G9 için bu oturum çarpıcı olmuştur. G9, hâlâ aklında olan oturumu şöyle anlatmaktadır:

Ben Urfalı bir kebabçıydım. Paramın olduğunu düşünüyordum. Ortalardaydım. Bazı sorular vardı tam hatırlayamıyorum ama kendimi kısıtlanmış hissettim. Ama en arkada kalan kişi kimdi? Onu iyi hatırlıyorum: dul bir kadındı mesela. 3 çocuklu ya da 5 çocuklu, yoksuldu. O kişiyle en öndeki kişi arasında dağlar kadar fark vardı. Bunu da görmüş olduk. Bu etkinlik çok aklımızda kaldı. Benim hâlâ aklımda. Kadın ve çocuklara hâlâ daha duyarlı davranıyorum. (G9)

Kendisine engelli bir yurttaş rolü gelen üniversite öğrencisi G10 da oturum ile toplumsal ve ekonomik yapıların yaşamı belirlediğine dair farkındalık kazanmıştır:

Bana şey gelmişti, yürüme engelli birisi, 'tekerlekli sandalyeye mahkûmsun' gibi bir şey gelmişti mesela onunla ilgili bir şey yapmıştık hani söylüyordu, yapabiliyorsan bir adım öne çık yapamıyorsan sabit kal o mesela beni şaşırtmıştı ve hiç beklemediğim şekilde yani sosyal yapının, sosyal yapı ya da maddiyatın her şeyi belirlediğini orda görmüştüm. (G10)

Katılımcılardan ikisi, rollerindeki kişileri neden dezavantajlı gördüklerini ve fazla adım atmadıklarını sorgulamaktadır. Örneğin G14'ün rolü, Afrika'dan gelen ve çocuklarını kaybetmiş bir kadındır. Eğitici tarafından okunan cümlelerden sadece "dini pratikleri yerine getiriyorsun" cümlesini rolüne uygun görmüş ve bir adım atmıştır. Sonrasında bu davranışı üzerine düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

Bana Afrika'dan gelen ve çocuklarını kaybetmiş kadın rolü geldi. Ben tüm şartlardan yoksun bir kadını canlandırdım kafamda. Birçok şey de uymadı, 'bir tek dini vecibelerini yerine getiriyor galiba' dedim. Onun dışında hiçbir adım atamadım kafamdaki rolde. Ama sonra şey dedim kendi kendime: Göçmenin ne kadar mağdur ve yoksun tanıtılması kafamızda. Niye olmasın ki mesela, niye diğerlerine uymuyor olsun ki, temiz ve sıcak bir suyu, belki kendine ait bir odası olabilir. Ama hiç öyle tanımlamadım. Sonra kendi kendime bunu düşündüm. Benim daha sonra kendime yönelik sorguladığım şey, neden öyle koşullarda yarattım kafamda o kadını? Çok daha olumlu bir şey de yaratabilirdim. Ne bileyim gördüğüm gerçeklerden mi yola çıkmıştım ne yapmıştım bilmiyorum. (G14)

Görüşme sırasında da bu eleştirel düşünme sürecini tekrar yaşadığı gözlemlenen, G14, bu yaklaşımını "kaderci" olarak tanımlamaktadır. G14'ün anlatısına benzer şekilde geride kalan diğer bir katılımcı tekstil işçisi olan G7'dir. O da tıpkı G14 gibi, uygulamadan sonra geride kalma davranışını sorgulamıştır:

Ben geride kaldığımı fark ettim, şöyle etrafıma baktığım zaman 2-3 kişiydik. Niye biz gerideyiz ki yani şu öndeki insanlardan bizim ne eksiklerimiz var yani. Hatta bana sorarsan fazlamız bile var. Neden biz gerideyiz diye düşünüp baktığım zaman ben kendime az güveniyormuşum. Biraz daha kendime güvenmeliyim, biraz daha özgüvenim yüksek olmalı. O bölümün bana kattığı, kendime olan özgüvenim ondan sonra biraz daha arttı. Gülistan'ın benden neyi fazla ki yahut neyi eksik de Gülistan benim arkamda kalıyor? O arkamda kalıyorken ben onun elinden tutup niye yanımda götürmüyorum. Ben onu yanımda götürmeye çalışırken benim önümdekiler niye beni götürmedi? Beni götürebilirlerdi ama. Demek ki sadece kendilerini düşündüler. Gelecekle ilgili kaygıları sadece kendilerine. Aslında bir nevi insanın profili de çıkıyor orda. O konuda bana baya bir özgüven katmıştı daha sonraki yaşamımda. (G7)

Görüşmelerde fark edilmiştir ki, karma gruplarda eğitimi deneyimleyen katılımcılardan; uzun süredir sivil toplum çalışanı olan, gönüllü olan, göç alanıyla ilişkisi olan veya toplumdaki diğer kırılgan gruplarla (etnik kökeni fark etmeksizin yoksul çocuklar ve kadınlar gibi) çalışma deneyimi olan, yaygın eğitim uygulamaları ile daha önce tanışan katılımcılar, empatinin katıldıkları gruplardaki bireyler üzerindeki etkisine ilişkin gözlemlerini paylaşmaktadır. Başka bir deyişle, onların anlatılarında, çoğunlukla kendi deneyimleri değil, katılımcıların deneyimlerine ilişkin gözlemleri vardır. Örneğin 3 yılı aşkın bir süredir göç alanında faaliyet yürüten STK'larda avukat olarak çalışma deneyimine sahip G17'nin "İleri Doğru Bir Adım At" oturumuna ilişkin görüşleri şöyledir: "O oyun empatiye zorlayan bir şey. Çünkü bazı kartları seçenler iki adım filan atmış oluyorlar. Bir an için o insanın yerine geçip gerçekten diğerlerinin uçup gittiğini görüyorlar. Bu insanda biraz olsun düşünmeye yol açar." Benzer şekilde, kendisi de yaygın eğitim uygulayan ve göç alanında doktorasını yapan G14 gözlemlerini ve görüşlerini şöyle paylaşmıştır:

Beni en çarpan şey, en önde gidenlerin son iki adım kala farkı bu kadar açtıklarını fark etmeleri idi. Çözümleme yaparken ‘Ne zaman fark ettiniz?’, ‘Ne hissettiniz?’ diye sordular. ‘Ben son adımı attığımda arkama dönmeyi tercih ettim’, ‘Baktım bütün gruptan kopmuştum, o zaman farkına vardım’ dedi mesela bir tanesi. İkinci, üçüncü, dördüncü sıralara baktığımızda sürekli ‘Arkaları düşünmemişsiniz’ galiba diyenler oldu. Günümüz toplumsal normlarından çok da bağımsız gelmedi. O açıdan onu deneyimleyebilmek bence önemli. (G14)

AISEC gönüllüsü G16 da ileri doğru adımları tükendiğinde oturumda olanları gözlemlemiştir:

Ben orda çok adım atamadım, iki adım attım, sonra durdu millet yarıştı falan. Sürekli adım atıyorlar, en öndekiler ‘Ben arkama bakmayı bile unuttum, arkamda kaç kişi var, bakmadım’ dedi. Zaten iyi bir şey gelmiştir onlara. Beyaz Türk, doktor falan çıkmıştır. Biz arkada kalınca öndekilerin dedikodusunu yaptık. Ben kabul ettim, eyvallah dedim. Biri hiç kıpırdıyamadı çok üzgündü. Onunla kaynattım, dedim ‘Alt sınıf kardeşim’, onları boş ver. (G16)

Yukarıda ifadelerine yer verilen katılımcıların oturum uygulanırken kendi hislerini değil; uygulama sırasına ilişkin gözlemlerini paylaşıyor olması tesadüf değildir. Gözlemlerini paylaşan katılımcıların bir kısmı, eğitim programından önce Türkiye’de ve Avrupa’da yaygın eğitim programlarına, eğitici eğitimi programlarına katılmışlardır. Bu eğitimler sırasında “İleri Doğru Adım At” oturumuna benzer uygulamaları deneyimlemişlerdir. Bu deneyimleri oturumu etkili bulmalarını engellemese de empati kurmalarını önünde bir engel olmuştur. Onlar için oturum, “diğer katılımcılar” için etkilidir. Göç alanında faaliyet yürüten STK’larda uzun süredir çalışanlar için de oturum önemlidir; fakat kendilerinin empati kurmalarını sağlayamamaktadır. G17’nin ifadeleri buna örnektir:

[Oturumun] Oradaki sonucu büyük bir ihtimal insanların kimlikleri nedeniyle nasıl dezavantajlı olabildiklerini hissettirmekse benim kendi tecrübemden dolayı bana yeni bir şey katmadı o. Çünkü zaten işte dediğim gibi farkındayım. Zaten hak mücadelesi o eşitsizlikleri giderebilmek, dezavantajlılara daha kendilerini korunaklı hissedebilecekleri bir ortam yaratmaları amaçlanıyor. O bir yöntem, bunun bilincinde olarak çalışıyoruz. Dolayısıyla bilmiyorum, zaten başka nasıl yapılabilir onu da bilmiyorum. O güzel bir fikir aslında bence ama işte alanda 3-4 yıldır çalışan insan için belki daha farklı bir şey düşünülebilir orada diye düşünüyorum. (G17)

Görüldüğü üzere, katılımcıların hem yöntemi tanıyor olmaları hem de alanda uzun süredir çalışıyor olmaları, diğer katılımcıların kurdukları empatiyi ya hiç hissetmemelerine ya da sınırlı düzeyde hissetmelerine neden olmuştur. Bunun nedeni, tıpkı G17’nin belirttiği gibi katılımcıların hâlihazırda toplumun dezavantajlı kesimlerinin yaşam koşullarına ve bu kesimlere yönelik yaygın olumsuz bakış açılarına ilişkin farkındalıklarının yüksek olmasıdır.

Daha önce vurgulandığı gibi, bu oturumda eğitici her bir yönergenin ardından kısa bir süre sessiz kalarak katılımcılara attıkları adım ile edindikleri yeri ve diğer katılımcılar ile mesafeyi görmeleri için zaman tanımaktadır. Katılımcıların anlatımlarından anlaşıldığı üzere diğer katılımcılara göre daha çok adım atanlar, bu süreyi programda öngörüldüğü gibi kullanmamıştır. Örneğin G16'nın katıldığı oturumda en çok adımı atan katılımcılar, “Ben arkama bakmayı bile unuttum” demiştir. Uygulamadaki deneyimini günümüz normlarıyla ilişkilendiren G14'nun sözlerini burada açıklamakta fayda vardır. Ona göre rekabet tutkusu nedeniyle insanlar öndedir:

İster istemez bir rekabet başlıyor orada. İnsanların adım atmaları, birbirlerinin farkına varmamaları, ne zaman vardıkları, arkada kalanlar ne hissetti, öndekiler ne hissetti, ne yaptılar, niye o rolü kendi kafalarında yarattılar. Mesela bir yerden gelmiş çocuklarını kaybetmiş kadın rolün var diye çok olumsuz şeyler düşünmek zorunda değilsin. Çok olumlu bir şey de düşünebilirsin, olumsuz bir şey de düşünebilirsin. Bütün bunları yorumlamak, çözümlemek, konuşmak ve dinlemek çok anlamlı aslında bence. İnsanlar farkına varıyorlar deneyimleriyle. (G14)

G14'ün rekabetin yüksek, empatinin düşük düzeyde olmasına yönelik toplumsal bir ilişki kurduğu bu ifadelerden görülmektedir. Bu fikrin düşündürücü yanları olduğuna inanılmaktadır. Araştırmacıya göre, empatinin bir duygu durumu olmasından hareket edilmelidir. Tanımı itibarıyla empati, “içinde hissetmek ya da kendini başkasının yerinde hissetmek”tir (Smith, 2018, s. 77). Dolayısıyla insanların bir duyguyu içlerinde hissettikleri, kendilerini başkalarının yerine koydukları hatta önyargılarıyla yüzleştiği duygu durumlarından çıkıp etraflarındaki kişilerin duygu durumlarını merak etmeleri mümkün olmayabilir. Bunu yapabilmeleri için ya yukarıda yaygın eğitim deneyimleri olduğu belirtilen STK çalışanları gibi empati temelli etkinlikleri en azından birkaç kez deneyimlemesi ya da girdikleri role ve benzerlerine ilişkin hâlihazırda yüksek bir farkındalıklarının olması gerekebilir. Bu konuyu en iyi açıklayabilecek örneklerden biri özel bir anaokulunda öğretmen olan G5'in dile getirdikleridir. G5, empati kurduğu bu oturumda, ileri doğru adım atıp en önde olanlardandır. Yönergeler bittiğinde geride bıraktığı insanları görmüştür ve hislerini: “...çok etkilendim. Bir an kendimi onların yerine koydum.” diyerek o an ve bu oturumdan sonra “Acaba ben de bu şekilde olsam hayat nasıl olurdu?” üzerine sık sık düşündüğünü ifade etmiştir.

Öte yandan, rol kartları, farkındalık yaratmak amacıyla düzenlenen eğitim programlarında sıkça kullanılan yöntemlerden biridir. “İleri Doğru Bir Adım At” oturumunda olduğu gibi, kişilerin kendilerine verilen rollere girerek ya da eğiticiden gelen yönergelere uygun olarak hareket etmeleri istenir. Araştırmacının bu tekniğin

kullanıldığı eğitim programlarına ilişkin gözlem ve deneyimi de doğrulamaktadır ki, rol kartları uygulamalarında kişiler, genel olarak kendilerinin ya da gruplarının ilerlemelerine ve sorulara doğru yanıtlar vermeye odaklanırlar. Oturumdaki deneyimlerde de görüldüğü üzere, ileri doğru adım atan katılımcılar, uygulama sırasında okunan cümlelerin kendilerine uygunluğu ve atacakları adımlar ile ilgilenmişlerdir. Katılımcıların deneyimlerine göre öğrenme alanlarında bulunan katılımcılardan sadece bazıları arkasına bakmış; sadece bir katılımcı geride kalan bir katılımcıyı yanına almak üzere eylemde bulunmuştur.

Rollerin farklılığı, katılımcıların sosyal gerçekliğe, sosyal ve politik gerçekliğin çelişkilerine dikkat etmelerini de sağlamıştır. Örneğin görüşme yapıldığı sırada kendisi de YUVA çalışanı olan G4 bu çelişkiyi şöyle ifade etmiştir:

Sorunu yaşayan insanlar direkt mülteciler değildi oturumda, karışık bir senaryosu vardı. Toplumun kesimlerinden ve aslında toplumun alt kesimlerindeki herhangi bir Türk insanla mültecinin yaşadığı sorunlar da benzer aslında. Bu birazcık belki toplumsal bir olay yani geride kalmak. Toplumun o imkânlarından yararlanamamak, toplum arası eşitsizlikler, sadece belki mülteci ve Türk sorununa indirgenmeyecek kadar çok boyutlu işler. Yani toplumsal düzeyde bir haksızlık var, sadece mülteci konusunda değil; diğer demokratik haklarımızı almak da bazı toplumlar ve insanlar için başka insanlara göre daha zor maalesef. Böyle sırf mülteci sorununa indirgenmeyecek daha büyük kapsamlı bir sorun diye düşündürdü. (G4)

Avukat olan G17 ise oturumu, toplumdaki eşitsizliklerin giderilmesi için insanların ihtiyaç duyduğu empati kurma kaynağı olarak değerlendirmiştir. Katılımcılardan G15, hissinin “empati” değil; “anlama” olduğunu özellikle belirtmiştir. Ona göre, empati, “Biz de fukara olabiliriz, bu durumda onlara sadaka verin” demektir; bu nedenle de empati yapmak hiçbir şeyi değiştirmemektedir. Empati yapmanın neden hiçbir şeyi değiştirmediği sorulduğunda ise “Onların durumunu anlayamam, onların hissettiği şeyi anlamaya çalışabilirim ama.” demiştir.

Hatırlanacağı üzere, oturumun öğrenme hedefleri, katılımcıların mültecilerin yaşam deneyimleri ve içinde bulundukları koşullar üzerine düşünmesi, yaşadıkları süreci anlama çabası göstermesi, mülteciler dâhil olmak üzere toplumdaki bireyler arasındaki eşitsizlikler üzerine düşünmesidir (Yuva Derneği, 2018). Yukarıdaki anlatılar, oturumun bilinçlenmeyi sağlayan etkisi üzerine düşünülmesini gerektirmektedir. Öyle ki, Freire’ye göre, gerçek bilinç, kişilerin gerçekte yaşadıklarını sonradan analiz ettiklerinde nasıl davranmış olduklarını görmelerini sağlayan bilinç düzeyidir. Bu bir kendini değerlendirme süreci olarak tanımlanabilir. Freire’nin yüzleşme dediği bu süreçte, her insan ötekilerle diyalog içinde iken kendi dünyasına eleştirel bakma yeteneğinde olur. Bir

başka deyişle, insan, böylesi bir yüzleşme için uygun araçlar sağlandığında kendi kişisel ve sosyal gerçekliğini de bu gerçekliğin çelişkilerini de kademe kademe algılayabilir, bu gerçekliğe ilişkin kendi algılayışının bilincine varabilir ve bu gerçekliği eleştirel biçimde ele alabilir (Freire, 2006, s. 13). Tıpkı G17'nin empati kurmayı sağlayacak araçların olmadığını söylemesi gibi, bilinçlenmenin olabilmesi de bu araçlara bağlıdır, burada empatiyi bilinçlenmeyi sağlayan araç olarak görmek de mümkündür. Bilinçlenme, kişilerin gerçek bilinçlerinin yardımıyla sorguladıkları davranışlarını, toplumsal gerçeklik ile değerlendirmesini ve toplumsal eşitsizlikleri değiştirmeye yönelik adım atmalarını sağlamaktadır. Bu kavram, Freire için dönüşümü yaratan kavramdır. Mezirow da bu dönüşümü, eleştirel düşünüm olarak açıklar. Ona göre (Mezirow, 1983; Akt. Sayılan, 2013), bir öğrenme, kültürel ve psikolojik varsayımların üstesinden gelerek gerçekleşir, yaşanılan deneyim yeniden anlamlandırılır. Fakat deneyimin yeniden anlamlandırılması yeterli değildir; aynı zamanda yeniden yapılandırılmalıdır. Sözcüklerle ve sözcüksüz olabilir yeniden yapılandırma süreci. Sözcüksüz yeniden yapılandırma sürecinde, kabul etme, sezgi, empati, duygu ve farkındalık vardır.

Katılımcıların ifadelerinde ve anlatımlarında öne çıkan “empati kurma” eylemi, kişilerin gerçek bilinçlerine yaklaşması ve “diğerlerinin” gözünden davranışlarını değerlendirerek onlara eleştirel bakmaya başlaması olarak yorumlanabilir. Yanı sıra, Mezirow'un deyişiyle, sözcüksüz bir yeniden yapılandırma sürecinin ifadesi olabilir. Önde olan katılımcıların empati kurmaları kendilerinin neden önde, diğerlerinin neden geride olduğunu sorgulamasıyla başlamaktadır. Bunu, çözümleme ve kapanış aşamasında katılımcılara yöneltilen soruların ve grubun bu sorularla başlayan diyalog sürecinin takip ettiği söylenebilir.

4.3.1.4. “Sosyal Uyum için Neler Yapabiliriz?” Oturumu: “Adres Gösterilebilirdi”. Bu oturum, eğitim programının son oturumudur. Katılımcılar, önce gruplar hâlinde önerilerini geliştirmiş; daha sonra fikirlerini birbirlerine sunmuşlardır. G6, oturumdaki deneyimini şöyle ifade etmiştir: “Bir saat içerisinde bile bir şey yapılabilir fikri ortaya çıkıyor.” G6 ile benzer şekilde, G18'e göre, “bir sürü güzel şey” olmuştur. Ancak G6'dan farklı olarak, oturumun ardından somut adımlar atılamadığını, somut adımların atılması için grup devamlılığının ve yönlendirmenin olması gerektiğini ifade etmiştir:

Oradaki grubun bir devamlılığı yoktu. ‘Bunlar bunlar bunlar yapılabilir, evet, buyurun’ gibi bir şeydi benim için. (...) Orada somut bir plan yapıyorsun; ama bu

planı geliştirmek istiyorum ben ve bir şey yapmak istiyorum. Bununla ilgili bir adres lazım bana. O somut çıktıdan sonra arkadaşlar böyle bir yer var, gidip bununla ilgili şunları yapabilirsiniz gibi bir adres gösterse keşke o çalışma ve ben ne yapacağımı bilsem. Benim heybemde çeşitli yeterliliklerim var. Galiba böyle bir adrese ihtiyaç duydum ben sonrası için. (G18)

Görüldüğü üzere, son oturumda ortaya çıkan fikirler, katılımcıda, geliştirdiğı fikri somutlaştırmaya yönelik bir motivasyon oluşturmuştur. Ayrıca kolaylaştırıcıdan ve eğitim programından “adres göstermesi” beklenmektedir. Ancak eğitim programında bu kapsamda bir bilgi notu paylaşımı olmadığı için gösterilebilecek adreslerin kolaylaştırıcının veya grubun bilgi ve deneyimleri ile sınırlı olabileceğı söylenebilir.

Yukarıdaki katılımcılardan farklı olarak avukat olan G17, oturumun grup çalışması ile gerçekteştirilmesini eleştirmektedir. Eleştirisini şöyle ifade etmektedir:

O diğeri gruplara ayırdığımız proje yaptığımız, yine birçok eğitimde kullanılan bir yöntem, sadece sosyal uyum çalışmalarında da değıl; hukukta da. Hiçbir zaman işe yaramıyor bence. Çünkü zaten oraya eğitim almaya gelmiş insanların bilmiyorum yani o sunumlar olsun. Bu şey gibi, oyunlar oynuyormuş gibi kişiler böyle. Hiçbir zaman orda yeni bir şey çıkmıyor. Bir de tek bir konu veriliyor, herkes aynı şeyi anlatıyor. Ve çok temelinde anlatılıyor. Süre de 15-20 dakikada. (G17)

Yukarıda, oturuma yönelik görüşlerini paylaşan katılımcıların ifadelerine yer verilmiştir. Oturuma ilişkin görüşlerini paylaşmayan katılımcılara ise oturum hatırlatılmıştır. Bu katılımcılar, sosyal uyumun uzun bir süreç istediğini, sosyal, politik, kültürel pek çok farklılığın ve dinamiğın var olduğunu söylemiştir. Bu nedenle katılımcıların pek çoğuna göre sosyal uyumu gerçekteştirebilmek için adımlar atmak zordur. Araştırmacı, bunun üzerine katılımcıların grup arkadaşlarıyla ya da eğitimde tanıştığı biriyle program uygulamasından sonra bir araya gelip gelmediklerini sormuştur. Yanıtlara göre, katılımcıların hiçbirisi bu oturumda oluşturdukları fikirleri geliştirmek veya gerçekteştirmek için grup arkadaşlarıyla bir araya gelmemiştir.

Buradan hareketle yetişkin öğrenmesine dikkat çekecek olursak, yetişkinlerin, gerçekte yaşamlarında kullanabilecekleri bilgileri ve becerileri kendilerine verebileceğine inandıkları eğitim programlarına katılmayı tercih ettiklerini hatırlayabiliriz. Aynı şekilde, öğrendikleri bilgileri uygulayabilecekleri alanlar bulmak, yaşamlarında bu bilgileri nasıl kullanacaklarını bilmek isterler. Bu kapsamda, kolaylaştırıcının veya katılımcı grubun üyelerinin bu konuda bir deneyimi yoksa, G18’in deneyiminde de görülebileceğı üzere, oturumun katılımcıları yalnız bırakan bir sonuç ile tamamlanması söz konusu olabilmektedir. Bu riski ortadan kaldırmak, katılımcıların edindiğı bilgileri, geliştirdiğı

fikirleri somut deneyimlere dönüştürmelerini sağlayacak kaynaklara ulaşmaları için destekleyici önlemler alınabilir.

4.3.1.5. “Doğru Bilinen Yanlışlar” Oturumu: “Zorunlu Eğitim Verilmeli”.

Yukarıda belirtildiği gibi, “Doğru Bilinen Yanlışlar” oturumu, sadece Avcılar Belediyesi çalışanlarının katıldığı eğitim programında uygulanmıştır. Katılımcılardan ikisi Avcılar Belediyesi çalışanıdır ve katılımcı gruba ilişkin benzer ifadeleri çarpıcıdır. Öyle ki, G11, oturum sırasında gösterilen bir örneğin kendisini nasıl şaşırttığını şu sözlerle ifade etmiştir:

Şu biraz benim dikkatimi çekmişti. Biraz da şaşırmıştım. İlk defa böyle bir şeyi orada duymuştum ve gerçekten öyle bir sorunun olup olmadığını da kendi içimde sormaya başladım. Suriye’den gelen çocukların, Türk çocuklarına hastalık bulaştırdığı yönünde sözler söylendi. Aşısız olduklarına dair. Bazılarının ‘Çocuklarımızla aynı yerde okuyorlar, onlardan hastalık bulaşılıyor’ tarzında birtakım yaklaşımları oldu, Türkiye’de salgınlara neden olduklarına dair. Aşılama oranının düşük olduğuyla ilgili bilgilerimiz vardı tabii ki. Ama halkımızın bu kadar aşırı tepkili oluşu, bu kadar önyargılı oluşu gerçekten beni çok şaşırttı. Bu beni üzmüştü biraz. Bu kadar önyargının oluşması beni rahatsız etmişti. (G11)

Diğer katılımcı G12, insanların ne kadar önyargılı olduğunu eğitimde gördüğünü dile getirmiştir ve eğitimin hem Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlara hem Suriyeli mültecilere zorunlu verilmesi gerektiğini düşünmektedir. G12, fikrinin gerekçesini şöyle açıklamıştır:

Buradalar ve beraber yaşıyoruz ve yarın bir gün bizim için ne olacağını bilmiyoruz. Yani o yüzden beraber yaşamayı öğrenmemiz lazım. O yüzden zorunlu eğitim verilmeli. Sadece tek taraflı değil ama bu eğitim, karşı taraftakilerin [Suriyeli mültecileri kastederek] de bir eğitimden geçmesi lazım. (G12)

Bu iki ifade dikkat çekici olduğu kadar kritiktir de. Belediye çalışanlarının bölgede yaşayan tüm halka yönelik hizmet üretiyor olmaları önemli bir ayrıntıdır. Dolayısıyla onların Suriyeli mülteciler hakkında bildiği doğru bilgi, bilginin halka yayılmasında önemli bir araç olabilecektir. Oturumun, çalışanlara yanlış bilgilerini dile getirebilme, tartışabilme ve doğru bilgiye ulaşabilme imkânı sağladığı görülmektedir.

4.3.1.6. Katılımcıların Eğitim Programından Beklentileri ve Beklentilerinin Karşılanması. Kimi katılımcılar, programa katılmadan önce hiçbir beklentilerinin olmadığını dile getirmiştir. Beklentisini dile getiren katılımcıların anlatımları değerlendirildiğinde, bazı katılımcıların geçmiş eğitim deneyimlerinin beklentilerini şekillendiren bir unsur olduğu görülmektedir. Bu deneyimler, katılımcıların öğretim

yöntemlerine, eğitimin içeriğine, eğitimde kullanılan araçlara, katılımcı gruba ilişkin beklentilerini belirlemiştir.

Geçmiş eğitim deneyimlerinin öğretim yöntemlerine ilişkin beklentileri oluşturduğuna ilişkin bulgulara, katılımcıların eğitimden beklentilerini programda kullanılan tekniklerin oluşturduğunun anlaşılmasıyla ulaşılmıştır. Bu çerçevede yanıtlar veren katılımcılardan Bayrampaşa İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nde çalışan ve öğretmen olan G1, "Eğitim daha çok konferans düzeninde olacak diye, beklentim o yöneydi."; üniversite öğrencisi G10 da "İnteraktif olacağı söylendi; ama interaktif deyince soru-cevap, panel şeklinde diye düşündüm." demiştir.

Katılımcıların dile getirdiği beklenti; yetişkin eğitiminde sık kullanılan grupla çalışma tekniklerinden panel ve konferans teknikleridir. Bilir (2013) bu tekniklerin, genellikle önce programı uygulayan kişinin bilgiyi aktardığı dinleme ve daha sonra katılımcıların görüşlerini, deneyimlerini paylaşabildiği, sorularını sorabildiği, yanıtların verildiği tartışma bölümlerinden oluştuğunu ifade etmiştir. Bu teknikler, öğretene-öğrenen hiyerarşisinin bulunduğu geleneksel teknikler arasındadır. Bu yöntemlerin, G1 ve G10 gibi yetişkinlerin geçmiş eğitim deneyimlerini ve dolayısıyla bu deneyimlerin de katılımcıların eğitim programlarına ilişkin beklentilerini şekillendirebildiğini söylemek mümkündür.

Katılımcılardan bir kısmı ise eğitimin içeriğine ilişkin beklentilerini ifade etmiştir. Avcılar Belediyesi'nde memur olan G11'in, "Daha çok mültecilerin Türkiye'de yaşadığı sorunlarla ilgili tespitlerin yapılacağını düşünüyordum." ifadesi buna örnek olarak gösterilebilir. Mültecilerin yaşadıklarına ilişkin bir öğrenme beklentisiyle eğitime katılan katılımcılardan diğeri tekstil işçisi G7'dir. G7'in anlatımı şöyledir:

Aslında [eğitim programı] göç ve sosyal uyum üzerine olduğu için... Genelde ülkemizde Suriyeliler yaşıyor biliyoruz ama aynı zamanda Afganistanlılar, Pakistanlılar, Romanyalılar... Sadece Ortadoğu'dan değil, Avrupa'dan da pek çok insan var. Mülteci, sığınmacı diyorlardı onlara, öyle söylendi yanlış hatırlamıyorsam. Suriye'den göç ettikleri için genelde Suriyeliler üzerinde bir etkinlik oldu. (G7)

G7'nin bu anlatımı, program başlığının katılımcıda Türkiye'de bulunan tüm göçmenlerle ilgili olacağına yönelik bir beklenti oluşturabildiğini göstermektedir.

Üniversite öğrencisi G14'ün ise eğitimde kullanılan araçlara ilişkin beklentisi vardır. Bu beklentisi, geçmiş bir deneyimi ile bağlantılıdır:

Muhtemelen can sıkıcı fotoğraflar gösterilecek diye düşündüm. Çünkü Çorbada Tuzun Olsun'da öyle bir şey olmuştu. Eşcinsel bir adamın hikâyesini yazmışlardı, öyle bir şeyler göreceğim diye düşünüp birazcık canım sıkılmıştı. Gerçek drama maruz kalmak. Artık üzücü şeyleri hiç kaldıramıyorum. (G14)

G14'ün anlatımından, yaşam deneyimlerine odaklanacak bir eğitim programına yönelik beklentisinin olduğu anlaşılmaktadır. Bu da yukarıda anlatımına yer verilen G11'in deneyimi gibi, G14'ün de geçmiş eğitim deneyiminin programa yönelik beklentisini şekillendirdiğini göstermektedir.

G14'ün yaşam deneyimlerini dinlemeye yönelik beklentisi, özel bir anaokulunda öğretmen olan G5'in de beklentisini oluşturan etkenlerdendir. G5, bu beklentisine ek olarak eğitim programının çeşitli becerilerini geliştireceğinin beklentisini de taşımıştır:

Ben daha çok böyle yaşanacak diye düşünmüştüm: Onların hayat hikâyeleri olan bir slayt. Ne yaşadıklarını anlatanlar... Daha çok hikâyelerin anlatılacağı bir şey bekledim ya da neler yapmamız gerekiyor, insanlara nasıl yaklaşmamız gerekiyor gibi şeyler bekliyordum. (G5)

Görüşmeler sırasında gözlemlenmiştir ki, gönüllü ya da profesyonel olarak yaygın eğitim teknikleriyle daha önce tanışmış ve bu kapsamda deneyimi olan katılımcıların beklentisi, programda kullanılacak yöntemlere ve hatta eğiticilerin becerilerine odaklanmalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla yaygın eğitim yöntemleri ile kazanılan geçmiş gönüllülük deneyimlerinin, yöneme ve eğiticilik becerilerine yönelik beklenti dağarcığı yarattığını söylemek mümkündür.

Katılımcılar, genelde programdan memnun kalmışlardır. Örneğin G3, “Güzeldi. Arkadaşlar güzel hazırlanmışlardı. Hiçbir zaman verimsiz geçmedi.”; G1, “Yaparak-yaşayarak öğrenme metotları kullanılmıştı. Beklentimi fazlasıyla karşıladı.” diyerek programdan memnuniyetlerini belirtmişlerdir. G4 “Bir günde verilebilecek maksimum eğitimin verildiğini düşünüyorum.” demiştir. G4'ün eğitimin süresine yaptığı vurgu, diğer katılımcıların da ifadelerinde yer almaktadır. Örneğin G13'ün görüşleri şöyledir: “Bir günde, bir buçuk günde bütün entegrasyon meselesini çözmek gibi bir hedef yok. Farkındalık yaratmaya yönelik bir şey. Vurucu bir oturumu da var. Yani o açıdan bence beklentiyi karşılıyor fazlasıyla.”

Benzer şekilde, G19 için de bir günlük bir program içerisinde yeterlidir eğitim. G19, beklentisini karşılayan diğer unsurları şöyle sıralamıştır:

Bir güne çok şey sığdırılmış, herkes zamanında geldi, kolaylaştırıcılar her şeyi zamanında yaptı. Elllerinden geldikçe; çünkü ben de biliyorum o hafta içi yorgunluğundan sonra hafta sonu yemeğinden, saatlerine, aralarına kadar düşünülmüş. Yer çok güzel, mesela ben nasıl bulacağım diye şey yapıyordum, yer çok güzel ayarlanmış. Farklı tarif edilmiş, o yüzden bana yeterli geldi. Bir gün için. (G19)

Bilgi ihtiyacı olduğunu düşünerek programa katılan G11 ise beklentisinin karşılandığını “Mültecilerin Türkiye’de yaşadığı sorunlarla ilgili olarak tespitlerin

yapılması noktasında bir eğitim olacağını düşünüyordum ve beklentilerim de karşılanmış oldu.” diyerek dile getirmiştir.

Beklentilerin karşılanmasını sağlayan unsurları daha derinlemesine anlayabilmek adına katılımcılara eğitim programında kendilerini en çok etkileyen şeylerin neler olduğu sorulmuştur. Üniversite öğrencisi olan G15 için eğitimin mekânı olan Yuva Derneği’nin fiziksel özellikleri öğrenmesini olumlu etkilemiştir: “Derneğin yeri. Oldukça güzel bir mekânları vardı, insanda pozitif hisler uyandıran bir salonda çalıştık. Güneş görüyordu, aydınlıktı. Konuştuğumuz konular kasvetliydi ama biraz daha candan ışıki giryordu.”

G15’in bu ifadeleri ve yukarıda alıntılanan G19’un ifadelerinde yer alan eğitim mekânına yönelik görüşler benzerlik taşımaktadır. Programın uygulandığı mekânın fiziksel özelliklerinin öğrenmeyi olumlu etkileyen özellikleri kadar mekânda geçen vaktin de katılımcıların öğrenmesine olumlu katkı sunduğı anlaşılmaktadır. Örneğin bir lisede öğretmen olan G2’nin paylaşımı şöyledir:

En azından gönüllü olarak orda çalışanlar samimiydi. O enerjiyi bize verdiler, onlar samimiydi, biz akşama kadar ne yapacağız dedik, ilk düşüncemiz oydu. Birbirimizle konuşmaya başladık, espriler yapmaya başladık ve biz sabahdan akşama kadar bu kadar vakit geçecek ve biz ne yapacağız. Baştan boş geldi, çok çıplak geldi içi. Ben kendi düşüncemi söyleyeyim, ‘Böyle vakit mi geçer?’ dedim. İki genç bayan istekliler, konu bize basit gibi. Ama içine girdikçe evet ve akşam oldu, biz nasıl akşam olduğunu anlayamadık. Oraya girince, oyunlarıyla sorularıyla, empati yapımlarıyla, onların kendi içinde bulundukları durumun içine girip içselleştirdikten sonra vakti bile anlayamadık. (G2)

G2’nin ifadelerinden grup uyumu ve paylaşımının öğrenmeyi olumlu etkileyen bir etken olduğu anlaşılmaktadır. G19’un ifadeleri bunu desteklemektedir:

STK’da çalışan insanlar değillerdi. Özel eğitim bölümleri vardı, Millî Eğitim’den vardı, sınıf öğretmeni var, farklı insanları toplamaları çok hoşuma gitti. Farklı insanlar demek farklı görüşler, deneyimler demek. Birinin sınıfında sadece bir tane öğrenci vardı, sınıf öğretmenliği yapanın sınıf öğretmenliği bölümü değilmiş, öğrenmek için gelmiş, yani her gelen hiçbir deneyimi yok gibi gözüküyor ama hepsinin çok farklı katkısı oldu. Bence farklılıklar güzel, farklılıklardan çok öğrendim. Hepsi STK’lardan olsaydı biz STK’lardan bahsedecektik, hepsi H. Derneği’nden olsaydı, biz hep orda yaşadıklarımızdan bahsedecektik. (G19)

Görüldüğü üzere G19 için grubun uyumunu sağlayan temel etken farklı deneyimlerin paylaşılmış olmasıdır. G4 ise uyumun aynı alanda çalışan ve alanı bilen katılımcıların olması ile oluştuğunu düşünmektedir: “20 kişiyiz mesela herkes iyi kötü mülteci alanında çalıştığı için sorunu biliyor ve mültecilere olumlu yaklaşan insanlardı. İlk defa mültecilere sıcak bakan bir ortamda bir araya geldiğı için kendini yalnız hissetmediğini söylemişti bir kişi.”

Aktif katılım, eğitime katılım ve motivasyonu artıran diğer bir unsurdur. G17, “Mesela bir film izlemekle bilgisayar oynamak arasında fark var” diyerek eğitime katılan birey ile eğitimi dinleyen birey arasındaki ayrıma dikkat çekmiştir. Ona göre, eğitime katılanlar film izliyordu. Filmin içinde olma, G6’nın ifadelerinde şöyle dile gelmiştir: “Katılımcı olduğun zaman daha çok bir işin içinde oluyorsun. İlk başta çekingenlik katıyor insana, istemiyor insan; ama sonra işin içine daha çok girdiğini hissediyorsun.” G3 de eğitimde kendi deneyimini yaşıyor olmasını şöyle ifade etmiştir: “Kendin aktif olarak katıldığın için sıkıcılığı önledi. Eğlenceliydi. ‘Acaba ne olacak, bu etkinliğin sonunda bize ne verilmek isteniyor?’ diyorsun. Şaşırtıcı, sürprizli etkinliklerdi.”

G3, eğiticiler tarafından zaman yönetiminin ve yönergelerin uyumlu bir şekilde uygulanmasının da eğitimin keyifle geçmesini sağladığını düşünmektedir:

Hiçbir zaman verimsiz geçmedi. Zaman planlaması iyiydi. Adım adım ne yapılması gerektiğini anlattılar. Uzun bir vakit kaldık aslında. Biz sabah gittik 5’e doğru çıktık. Uzun sürmesine rağmen sürenin nasıl geçtiğini anlamadık. Her anı keyifli doldurmuşlar. Etkinlikler de sıkıcı değildi. Sürekli sunum olsa bir noktadan sonra kopabilirdik. Sunum yerine renkli etkinlikler vardı. Keyifliydi, farkındalık oluşturdular. (G3)

Katılımcıların, programın aktif katılımcısı olmalarında ve grup uyumunun sağlanmasında eğiticinin rolü önemlidir. Katılımcılardan birkaçının önce öğretmenlerin “pozitifliğinden” bahsedip ardından eğitime katılım gösterdiklerini açıklamaları da bunu düşündürmektedir. Nitekim “pozitif öğretmen” sıfatlandırmalarını açıklamaları istendiğinde, öğretmenlerin katılımcıları dinledikleri, söylenenler üzerine sorular sordukları dile getirilmiştir. Bu nedenle, eğiticilerin, grubun deneyimlerini paylaşmasını kolaylaştıran bir rol ile öğrenme alanında bulunduğu söylenebilir.

Görüşmeler sırasında fark edilmiştir ki, katılımcıların beklenti ve motivasyonlarını etkileyen faktörlerden biri, eğitimin ön bilgilendirmesidir. Yaptıkları başvurunun ardından katılımcıların aranması ve programa ilişkin bilgilendirilmeleri, onların eğitim programına ilgi ve motivasyonlarını artırmıştır. Örneğin, yaşadığı yer ile eğitim programı uygulama alanı arasındaki yol farkı fazla olan G15’in “kalkıp oraya gelmesini” sağlayan yapılan ön bilgilendirme. Programı görünce Yuva Derneği’ne mail yoluyla ulaşan G19, program hakkında almak istediği bilgiye hemen ulaşabilmiştir; çünkü mailine hemen yanıt almış ve açık ifadelerle yönlendirilmiştir. Ön bilgilendirme sırasında, programın kişinin öğrenme düzeyine uygunluğunun gözetildiği de paylaşılmıştır. Bir STK’da sosyal uyum üzerine çalışan G13 ve bir başka STK’da avukat olarak çalışan

G17'ye başvurularının kabul edildiğini söylemek için yapılan telefon aramalarında, onların deneyimli olduğu alanlara göre programın seviyesinin kendileri için basit olabileceği belirtilmiştir.

Tüm bu ifadelere göre, bir öğretmen olan G5 dışındaki katılımcıların eğitim programına ilişkin beklentileri karşılanmıştır. Katılımcıların beklentilerini karşılayan unsurların, eğiticilerin katılımcılara yaklaşımının, eğitim programının katılımcı odaklı ve etkileşime dayalı olmasının, fiziksel öğrenme alanına ulaşımın, öğrenme alanının fiziksel özelliklerinin, ön hazırlık aşamasında yapılan açık bilgilendirmenin olduğu ortaya çıkmaktadır.

4.4. Katılımcıların Program Sonrasında Yaşamlarındaki Değişimler

Eğitim programına katılımlarının ardından katılımcıların yaşamlarında, bilgileri, becerileri ve tutumları düzeyinde değişim olduğunu gösteren bulgulara rastlanmaktadır. Ancak bu durum eğitim programının öğrenme hedeflerinin ayrı ayrı gerçekleştiğini göstermez. Programın bilgi, beceri ve tutum başlıkları altındaki öğrenme hedeflerine tek tek bakıldığında, katılımcıların ifadeleri ile örtüşen pek çok öğrenme hedefi olduğu görülebilmektedir. Örneğin görüşme yapıldığı sırada Yuva Derneği'nin bir çalışanı olan G4, kendisinde gördüğü değişikliği şöyle ifade etmektedir:

Eskiden şöyleydi; önyargılı insanların düşüncelerine çok fazla müdahale etmiyordum. Belli yaşların üstündeki insanların düşüncesinin değiştirilemeyeceğini savunan insanlardandım. İster istemez YUVA'da çalışıp bu eğitimi aldığım için savunuculuk tarafımın daha güçlü olduğunu düşünüyorum. Çok olumsuz bir yargı ile karşılaşırsam aslında artık bunun böyle olmadığını anlatıyorum. Daha savunucu oldum yani. Geçen gün ablamla Suriyelilerle ilgili bir şey konuşuyorduk. Olumsuz bir şey söyledi, ben hemen hôt hôt yaptım. En ufak şeyde bile savunuculuğumun arttığını söyleyebilirim. Etraf o kadar negatif ki o insanlarla karşılaştığında bile uğraşmak istemiyorsun; ama bu tarz eğitimlerden sonra, belki bu kadar çok insan da gördüğün için birden içine bir güç geliyor. Bir dakika bu böyle değil; ben eğitimini aldım filan diye insanın savunası geliyor yani. Eskiden o duyup geçtiğin şeye karşılık gösteriyorsun. O konuda daha aktif oldum. (G4)

G4'ün kendisini “daha savunucu” olarak tanımlaması, eğitim programında bilgi düzeyinde “insan hakları bağlamında ayrımcılık ve ilgili kavramları (önyargı, kalıp yargı vb.) tartışabilmek”; beceri düzeyinde “birlikte yaşamı mümkün kılmak için inisiyatif almak”; tutum düzeyinde “adalet duygusuna sahip olmak, özgürlük, eşitlik ve çeşitliliğe saygı idealleri için çalışma isteği duymak” şeklinde belirlenen öğrenme hedefleri ile örtüşen bir öğrenmenin gerçekleştiğini gösterebilir. Ancak bu öğrenmelerin sadece eğitim

programı desteği ile gerçekleştiğini iddia etmek doğru olmaz. G4'ün YUVA'da çalışma süreci de bu öğrenmelerin oluşmasında önemli bir etkidir. "İster istemez YUVA'da çalışıp bu eğitimi aldığım için savunuculuk tarafımın daha güçlü olduğunu düşünüyorum." ifadesi de bu düşünceyi doğrulamaktadır. Öte yandan, G4'ün ablası ile yaşadığı olaya ilişkin deneyimi, onun toplumsal değişimi çeşitli yollardan etkileyen (Sayılan, 2013, s. 169) bir birey olduğunu söylemeyi mümkün kılmaktadır.

Ayrıca G4'ün "en ufak bir şeyde savunuculuğunun arttığını" belirtmesi önemlidir. Bu noktada eleştirel öğrenmenin tanımına bakmakta fayda vardır. Hart'ın dile getirdiği gibi, eleştirel öğrenme, bireylerin "Daha önceki kendine münhasır deneyimin çerçevesi ve yapısındaki değişim ve dönüşümler için olasılıkları görmelerini içerir." (Hart, 1990; Akt. Foley, 2009, s. 155). G4'ün ifadeleri de onun eleştirel bir öğrenme yaşadığını göstermektedir. Bayrampaşa'da bir okulda müdür yardımcısı olan G3'ün "Velilerin düşüncelerini kırmaya çalıştım. Onlara telkinde bulundum. O konuda çok faydası dokundu bana eğitimin." şeklindeki ifadeleri, onun da eleştirel düşünme sürecinde olduğunu göstermektedir. Bilgi düzeyinde artan farkındalığı, G3'ün iletişim, birlikte yaşamı mümkün kılmak için inisiyatif alma gibi becerilerini de geliştirmiştir. Yine G3 de yetişkinlerde farkındalık yaratmaya çalışarak tutum düzeyinde yaşadığı farklılığı örneklemektedir.

Eleştirel düşünme süreci, katılımcıların bazılarının kendilerinin daha duyarlı olduğunu düşünmelerini sağlamaktadır. Onlar, mültecileri anlama çabası içerisine girmişlerdir. Üniversite öğrencisi G6'nın anlatımı buna örnektir:

Suriyelilere karşı daha duyarlı oluyorsun tabii ki. Biraz daha aklına giriyor en azından. Her ne kadar bazı şeyleri gözlemlese de işin içerisinde olmadığımız için – üniversite okuyorum, çevremde çok Suriyeli yok, mahalleden de kopmuşum, ticari ya da başka türlü bir ilişkim de yok- 'hakikaten bazı sıkıntılar varmış' diyorsun. Duyarlılaştırıyor insanı bu anlamda. Biraz daha aklına soru işaretleri koyuyor. Dert koyuyor. Bunun dışında pek bir şey söyleyemem açıkçası. Başka bir şey değiştirmede hayatımda. (G6)

Benzer şekilde, üniversite öğrencisi G9 için bu tip eğitim programları onu daha anlayışlı kılmaktadır. G9'un ifadeleri şöyledir:

[Suriyelilerle] Aynı alanı paylaşıyoruz. Bir arada yaşıyoruz. Son birkaç yıldır onların da yaşadığı savaşa nüfus daha da arttı. Onları hep görüyordum ama bu eğitimleri ala ala onlara karşı farkındalığım arttı. Önceden önyargılara sahiptim. 'Neden ülkemize geliyorlar?' diye. 'Zaten ülkenin nüfusu kalabalık, alternatif bir yol yok mu?' diye. Hep kendi kendime düşünürdüm. Bazı şeyleri görünce, onlara temas edince, dokununca daha anlayışlı yaklaşabilmeyi öğrendim. (G9)

Avcılar Belediyesi çalışanı G11 için de program düşündürücü olmuştur. Anlatımından görülebileceği gibi, empati, bu düşüncesinin temelini oluşturmaktadır:

Eğitim tamamlandıktan birkaç gün sonra, taşlar yerine yavaş yavaş oturmaya başladığında, bende en çok değişiklik yaratan şey, kendimi göçmen olarak değerlendirmeye başladım. Acaba farklı bir ülkede yaşasaydım, Kanada’da, Amerika’da, Rusya’da ya da Avrupa’nın herhangi bir ülkesinde durumum nasıl olurdu? Nasıl yaşardım? Ne tür zorluklarla karşılaştırdım, nasıl ayrımcılıklarla karşı karşıya kalırdım tarzında sorular sormaya başladım. Bu noktada bir farkındalık, bir değişiklik yarattı bende. (...) Suriyelilerle ilgili olan deneyimimde, gerçekten kendimi Türkiye’de yaşayan bir göçmen gibi hissetmeye başladım. Ve gerçekten de insan onuruna hiç yakışmayan hisler uyanmaya başladı bende, olumsuz son derece negatif. Gerçekten bir insan olarak onların gördüğü muamelenin kesinlikle insan hakları ile bağdaşmadığını, insan onuruna yakışmadığını düşünüyorum. (G11)

Üniversite öğrencisi G6 da kendisini Suriyeli mültecilerin yerine koyduğunu şu sözlerle ifade etmektedir: “Eğitimden sonra insanların Suriyelilere karşı bakış açısını daha net gördüm. Kendimi onların yerine koymayı daha iyi becerdim.” Tekstil işçisi G7 ise Suriyeli mültecilere karşı bakış açısının değiştiğini dile getirmektedir. Bunu “At gözlüğü takıyorsam o gözlükleri biraz daha kulağıma doğru çevirdi” sözleriyle ifade etmekte ve eklemektedir, programa katılmasaydı önyargılı biri olacaktır:

Önyargılı değildim ama sonradan önyargım olmaya başlamıştı. O etkinliğe katılmasaydım belki daha da yükseğe çıkacaktı. YUVA’nın bana kattıklarından sonra ben şunu da yapabilirdim: YUVA burada konuştu konuştu konuştu, eve gittiğimde ama da diyebilirdim. Ama eve gittikten sonra düşünmeye başladım. (G7)

G7’nin bu düşünceleri davranışlarında da değişikliğe neden olmuştur. İş yerinde çalışan Suriyeli mülteciler ile iletişimde daha hassas davranmaya başlamıştır:

Adam bir şey söylediğin zaman ters tepki verebiliyor sana. Ben o an o adama ters tepki vermeme çabasındayım. O bana bağıınca bağıрма çabasındayım değil ya da kırma çabasındayım değilim, kim bilir o adam ne düşünüyordu o an. Kim bilir aklında ne vardı o an. Ben bunu düşünmeye başladım. (...) YUVA’nın bana kattığı en çok en hoşuma giden ve en çok beni değiştiren katkılarında biri buydu. (G7)

Eğitim programı, katılımcıların sadece Suriyeli mültecilerin yaşam şartlarına yönelik farkındalığını artırmamıştır. “İleri Doğru Bir Adım At” oturumunda kendisine gelen rollerle empati kuran iki katılımcı, bu gruplara karşı daha hassas ve anlayışlı olduğunu ifade etmiştir. Bu katılımcılardan üniversite öğrencisi olan G9, programdan sonra kadınlara karşı daha hassas olduğunu; yine üniversite öğrencisi olan G10 ise engelli bireylerin yaşam koşullarına karşı daha hassas olduğunu ifade etmiştir. G10, görüşme sırasında pek çok kez İstanbul sokaklarının engelliler için güvenli olmadığını dile getirmiş; engellilerin ülke ve kent içerisinde hareketinin kolay olmadığından, insanların

farkındalık düzeylerinin yüksek olmadığından bahsetmiştir. G10'un farkındalığı, onun pek çok semineri, konferansı takip etmesine, engelli bireyler için kimi gönüllülük adımları atmasına neden olmuştur.

G7, G9 ve G10'un gündelik yaşam pratiklerine yansıyan bu örneklerle bir STK'da Türkçe eğitmeni olarak çalışan G19'un deneyimi de eklenmektedir. Anlatımına göre, G19, işe başladığından kısa bir süre sonra Suriyeli mültecilerin bir kısmının açtıkları kurslara gelmediğini görüyordu. Hem iş arkadaşlarının söylemleri hem kendi deneyimlerine dayanarak Suriyelilerin bir kısmının yeni başladıkları kursları zaten bıraktıklarını düşünüyordu. Ancak eğitim programı deneyiminin ardından, mültecilerin yeni olan şeyleri bırakmasının pek çok nedeni olabileceğini düşünmeye başlamış ve kursa gelmeyen katılımcıları arayarak, onların eğitime katılımlarını sağlamada aktif bir rol almaya başlamıştır. G19, kendi deyimiyle hayatına “belki”leri koymuştur. Bu değişikliği şöyle açıklamaktadır:

Uyum sorunu çok ağır bir sorun. Artık sıkılmışlar yeni yeni şeylerden. Ama bir kez araman, sınıfa davet etmen, onu dinlemen bu insanın sınıfa girip kendisini ifade etmesine neden oluyor. Geri bildirim-şikâyet mekanizmalarına yazı yazmaya başladılar. Bence bu alanda insanların çok eğitime katılması gerekiyor. Bir de önyargımızı kırmamız lazım. Çünkü ben işe başladığımda ‘başta gelirler, sonra bırakırlar’ diyordum. Evet, başta geliyorlar, arıyorsun, tamam geleceğim diyorlar ama bunun sebebi sadece tembellik değil, sadece üşenmek değil. Kafaları çok karışık, çok çok karışık yani adapte olamamışlar. (...) Sosyal uyum eğitiminden sonra hayatıma ‘Belki’leri koydum. Belki şundan, belki bundan gelmiyorlar. Bir kez aradım, iki kez aradım. (G19)

G19, aynı zamanda kendisinin iyi olma hâlini de gözeterek çalışma düzenini değiştirmiştir. Bunu, görüşmenin bir yerinde “Sosyal uyum eğitiminin dolaylı da olsa etkisi, yıpranmadan kendi işimi yapmak” diyerek ifade etmiştir. Bu davranış değişikliğini sağlayan şeyin ise Suriyeli mültecilere yönelik bakış açısının değişmesi olduğu söylenebilir:

Misafirperverlikten de konu açıldı. Oradaki öğretmenler, ‘Onlar bizim misafirimiz.’ diyordu Suriyeliler için. Save the Children¹⁶’daki arkadaş da ‘Bizim misafirimiz değil. Onlar bir seçim yaptılar, buraya geldiler, istiyorlarsa burada yaşayacaklar, istiyorlarsa Kanada’da, istiyorlarsa Suriye’de yaşayacaklar’ dedi. ‘Kimse kimsenin misafiri değil. Bu bakış açısı, belli bir süre sonra bizi yıpratır’ dedi. Benim de orada dank etti. Evet dedim, ben de öyle bakıyordum. Onlar misafirlerimiz, onlara acımız gerekiyor, böyle bakıyordum. Hakkı olduğunu unutmuşum. Yani ben hep şey bakıyordum, misafirimiz onlar, acı o biraz, sosyal uyumda kendi kendine çıktı. Sonra şey dedim, onların hakkı bu, haklarını hatırlatmalısın onlara, sürekli bu, ben iyilik yapmıyorum. Çünkü iyilik yaparsan belli bir yerden sonra yapamazsın.

¹⁶ Türkçesi: Çocukları Sahip Çık. Uluslararası sivil toplum kuruluşu.

Kendini tüketirsin. Ama hakkı olduğunu, haklarını gösterirsen, kendi başına bir birey olarak psikoloğa da giderler, avukata da giderler. Devletten talepte de bulunabilirler, senden talepte de bulunabilirler. O ayrımı yaptım ben. Ben kimseye iyilik yapmıyorum. Ben işimi güzel ve sevgiyle yaparsam o ayrı bir şey. Bunu bana Save the Children'daki arkadaş çok güzel anlattı. Onlar insanlar, istedikleri yere gidip yaşama hakları var. Biz onlara STK olarak, haklarını hatırlatıyoruz, bilinçlendiriyoruz. Bir şeylerin önünü açıyoruz. (G19)

Görüldüğü üzere, G19'un Suriyelilere yardım etmek gerektiğine dair algısı değişmiştir. Katılımcı odaklı ve diyaloga dayalı olarak oluşturulan öğrenme ortamları enformel öğrenme imkânları sunar. G19'un deneyimi, bunun en açık örneğidir. Karşısından dinlemiş ve ondan öğrenmiştir. Benzer bir deneyimi tekstil işçisi G7 de yaşamıştır. Katılımcılardan biri ile program arasında ettiği sohbet, Suriyeli mültecilere yönelik bakış açısının değişmesini sağlayan etkenlerden biri olmuştur:

Terasta konuştuğumuz zaman 'Ya arkadaş Suriyeliler her yere geldi işte her yerdeler ama.' Dişçiye gidiyorsun dişçideler, tekstile gidiyorsun tekstildeler, futbola gidiyorsun ordalar. Dağa çıkıyorsun dağın tepesinde, denize gidiyorsun denizin ortasında bu insanlar. Yani bu insanları biraz daha böyle kıyafetleri biraz daha kendilerini belli edecek tıraşlarıyla konuşmaları. E.'nin şöyle bir sözü olmuştu: 'Çok hatırlamazsınız belki demişti çünkü benim de çocukluğuma denk gelmişti; ama biz köyümüzden gönderildiğimiz zaman biz de böyleydik.' Evet. Dönüp baktığın zaman biz de böyleydik. Özeleştirim orda şöyle olmuştu: 'Ben de böyleydim ben sonradan niye değiştim. Niye bu insanlara karşı mesela niye her yerdeler demeye başladım' diye. O zamandan beridir şikâyetçi değilim. (G7)

Görüldüğü gibi, grup içerisindeki etkileşim, G7'nin Suriyeli mültecilere yönelik bakış açısını değiştirebilen bir diyalogun kurulmasını sağlamıştır. Hem G19'un hem de G7'nin bu öğrenmeleri hem rastlantısal hem de enformeldir. Bu öğrenmeler, programın öğrenme hedeflerinden değildir; fakat gerçekleşmiştir ve görüldüğü üzere çok önemlidir.

Katılımcılardan biri için ise program, mülteci kavramının tarihsel kökenine ilişkin bilgi edinmesini ve hükümetin çalışmalarına dair bakış açısını değiştirmesini sağlamıştır:

Mülteci kavramının da kazanılmış bir hak olduğundan ve aynı zamanda Türkiye'nin politikasından bahsetmişti. Ben Türkiye'nin politikasının epey kötü olduğunu zannediyordum. 'Bak açıyoruz ha kapıyı, açıyorum ha, kapatıyorum ha' gibi bir araca dönüştürdüğü için çok rahatsızdım. Çünkü medyada duyduğum söylemler buna dönüktü. Ama gittiğimde sosyal uyumla ilgili aslında birçok çalışması olduğunu ve çaba gösterdiğini gördüm. Tamam, hakkını teslim etmek lazım galiba gibi bir noktaya da geldim. (G18)

Daha önce belirtildiği gibi, katılımcılar, görüşmeler sırasında göçe, birlikte yaşama, Suriyeli mültecilere yönelik politik görüşlerini, onların toplumdaki yerine ilişkin gözlemlerini de paylaşmıştır araştırmacı ile. Üniversite öğrencisi G15'in ifadeleri,

programın, katılımcıların toplumsal gerçekliğe ilişkin farklı bir bakış açısı geliştirmesini sağladığını göstermektedir:

Kavramamı sağlayacak bir yola yönlendirdi, empatiden birazcık daha uzak, at gözlükleri olmadan, sadece dilenen bir çocuk değil de toplumsal bir gerçeklik görmeye çalışmamı sağladı. İnsanların durduğu yerler var tabii. İnsanların birazcık daha dünya vatandaşı görüşünde olmasının da faydası olabilir. Birazcık daha bu bakış açısını benimsememe yardımcı olan bir eğitimci. (G15)

Ancak eğitim programının daha çok bireysel farkındalık yarattığını düşünen bir katılımcı da vardır. Üniversite öğrencisi G6, eğitim programından sonra yaşamında neler değiştiği sorulduğunda şu yanıtı vermiştir:

Bu etkinlikte daha çok ‘Biz ne yapıyoruz? Biz ne konumdayız?’ bunlara odaklanılmıştı. Bu da her zaman tutmuyor çünkü insanların siyasi olarak kafasında oturtamadıkları, önyargılarını kıramadıkları şeyler var. Bunlar tek o etkinlikte çözülecek şeyler değil. Sadece empatiyle olacak şeyler değil. Bunu biraz daha geniş bir zihniyet çerçevesinde incelemek lazım. Suriyelilere toplum olarak tepki verirken, bu tepkinin arka planında yatan sebepler ne? Siyasi süreçler neden böyle gelişti? Bu soruları daha ayrıntılı incelediğimiz zaman çok daha faydalı olacak diye düşünüyorum. O da çok uzun bir süreç. İnsanları değiştirmek kolay değil. (G6)

“İleri Doğru Bir Adım At” oturumu, kimi katılımcıların ileriki pratiklerinde kullandığı veya kullanmayı düşündüğü bir yöntemdir. G13, bir günlük eğitimlerde kullanabileceği bir yöntem olduğunu dile getirirken, psikoloji öğrencisi olan G9, sınıfında yaptığı bir grup çalışması sunumunda bu yöntemini kullandıklarını paylaşmıştır: “Okul psikolojisi dersiydi. Aklımızda o kadar çok izi kalmış ki onu uyguladık. Sorular da hemen hemen benzerdi. ‘Kendinizi yeterli görüyor musunuz?’, ‘İlerleyen süreçlerde geliştirebilecek misiniz?’ diye bir uygulama yapmıştık.”

Yukarıda katılımcı ifadeleri ile detaylandırılacak bulgular göstermektedir ki, bireylerin eğitim programında deneyimleyerek edindiği öğrenme, kişisel yaşamlarında dönüşüm yaratan alanlar ile buluşmalarını sağlamıştır. Araştırmacı yaptığı görüşmeler sırasında bireylerin anlatımlarından fark etmiştir ki, bu alanlar eğitim programına katıldıktan sonra oluşturulmuş alanlar değil; programda deneyimledikleri pek çok değişkeni olan öğrenmeleri neticesinde farkındalıklarının geliştiği alanlardır. Alanlar, kimi katılımcılar için duyarlılık düzeyini artırma, kimileri için savunuculuk pratiğini ve becerisini geliştirme, kimileri için ise edindikleri bilgileri geliştirme ve kavrama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öte yandan bu anlatımlar göstermektedir ki, eğitim programında deneyimlenenler, bireylerin bir dönüşüm sürecine girmesini sağlamıştır. Freire’ye göre bunu sağlayan bilinçlenmedir. Freire, bilinçlenmenin bir süreç olduğunu dile getirir. Ona göre,

bilinçlenme, kişisel ve toplumsal düzeylerde daha çok farkındalığı gerektirir. Kişinin hayatını kuşatan politik, ekonomik ve toplumsal güçlerin farkındalığını kapsar. Farkındalık bir bakıma içselleştirilen değer ve rollerle bir yüzleşmedir. Kendi yaşam süreçlerinin farkına varan bireyin, kendi tutumlarını, davranışlarını, eylemlerini ve giderek kendi dünyasını praksis yoluyla yeniden yapılandırma yeteneği kazanacağı varsayımına dayanır. Böylece kendisi ve toplum hakkındaki görüşlerini de yeniden yapılandırma olanağı elde eder (Freire, 1983, 1991; Akt. Sayılan, 2013, s.162-163).

Büyük oranda Freire'den etkilenerek dönüştürücü öğrenme kuramını geliştiren Mezirow ise kültür, deneyim, eğitim gibi pek çok etkenin bireylerin anlam dünyalarını oluşturduğunu ve öğrenmenin de bunlardan beslendiğini söyler. Fakat bireyin kişisel ve entelektüel olarak gelişmek ve olgunlaşmak için kendi varsayımlarını, inançlarını, hislerini ve bakış açılarını sorgulamayı öğrenmeleri de mümkündür. Bu sorgulamayla birlikte öğrenen güçlenir. Güçlenme, dönüştürücü öğrenmenin önemli bir temasıdır. Yukarıdaki ifadelerle göre, katılımcıların güçlenen öğrenenler olduğunu söylemek mümkündür. Bu öğrenenler, çevrelerinde de göçe, mültecilere ve birlikte yaşama dair farkındalık oluşturmaya çalışmaktadır.

Mezirow'un belirttiği gibi, (Akt, Sayılan, 2013, s. 169) her öğrenme dönüştürücü değildir. Kişisel yorumlarımızı biçimlendiren inançlarımızı, duygularımızı, düşüncelerimizi içeren anlam şemalarımıza yeni bilgiler eklenebilir; fakat bu, gelişen farkındalık düzeyinin yetişkinlerin Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz görüşlerinin tamamının olumlu görüşlerle yer değiştirmesi anlamına gelmeyebilir. Bu kapsamda, katılımcıların görüşme sırasında araştırmacı ile paylaştığı, Suriyelilere yönelik görüşlerini değerlendirmek gerekmektedir. Zira eğitim kapsamında anlam şemasına yeni bilgiler eklediği gözlemlenen kimi katılımcıların Suriyelilere yönelik birinci alt amaç sorusu bulgularında belirtilen önyargılı ifadeler bunu desteklemektedir.

Sayılan'ın (2001) da belirttiği gibi öğrenme, karmaşık bir süreçtir. Araştırma süresince yapılan birkaç gözlem ve görüşmeye dayanarak kesin ve nihai sonuçlar çıkarmak mümkün değildir (Sayılan, 2001, s. 168). Ancak benzer durumlarda yinelenen ve farklılaşan örüntü ve davranışlardan geçici varsayımlar geliştirmek mümkündür. Bu başlık altında tartışılanlar da araştırmacının geçici varsayımlar geliştirmesine dayanmaktadır.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, öncelikle araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlar özetlenecektir. Ardından eğitim programının yaygınlaştırılması ve ortaya çıkan sonuçlar bağlamında birlikte yaşam kültürünün geliştirilmesi amacıyla oluşturulmaya çalışılan bazı önerilere yer verilecektir.

5. 1. Sonuçlar

Türkiye, 2011 yılından bu yana Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı ülkedir. Suriye’de savaş bitse dahi, ev sahibi toplum ve Suriyeli mülteciler bir arada yaşamaya devam edeceği açıktır. Fakat 8 yıldır bir arada yaşama durumu mekânsal bir birliktelikten öteye gidememiş; bir kültüre dönüşememiştir. İki halkın bir arada yaşama kültürü inşa etmesi, barışçıl ve demokratik bir toplumun gelişmesinde başat bir öneme sahiptir.

Bunun için farklılıkların anayasal güvenceye alınması ve toplumsal düzeyde kabul edilmesine ihtiyaç vardır, hakça bir eşitliğin yaratılması gerekmektedir. Yetişkin eğitimi, böyle bir toplumun inşa edilmesi için imkânlar barındırmaktadır. Bu imkânlardan biri bir arada yaşamın tarafı olan Türk toplumunun Suriyeli mültecilere karşı geliştirdiği tepkilerin, önyargıların giderilmesi için yetişkin eğitimi programlarının oluşturulmasıdır. Eğitim programları yoluyla elde edilen öğrenme, bireylerin bir arada yaşama kültürü taşıyan yönelimlerde bulunmalarına katkı sağlayabilir. Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli mültecilere karşı önyargılarını sorgulamalarını sağlayan eğitim programları elzemdir. Bu amaçla oluşturulmuş bir eğitim programının değerlendirildiği araştırmanın sonuçları aşağıdaki şekilde özetlenmiştir:

5.1.1. Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programına İlişkin Sonuçlar

- Eğitim programı, toplumsal bir ihtiyacı karşılamak, toplumsal bir gelişimi sağlamak üzere oluşturulmuştur. Eğitim programının katılımcılarda yarattığı değişimlere ilişkin bulgular değerlendirildiğinde, uzun vadeli toplumsal gelişimin

sağlayabilecek farkındalık oluşturabilen bir içeriğe sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

- Eğitim programı hedefleri, bilginin elde edilmesi, düşünce becerilerinin gelişmesi, değer, tutum ve duygularda değişim kategorilerine uygun içeriklerle hazırlanmıştır.
- Eğitim programının yaklaşımında öğrenmenin bir sonuç değil; süreç olduğuna vurgu yapılmaktadır. Bu durum, program ile katılımcıların geçmişten getirdiği yaşam deneyimlerini ve eğitim sırasında deneyimlediklerini öğrenmeyi sağlayan temel etkenler olarak kabul ettiğini göstermektedir. Programın içeriği de yaklaşımı destekleyecek biçimde oluşturulmuştur.

5.1.2. Katılım Örüntülerine İlişkin Sonuçlar

- Eğitim programı, Suriyelilerle doğrudan ve genelde olumlu teması ve deneyimi olan yerel halktan yetişkinlere ulaşmıştır. Katılımcılar, Suriyeli mültecilerle komşuluk yapan, arkadaşlık kuran, birlikte çalışan, gönüllülük faaliyetleri dolayısıyla tanışan kişilerdir. Bu durum, katılımcıların Suriyeli mülteciler ile gündelik yaşamın içerisinde bir ilişki kurduğunu göstermektedir. Kişilerin bu ilişkilerinin de etkisiyle genelde Suriyeli mültecilere yönelik önyargılarının olmadığı gözlemlenmiş olsa da Suriyelilere yönelik olumsuz görüşlere sahip kişiler de vardır. Pek çok katılımcının, Suriyelilere ilişkin görüşlerini politik düzlemde tartıştıkları gözlemlenmiştir.
- Katılımcılar, eğitim programından çalıştıkları kurumlar, sosyal ağ siteleri veya gruplar ile yapılan duyurular, sivil toplum alanına ilişkin haber kaynakları aracılığıyla haberdar olmuştur.
- Ulaşılan deneyimler, katılım süreçlerinde etkili olan bağlamın, katılımcıların genelde öğrenme gereksinimlerini gidermek; göçe, mültecilere, mültecilerle çalışmaya ve yaşamaya dair becerilerini geliştirmek olduğunu göstermektedir. Katılımcıların konu ve program üzerindeki değerlendirmelerine dikkat edildiğinde içinde bulundukları gruplara göre katılma nedenleri arasında benzerlikler görülmektedir. Öğretmenlerin genel katılım nedeninin, göç ve mültecilik kapsamında karşılaşılabilecekleri güçlüklerle karşı kendilerini güçlendirmek ve öğrendiklerini

yaygınlaştırmak olduğu görölmüştür. Kimi üniversite öğrencilerinin hâlihazırda aktif öğrenenler olarak gerek bireysel gerek mesleki gelişim ihtiyacı nedeniyle eğitim programına katıldığı görölmektedir. Onlar, eğitim programını gelecekteki mesleklerine hazırlanmalarını sağlayacak bir araç olarak görmektedir. Diğer bir yandan eğitim programına katılarak Suriyeli mültecilere yönelik önyargılarını kırmak istemektedirler. Dolayısıyla hem öğretmenler için hem de öğrenciler için mesleki gelişimlerini sağlamak ve ilgileri nedeniyle eğitime katıldıklarını söylemek mümkündür. Ancak öğrencilerde farklı olarak önyargılarını kırma isteği de önemli bir katılım dinamiğidir. 2-5 ay arası gibi kısa denilebilecek bir süredir göç alanında çalışan STK çalışanları, alana ilişkin bilgi edinme ihtiyacı ile programa katılım göstermiştir. Onların katılımı, mesleki gelişim ve ilgilerinin kesiştiği bir noktada durmaktadır. Öte yandan, 3-4 yıl gibi uzun bir süredir göç alanında çalıştığı söylenebilecek bireyler ise program ile yaratılan öğrenme ortamını, fikir paylaşım alanı ve çalışmalarına ilham katabilecek bir alan olarak görmektedir. Bu da uzun süredir STK çalışanı olan bireylerin katılımlarını belirleyen en önemli etkenlerden birinin toplumsal ilişki kurmak olduğunu ortaya koymaktadır.

- Kişilerin çalışma alanlarına bağlı olarak programa katılım nedenlerinin farklılaştığı da gözlemlenmiştir. Öğretmen ve üniversite öğrenci grupları, göç alanında çalışmaya başlayan katılımcılar için temel katılım sebebi, programın kişilerin mesleki gelişimlerine katkı sunacak olduğuna inanmasıdır. Göç alanına ilişkin çalışma deneyimine sahip yetişkinlerin, uzun süredir STK çalışanı olan bireylerin katılımlarını belirleyen en önemli etmenlerden biri ise eğitim programının, alana ilişkin deneyimlerin paylaşılma ve farklı fikirlerle tanışma alanı olmasıdır. Dolayısıyla bu alana ilişkin bilgi ve deneyimi geniş olan yetişkinler için eğitim programı bir toplumsal ilişki kurma alanı olabilmektedir.
- Bazı katılımcılar, Suriyeli mültecilere karşıt olan veya olabilecek görüşler, duygu ve düşüncelere sahiptir. Ancak bunlar, katılımcıların eğitim programına olan ilgi ve katılım motivasyonlarını engelleyecek düzeyde değildir.

5.1.3. Eğitim Programının İçerik ve Öğretme-Öğrenme Süreçlerine Dair Görüş ve Deneyimlere İlişkin Sonuçlar

- Eğitim programının öğrenme yaşantısında yer etmesini sağlayan unsurların empatiye, deneyim aktarımına dayalı ve katılımcı özellikte olduğu öne çıkmaktadır. Eğitim programının katılımcıların kendi yaşam deneyimlerini öğrenme alanının bir parçası yapması, “aslında biz de birer göçmeniz”e dayalı bir bakış açısının geliştirilmesini sağlamış; diyaloga dayalı olması, kişilerin birbirinden öğrenmesini mümkün kılmış; deneyimleyerek öğrenme, kişilerin kendilerinden başlayarak eleştirel düşüncelerini geliştirmiştir. Bu öğrenmelerde öne çıkan kelime “empati” olmaktadır. Empatiye dayalı öğrenmenin, dönüştürücü bir öğrenme yarattığı görülmektedir. Bu öğrenme, sadece Suriyeli mültecilere yönelik gelişmemiştir. “İleri Doğru Adım At” oturumunda yer alan rol kartlarında toplumun dezavantajlı kesimlerinden (LGBTİ bireyler, kadınlar, engelliler) rollere yer vermesi, bireylerin rolleri ile empati geliştirmesini sağlamıştır.
- Katılımcıların eğitim programında kullanılan yöntemi tanıyor olmaları ve alanda uzun süredir çalışıyor olmaları, diğer katılımcıların hissettikleri empatiyi ya hiç hissetmemelerine ya da sınırlı düzeyde hissetmelerine neden olmuştur. Bunun nedeni, katılımcıların hâlihazırda toplumun dezavantajlı kesimlerinin yaşam koşullarına ve bu kesimlere yönelik yaygın olumsuz bakış açılarına ilişkin farkındalıklarının yüksek olmasıdır. Bu durum, bu kişilerin eğitici eğitimine katılabilecek farkındalığa sahip kişiler olduğunu göstermektedir.
- Katılımcıların pek çoğu, sorular arasında olmamasına rağmen Suriyelilere ilişkin görüşlerini paylaşmıştır, eğitim programına ilişkin geniş bir görüş paylaşımı yapmıştır. Bu durum, programın katılımcılara kendi kendine eleştirel düşünme imkânı verdiğini göstermektedir.
- Katılımcıların eğitim programına ilişkin beklentilerini karşılayan unsurların, eğiticilerin katılımcılara yaklaşımının, eğitim programının katılımcı odaklı ve etkileşime dayalı olmasının, fiziksel öğrenme alanına ulaşımın, öğrenme alanının fiziksel özelliklerinin, ön hazırlık aşamasında yapılan açık bilgilendirmenin olduğu ortaya çıkmaktadır.

5.1.4. Katılımcıların Program Sonrasında Yaşamlarındaki Değişimlere İlişkin Sonuçlar

- Eğitim programı, Suriyeli mülteciler hakkında önyargıları ve yanlış bilgileri olan katılımcıların önyargılarını ve yanlış bilgilerini sorgulamalarını sağlamıştır. Tüm katılımcılarda bilgi ve çoğu katılımcıda tutum yönünde değişimler yaratmıştır. Suriyeli mültecilere yönelik önyargısı olmayan katılımcıların farkındalıklarını ve savunuculuklarını güçlendirmiştir.
- Suriyeli mülteciler hakkında bildiği doğru bilgi, bilginin halka yayılmasında önemli bir araç olabilecektir. Oturumun, yetişkinlere yanlış bilgilerini dile getirebilme, tartışabilme ve doğru bilgiye ulaşabilme imkânı sağladığı görülmektedir.
- Eğitim programı, mülteciler hakkında bildiklerini sorgulamaları, göç ve sosyal uyuma dair farkındalık geliştirmeleri için katılımcıların bu amaca uygun olarak “fark etme”, “üzerinde düşünme”, “keşfetme” ve “çaba gösterme” becerilerinin gelişmesini sağlamayı amaçlamıştır. Bu amaçlarla ilişkili olarak katılımcılarda eleştirel düşünme, iletişim ve birlikte yaşamı mümkün kılmak için inisiyatif alma gibi beceriler gelişmiştir. Dolayısıyla öğrenme hedefine ulaşmıştır.

5.2. Öneriler

Araştırma sonuçları doğrultusunda öneriler politik karar alıcılara ve araştırmacılara ayrı ayrı olmak üzere iki başlık altında ifade edilmiştir:

a. Politik karar alıcılara öneriler:

- Suriyeli mültecilere yönelik ırkçı, önyargılı, ayrımcı görüş ve davranışların katılımın sınırlı olduğu, gönüllü katılımın katılım örüntüsünü oluşturduğu eğitim programları ile giderilmesi mümkün değildir. Kitle eğitimine ihtiyaç vardır. Bu ihtiyacın giderilebilmesi için kamu spotu gibi yaygın eğitim yollarının oluşturulması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.
- Birlikte yaşama kültürünün geliştirilmesi için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının ve Suriyelilerin bir araya gelebildiği il, ilçe, kent, üniversite gibi alanlarda enformel öğrenme alanlarına ihtiyaç vardır. Kişileri sosyal yaşamlarında, gündelik yaşamlarında Suriyeli mültecilerle bir araya getiren paylaşım alanları oluşturulmalıdır.

- Yerel halktan yetişkinlere yönelik olarak geliştirilen bu tür eğitim programları, mültecilerle birebir teması olan kamu kurum ve kuruluşlarına teşvik edici bir program olarak sunulmalıdır.
- Bu gibi eğitim programlarının oluşturulması ve yaygınlaştırılması kamu kurum ve kuruluşları gündemine girmelidir, yetişkin yurttaşların katılımı teşvik edilmelidir.
- STK çalışanları gibi göç alanında çalışan ve bu alanla ilgilenen kişilere yönelik deneyim paylaşımı alanlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu ihtiyaca yanıt olabilecek alanlar üretilmelidir.
- Karma gruplardan gelen kişilerin konuya ilişkin farkındalığı, onların eğitici adayları olduğunu göstermektedir. Karma gruplardan gelen yetişkin profilinde olduğu gibi hâlihazırda farkındalığı yüksek olan yetişkinler, eğitici eğitimlerine dâhil edilmelidir.
- Eğitim programına katılanların bireysel düzeyde yaşadığı farkındalığın, toplumsal düzeyde farkındalığa dönüştürülmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Eğitim takip çalışmaları, toplanmaları yapılmalı, kişilerin toplumsal sorumluluk duyarak Suriyeli mültecilere yönelik önyargılarını değiştirmeye ve birlikte yaşama kültürünü inşa etmeye yönelik sorumluluk almalarını sağlayacak adımlar atılmalıdır.

b. Araştırmacılara öneriler:

- Katılımcı bir eğitim anlayışının yaratılması için bu çalışma dışında göç, sosyal uyum, birlikte yaşam konularında uygulanan eğitim programlarının değerlendirilmesi yapılabilir.
- Daha geniş ölçekli, başarı örneklerinin yaygınlaştırılabileceği, farklı araştırma yöntemlerinin kullanılabileceği araştırmalar yürütülebilir.
- Bu araştırmanın çalışma grubunun neredeyse tamamının gönüllülük deneyimi vardı. Bu tür eğitim programlarının gönüllülük deneyimleri ile ilişkileri ve katılımcıların hâlihazırda haklar kapsamındaki farkındalıklarının neler olduğuna yönelik çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- AFAD. (2014). *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- Adıgüzel, Y. (2016). Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu. A. Esen ve M. Duman (Editörler). *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*. (ss. 173-194). İstanbul: WALD Yayınları.
- Ağın, A. (1985). *Yetişkinlerin Örgün Mesleki Eğitimi (Ankara Örneği)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Akıncı, B., Gedik, E. ve Nergiz, A. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*. 1(2), 58-83.
- Aslan, C. (2015). *Zorunlu Ev Sahipliği Sürecinden Komşuluk İlişkisine: Yerel Halkın Suriyeli Sığınmacılara Karşı Yaşantı, Algı, Tutum ve Beklentilerinin Tespiti-Adana Örneği*. Erişim adresi: <http://aves.cu.edu.tr/YayinGoster.aspx?ID=1440&NO=40>
- Ata, E. (2016). *Başkent Halk Eğitim Merkezi’ndeki Mesleki Kurslara Yetişkinlerin Katılım Örüntüleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Ayhan, S. (1990). Halk Eğitiminde Katılma: Ankara'daki Halk Eğitimi Merkezlerinde Açılan Kurslara Katılanların Özellikleri, Katılmalarını Güdüleyen Etmenler ve Programlara İlişkin Görüşleri. *Eğitim ve Bilim*. 14(77), 71-79.
- Bauman, Z. (2018). *Kapımızdaki Yabancılar*. (E. Barca, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (2016).
- Bilir, F. (2013). Yetişkin Eğitiminde Yönteminde Yöntem, Teknik ve Araçlar. A. Yıldız ve M. Uysal (Editörler). *Yetişkin Eğitimi, Kuramdan Uygulamaya*. (ss. 229-253). Ankara: Kalkedon Yayınları.
- Boshier, R. (1977). Motivational Orientations Revisited: Life-Space Motives and The Education Participation Scala. *Adult Education*. XXVII(2), 89-115.
- Brander, P., Gomes, R., Keen, E., Kemineur, M., Oliveira, B., Ondrackova, J., Surian, A., Suslova, O. (2008). *Pusula: Gençlerle İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu*. (B. Yeşiladalı, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. (2008).
- Cafferalla, R. (1994). *Planning Programs for Adult Learner*. San Francisco: Jossey-Bass Publisher.
- Can, Ş. (2017). The Syrian Civil War, Sectarianism and Political Change at the Turkish-Syrian Border. *Social Anthropology*. 25(2), 174-189.
- Cengiz, D. (2015). Zorunlu Göçün Mekansal Etkileri ve Yerel Halkın Algısı; Kilis Örneği. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(2), 101-122.

- Chao, Y. (2009). Understanding The Adult Learner's Motivation and Barriers to Learning. *Inaugural Conference Proceedings*. Thessaloniki: 6-9 November 2009. University of Macedonia. (ss. 905-915).
- Chiang, C. ve Wang, Y. (1993). Using Maslow's Theory to Examine Adult Learners' Motivation for Continuing Education Programs. *National Tainan Teachers College Journal of Nanshi University*. 38(1), 47-68.
- Çamur, A. (2017). Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Sorumluluğu: İzmir Örneği. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6(2), 113-129.
- Danış, D. (2018). Türkiye'de Kent Mültecileri ve Misafirperverlik. Erişim tarihi: 12.06.2019, Erişim adresi: http://tese.org.tr/wp-content/uploads/2019/01/Turkiyede.Kent_.Mltecileri.ve_.Misafirperverlik.Didem_.Danis_.pdf
- Darkenwald, G. (1977). Why Adults Participate in Education: Some Implications for Program Development of Research on Motivational Orientations. Erişim adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED135992.pdf>
- Deneyimsel Eğitim Merkezi. (2017). *Ezilenlerin Deneyimsel Pedagojisi*. İstanbul: Deneyimsel Eğitim Merkezi.
- Diñel, D. (2019). *Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının Çevre Eğitimleri Üzerine Bir İnceleme* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Duman, A. (2004). Yetişkin Öğrenenlerin Güdüsel Yönelimleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma (Muğla Üniversitesi Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencileri Örneği). *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*. 6-9 Temmuz 2004. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi. Malatya.
- Duman, A. (2007). *Yetişkinler Eğitimi*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Eco, U. (2019). *Tez Nasıl Yazılır?* (B. Parlak, Çev.). (6. Baskı). İstanbul: Can Yayınları. (1985).
- Emiroğlu, T. (2018). *Living Together: Migration and Social Cohesion Education Impact Evaluation Report*. İstanbul.
- Erdem, C. (2017). Sınıfında Mülteci Öğrenci Bulunan Sınıf Öğretmenlerinin Yaşadıkları Öğretimsel Sorunlar ve Çözüme Dair Önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi* 1(1), 26-42.
- Erdoğan, M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.
- Erdoğan, M. (2017). "Kopuş"tan "Uyum"a Kent Mültecileri Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.

- Erdoğan, M. (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum*. (2. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M., Ünver, C. (2015). *Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri*. Ankara.
- Gencel, İ. (2007). Kolb'un Deneyimsel Öğrenme Kuramına Dayalı Öğrenme Stilleri Envanteri-III'ü Türkçeye Uyarlama Çalışması, *Sosyal Bilimler Enstitüsü*. 9(2), 120-139.
- Glesne, C. (2015). *Nitel Araştırmaya Giriş* (A. Ersoy ve P. Yalçınoglu, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık. (2010).
- Hayata Destek Derneği. (2016). *İstanbul'daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu*. İstanbul: Hayata Destek Derneği.
- IOM. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM).
- İNGEV. (2019). Basın Bülteni: İNGEV'in Suriyeli Algı Araştırması ve ötekileştirme, düşmanlaştırma, tehlikesine karşı sosyal uyum dili kullanmaya davet. Erişim tarihi: 05.08.2019, Erişim adresi: <http://ingev.org/bulten/ingevden-Suriyeli-algi-arastirmasi/1>
- İGAM. (2017). *Türkiye'de Mültecilerin Entegrasyonu: İhtimaller ve Mevcut Kapasite*. İstanbul.
- Kaya, H. (2014). Küreselleşme Sürecinde Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Gerçeği. *Akademik İncelemeler Dergisi*. 91/9(2), 91-111.
- Kaya, İ. ve Eren. E. (2014). *Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu* (1. Baskı). İstanbul: SETA.
- Kaypak, Ş. ve Bimay, M. (2016). Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. 6(1), 84-110.
- Kıral, A. (2016). *Yetişkin Öğrenenlerin Güdüsel Yönelikleri (Karaman İli Merkez İlçe Halk Eğitimi Merkezi Kursları Örneği)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Kıratlı, A. (2017). *Kur'an Kurslarına Katılım Örüntüleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Komşu, U. (2014). *Türkiye'de Kent Sorunları ve Yetişkin Eğitimi "Mersin Karaduvar Mahallesi Örneği"* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Kowalski, T. J. (1988). *The Organization and Planning of Adult Education*. State University of New York Press.

- Knowles, M. (1983). Androgoji: Yetişkinlere Öğrenme Konusunda Yeni Bir Teknoloji. (Serap Ayhan, Çev.). A. Yıldız ve M. Uysal (Editörler). *Yetişkin Eğitimi, Kuramdan Uygulamaya*. (ss. 145-160). Ankara: Kalkedon Yayınları.
- Knowles, M.S. (1980). *The Modern Practice of Adult Education*. New York: The Adult Education Company.
- Kuhlen, C. (2017). Online Extra: From Integrating ‘Others’ to Training Oneself. *Adult Education and Development: Inclusion and Diversity*. 84/2017.
- Kutlu, Zümray (2015). Bekleme Odasından Oturma Odasına: *Suriyeli Mültecilere Yönelik Çalışmalar Yürüten Sivil Toplum Kuruluşlarına Dair Kısa Bir Değerlendirme*. Erişim adresi: http://www.anadolukultur.org/images/UserFiles/Documents/Editor/Bekleme_Odasindan_Oturma_Odasina.pdf
- Larsen C. A. (2014). Social Cohesion: Definition, Measurement and Developments. Erişim tarihi: 02.11.2018, Erişim adresi: <https://pdfs.semanticscholar.org/e2b4/6f29845743b214a522b3000eabca50052c0c.pdf>
- MEB. (2014). *Yabancılarla Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri*. Erişim tarihi: 29.05.2019, Erişim adresi: <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf>
- MEB. (2017). *Geçici Koruma Kapsamı Altındaki Öğrencilerin Eğitim Hizmetleri*. Erişim tarihi: 29.05.2019, Erişim adresi: https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_12/03175027_03-12-2018_Yinternet_BYlteni.pdf
- Merriam, S. B. (2009). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber* (S. Turan 3. Basımdan Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (2015).
- Morrice, L. Shan, H & Sprung, A. (2017). Migration, Adult Education and Learning. *Studies in the Education of Adults*. 49(2), 129-135.
- Nielsen, S. Y. (2016). Perceptions Between Syrian Refugees and Their Host Community. *Turkish Policy Quaterly*, 15(3), 99-106.
- ORSAM. (2014). *Syrians on the Edge: The Status of Refugees in Neighboring Countries*. Erişim tarihi: 25.05.2019, Erişim adresi: <https://www.orsam.org.tr/en/syrians-on-the-edge-the-status-of-refugees-in-neighboring-countries/>
- Öner, A. (2018). Türkiye’nin Göç Yönetiminin Dünü ve Bugünü. *Beklenmeyen Misafirler: Suriyeli Sığınmacılar Penceresinden Türkiye Toplumunun Geleceği*. London: Translational Press London.
- Resmî Gazete. (1934). *İşkân Kanunu*. Erişim tarihi: 11.06.2019, Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf>

- Resmî Gazete. (2014). *Geçici Koruma Yönetmeliği*. Erişim tarihi: 02.06.2019, Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15.htm>
- Şahin, B. (2017). *Açık Öğretim Lisesi Öğrenci ve Mezunlarının Katılım Örüntüleri (Ankara İli Çankaya İlçesi Örneği)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Saraçoğlu, C. ve Belanger, D. (2018). Mekân, Yer ve Şehir: Türkiye’de Suriyeli Karşıtlığının Kentteki Görünümleri. *Eğitim Bilim Toplum*. 16(62), 46-73.
- Sayılan, F. (2001). Küreselleşme ve Yaşam Boyu Eğitimi. *Prof. Dr. Cevat Geray’a Armağan*. (ss. 609-624). Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.
- Sayılan, F. (2013). Küreselleşme ve Yetişkin Eğitimi. A. Yıldız ve M. Uysal (Editörler). *Yetişkin Eğitimi, Kuramdan Uygulamaya*. (ss. 255-271). Ankara: Kalkedon Yayınları.
- Semerci, P. ve Erdoğan, E. (2018). Türkiye’deki Suriyelileri Düşünürken Sınırları Sorgulamak. *Teorik Bakış*. 10(Mart 2018), 77-96.
- Smith, Tiffany W. (2018). *Duygular Sözlüğü*. (Hale Şirin, Çev.). İstanbul: Kolektif Kitap. (2015).
- Sönmez, M. ve Adıgüzel, F. (2017). Türkiye’de Suriyeli Sığınmacı Algısı: Gaziantep Şehri Örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(3), 797-807.
- Sönmez, M. *Syrian Refugees in Turkey, Burden or Cheap Labor?*. Erişim tarihi: 18.05.2019, Erişim adresi: <http://mustafasonmez.net/syrian-refugees-in-turkey-burden-or-cheap-laboral-monitorfebruary-25-2019/>
- Suarez-Orozco, M., Suarez-Orozco, C. (2006). Globalization, Immigration and Education: Resent US Trends. In M. Sorondo, E. Malinvaud & P. Lina (Eds.), *Gobalization and Education* (pp. 93-126). Vatican City.
- Süleymanov, A. (2016). *Sultanbeyli Halkının Suriyeli Sığınmacılara Bakışı Sonuç Raporu*. İstanbul.
- Sultanbeyli Belediyesi, Mülteciler Derneği, Welt Hunger Hilfe ve Aksoy Araştırma. (2017). *6. Yılında Türkiye’deki Suriyeliler: Sultanbeyli Örneği*. İstanbul.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2013). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*. Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları.
- TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi Kent Mültecileri Çalışma Grubu. (2017). *Kent Mülteciliği ve Planlama Açısından Yerel Sorumluluklar Değerlendirme Raporu: Suriyeli Komşularımız, İstanbul Örneği*. İstanbul.

- Tekin, M. (1988). *Ankara İlinde Yetişkinleri Örgün Yetişkin Eğitimi Programlarına Katılmaya Güdöleyen Etmenler ve Yetişkinlerin Katılmada Karşılaştıkları Güçlükler*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Tekin, M. (1989). Yetişkin Eğitiminde Katılma ve İlgili Araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 22(2), 547-563.
- Tezcan, F. (2012). *Halk Eğitimi Merkezi Kurslarına Katılan Yetişkin Öğrenenlerin Güdüsel Yönelimleri (Muğla İli Merkez Halk Eğitimi Merkezi Kursları Örneği)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Tustin, K. ve Barton, D. (2006). *Öğrenme Kuramları ve Yetişkin Öğrenme Modelleri Üzerine Kısa Bir İnceleme* (A. Yıldız ve A. Demirli, Çev.). Ankara: Dipnot Yayınları. (2011).
- Uluslararası Af Örgütü. (2016). *Güvenli Olmayan Sığınak: Türkiye’de Sığınmacılar ve Mülteciler Etkili Korumaya Erişemiyor*. Londra.
- Uluslararası Göç Örgütü. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. İsviçre.
- UNHCR. (2016). *Mülteci ve Göçmen?*. Kıbrıs.
- UNHCR. (2017a). *Forced Displacement in 2017*. Switzerland.
- UNHCR. (2017b). *Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Sıkça Sorulan Sorular*. Erişim tarihi: 09.06.2019, Erişim adresi: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/59167>
- UNESCO. (1985). *Yetişkin Eğitimi Terimleri*. (F. Oğuzkan, Çev.). Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu.
- Uysal, M. ve Yıldız, A. (2006). Türkiye’de Halk Eğitimi/Yetişkin Eğitimi Alanının Kurumsallaşma Sorunları. XV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi. 28-30 Eylül 2006.
- Uysal, M. (2013). Yetişkin Eğitiminde Program Planlama. A. Yıldız ve M. Uysal (Editörler). *Yetişkin Eğitimi, Kuramdan Uygulamaya*. (ss. 199-228). Ankara: Kalkedon Yayınları.
- Ünlühisarcıklı, Ö. (2013). Yetişkin Eğitimi Gerektiren Nedenler. A. Yıldız ve M. Uysal (Editörler). *Yetişkin Eğitimi, Kuramdan Uygulamaya*. (s. 86-104). Ankara: Kalkedon Yayınları.
- Yin, R. K. (2003). *Case Study Research Design and Methods* (3rd ed.). London: Sage Publications.
- Yin, R.K. (2011). *Qualitative research from start to finish* (1st ed.). New York: The Guilford Press.

Yıldız, A. (2012). Transformation of Adult Education in Turkey: From Public Education to Life-Long Learning. Kemal İnal and Güliz Akkaymak (Ed.). *In Neoliberal Transformation of Education in Turkey*. Palgrave Macmillan.

Yuva Derneği. (2016). *Yuva Derneği 2016 Faaliyet Raporu*. İstanbul.

Yuva Derneği. (2017). *Yuva Derneği 2017 Faaliyet Raporu*. İstanbul.

Yuva Derneği. (2018a). *Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Projesi Eğitim El Kitabı*. İstanbul.

Yuva Derneği. (2018b). *YUVA İç Rapor*. İstanbul.





EKLER

EK 1: GÖÇ VE SOSYAL UYUM EĞİTİM PROGRAMI ÖRNEK AKIŞI

Örnek Program (1 günlük)

10.00-11.00	Tanışma ve Göç Hikayelerimiz
11.00-11.15	Ara
11.15-12.45	Göç kavramına yüklenen anlamlar
12.45-13.45	Yemek
13.45-15.15	İleriye doğru bir adım at
15.15-15.30	Ara
15.30-17:00	Sosyal uyum için neler yapabiliriz?
17.00-17.30	Kapanış ve değerlendirme

Örnek Program* (1,5 günlük)

1. gün	
10.00-11.00	Tanışma ve Göç Hikâyelerimiz
11.00-11.15	Ara
11.15-12.45	Göç kavramına yüklenen anlamlar
12.45-13.45	Yemek
13.45-15.15	İleriye doğru bir adım at
15.15-15.30	Ara
15.30-17:00	Doğru bilinen yanlışlar
2. gün	
10.00-11.00	Rahat hisseder miydiniz?
11.00-11.15	Ara
10.45 - 12.15	Sosyal uyum için neler yapabiliriz?
12.15 - 13.15	Kapanış ve değerlendirme

Kaynak. Yuva Derneği, 2018a, s. 34

EK 2: FİLMİNİ ÇİZ POSTERİ

Yapımcı ve Yönetmen

filmin çekildiği yerler

EK 3: DOĞRU BİLİLEN YANLIŞLAR OTURUMU ARA SINAV SORULARI

Ara Sınav Soruları:

(Doğru yanıtın altı çizilidir.)

1. İhtiyacı olan Suriyelilere maaş bağlandı.

- a. Evet, bağlandı.
- b. Galiba bazılarına bağlandı.
- c. Hayır, Suriyelilere para ödenmiyor.
- d. Sadece sosyal yardım yapılıyor.

2. Türkiye’de sağlık hizmetleri Suriyeliler için bedava.

- a. İlaç paralı, temel hizmetler bedava.
- b. Bazılarına bedava.
- c. Evet, aynen.
- d. Hayır, zaten hiç kimse için bedava değil.

3. Suriyeliler üniversiteye sınavsız olarak girebiliyor.

- a. Hiç birine sınavsız girmiyorlar. Yabancı Uyraklı Öğrenci Sınavı’na (YÖS) girmeleri lazım.
- b. Bazı üniversitelere sınavsız girebiliyorlar. Sınır illerinde böyle 7 üniversite var hatta.
- c. Evet, tümüne girebiliyorlar.

4. Suriyeliler seçimlerde oy veriyor.

- a. Bazıları vermiştir bence.
- b. Hayır. Vatandaş olmayanlar oy veremez.
- c. Yani vermiyorlar diyeceğim ama tam da bilemem.

5. TOKİ evleri Suriyelilere bedava veriliyor.

- a. Kimseye bedava ev verilmez.
- b. Suriyelilere hiç vermezler.
- c. Şimdi verilme de sonra bedava verilecek bence.

6. Suriyeliler ücretleri düşürüyor.

- a. Evet doğru.
- b. Sadece ucuz işçilik için geçerli. TC vatandaşı çalışanların üçte biri oranında ücretle çalıştırılıyorlar.
- c. Hayır. Durumu suistimal eden işverenler kayıtsız olarak Suriyelileri çalıştırmayı tercih ediyor.

7. Suriyeliler kiralrı yükseltiyor.

- a. Evet. Çünkü çok kalabalık yaşıyorlar.
- b. Bazı mahallelerde Suriyeliler geledi beri ev bulamaz olduk.
- c. Hayır sorun ev sahiplerinin kiralrı yükseltmesinde.
- d. Esas sorun bu konuda kısıtlayıcı bir düzenleme olmaması.

Kaynak. Yuva Derneği, 2018a, s. 50.

EK 4: SOSYAL UYUM İÇİN NELER YAPABİLİRİZ? OTURUMU ÖN TESTİ

Form No: _____



ÖN-FORM

Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitimi

Yaygınlaştırma Eğitimleri

Sosyal Uyum için Neler Yapabiliriz? Modülü

Bu form, eğitimin değerlendirmesini yapmak; eğitimin, hedeflerine ne ölçüde ulaştığını anlamak için hazırlanmıştır. Katkılarınız eğitimin geliştirilmesinde bizlere yardımcı olacaktır. Vereceğiniz samimi cevaplar için şimdiden teşekkür ederiz. İsim yazmanız gerekmemektedir.

Eğitim tarihi: _____ Eğitim Yeri : _____ Yaş: _____ Cinsiyet: _____

- Lütfen aşağıdaki maddeleri 1'den 10'a kadar derecelendirerek değerlendiriniz ve verdiğiniz puanı maddenin yanındaki kutuya yazınız.

1. Hiç bilmiyorum/hiç yapamam/hiç katılmıyorum.....10. Tamamen biliyorum/tamamen yaparım/tamamen katılıyorum

		A
1	Göç kavramına ilişkin tanımları biliyorum.	
2	Göç kavramı hakkında bir tartışma yürütebilirim.	
3	Göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramlarını birbirinden ayırabilirim.	
4	Göçmen ve ilişkili kavramları bir başkasına aktarabilirim.	
5	Mültecilikle ilgili uluslararası mevzuat hakkında bilgi sahibiyim.	
6	Türkiye'de mültecilerle ilgili mevzuat hakkında bilgi sahibiyim.	
7	Geçici Koruma Kanunu hakkında bilgi sahibiyim.	
8	Suriyeli mülteciler ve haklarıyla ilgili bilgi sahibiyim.	
9	Türkiye'de Suriyeli mültecilerin durumunu tartışabilirim.	
10	Türkiye'de mültecilerin gündelik yaşamlarında karşılaşılabilecekleri farklı ayrımcılık biçimleri hakkında bilgi sahibiyim	
11	Türkiye'de mültecilerin bazı temel haklardan faydalanamadığının farkındayım.	
12	Mültecilerin ayrımcılığa maruz kalma nedenleri üzerine tartışabilirim.	
13	Mülteci olma durumuna toplumsal hayatta eşitsizliklere yol açmaktadır.	
14	Bireyler etnik kökeninden ya da milliyetinden dolayı ayrımcılığa uğrayabilir.	
15	Sosyal uyumun tanımını biliyorum	
16	Sosyal uyumun yalnızca mülteci topluluklarla değil yerel topluluklarla da ilişkili olduğunu biliyorum.	
17	Hem göç edenlerin hem de yerel toplumun iyilik halini sağlamak için sosyal uyumu destekleyecek projeler geliştirmenin önemini farkındayım.	
18	Sosyal uyuma ilişkin toplumsal sorumluluğumuz bulunduğunun farkındayım	

19. Bu formda yer bulamadığınız ve söylemek istediğiniz şeyler varsa lütfen bu bölümü kullanınız.

İlginiz ve sabrınız için teşekkürler...

EK 5: SOSYAL UYUM İÇİN NELER YAPABİLİRİZ? OTURUMU SON TESTİ

Form No: _____



SON-FORM

Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitimi

Yaygınlaştırma Eğitimleri

Sosyal Uyum için Neler Yapabiliriz? Modülü

Bu form, eğitimin değerlendirmesini yapmak; eğitimin, hedeflerine ne ölçüde ulaştığını anlamak için hazırlanmıştır. Katkılarınız eğitimin geliştirilmesinde bizlere yardımcı olacaktır. Vereceğiniz samimi cevaplar için şimdiden teşekkür ederiz. İsim yazmanız gerekmemektedir.

Eğitim tarihi: _____ Eğitim Yeri : _____ Yaş: _____ Cinsiyet: _____

- Lütfen aşağıdaki maddeleri 1'den 10'a kadar derecelendirerek değerlendiriniz ve verdiğiniz puanı maddenin yanındaki kutuya yazınız.

1. Hiç bilmiyorum/hiç yapamam/hiç katılmıyorum.....10. Tamamen biliyorum/tamamen yaparım/tamamen katılıyorum

		B
1	Göç kavramına ilişkin tanımları biliyorum.	
2	Göç kavramı hakkında bir tartışma yürütebilirim.	
3	Göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramlarını birbirinden ayırabilirim.	
4	Göçmen ve ilişkili kavramları bir başkasına aktarabilirim.	
5	Mültecilikle ilgili uluslararası mevzuat hakkında bilgi sahibiyim.	
6	Türkiye'de mültecilerle ilgili mevzuat hakkında bilgi sahibiyim.	
7	Geçici Koruma Kanunu hakkında bilgi sahibiyim.	
8	Suriyeli mülteciler ve haklarıyla ilgili bilgi sahibiyim.	
9	Türkiye'de Suriyeli mültecilerin durumunu tartışabilirim.	
10	Türkiye'de mültecilerin gündelik yaşamlarında karşılaşılabilecekleri farklı ayrımcılık biçimleri hakkında bilgi sahibiyim	
11	Türkiye'de mültecilerin bazı temel haklardan faydalanamadığının farkındayım.	
12	Mültecilerin ayrımcılığa maruz kalma nedenleri üzerine tartışabilirim.	
13	Mülteci olma durumu toplumsal hayatta eşitsizliklere yol açmaktadır.	
14	Bireyler etnik kökeninden ya da milliyetinden dolayı ayrımcılığa uğrayabilir.	
15	Sosyal uyumun tanımını biliyorum	
16	Sosyal uyumun yalnızca mülteci topluluklarla değil yerel topluluklarla da ilişkili olduğunu biliyorum	
17	Hem göç edenlerin hem de yerel toplumun iyilik halini sağlamak için sosyal uyumu destekleyecek projeler geliştirmenin önemini farkındayım.	
18	Sosyal uyuma ilişkin toplumsal sorumluluğumuz bulunduğunun farkındayım	

19. Bu eğitimden önce "Göç Farkındalığı" temalı bir eğitim aldınız mı?

Evet ☐

Hayır ☐

Evet ise; aldığınız eğitimin/eğitimlerin ismini ve süresini yazınız:

(Devam ediyor)

Ek 5 (Devam)

Form No: _____

SON-FORM

Eğitim programı boyunca gerçekleştirilen tüm bölümlerin sizde gerçekleştirdiği öğrenmeyi derecelendirerek aşağıdaki tabloda değerlendiriniz.

(1: Hiçbir şey öğrenmedim, 5: Çok şey öğrendim)

	1	2	3	4	5
Açılış ve Tanışma					
Göç Kavramına Atfedilen Anlamlar					
İleri Doğru Bir Adım At					
Sosyal Uyum İçin Ne Yapabiliriz?					

Eğitimlerde yer alan konu başlıklarına dair paylaşmak istediğiniz başka bir yorumunuz var mı? Varsa bu bölüme yazabilirsiniz.

--

Eğitim Programı

(1:Kesinlikle Katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılıyorum, 5:Kesinlikle Katılıyorum)

	1	2	3	4	5
Eğitim programına ayrılan zaman yeterliydi.					
Eğitim programında yer alan konu başlıkları projenin amacına uygundu.					
Eğitim programındaki konular uygun yöntem ve tekniklerle verildi.					
Eğitim programındaki uygulamalar ve örnekler konuların anlaşılması açısından yeterliydi.					
Eğitim programında kullanılan sunumlar eğitim içeriğine uygundu.					
Eğitim süresince araç, gereç ve dokümanlar verimli ve etkili kullanıldı.					
Eğitim programı sırasında katılımımıza, bilgi ve tecrübelerimizi paylaşmamıza fırsat verildi.					
Eğitim programında yer verilmesini düşündüğüm konuların hepsine değinildi.					

(Devam ediyor)

Ek 5 (Devam)

Form No: _____

SON-FORM

4. Eğitim programının yapısıyla ilgili eklemek istediğiniz yorumunuz varsa buraya yazabilirsiniz.

--

5. Bu eğitim sürecinde yeni kazandığınız veya geliştiğini düşündüğünüz bilgi ve becerileriniz oldu mu? Olduysa, lütfen maddeler halinde paylaşınız.

--

6. Bu eğitim esnasında/sonunda değişen kanaatleriniz/düşünceleriniz oldu mu? Olduysa, lütfen maddeler halinde paylaşınız.

--

Bu eğitime katılmasaydım yine de göç farkındalığı kazanırdım

(1- kesinlikle kazanırdım 10-kesinlikle kazanamazdım, 1 ile 10 arasında size uygun seçeneği işaretleyiniz)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

7. Eğitimciler

(1:Kesinlikle Katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılıyorum, 5:Kesinlikle Katılıyorum)

	1	2	3	4	5
Eğitimciler konu ile ilgili bilgi ve tecrübelerini eğitime yansıttılar.					
Eğitim konularını açık ve anlaşılır bir şekilde aktardılar.					
Tüm oturum boyunca, konuya ilginin sürekliliğini sağladılar.					
Eğitim süresince katılımı teşvik ettiler.					
Katılımcılarla etkili iletişim kurdular.					
Eğitim programını zaman çizelgesine uygun olarak yürüttüler.					

(Devam ediyor)

Ek 5 (Devam)

Form No: _____

SON-FORM

8. Eğitimcilerle ilgili eklemek istediğiniz yorumunuz varsa buraya yazabilirsiniz.

--

9. Organizasyon ve Teknik Koşullar

(1:Kesinlikle Katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılıyorum, 5:Kesinlikle Katılıyorum)

	1	2	3	4	5
Eğitim programına katılmadan önce aldığım bilgi yeterliydi.					
Eğitimin yapıldığı yere ulaşmada hiçbir sıkıntı yaşamadım.					
Yemeklerden memnun kaldım.					
Eğitim salonu katılımcı sayısına uygun olarak seçilmişti.					
Eğitim salonunda dikkatimi dağıtacak unsurlar (ses, ışık, havalandırma vs.) yoktu.					
Organizasyon ekibinin katılımcılara karşı tutum ve davranışları olumluydu.					

10. Organizasyon ve teknik koşullarla ilgili eklemek istediğiniz yorumunuz varsa buraya yazabilirsiniz.

--

11. Bu eğitimden sonra proje ekibi ve eğitimcilerden beklentileriniz var mı? İhtiyaç ve önerilerinizi buraya yazabilirsiniz.

--

12. Bu formda yer bulamadığınız ve söylemek istediğiniz bir şey var mı?

--

İlginiz ve sabrınız için teşekkürler...

EK 6: RAHAT HİSSEDER MİYDİNİZ? OTURUMU ÖN TESTİ

Form No: _____



ÖN-FORM

Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitimi

Yaygınlaştırma Eğitimleri

Rahat Hisseder Miydiniz? Modülü

Bu form, eğitimin değerlendirilmesini yapmak; eğitimin, hedeflerine ne ölçüde ulaştığını anlamak için hazırlanmıştır. Katkılarınız eğitimin geliştirilmesinde bizlere yardımcı olacaktır. Vereceğiniz samimi cevaplar için şimdiden teşekkür ederiz. İsim yazmanız gerekmemektedir.

Eğitim tarihi: _____ Eğitim Yeri : _____ Yaş: _____ Cinsiyet: _____

- Lütfen aşağıdaki maddeleri 1'den 10'a kadar derecelendirerek değerlendiriniz ve verdiğiniz puanı maddenin yanındaki kutuya yazınız.

1. Hiç bilmiyorum/hiç yapamam/hiç katılmıyorum.....10.Tamamen biliyorum/tamamen yaparım/tamamen katılıyorum

		A
1	Göç kavramına ilişkin tanımları biliyorum.	
2	Göç kavramı hakkında bir tartışma yürütebilirim.	
3	Göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramlarını birbirinden ayırabilirim.	
4	Göçmen ve ilişkili kavramları bir başkasına aktarabilirim.	
5	Mültecilikle ilgili uluslararası mevzuat hakkında bilgi sahibiyim.	
6	Türkiye'de mültecilerle ilgili mevzuat hakkında bilgi sahibiyim.	
7	Geçici Koruma Kanunu hakkında bilgi sahibiyim.	
8	Suriyeli mülteciler ve haklarıyla ilgili bilgi sahibiyim.	
9	Türkiye'de Suriyeli mültecilerin durumunu tartışabilirim.	
10	Türkiye'de mültecilerin gündelik yaşamlarında karşılaşılabilecekleri farklı ayrımcılık biçimleri hakkında bilgi sahibiyim	
11	Türkiye'de mültecilerin bazı temel haklardan faydalanamadığının farkındayım.	
12	Mültecilerin ayrımcılığa maruz kalma nedenleri üzerine tartışabilirim.	
13	Mülteci olma durumuna toplumsal hayatta eşitsizliklere yol açmaktadır.	
14	Bireyler etnik kökeninden ya da milliyetinden dolayı ayrımcılığa uğrayabilir.	
15	Suriyeli mültecilerin günlük hayatta yaşadıkları sorunların farkındayım.	
16	İnsanların zorunlu sebeplerle doğduğu yerden göç etmek zorunda kalabileceğinin farkındayım.	
17	Zorunlu olarak göç eden kişilerin yeni toplum içinde sosyal ve kültürel olarak dışlanmış hissedebileceklerinin farkındayım.	

18. Bu formda yer bulamadığınız ve söylemek istediğiniz şeyler varsa lütfen bu bölümü kullanınız.

İlginiz ve sabrınız için teşekkürler...

EK 7: RAHAT HİSSEDER MİYDİNİZ? OTURUMU SON TESTİ

Form No: _____



SON-FORM

Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitimi

Yaygınlaştırma Eğitimleri

Rahat Hisseder Miydiniz? Modülü

Bu form, eğitimin değerlendirilmesini yapmak; eğitimin, hedeflerine ne ölçüde ulaştığını anlamak için hazırlanmıştır. Katkılarınız eğitimin geliştirilmesinde bizlere yardımcı olacaktır. Vereceğiniz samimi cevaplar için şimdiden teşekkür ederiz. İsim yazmanız gerekmemektedir.

Eğitim tarihi: _____ Eğitim Yeri : _____ Yaş: _____ Cinsiyet: _____

- Lütfen aşağıdaki maddeleri 1'den 10'a kadar derecelendirerek değerlendiriniz ve verdiğiniz puanı maddenin yanındaki kutuya yazınız.

1. Hiç bilmiyorum/hiç yapamam/hiç katılmıyorum.....10. Tamamen biliyorum/tamamen yaparım/tamamen katılıyorum

		B
1	Göç kavramına ilişkin tanımları biliyorum.	
2	Göç kavramı hakkında bir tartışma yürütebilirim.	
3	Göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramlarını birbirinden ayırabilirim.	
4	Göçmen ve ilişkili kavramları bir başkasına aktarabilirim.	
5	Mültecilikle ilgili uluslararası mevzuat hakkında bilgi sahibiyim.	
6	Türkiye'de mültecilerle ilgili mevzuat hakkında bilgi sahibiyim.	
7	Geçici Koruma Kanunu hakkında bilgi sahibiyim.	
8	Suriyeli mülteciler ve haklarıyla ilgili bilgi sahibiyim.	
9	Türkiye'de Suriyeli mültecilerin durumunu tartışabilirim.	
10	Türkiye'de mültecilerin gündelik yaşamlarında karşılaşılabilecekleri farklı ayrımcılık biçimleri hakkında bilgi sahibiyim	
11	Türkiye'de mültecilerin bazı temel haklardan faydalanamadığının farkındayım.	
12	Mültecilerin ayrımcılığa maruz kalma nedenleri üzerine tartışabilirim.	
13	Mülteci olma durumuna toplumsal hayatta eşitsizliklere yol açmaktadır.	
14	Bireyler etnik kökeninden ya da milliyetinden dolayı ayrımcılığa uğrayabilir.	
15	Suriyeli mültecilerin günlük hayatta yaşadıkları sorunların farkındayım.	
16	İnsanların zorunlu sebeplerle doğduğu yerden göç etmek zorunda kalabileceğinin farkındayım.	
17	Zorunlu olarak göç eden kişilerin yeni toplum içinde sosyal ve kültürel olarak dışlanmış hissedebileceklerinin farkındayım.	

18. Bu eğitimden önce "Göç Farkındalığı" temalı bir eğitim aldınız mı?

Evet ☐

Hayır ☐

Evet ise; aldığınız eğitimin/eğitimlerin ismini ve süresini yazınız:

--

(Devam ediyor)

Ek 7 (Devam)

Form No: _____

SON-FORM

Eğitim programı boyunca gerçekleştirilen tüm bölümlerin sizde gerçekleştirdiği öğrenmeyi derecelendirerek aşağıdaki tabloda değerlendiriniz.

(1: Hiçbir şey öğrenmedim, 5: Çok şey öğrendim)

	1	2	3	4	5
Açılış ve Tanışma					
Göç Kavramına Atfedilen Anlamlar					
İleri Doğru Bir Adım At					
Rahat Hisseder Miydiniz?					

Eğitimlerde yer alan konu başlıklarına dair paylaşmak istediğiniz başka bir yorumunuz var mı? Varsa bu bölüme yazabilirsiniz.

Eğitim Programı

(1:Kesinlikle Katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılıyorum, 5:Kesinlikle Katılıyorum)

	1	2	3	4	5
Eğitim programına ayrılan zaman yeterliydi.					
Eğitim programında yer alan konu başlıkları projenin amacına uygundu.					
Eğitim programındaki konular uygun yöntem ve tekniklerle verildi.					
Eğitim programındaki uygulamalar ve örnekler konuların anlaşılması açısından yeterliydi.					
Eğitim programında kullanılan sunumlar eğitim içeriğine uygundu.					
Eğitim süresince araç, gereç ve dokümanlar verimli ve etkili kullanıldı.					
Eğitim programı sırasında katılıma, bilgi ve tecrübelerimizi paylaşmamıza fırsat verildi.					
Eğitim programında yer verilmesini düşündüğüm konuların hepsine değinildi.					

(Devam ediyor)

Ek 7 (Devam)

Form No: _____

SON-FORM

4. Eğitim programının yapısıyla ilgili eklemek istediğiniz yorumunuz varsa buraya yazabilirsiniz.

--

5. Bu eğitim sürecinde yeni kazandığınız veya geliştiğini düşündüğünüz bilgi ve becerileriniz oldu mu? Olduysa, lütfen maddeler halinde paylaşınız.

--

6. Bu eğitim esnasında/sonunda değişen kanaatleriniz/düşünceleriniz oldu mu? Olduysa, lütfen maddeler halinde paylaşınız.

--

Bu eğitime katılmasaydım yine de göç farkındalığı kazanırdım

(1- kesinlikle kazanırdım 10-kesinlikle kazanamazdım, 1 ile 10 arasında size uygun seçeneği işaretleyiniz)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

7. Eğitimciler

(1:Kesinlikle Katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılıyorum, 5:Kesinlikle Katılıyorum)

	1	2	3	4	5
Eğitimciler konu ile ilgili bilgi ve tecrübelerini eğitime yansıttılar.					
Eğitim konularını açık ve anlaşılır bir şekilde aktardılar.					
Tüm oturum boyunca, konuya ilginin sürekliliğini sağladılar.					
Eğitim süresince katılımı teşvik ettiler.					
Katılımcılarla etkili iletişim kurdular.					
Eğitim programını zaman çizelgesine uygun olarak yürüttüler.					

(Devam ediyor)

Ek 7 (Devam)

Form No: _____

SON-FORM

8. Eğitimcilerle ilgili eklemek istediğiniz yorumunuz varsa buraya yazabilirsiniz.

--

9. Organizasyon ve Teknik Koşullar

(1:Kesinlikle Katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılıyorum, 5:Kesinlikle Katılıyorum)

	1	2	3	4	5
Eğitim programına katılmadan önce aldığım bilgi yeterliydi.					
Eğitimin yapıldığı yere ulaşmada hiçbir sıkıntı yaşamadım.					
Yemeklerden memnun kaldım.					
Eğitim salonu katılımcı sayısına uygun olarak seçilmişti.					
Eğitim salonunda dikkatimi dağıtacak unsurlar (ses, ışık, havalandırma vs.) yoktu.					
Organizasyon ekibinin katılımcılara karşı tutum ve davranışları olumluydu.					

10. Organizasyon ve teknik koşullarla ilgili eklemek istediğiniz yorumunuz varsa buraya yazabilirsiniz.

--

11. Bu eğitimden sonra proje ekibi ve eğitimcilerden beklentileriniz var mı? İhtiyaç ve önerilerinizi buraya yazabilirsiniz.

--

12. Bu formda yer bulamadığınız ve söylemek istediğiniz bir şey var mı?

--

İlginiz ve sabrınız için teşekkürler...

EK 8: DOĞRU BİLİLEN YANLIŞLAR OTURUMU ÖN TESTİ

Form No: _____



ÖN-FORM

Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitimi

Yaygınlaştırma Eğitimleri

Mültecilere İlişkin Doğru Bilinen Yanlışlar Modülü

Bu form, eğitimin değerlendirmesini yapmak; eğitimin, hedeflerine ne ölçüde ulaştığını anlamak için hazırlanmıştır. Katkılarınız eğitimin geliştirilmesinde bizlere yardımcı olacaktır. Vereceğiniz samimi cevaplar için şimdiden teşekkür ederiz. İsim yazmanız gerekmemektedir.

Eğitim tarihi: _____ Eğitim Yeri : _____ Yaş: _____ Cinsiyet: _____

- Lütfen aşağıdaki maddeleri 1'den 10'a kadar derecelendirerek değerlendiriniz ve verdiğiniz puanı maddenin yanındaki kutuya yazınız.

1. Hiç bilmiyorum/hiç yapamam/hiç katılmıyorum.....10. Tamamen biliyorum/tamamen yaparım/tamamen katılıyorum

		A
1	Göç kavramına ilişkin tanımları biliyorum.	
2	Göç kavramı hakkında bir tartışma yürütebilirim.	
3	Göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramlarını birbirinden ayırabilirim.	
4	Göçmen ve ilişkili kavramları bir başkasına aktarabilirim.	
5	Mültecilikle ilgili uluslararası mevzuat hakkında bilgi sahibiyim.	
6	Türkiye'de mültecilerle ilgili mevzuat hakkında bilgi sahibiyim.	
7	Geçici Koruma Kanunu hakkında bilgi sahibiyim.	
8	Suriyeli mülteciler ve haklarıyla ilgili bilgi sahibiyim.	
9	Türkiye'de Suriyeli mültecilerin durumunu tartışabilirim.	
10	Türkiye'de mültecilerin gündelik yaşamlarında karşılaşılabilecekleri farklı ayrımcılık biçimleri hakkında bilgi sahibiyim	
11	Türkiye'de mültecilerin bazı temel haklardan faydalanamadığının farkındayım.	
12	Mültecilerin ayrımcılığa maruz kalma nedenleri üzerine tartışabilirim.	
13	Mülteci olma durumuna toplumsal hayatta eşitsizliklere yol açmaktadır.	
14	Bireyler etnik kökeninden ya da milliyetinden dolayı ayrımcılığa uğrayabilir.	
15	Mültecilerin faydalandığı hak ve hizmetlere dönük toplumda yayılan yanlış bilgiler vardır.	
16	Mültecilerin temel insan haklarından faydalanabilmeleri için yasal düzenlemeler yapılması gerektiğini biliyorum.	
17	Mültecilere yönelik toplumda yayılan yanlış bilgilerin sebepleri üzerine tartışabilirim.	
18	Mültecilere ilişkin kalıp yargıların ve olumsuz iddiaların yayılmasında medya etkili bir araçtır.	

19. Bu formda yer bulamadığınız ve söylemek istediğiniz şeyler varsa lütfen bu bölümü kullanınız.

İlginiz ve sabrınız için teşekkürler...

EK 9: DOĞRU BİLİNER YANLIŞLAR OTURUMU SON TESTİ

Form No: _____



SON-FORM

Birlikte Yaşam: Göç ve Sosyal Uyum Eğitimi

Yaygınlaştırma Eğitimleri

Mültecilere İlişkin Doğru Bilinen Yanlışlar Modülü

Bu form, eğitimin değerlendirmesini yapmak; eğitimin, hedeflerine ne ölçüde ulaştığını anlamak için hazırlanmıştır. Katkılarınız eğitimin geliştirilmesinde bizlere yardımcı olacaktır. Vereceğiniz samimi cevaplar için şimdiden teşekkür ederiz. İsim yazmanız gerekmemektedir.

Eğitim tarihi: _____ Eğitim Yeri : _____ Yaş: _____ Cinsiyet: _____

- Lütfen aşağıdaki maddeleri 1'den 10'a kadar derecelendirerek değerlendiriniz ve verdiğiniz puanı maddenin yanındaki kutuya yazınız.

1. Hiç bilmiyorum/hiç yapamam/hiç katılmıyorum.....10. Tamamen biliyorum/tamamen yaparım/tamamen katılıyorum

		B
1	Göç kavramına ilişkin tanımları biliyorum.	
2	Göç kavramı hakkında bir tartışma yürütebilirim.	
3	Göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramlarını birbirinden ayırabilirim.	
4	Göçmen ve ilişkili kavramları bir başkasına aktarabilirim.	
5	Mültecilikle ilgili uluslararası mevzuat hakkında bilgi sahibiyim.	
6	Türkiye'de mültecilerle ilgili mevzuat hakkında bilgi sahibiyim.	
7	Geçici Koruma Kanunu hakkında bilgi sahibiyim.	
8	Suriyeli mülteciler ve haklarıyla ilgili bilgi sahibiyim.	
9	Türkiye'de Suriyeli mültecilerin durumunu tartışabilirim.	
10	Türkiye'de mültecilerin gündelik yaşamlarında karşılaşılabilecekleri farklı ayrımcılık biçimleri hakkında bilgi sahibiyim	
11	Türkiye'de mültecilerin bazı temel haklardan faydalanamadığının farkındayım.	
12	Mültecilerin ayrımcılığa maruz kalma nedenleri üzerine tartışabilirim.	
13	Mülteci olma durumuna toplumsal hayatta eşitsizliklere yol açmaktadır.	
14	Bireyler etnik kökeninden ya da milliyetinden dolayı ayrımcılığa uğrayabilir.	
15	Mültecilerin faydalandığı hak ve hizmetlere dönük toplumda yayılan yanlış bilgiler vardır.	
16	Mültecilerin temel insan haklarından faydalanabilmeleri için yasal düzenlemeler yapılması gerektiğini biliyorum.	
17	Mültecilere yönelik toplumda yayılan yanlış bilgilerin sebepleri üzerine tartışabilirim.	
18	Mültecilere ilişkin kalıp yargıların ve olumsuz iddiaların yayılmasında medya etkili bir araçtır.	

19. Bu eğitimden önce "Göç Farkındalığı" temalı bir eğitim aldınız mı?

Evet ☐

Hayır ☐

Evet ise; aldığınız eğitimin/eğitimlerin ismini ve süresini yazınız:

(Devam ediyor)

Ek 9 (Devam)

Form No: _____

SON-FORM

Eğitim programı boyunca gerçekleştirilen tüm bölümlerin sizde gerçekleştirdiği öğrenmeyi derecelendirerek aşağıdaki tabloda değerlendiriniz.

(1: Hiçbir şey öğrenmedim, 5: Çok şey öğrendim)

	1	2	3	4	5
Açılış ve Tanışma					
Göç Kavramına Atfedilen Anlamlar					
İleri Doğru Bir Adım At					
Doğru Bilinen Yanlıklar					

Eğitimlerde yer alan konu başlıklarına dair paylaşmak istediğiniz başka bir yorumunuz var mı? Varsa bu bölüme yazabilirsiniz.

Eğitim Programı

(1:Kesinlikle Katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılıyorum, 5:Kesinlikle Katılıyorum)

	1	2	3	4	5
Eğitim programına ayrılan zaman yeterliydi.					
Eğitim programında yer alan konu başlıkları projenin amacına uygundu.					
Eğitim programındaki konular uygun yöntem ve tekniklerle verildi.					
Eğitim programındaki uygulamalar ve örnekler konuların anlaşılması açısından yeterliydi.					
Eğitim programında kullanılan sunumlar eğitim içeriğine uygundu.					
Eğitim süresince araç, gereç ve dokümanlar verimli ve etkili kullanıldı.					
Eğitim programı sırasında katılıma, bilgi ve tecrübelerimizi paylaşmamıza fırsat verildi.					
Eğitim programında yer verilmesini düşündüğüm konuların hepsine değinildi.					

(Devam ediyor)

Ek 9 (Devam)

Form No: _____

SON-FORM

4. Eğitim programının yapısıyla ilgili eklemek istediğiniz yorumunuz varsa buraya yazabilirsiniz.

--

5. Bu eğitim sürecinde yeni kazandığınız veya geliştiğini düşündüğünüz bilgi ve becerileriniz oldu mu? Olduysa, lütfen maddeler halinde paylaşınız.

--

6. Bu eğitim esnasında/sonunda değişen kanaatleriniz/düşünceleriniz oldu mu? Olduysa, lütfen maddeler halinde paylaşınız.

--

Bu eğitime katılmasaydım yine de göç farkındalığı kazanırdım.

(1- kesinlikle kazanırdım 10-kesinlikle kazanamazdım, 1 ile 10 arasında size uygun seçeneği işaretleyiniz)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

7. Eğitimciler

(1:Kesinlikle Katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılıyorum, 5:Kesinlikle Katılıyorum)

	1	2	3	4	5
Eğitimciler konu ile ilgili bilgi ve tecrübelerini eğitime yansıttılar.					
Eğitim konularını açık ve anlaşılır bir şekilde aktardılar.					
Tüm oturum boyunca, konuya ilginin sürekliliğini sağladılar.					
Eğitim süresince katılımı teşvik ettiler.					
Katılımcılarla etkili iletişim kurdular.					
Eğitim programını zaman çizelgesine uygun olarak yürüttüler.					

(Devam ediyor)

Ek 9 (Devam)

Form No: _____

SON-FORM

8. Eğitimcilerle ilgili eklemek istediğiniz yorumunuz varsa buraya yazabilirsiniz.

--

9. Organizasyon ve Teknik Koşullar

(1:Kesinlikle Katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılıyorum, 5:Kesinlikle Katılıyorum)

	1	2	3	4	5
Eğitim programına katılmadan önce aldığım bilgi yeterliydi.					
Eğitimin yapıldığı yere ulaşmada hiçbir sıkıntı yaşamadım.					
Yemeklerden memnun kaldım.					
Eğitim salonu katılımcı sayısına uygun olarak seçilmişti.					
Eğitim salonunda dikkatimi dağıtacak unsurlar (ses, ışık, havalandırma vs.) yoktu.					
Organizasyon ekibinin katılımcılara karşı tutum ve davranışları olumluydu.					

10. Organizasyon ve teknik koşullarla ilgili eklemek istediğiniz yorumunuz varsa buraya yazabilirsiniz.

--

11. Bu eğitimden sonra proje ekibi ve eğitimcilerden beklentileriniz var mı? İhtiyaç ve önerilerinizi buraya yazabilirsiniz.

--

12. Bu formda yer bulamadığınız ve söylemek istediğiniz bir şey var mı?

--

İlginiz ve sabrınız için teşekkürler...

Ek 10: Etik Kurul Onayı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 09/12/2019

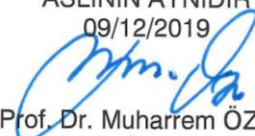
Toplantı Sayısı : 14

Karar Sayısı : 422

422- Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Gülüstan Koç**'un "Suriyeli Mültecilerle birlikte Yaşama Kültürünün Geliştirilmesi Amacıyla Düzenlenen Göç ve Sosyal Eğitim Programının Değerlendirilmesi" başlıklı tezi ile ilgili 05/11/2019 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Araştırmanın aydınlatılmış onam formunun uygun biçimde hazırlandığı, görüşme sorularının yansız olduğu ve ayrımcı ifadeler içermediği, yöntemsel tutarlığın bulunduğu, dolayısıyla araştırma tasarımının etik açıdan uygun olduğu görülmekle birlikte; Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Gülüstan Koç**'un "Suriyeli Mültecilerle birlikte Yaşama Kültürünün Geliştirilmesi Amacıyla Düzenlenen Göç ve Sosyal Eğitim Programının Değerlendirilmesi" başlıklı tezi tamamlanmış bir tez çalışması olduğundan Etik Kurul onay belgesi verilememektedir.

ASLININ AYNIDIR
09/12/2019


Prof. Dr. Muharrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“Suriyeli Mültecilerle Birlikte Yaşama Kültürünün Geliştirilmesi Amacıyla Düzenlenen Göç ve Sosyal Uyum Eğitim Programının Değerlendirilmesi” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihali Engelleme Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Beş sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan Alıntılar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 30.07.2019
Gönderim Numarası	: 1156040813
Sayfa Sayısı	: 104
Sözcük Sayısı	: 29011
Karakter Sayısı	: 212.483
Benzerlik Oranı	: %3
Savunma Tarihi	: 21.10.2019

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihali Engelleme Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı : Gülüstan Koç

Tarih : 30.07.2019

İmza :



ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Gülüstan Koç

Doğum Tarihi: 16.02.1990

E-Posta Adresi: kocgulistan@gmail.com

Öğrenim Durumu:

DERECE	BÖLÜM/PROGRAM	ÜNİVERSİTE	YIL
Lisans	Sosyoloji	Hacettepe Üniversitesi	2011
Lisans (Açıköğretim)	Çocuk Gelişimi	İstanbul Üniversitesi	2019- hâlen

İş Deneyimi:

UNVAN	GÖREV YERİ	YIL
Eğitim Programları Sorumlusu	Yuva Derneği Genel Merkezi	2017-hâlen
Basın-Yayın Uzmanı	Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası Genel Merkezi	2011-2015